

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS

(c. 45 – 96 A.D.)

THEBAID

Liber Primus	Liber Secundus	Liber Tertius	Liber Quartus
Liber Quintus	Liber Sextus	Liber Septimus	Liber Octavus
Liber Nonus	Liber Decimus	Liber Undecimus	Liber Duodecimus

SILVAE

Liber Primus Liber Secundus Liber Tertius Liber Quartus Liber Quintus

ACHILLEID

Liber Primus Liber Secundus

The Latin Library The Classics Page

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
THEBAID I

Fraternas acies alternaque regna profanis
decertata odiis sontesque euoluere Thebas
Pierius menti calor incidit. unde iubetis
ire, deae? gentisne canam primordia dirae,
Sidonios raptus et inexorabile pactum
legis Agenoreae scrutantemque aequora Cadmum?
longa retro series, trepidum si Martis operti
agricolam infandis condentem proelia sulcis
expediam penitusque sequar, quo carmine muris
iusserit Amphion Tyriis accedere montes,
unde graues irae cognata in moenia Baccho,
quod saeuae Iunonis opus, cui sumpserit arcus
infelix Athamas, cur non expauerit ingens
Ionium socio casura Palaemone mater.
atque adeo iam nunc gemitus et prospera Cadmi
praeteriisse sinam: limes mihi carminis esto
Oedipodae confusa domus, quando Itala nondum
signa nec Arctoos ausim spirare triumphos
bisque iugo Rhenum, bis adactum legibus Histrum
et coniurato deiectos uertice Dacos
aut defensa prius uix pubescentibus annis
bella Iouis. tuque, o Latiae decus addite famae
quem noua maturi subeuntem exorsa parentis
aeternum sibi Roma cupit (licet artior omnes
limes agat stellas et te plaga lucida caeli,
Pliadum Boreaeque et hiulci fulminis expers,
sollicitet, licet ignipedum frenator equorum
ipse tuis alte radiantem crinibus arcum
imprimat aut magni cedat tibi Iuppiter aequa
parte poli), maneas hominum contentus habenis,
undarum terraeque potens, et sidera dones.
tempus erit, cum Pierio tua fortior oestro
facta canam: nunc tendo chelyn; satis arma referre
Aonia et geminis sceptrum exitiale tyrannis
nec furiis post fata modum flammasque rebelles
seditione rogi tumulisque carentia regum
funera et egestas alternis mortibus urbes,
caerula cum rubuit Lernaeo sanguine Dirce
et Thetis arentes adsuetum stringere ripas
horruit ingenti uenientem Ismenon aceruo.
quem prius heroum, Clio, dabis? inmodicum irae
Tydea? laurigeri subitos an uatis hiatus?
urguet et hostilem propellens caedibus amnem
turbidus Hippomedon, plorandaque bella proterui
Arcados atque alio Capaneus horrore canendus.

impia iam merita scrutatus lumina dextra
merserat aeterna damnatum nocte pudorem
Oedipodes longaque animam sub morte trahebat.
illum indulgentem tenebris imaeque recessu
sedis inaspectos caelo radiisque penates
seruantem tamen adsiduis circumuolat alis
saeua dies animi, scelerumque in pectore Dirae.
tunc uacuos orbes, crudum ac miserabile uitae
supplicium, ostentat caelo manibusque cruentis
pulsat inane solum saeuaque ita uoce precatur:
'di, sontes animas angustaque Tartara poenis
qui regitis, tuque umbrifero Styx liuida fundo,
quam uideo, multumque mihi consueta uocari
adnue, Tisiphone, peruersaque uota secunda:
si bene quid merui, si me de matre cadentem
fouisti gremio et traiectum uulnere plantas
firmasti, si stagna peti Cirrhaea bicorni
interfusa iugo, possem cum degere falso
contentus Polybo, trifidaeque in Phocidos arto
longaeuum implicui regem secuique trementis
ora senis, dum quaero patrem, si Sphingos iniquae
callidus ambages te praemonstrante resolui,
si dulces furias et lamentabile matris
conubium gauisus ini noctemque nefandam
saepe tuli natosque tibi, scis ipsa, paraui,
mox auidus poenae digitis caedentibus ultro
incubui miseraque oculos in matre reliqui:
exaudi, si digna precor quaeque ipsa furenti
subiceres. orbum uisu regnisque carentem
non regere aut dictis maerentem flectere adorti,
quos genui quocumque toro; quin ecce superbi
—pro dolor!—et nostro iamdudum funere reges
insultant tenebris gemitusque odere paternos.
hisne etiam funestus ego? et uidet ista deorum
ignauus genitor? tu saltem debita uindex
huc ades et totos in poenam ordire nepotes.
indue quod madidum tabo diadema cruentis
unguibus abripui, uotisque instincta paternis
i media in fratres, generis consortia ferro
dissiliant. da, Tartarei regina barathri,
quod cupiam uidisse nefas, nec tarda sequetur
mens iuuenum: modo digna ueni, mea pignora nosces.'
talia dicenti crudelis diua seueros
aduertit uultus. inamoenum forte sedebat
Cocyton iuxta, resolutaque uertice crines

lambere sulphureas permiserat anguibus undas.
ilicet igne Iouis lapsisque citatior astris
tristibus exiluit ripis: discedit inane
uulgus et occursus dominae pauet. illa per umbras
et caligantes animarum examine campos
Taenariae limen petit inremeabile portae.
sensit adesse Dies, piceo Nox obuia nimbo
lucentes turbauit equos; procul arduus Atlans
horruit et dubia caelum ceruice remisit.
arripit extemplo Maleae de ualle resurgens
notum iter ad Thebas; neque enim uelocior ullas
itque reditque uias cognataue Tartara mauult.
centum illi stantes umbrabant ora cerastae,
turba minor diri capitis; sedet intus abactis
ferrea lux oculis, qualis per nubila Phoebes
Atracia rubet arte labor; suffusa ueneno
tenditur ac sanie gliscit cutis; igneus atro
ore uapor, quo longa sitis morbique famesque
et populis mors una uenit; riget horrida tergo
palla, et caerulei redeunt in pectora nodi:
Atropos hos atque ipsa nouat Proserpina cultus.
tum geminas quatit ira manus: haec igne rogali
fulgurat, haec uiuo manus aera uerberat hydro.
    ut stetit, abrupta qua plurimus arce Cithaeron
occurrit caelo, fera sibila crine uirenti
congeminat, signum terris, unde omnis Achaei
ora maris late Pelopeaque regna resultant.
audiit et medius caeli Parnasos et asper
Eurotas, dubiamque iugo fragor impulit Oeten
in latus, et geminis uix fluctibus obstitit Isthmos.
ipsa suum genetrix curuo delphine uagantem
abripuit frenis gremioque Palaemona pressit.
atque ea Cadmeo praeceps ubi culmine primum
constitit adsuetaque infecit nube penates,
protinus attoniti fratrum sub pectore motus,
gentilisque animos subiit furor aegraque laetis
inuidia atque parens odii metus, inde regendi
saeuus amor, ruptaeque uices iurisque secundi
ambitus impatiens, et summo dulcius unum
stare loco, sociisque comes discordia regnis.
sic ubi delectos per torua armenta iuuencos
agricola imposito sociare adfectat aratro,
illi indignantes, quis nondum uomere multo
ardua nodosos ceruix descendit in armos,
in diuersa trahunt atque aequis uincula laxant

uiribus et uario confundunt limite sulcos:
haud secus indomitos praeceps discordia fratres
asperat. alterni placuit sub legibus anni
exilio mutare ducem. sic iure maligno
fortunam transire iubent, ut sceptra tenentem
foedere praecipiti semper nouus angeret heres.
haec inter fratres pietas erat, haec mora pugnae
sola nec in regem perduratura secundum.
et nondum crasso laquearia fulua metallo,
montibus aut alte Grais effulta nitebant
atria, congestos satis explicitura clientes;
non impacatis regum aduigilantia somnis
pila, nec alterna ferri statione gementes
excubiae, nec cura mero committere gemmas
atque aurum uiolare cibis: sed nuda potestas
armauit fratres, pugna est de paupere regno.
dumque uter angustae squalentia iugera Dirces
uerteret aut Tyrii solio non altus ouaret
exulis ambigitur, periit ius fasque bonumque
et uitae mortisque pudor. quo tenditis iras,
a, miseri? quid si peteretur crimine tanto
limes uterque poli, quem Sol emissus Eoo
cardine, quem porta uergens prospectat Hibera,
quasque procul terras obliquo sidere tangit
auius aut Borea gelidas madidiue tepentes
igne Noti? quid si Phrygiae Tyriaeque sub unum
conuectentur opes? loca dira arcesque nefandae
suffecere odio, furiisque inmanibus emptum
Oedipodae sedisse loco. iam sorte carebat
dilatus Polynicis honos. quis tunc tibi, saeue,
quis fuit ille dies, uacua cum solus in aula
respiceres ius omne tuum cunctosque minores,
et nusquam par stare caput! iam murmura serpunt
plebis Echioniae, tacitumque a principe uulgus
dissidet, et, qui mos populis, uenturus amatur.
atque aliquis, cui mens humili laesisse ueneno
summa nec impositos umquam ceruice uolenti
ferre duces, 'hancne Ogygiis,' ait, 'aspera rebus
fata tulere uicem, totiens mutare timendos
alternoque iugo dubitantia subdere colla?
partiti uersant populorum fata manuque
fortunam fecere leuem. semperne uicissim
exulibus seruire dabor? tibi, summe deorum
terrarumque sator, sociis hanc addere mentem
sedit? an inde uetus Thebis extenditur omen,

ex quo Sidonii nequiquam blanda iuuenci
pondera Carpathio iussus sale quaerere Cadmus
exul Hyanteos inuenit regna per agros,
fraternasque acies fetae telluris hiatu
augurium seros dimisit ad usque nepotes?
cernis ut erectum torua sub fronte minetur
saeuior adsurgens dempto consorte potestas.
quas gerit ore minas, quanto premit omnia fastu!
hicne umquam priuatus erit? tamen ille precanti
mitis et adfatu bonus et patientior aequi.
quid mirum? non solus erat. nos uilis in omnes
prompta manus casus, domino cuicumque parati.
qualiter hinc gelidus Boreas, hinc nubifer Eurus
uela trahunt, nutat mediae fortuna carinae,
(heu dubio suspensa metu tolerandaque nullis
aspera sors populis!) hic imperat, ille minatur.'
    at Iouis imperiis rapidi super atria caeli
lectus concilio diuum conuenerat ordo
interiore polo. spatiis hinc omnia iuxta,
primaeque occiduaeque domus et fusa sub omni
terra atque unda die. mediis sese arduus infert
ipse deis, placido quatiens tamen omnia uultu,
stellantique locat solio; nec protinus ausi
caelicolae, ueniam donec pater ipse sedendi
tranquilla iubet esse manu. mox turba uagorum
semideum et summis cognati nubibus Amnes
et compressa metu seruantes murmura Venti
aurea tecta replent. mixta conuexa deorum
maiestate tremunt, radiant maiore sereno
culmina et arcano florentes lumine postes.
postquam iussa quies siluitque exterritus orbis,
incipit ex alto (graue et inmutabile sanctis
pondus adest uerbis, et uocem fata sequuntur):
'terrarum delicta nec exaturabile Diris
ingenium mortale queror. quonam usque nocentum
exigar in poenas? taedet saeuire corusco
fulmine, iam pridem Cyclopum operosa fatiscunt
bracchia et Aeoliis desunt incudibus ignes.
atque adeo tuleram falso rectore solutos
Solis equos, caelumque rotis errantibus uri,
et Phaethontea mundum squalere fauilla.
nil actum, neque tu ualida quod cuspide late
ire per inlicitum pelago, germane, dedisti.
nunc geminas punire domos, quis sanguinis auctor
ipse ego, descendo. Perseos alter in Argos

scinditur, Aonias fluit hic ab origine Thebas.
mens cunctis imposta manet: quis funera Cadmi
nesciat et totiens excitam a sedibus imis
Eumenidum bellasse aciem, mala gaudia matrum
erroresque feros nemorum et reticenda deorum
crimina? uix lucis spatio, uix noctis abactae
enumerare queam mores gentemque profanam.
scandere quin etiam thalamos hic impius heres
patris et inmeritae gremium incestare parentis
appetiit, proprios (monstrum!) reuolutus in ortus.
ille tamen superis aeterna piacula soluit
proiecitque diem, nec iam amplius aethere nostro
uescitur; at nati (facinus sine more!) cadentes
calcauere oculos. iam iam rata uota tulisti,
dire senex. meruere tuae, meruere tenebrae
ultorem sperare Iouem. noua sontibus arma
iniciam regnis, totumque a stirpe reuellam
exitiale genus. belli mihi semina sunto
Adrastus socer et superis adiuncta sinistris
conubia. hanc etiam poenis incessere gentem
decretum; neque enim arcano de pectore fallax
Tantalus et saeuae periit iniuria mensae.'
    sic pater omnipotens. ast illi saucia dictis
flammato uersans inopinum corde dolorem
talia Iuno refert: 'mene, o iustissime diuum,
me bello certare iubes? scis, semper ut arces
Cyclopum magnique Phoroneos incluta fama
sceptra uiris opibusque iuuem, licet improbus illic
custodem Phariae somno letoque iuuencae
extinguas, saeptis et turribus aureus intres.
mentitis ignosco toris: illam odimus urbem
quam uultu confessus adis, ubi conscia magni
signa tori tonitrus agis et mea fulmina torques.
facta luant Thebae: cur hostes eligis Argos?
quin age, si tanta est thalami discordia sancti,
et Samon et ueteres armis excinde Mycenas,
uerte solo Sparten. cur usquam sanguine festo
coniugis ara tuae, cumulo cur turis Eoi
laeta calet? melius uotis Mareotica fumat
Coptos et aerisoni lugentia flumina Nili.
quod si prisca luunt auctorum crimina gentes
subuenitque tuis sera haec sententia curis,
percensere aeui senium, quo tempore tandem
terrarum furias abolere et saecula retro
emendare sat est? iamdudum ab sedibus illis

incipe, fluctiuaga qua praeterlabitur unda
Sicanios longe relegens Alpheos amores:
Arcades hic tua (nec pudor est) delubra nefastis
imposuere locis, illic Mauortius axis
Oenomai Geticoque pecus stabulare sub Haemo
dignius, abruptis etiamnum inhumata procorum
reliquiis trunca ora rigent; tamen hic tibi templi
gratus honos; placet Ida nocens mentitaque manes
Creta tuos. me Tantaleis consistere tectis
quae tandem inuidia est? belli deflecte tumultus
et generis miseresce tui. sunt impia late
regna tibi, melius generos passura nocentes.'
    finierat precibus miscens conuicia Iuno.
at non ille grauis dictis, quamquam aspera motu,
reddidit haec: 'equidem haud rebar te mente secunda
laturam, quodcumque tuos, licet aequus, in Argos
consulerem, neque me, detur si copia, fallit
multa super Thebis Bacchum ausuramque Dionen
dicere, sed nostri reuerentia ponderis obstat.
horrendos etenim latices, Stygia aequora fratris,
obtestor, mansurum et non reuocabile uerbum,
nil fore quod dictis flectar. quare impiger alis
portantes praecede Notos, Cyllenia proles,
aera per liquidum regnisque inlapsus opacis
dic patruo: superas senior se attollat ad auras
Laius, extinctum nati quem uulnere nondum
ulterior Lethes accepit ripa profundi
lege Erebi; ferat hic diro mea iussa nepoti:
germanum exilio fretum Argolicisque tumentem
hospitiis, quod sponte cupit, procul impius aula
arceat, alternum regni infitiatus honorem.
hinc causae irarum, certo reliqua ordine ducam.'
    paret Atlantiades dictis genitoris et inde
summa pedum propere plantaribus inligat alis
obnubitque comas et temperat astra galero.
tum dextrae uirgam inseruit, qua pellere dulces
aut suadere iterum somnos, qua nigra subire
Tartara et exangues animare adsueuerat umbras.
desiluit, tenuique exceptus inhorruit aura.
nec mora, sublimes raptim per inane uolatus
carpit et ingenti designat nubila gyro.
    interea patriis olim uagus exul ab oris
Oedipodionides furto deserta pererrat
Aoniae. iam iamque animis male debita regna
concipit, et longum signis cunctantibus annum

stare gemit. tenet una dies noctesque recursans
cura uirum, si quando humilem decedere regno
germanum et semet Thebis opibusque potitum
cerneret; hac aeuum cupiat pro luce pacisci.
nunc queritur ceu tarda fugae dispendia, sed mox
attollit flatus ducis et sedisse superbus
deiecto iam fratre putat: spes anxia mentem
extrahit et longo consumit gaudia uoto.
tunc sedet Inachias urbes Danaeiaque arua
et caligantes abrupto sole Mycenas
ferre iter impauidum, seu praeuia ducit Erinys,
seu fors illa uiae, siue hac inmota uocabat
Atropos. Ogygiis ululata furoribus antra
deserit et pingues Baccheo sanguine colles.
inde plagam, qua molle sedens in plana Cithaeron
porrigitur lassumque inclinat ad aequora montem,
praeterit. hinc arte scopuloso in limite pendens
infames Scirone petras Scyllaeaque rura
purpureo regnata seni mitemque Corinthon
linquit et in mediis audit duo litora campis.
    iamque per emeriti surgens confinia Phoebi
Titanis late mundo subuecta silenti
rorifera gelidum tenuauerat aera biga;
iam pecudes uolucresque tacent, iam Somnus auaris
inrepsit curis pronusque ex aethere nutat,
grata laboratae referens obliuia uitae.
sed nec puniceo rediturum nubila caelo
promisere iubar, nec rarescentibus umbris
longa repercusso nituere crepuscula Phoebo:
densior a terris et nulli peruia flammae
subtexit nox atra polos. iam claustra rigentis
Aeoliae percussa sonant, uenturaque rauco
ore minatur hiems, uenti transuersa frementes
confligunt axemque emoto cardine uellunt,
dum caelum sibi quisque rapit; sed plurimus Auster
inglomerat noctem, tenebrosa uolumina torquens,
defunditque imbres sicco quos asper hiatu
praesolidat Boreas; nec non abrupta tremescunt
fulgura, et attritus subita face rumpitur aether.
iam Nemea, iam Taenariis contermina lucis
Arcadiae capita alta madent; ruit agmine magno
Inachus et gelidas surgens Erasinus in undas.
puluerulenta prius calcandaque flumina nullae
aggeribus tenuere morae, stagnoque refusa est
funditus et ueteri spumauit Lerna ueneno.

frangitur omne nemus, rapiunt antiqua procellae
bracchia siluarum, nullisque aspecta per aeuum
solibus umbrosi patuere aestiua Lycaei.
ille tamen, modo saxa iugis fugientia ruptis
miratus, modo nubigenas e montibus amnes
aure pauens passimque insano turbine raptas
pastorum pecorumque domos, non segnius amens
incertusque uiae per nigra silentia uastum
haurit iter; pulsat metus undique et undique frater.
ac uelut hiberno deprensus nauita ponto,
cui neque Temo piger neque amico sidere monstrat
Luna uias, medio caeli pelagique tumultu
stat rationis inops, iam iamque aut saxa malignis
expectat summersa uadis aut uertice acuto
spumantes scopulos erectae incurrere prorae:
talis opaca legens nemorum Cadmeius heros
accelerat, uasto metuenda umbone ferarum
excutiens stabula, et prono uirgulta refringit
pectore (dat stimulos animo uis maesta timoris)
donec ab Inachiis uicta caligine tectis
emicuit lucem deuexa in moenia fundens
Larisaeus apex. illo spe concitus omni
euolat, hinc celsae Iunonia templa Prosymnae
laeuus habens, hinc Herculeo signata uapore
Lernaei stagna atra uadi, tandemque reclusis
infertur portis. actutum regia cernit
uestibula; hic artus imbri uentoque rigentes
proicit ignotaeque adclinis postibus aulae
inuitat tenues ad dura cubilia somnos.
    rex ibi, tranquillae medio de limite uitae
in senium uergens, populos Adrastus habebat,
diues auis et utroque Iouem de sanguine ducens.
hic sexus melioris inops sed prole uirebat
feminea, gemino natarum pignore fultus.
cui Phoebus generos (monstrum exitiabile dictu!
mox adaperta fides) fato ducente canebat
saetigerumque suem et fuluum aduentare leonem.
id uoluens non ipse pater, non docte futuri
Amphiarae uides, etenim uetat auctor Apollo.
tantum in corde sedens aegrescit cura parenti.
    ecce autem antiquam fato Calydona relinquens
Olenius Tydeus (fraterni sanguinis illum
conscius horror agit) eadem, sub nocte sopora,
lustra terit, similesque Notos dequestus et imbres,
infusam tergo glaciem et liquentia nimbis

ora comasque gerens subit uno tegmine, cuius
fusus humo gelida partem prior hospes habebat.
hic uero ambobus rabiem fortuna cruentam
attulit: haud passi sociis defendere noctem
culminibus; paulum alternis in uerba minasque
cunctantur, mox ut iactis sermonibus irae
intumuere satis, tum uero erectus uterque
exertare umeros nudamque lacessere pugnam.
celsior ille gradu procera in membra simulque
integer annorum; sed non et uiribus infra
Tydea fert animus, totosque infusa per artus
maior in exiguo regnabat corpore uirtus.
iam crebros ictus ora et caua tempora circum
obnixi ingeminant, telorum aut grandinis instar
Rhipaeae, flexoque genu uacua ilia tundunt.
non aliter quam Pisaeo sua lustra Tonanti
cum redeunt crudisque uirum sudoribus ardet
puluis; at hinc teneros caueae dissensus ephebos
concitat, exclusaeque expectant praemia matres:
sic alacres odio nullaque cupidine laudis
accensi incurrunt, scrutatur et intima uultus
unca manus penitusque oculis cedentibus intrat.
forsan et accinctos lateri (sic ira ferebat)
nudassent enses, meliusque hostilibus armis
lugendus fratri, iuuenis Thebane, iaceres,
ni rex insolitum clamorem et pectore ab alto
stridentes gemitus noctis miratus in umbris,
mouisset gressus, magnis cui sobria curis
pendebat somno iam deteriore senectus.
isque ubi progrediens numerosa luce per alta
atria dimotis aduerso limine claustris
terribilem dictu faciem, lacera ora putresque
sanguineo uidet imbre genas: 'quae causa furoris,
externi iuuenes (neque enim meus audeat istas
ciuis in usque manus), quisnam implacabilis ardor
exturbare odiis tranquilla silentia noctis?
usque adeone angusta dies, et triste parumper
pacem animo somnumque pati? sed prodite tandem
unde orti, quo fertis iter, quae iurgia? nam uos
haud humiles tanta ira docet, generisque superbi
magna per effusum clarescunt signa cruorem.'
    uix ea, cum mixto clamore obliqua tuentes
incipiunt una: 'rex o mitissime Achiuum,
quid uerbis opus? ipse undantes sanguine uultus
aspicis.' haec passim turbatis uocis amarae

confudere sonis; inde orsus in ordine Tydeus
continuat: 'maesti cupiens solacia casus
monstriferae Calydonis opes Acheloiaque arua
deserui; uestris haec me ecce in finibus ingens
nox operit. tecto caelum prohibere quis iste
arcuit? an quoniam prior haec ad limina forte
molitus gressus? pariter stabulare bimembres
Centauros unaque ferunt Cyclopas in Aetna
compositos. sunt et rabidis iura insita monstris
fasque suum: nobis sociare cubilia terrae—
sed quid ego? aut hodie spoliis gauisus abibis,
quisquis es, his, aut me, si non effetus oborto
sanguis hebet luctu, magni de stirpe creatum
Oeneos et Marti non degenerare paterno
accipies.' 'nec nos animi nec stirpis egentes—'
ille refert contra, sed mens sibi conscia fati
cunctatur proferre patrem. tunc mitis Adrastus:
'immo agite, et positis, quas nox inopinaque suasit
aut uirtus aut ira, minis succedite tecto.
iam pariter coeant animorum in pignora dextrae.
non haec incassum diuisque absentibus acta;
forsan et has uenturus amor praemiserit iras,
ut meminisse iuuet.' nec uana uoce locutus
fata senex, siquidem hanc perhibent post uulnera iunctis
esse fidem, quanta partitum extrema proteruo
Thesea Pirithoo, uel inanem mentis Oresten
opposito rabidam Pylade uitasse Megaeram.
tunc quoque mulcentem dictis corda aspera regem
iam faciles (uentis ut decertata residunt
aequora, laxatisque diu tamen aura superstes
inmoritur uelis) passi, subiere penates.
    hic primum lustrare oculis cultusque uirorum
telaque magna uacat: tergo uidet huius inanem
impexis utrimque iubis horrere leonem,
illius in speciem quem per Teumesia tempe
Amphitryoniades fractum iuuenalibus annis
ante Cleonaei uestitus proelia monstri.
terribiles contra saetis ac dente recuruo
Tydea per latos umeros ambire laborant
exuuiae, Calydonis honos. stupet omine tanto
defixus senior, diuina oracula Phoebi
agnoscens monitusque datos uocalibus antris.
obtutu gelida ora premit, laetusque per artus
horror iit; sensit manifesto numine ductos
adfore, quos nexis ambagibus augur Apollo

portendi generos, uultu fallente ferarum,
ediderat. tunc sic tendens ad sidera palmas:
'Nox, quae terrarum caelique amplexa labores
ignea multiuago transmittis sidera lapsu,
indulgens reparare animum dum proximus aegris
infundat Titan agiles animantibus ortus,
tu mihi perplexis quaesitam erroribus ultro
aduehis alma fidem ueterisque exordia fati
detegis: adsistas operi tuaque omina firmes.
semper honoratam dimensis orbibus anni
te domus ista colet; nigri tibi, diua, litabunt
electa ceruice greges, lustraliaque exta
lacte nouo perfusus edet Volcanius ignis.
salue prisca fides tripodum obscurique recessus.
deprendi, Fortuna, deos.' sic fatus, et ambos
innectens manibus tecta interioris ad aulae
progreditur. canis etiamnum altaribus ignes
sopitum cinerem et tepidi libamina sacri
seruabant; adolere focos epulasque recentes
instaurare iubet. dictis parere ministri
certatim accelerant; uario strepit icta tumultu
regia: pars ostro tenues auroque sonantes
emunire toros alteque inferre tapetas,
pars teretes leuare manu ac disponere mensas.
ast alii tenebras et opacam uincere noctem
adgressi tendunt auratis uincula lychnis.
his labor inserto torrere exanguia ferro
uiscera caesarum pecudum, his cumulare canistris
perdomitam saxo Cererem. laetatur Adrastus
obsequio feruere domum, iamque ipse superbis
fulgebat stratis solioque effultus eburno.
parte alia iuuenes siccati uulnera lymphis
discumbunt, simul ora notis foedata tuentur
inque uicem ignoscunt. tunc rex longaeuus Acasten
(natarum haec altrix eadem et fidissima custos
lecta sacrum iustae Veneri occultare pudorem)
imperat acciri tacitaque inmurmurat aure.
    nec mora praeceptis, cum protinus utraque uirgo
arcano egressae thalamo: mirabile uisu,
Pallados armisonae pharetrataeque ora Dianae
aequa ferunt, terrore minus. noua deinde pudori
uisa uirum facies: pariter pallorque ruborque
purpureas hausere genas, oculique uerentes
ad sanctum rediere patrem. postquam ordine mensae
uicta fames, signis perfectam auroque nitentem

Iasides pateram famulos ex more poposcit,
qua Danaus libare deis seniorque Phoroneus
adsueti. tenet haec operum caelata figuras:
aureus anguicomam praesecto Gorgona collo
ales habet, iam iamque uagas (ita uisus) in auras
exilit; illa graues oculos languentiaque ora
paene mouet uiuoque etiam pallescit in auro.
hinc Phrygius fuluis uenator tollitur alis,
Gargara desidunt surgenti et Troia recedit,
stant maesti comites frustraque sonantia lassant
ora canes umbramque petunt et nubila latrant.
hanc undante mero fundens uocat ordine cunctos
caelicolas, Phoebum ante alios, Phoebum omnis ad aras
laude ciet comitum famulumque euincta pudica
fronde manus, cui festa dies largoque refecti
ture uaporatis lucent altaribus ignes.
'forsitan, o iuuenes, quae sint ea sacra quibusque
praecipuum causis Phoebi obtestemur honorem,'
rex ait, 'exquirant animi. non inscia suasit
religio, magnis exercita cladibus olim
plebs Argiua litat; animos aduertite, pandam.
postquam caerulei sinuosa uolumina monstri,
terrigenam Pythona, deus, septem orbibus atris
amplexum Delphos squamisque annosa terentem
robora, Castaliis dum fontibus ore trisulco
fusus hiat nigro sitiens alimenta ueneno,
perculit, absumptis numerosa in uulnera telis,
Cirrhaeique dedit centum per iugera campi
uix tandem explicitum, noua deinde piacula caedis
perquirens nostri tecta haud opulenta Crotopi
attigit. huic primis et pubem ineuntibus annis
mira decore pios seruabat nata penates
intemerata toris. felix, si Delia numquam
furta nec occultum Phoebo sociasset amorem!
namque ut passa deum Nemeaei ad fluminis undam,
bis quinos plena cum fronte resumeret orbes
Cynthia, sidereum Latonae feta nepotem
edidit; ac poenae metuens (neque enim ille coactis
donasset thalamis ueniam pater) auia rura
eligit ac natum saepta inter ouilia furtim
montiuago pecoris custodi mandat alendum.
non tibi digna, puer, generis cunabula tanti
gramineos dedit herba toros et uimine querno
texta domus; clausa arbutei sub cortice libri
membra tepent, suadetque leues caua fistula somnos,

et pecori commune solum. sed fata nec illum
concessere larem; uiridi nam caespite terrae
proiectum temere et patulo caelum ore trahentem
dira canum rabies morsu depasta cruento
disicit. hic uero attonitas ut nuntius aures
matris adit, pulsi ex animo genitorque pudorque
et metus; ipsa ultro saeuis plangoribus amens
tecta replet, uacuumque ferens uelamine pectus
occurrit confessa patri; nec motus et atro
imperat (infandum!) cupientem occumbere leto.
sero memor thalami maestae solacia morti,
Phoebe, paras monstrum infandis Acheronte sub imo
conceptum Eumenidum thalamis, cui uirginis ora
pectoraque; aeternum stridens a uertice surgit
et ferrugineam frontem discriminat anguis.
haec tum dira lues nocturno squalida passu
inlabi thalamis, animasque a stirpe recentes
abripere altricum gremiis morsuque cruento
deuesci et multum patrio pinguescere luctu.
haud tulit armorum praestans animique Coroebus
seque ultro lectis iuuenum, qui robore primi
famam posthabita faciles extendere uita,
obtulit. illa nouos ibat populata penates
portarum in biuio; lateri duo corpora paruum
dependent, et iam unca manus uitalibus haeret
ferratique ungues tenero sub corde tepescunt:
obuius huic, latus omne uirum stipante corona,
fit iuuenis, ferrumque ingens sub pectore duro
condidit, atque imas animae mucrone corusco
scrutatus latebras tandem sua monstra profunda
reddit habere Ioui. iuuat ire et uisere iuxta
liuentes in morte oculos uterique nefandam
proluuiem et crasso squalentia pectora tabo,
qua nostrae cecidere animae. stupet Inacha pubes
magnaque post lacrimas etiamnum gaudia pallent.
hi trabibus duris (solacia uana dolori)
proterere exanimos artus asprosque molares
deculcare genis; nequit iram explere potestas.
illam et nocturno circum stridore uolantes
impastae fugistis aues, rabidamque canum uim
oraque sicca ferunt trepidorum inhiasse luporum.
saeuior in miseros fatis ultricis ademptae
Delius insurgit, summaque biuerticis umbra
Parnasi residens arcu crudelis iniquo
pestifera arma iacit, camposque et celsa Cyclopum

tecta superiecto nebularum incendit amictu.
labuntur dulces animae, Mors fila Sororum
ense metit captamque tenens fert manibus urbem.
quaerenti quae causa duci, quis ab aethere laeuus
ignis et in totum regnaret Sirius annum,
idem auctor Paean rursus iubet ire cruento
inferias monstro iuuenes, qui caede potiti.
fortunate animi longumque in saecula digne
promeriture diem! non tu pia degener arma
occulis aut certae trepidas occurrere morti.
comminus ora ferens Cirrhaei in limine templi
constitit et sacras ita uocibus asperat iras:
"non missus, Thymbraee, tuos supplexue penates
aduenio: mea me pietas et conscia uirtus
has egere uias. ego sum qui caede subegi,
Phoebe, tuum mortale nefas, quem nubibus atris
et squalente die, nigra quem tabe sinistri
quaeris, inique, poli. quod si monstra effera magnis
cara adeo superis, iacturaque uilior orbi
mors hominum, et saeuo tanta inclementia caelo est,
quid meruere Argi? me, me, diuum optime, solum
obiecisse caput fatis praestabat. an illud
lene magis cordi quod desolata domorum
tecta uides, ignique datis cultoribus omnis
lucet ager? sed quid fando tua tela manusque
demoror? expectant matres, supremaque fiunt
uota mihi. satis est: merui ne parcere uelles.
proinde moue pharetras arcusque intende sonoros
insignemque animam leto demitte; sed illum,
pallidus Inachiis qui desuper inminet Argis,
dum morior, dispelle globum." sors aequa merentes
respicit. ardentem tenuit reuerentia caedis
Letoiden, tristemque uiro summissus honorem
largitur uitae; nostro mala nubila caelo
diffugiunt, at tu stupefacti a limine Phoebi
exoratus abis. inde haec stata sacra quotannis
sollemnes recolunt epulae, Phoebeaque placat
templa nouatus honos. has forte inuisitis aras
uos quae progenies? quamquam Calydonius Oeneus
et Porthaoniae, si dudum certus ad aures
clamor iit, tibi iura domus. tu pande quis Argos
aduenias, quando haec uariis sermonibus hora est.'
    deiecit maestos extemplo Ismenius heros
in terram uultus, taciteque ad Tydea laeuum
obliquare oculos; tum longa silentia mouit:

'non super hos diuum tibi sum quaerendus honores,
unde genus, quae terra mihi, quis defluat ordo
sanguinis antiqui: piget inter sacra fateri.
sed si praecipitant miserum cognoscere curae,
Cadmus origo patrum, tellus Mauortia Thebe,
est genetrix Iocasta mihi.' tum motus Adrastus
hospitiis (agnouit enim): 'quid nota recondis?
scimus' ait 'nec sic auersum fama Mycenis
uoluit iter. regnum et furias oculosque pudentes
nouit et Arctois si quis de solibus horret
quique bibit Gangen aut nigrum occasibus intrat
Oceanum et si quos incerto litore Syrtes
destituunt. ne perge queri casusque priorum
adnumerare tibi: nostro quoque sanguine multum
errauit pietas, nec culpa nepotibus obstat.
tu modo dissimilis rebus mereare secundis
excusare tuos. sed iam temone supino
languet Hyperboreae glacialis portitor Vrsae.
fundite uina focis, seruatoremque parentum
Letoiden uotis iterumque iterumque canamus.

Phoebe parens, seu te Lyciae Pataraea niuosis
exercent dumeta iugis, seu rore pudico
Castaliae flauos amor est tibi mergere crines,
seu Troiam Thymbraeus habes, ubi fama uolentem
ingratis Phrygios umeris subiisse molares,
seu iuuat Aegaeum feriens Latonius umbra
Cynthus et adsiduam pelago non quaerere Delon:
tela tibi longeque feros lentandus in hostes
arcus et aetherii dono cessere parentis
aeternum florere genas; tu doctus iniquas
Parcarum praenosse manus fatumque quod ultra est
et summo placitura Ioui, quis letifer annus,
bella quibus populis, quae mutent sceptra cometae;
tu Phryga summittis citharae, tu matris honori
terrigenam Tityon Stygiis extendis harenis;
te uiridis Python Thebanaque mater ouantem
horruit in pharetris, ultrix tibi torua Megaera
ieiunum Phlegyan subter caua saxa iacentem
aeterno premit accubitu dapibusque profanis
instimulat, sed mixta famem fastidia uincunt:
adsis o memor hospitii, Iunoniaque arua
dexter ames, seu te roseum Titana uocari
gentis Achaemeniae ritu, seu praestat Osirim
frugiferum, seu Persei sub rupibus antri
indignata sequi torquentem cornua Mithram.'

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
THEBAID II

Interea gelidis Maia satus aliger umbris
iussa gerens magni remeat Iouis; undique pigrae
ire uetant nubes et turbidus implicat aer,
nec Zephyri rapuere gradum, sed foeda silentis
aura poli. Styx inde nouem circumflua campis,
hinc obiecta uias torrentum incendia claudunt.
pone senex trepida succedit Laius umbra
uulnere tardus adhuc; capulo nam largius illi
transabiit animam cognatis ictibus ensis
impius et primas Furiarum pertulit iras;
it tamen et medica firmat uestigia uirga.
tum steriles luci possessaque manibus arua
et ferrugineum nemus astupet, ipsaque Tellus
miratur patuisse retro, nec liuida tabes
inuidiae functis quamquam et iam lumine cassis
defuit. unus ibi ante alios, cui laeua uoluntas
semper et ad superos (hinc et grauis exitus aeui)
insultare malis rebusque aegrescere laetis,
'uade' ait 'o felix, quoscumque uocaris in usus,
seu Iouis imperio, seu maior adegit Erinys
ire diem contra, seu te furiata sacerdos
Thessalis arcano iubet emigrare sepulcro,
heu dulces uisure polos solemque relictum
et uirides terras et puros fontibus amnes,
tristior has iterum tamen intrature tenebras.'
illos ut caeco recubans in limine sensit
Cerberus, atque omnes capitum subrexit hiatus;
saeuus et intranti populo, iam nigra tumebat
colla minax, iam sparsa solo turbauerat ossa,
ni deus horrentem Lethaeo uimine mulcens
ferrea tergemino domuisset lumina somno.
   est locus (Inachiae dixerunt Taenara gentes)
qua formidatum Maleae spumantis in auras
it caput et nullos admittit culmine uisus.
stat sublimis apex uentosque imbresque serenus
despicit et tantum fessis insiditur astris.
[illic exhausti posuere cubilia uenti,
fulminibusque iter est; medium caua nubila montis
insumpsere latus, summos nec praepetis alae
plausus adit colles, nec rauca tonitrua pulsant.]

ast ubi prona dies, longos super aequora fines
exigit atque ingens medio natat umbra profundo.
interiore sinu frangentia litora curuat
Taenaros, expositos non audax scandere fluctus.
illic Aegaeo Neptunus gurgite fessos
in portum deducit equos, prior haurit harenas
ungula, postremi soluuntur in aequora pisces.
hoc, ut fama, loco pallentes deuius umbras
trames agit nigrique Iouis uacua atria ditat
mortibus. Arcadii perhibent si uera coloni,
stridor ibi et gemitus poenarum, atroque tumultu
feruet ager; saepe Eumenidum uocesque manusque
in medium sonuere diem, Letique triformis
ianitor agricolas campis auditus abegit.
    hac et tunc fusca uolucer deus obsitus umbra
exilit ad superos, infernaque nubila uultu
discutit et uiuis adflatibus ora serenat.
inde per Arcturum mediaeque silentia Lunae
arua super populosque meat. Sopor obuius illi
Noctis agebat equos, trepidusque adsurgit honori
numinis et recto decedit limite caeli.
inferior uolat umbra deo, praereptaque noscit
sidera principiumque sui; iamque ardua Cirrhae
pollutamque suo despectat Phocida busto.
uentum erat ad Thebas; gemuit prope limina nati
Laius et notos cunctatus inire penates.
ut uero et celsis suamet iuga nixa columnis
uidit et infectos etiamnum sanguine currus,
paene retro turbatus abit: nec summa Tonantis
iussa nec Arcadiae retinent spiramina uirgae.
    et tunc forte dies noto signata Tonantis
fulmine, praerepti cum te, tener Euhie, partus
transmisere patri. Tyriis ea causa colonis
insomnem ludo certatim educere noctem
suaserat; effusi passim per tecta, per agros,
serta inter uacuosque mero crateras anhelum
proflabant sub luce deum; tunc plurima buxus
aeraque taurinos sonitu uincentia pulsus;
ipse etiam gaudens nemorosa per auia sanas
impulerat matres Baccho meliore Cithaeron:
qualia per Rhodopen rabido conuiuia coetu
Bistones aut mediae ponunt conuallibus Ossae;
illis semianimum pecus excussaeque leonum
ore dapes et lacte nouo domuisse cruorem
luxus; at Ogygii si quando adflauit Iacchi

saeuus odor, tunc saxa manu, tunc pocula pulchrum
spargere et inmerito sociorum sanguine fuso
instaurare diem festasque reponere mensas.
nox ea cum tacita uolucer Cyllenius aura
regis Echionii stratis adlapsus, ubi ingens
fuderat Assyriis extructa tapetibus alto
membra toro. pro gnara nihil mortalia fati
corda sui! capit ille dapes, habet ille soporem.
tunc senior quae iussus agit; neu falsa uideri
noctis imago queat, longaeui uatis opacos
Tiresiae uultus uocemque et uellera nota
induitur. mansere comae propexaque mento
canities pallorque suus, sed falsa cucurrit
infula per crines, glaucaeque innexus oliuae
uittarum prouenit honos; dehinc tangere ramo
pectora et has uisus fatorum expromere uoces:
'non somni tibi tempus, iners qui nocte sub alta
germani secure iaces, ingentia dudum
acta uocant rerumque graues, ignaue, paratus.
tu, ueluti magnum si iam tollentibus Austris
Ionium nigra iaceat sub nube magister
inmemor armorum uersantisque aequora claui,
cunctaris. iamque ille nouis (scit Fama) superbit
conubiis uiresque parat, quis regna capessat,
quis neget, inque tua senium sibi destinat aula.
dant animos socer augurio fatalis Adrastus
dotalesque Argi, nec non in foedera uitae
pollutus placuit fraterno sanguine Tydeus.
hinc tumor, et longus fratri promitteris exul.
ipse deum genitor tibi me miseratus ab alto
mittit: habe Thebas, caecumque cupidine regni,
ausurumque eadem, germanum expelle, nec ultra
fraternos inhiantem obitus sine fidere coeptis
fraudibus aut Cadmo dominas inferre Mycenas.'
dixit, et abscedens (etenim iam pallida turbant
sidera lucis equi) ramos ac uellera fronti
deripuit, confessus auum, dirique nepotis
incubuit stratis; iugulum mox caede patentem
nudat et undanti perfundit uulnere somnum.
illi rupta quies, attollit membra toroque
erigitur plenus monstris, uanumque cruorem
excutiens simul horret auum fratremque requirit.
qualis ubi audito uenantum murmure tigris
horruit in maculas somnosque excussit inertes,
bella cupit laxatque genas et temperat ungues,

mox ruit in turmas natisque alimenta cruentis
spirantem fert ore uirum: sic excitus ira
ductor in absentem consumit proelia fratrem.
   et iam Mygdoniis elata cubilibus alto
impulerat caelo gelidas Aurora tenebras,
rorantes excussa comas multumque sequenti
sole rubens; illi roseus per nubila seras
aduertit flammas alienumque aethera tardo
Lucifer exit equo, donec pater igneus orbem
impleat atque ipsi radios uetet esse sorori,
cum senior Talaionides nec longa morati
Dircaeusque gradum pariterque Acheloius heros
corripuere toris. illos post uerbera fessos
exceptamque hiemem cornu perfuderat omni
Somnus; at Inachio tenuis sub pectore regi
tracta quies, dum mente deos inceptaque uersat
hospitia, et quae sint generis ascita repertis
fata mouet. postquam mediis in sedibus aulae
congressi inque uicem dextras iunxere locumque,
quo serere arcanas aptum atque euoluere curas,
insidunt, prior his dubios compellat Adrastus:
'egregii iuuenum, quos non sine numine regnis
inuexit nox atra meis, quibus ipse per imbres
fulminibus mixtos intempestumque Tonantem
has meus usque domos uestigia fecit Apollo,
non equidem obscurum uobis plebique Pelasgae
esse rear, quantis conubia nostra procorum
turba petant studiis; geminae mihi namque, nepotum
laeta fides, aequo pubescunt sidere natae.
quantus honos, quantusque pudor (ne credite patri)
et super hesternas licuit cognoscere mensas.
has tumidi solio et late dominantibus armis
optauere uiri (longum enumerare Pharaeos
Oebaliosque duces) et Achaea per oppida matres
spem generis, nec plura tuus despexerat Oeneus
foedera Pisaeisque socer metuendus habenis.
sed mihi nec Sparta genitos nec ab Elide missos
iungere fas generos: uobis hic sanguis et aulae
cura meae longo promittitur ordine fati.
di bene, quod tales stirpemque animosque uenitis
ut responsa iuuent: hic durae tempore noctis
partus honos, haec illa uenit post uerbera merces.'
   audierant, fixosque oculos per mutua paulum
ora tenent, uisique inter sese ordine fandi
cedere. sed cunctis Tydeus audentior actis

incipit: 'o quam te parcum in praeconia famae
mens agitat matura tuae, quantumque ferentem
fortunam uirtute domas! cui cedat Adrastus
imperiis? quis te solio Sicyonis auitae
excitum infrenos componere legibus Argos
nesciat? atque utinam his manibus permittere gentes,
Iuppiter aeque, uelis, quas Doricus adligat undis
Isthmos et alterno quas margine summouet infra.
non fugeret diras lux intercisa Mycenas,
saeua nec Eleae gemerent certamina ualles,
~Eumenidesque aliis aliae sub regibus,~ et quae
tu potior, Thebane, queri: nos uero uolentes
expositique animis.' sic interfatus, et alter
subicit: 'anne aliquis soceros accedere tales
abnuat? exulibus quamquam patriaque fugatis
nondum laeta Venus, tamen omnis corde resedit
tristitia, adfixique animo cessere dolores.
nec minus haec laeti trahimus solacia, quam si
praecipiti conuulsa Noto prospectet amicam
puppis humum. iuuat ingressos felicia regni
omina quod superest fati uitaeque laborum
fortuna transire tua.' nec plura morati
consurgunt, dictis impensius aggerat omne
promissum Inachius pater, auxilioque futurum
et patriis spondet reduces inducere regnis.
ergo alacres Argi, fuso rumore per urbem
aduenisse duci generos primisque hymenaeis
egregiam Argian nec formae laude secundam
Deipylen tumida iam uirginitate iugari,
gaudia mente parant. socias it Fama per urbes
finitimisque agitatur agris procul usque Lycaeos
Partheniosque super saltus Ephyraeaque rura,
nec minus Ogygias eadem dea turbida Thebas
insilit: haec totis perfundit moenia pennis
Labdaciumque ducem praemissae consona nocti
territat; hospitia et thalamos et foedera regni
permixtumque genus (quae tanta licentia monstro,
quis furor?) et iam bella canit.
    diffuderat Argos
expectata dies: laeto regalia coetu
atria complentur, species est cernere auorum
comminus et uiuis certantia uultibus aera.
tantum ausae perferre manus! pater ipse bicornis
in laeuum prona nixus sedet Inachus urna;
hunc tegit Iasiusque senex placidusque Phoroneus

et bellator Abas indignatusque Tonantem
Acrisius nodoque ferens caput ense Coroebus
toruaque iam Danai facinus meditantis imago;
exin mille duces. foribus cum inmissa superbis
unda fremit uulgi, procerum manus omnis et alto
quis propior de rege gradus stant ordine primi.
interior sacris calet et sonat aula tumultu
femineo; casta matrem cinxere corona
Argolides, pars uirginibus circum undique fusae
foedera conciliant noua solanturque timorem.
ibant insignes uultuque habituque uerendo
candida purpureum fusae super ora pudorem
deiectaeque genas; tacite subit ille supremus
uirginitatis amor, primaeque modestia culpae
confundit uultus; tunc ora rigantur honestis
imbribus, et teneros lacrimae iuuere parentes.
non secus ac supero pariter si cardine lapsae
Pallas et asperior Phoebi soror, utraque telis,
utraque torua genis flauoque in uertice nodo,
illa suas Cyntho comites agat, haec Aracyntho;
tunc, si fas oculis, non umquam longa tuendo
expedias, cui maior honos, cui gratior, aut plus
de Ioue; mutatosque uelint transumere cultus,
et Pallas deceat pharetras et Delia cristas.
    certant laetitia superosque in uota fatigant
Inachidae, quae cuique domus sacrique facultas.
hi fibris animaque, hi caespite nudo,
nec minus auditi, si mens accepta, merentur
ture deos, fractisque obtendunt limina siluis.
ecce metu subito (Lachesis sic dura iubebat)
impulsae mentes, excussaque gaudia patri,
et turbata dies. innuptam limine adibant
Pallada, Monychiis cui non Argiua per urbes
posthabita est Larisa iugis; hic more parentum
Iasides, thalamis ubi casta adolesceret aetas,
uirgineas libare comas primosque solebant
excussare toros. celsam subeuntibus arcem
in gradibus summi delapsus culmine templi,
Arcados Euhippi spolium, cadit aereus orbis,
praemissasque faces, festum nubentibus ignem,
obruit, eque adytis simul exaudita remotis
nondum ausos firmare gradum tuba terruit ingens.
in regem conuersi omnes formidine prima,
mox audisse negant; cunctos tamen omina rerum
dira mouent, uariisque metum sermonibus augent.

nec mirum: nam tu infaustos donante marito
ornatus, Argia, geris dirumque monile
Harmoniae. longa est series, sed nota malorum
persequar, unde nouis tam saeua potentia donis.
Lemnius haec, ut prisca fides, Mauortia longum
furta dolens, capto postquam nil obstat amori
poena nec ultrices castigauere catenae,
Harmoniae dotale decus sub luce iugali
struxerat. hoc, docti quamquam maiora, laborant
Cyclopes, notique operum Telchines amica
certatim iuuere manu; sed plurimus ipsi
sudor. ibi arcano florentes igne zmaragdos
cingit et infaustas percussum adamanta figuras
Gorgoneosque orbes Siculaque incude relictos
fulminis extremi cineres uiridumque draconum
lucentes a fronte iubas; hic flebile germen
Hesperidum et dirum Phrixei uelleris aurum;
tum uarias pestes raptumque interplicat atro
Tisiphones de crine ducem, et quae pessima ceston
uis probat; haec circum spumis lunaribus unguit
callidus atque hilari perfundit cuncta ueneno.
non hoc Pasithea blandarum prima sororum,
non Decor Idaliusque puer, sed Luctus et Irae
et Dolor et tota pressit Discordia dextra.
prima fides operi, Cadmum comitata iacentem
Harmonia uersis in sibila dira querelis
Illyricos longo sulcauit pectore campos.
improba mox Semele uix dona nocentia collo
induit, et fallax intrauit limina Iuno.
teque etiam, infelix, perhibent, Iocasta, decorum
possedisse nefas; uultus hac laude colebas,
heu quibus, heu, placitura toris! post longior ordo.
tunc donis Argia nitet uilesque sororis
ornatus sacro praeculta superuenit auro.
uiderat hoc coniunx perituri uatis, et aras
ante omnes epulasque trucem secreta coquebat
inuidiam, saeuis detur si quando potiri
cultibus, heu nihil auguriis adiuta propinquis.
quos optat gemitus, quantas cupit impia clades!
digna quidem: sed quid miseri decepta mariti
arma, quid insontes nati meruere furores?
postquam regales epulas et gaudia uulgi
bisseni clausere dies, Ismenius heros
respicere ad Thebas iamque et sua quaerere regna.
quippe animum subit illa dies, qua, sorte benigna

fratris, Echionia steterat priuatus in aula,
respiciens descisse deos trepidoque tumultu
dilapsos comites++nudum latus omne fugamque
fortunae. namque una soror producere tristes
exulis ausa uias; etiam hanc in limine primo
liquerat et magna lacrimas incluserat ira.
tunc quos excedens hilares (quis cultus iniqui
praecipuus ducis) et profugo quos ipse notarat
ingemuisse sibi per noctem ac luce sub omni
digerit; exedere animum dolor iraque demens
et, qua non grauior mortalibus addita curis,
spes, ubi longa uenit. talem sub pectore nubem
consilii uoluens Dircen Cadmique negatas
apparat ire domos. ueluti dux taurus amata
ualle carens, pulsum solito quem gramine uictor
iussit ab erepta longe mugire iuuenca,
cum profugo placuere tori ceruixque recepto
sanguine magna redit fractaeque in pectora quercus,
bella cupit pastusque et capta armenta reposcit
iam pede, iam cornu melior (pauet ipse reuersum
uictor, et attoniti uix agnouere magistri):
non alias tacita iuuenis Teumesius iras
mente acuit. sed fida uias arcanaque coniunx
senserat; utque toris primo complexa iacebat
aurorae pallore uirum, 'quos, callide, motus
quamue fugam moliris?' ait 'nil transit amantes.
sentio, peruigiles acuunt suspiria questus,
numquam in pace sopor. quotiens haec ora natare
fletibus et magnas latrantia pectora curas
admota deprendo manu! nil foedere rupto
conubiisue super moueor uiduaque iuuenta,
etsi crudus amor necdum post flammea toti
intepuere tori: tua me, properabo fateri,
angit, amate, salus. tune incomitatus, inermis
regna petes? poterisque tuis decedere Thebis,
si neget? atque illum sollers deprendere semper
Fama duces tumidum narrat raptoque superbum
difficilemque tibi: necdum consumpserat annum.
me quoque nunc uates, nunc exta minantia diuos
aut auium lapsus aut turbida noctis imago
terret et (a, memini!) numquam mihi falsa per umbras
Iuno uenit. quo tendis iter? ni conscius ardor
ducit et ad Thebas melior socer.' hic breue tandem
risit Echionius iuuenis tenerumque dolorem
coniugis amplexu solatus et oscula maestis

tempestiua genis posuit lacrimasque repressit:
'solue metus animo, dabitur, mihi crede, merentum
consiliis tranquilla dies; te fortior annis
nondum cura decet. sciat haec Saturnius olim
fata parens, oculosque polo demittere si quos
Iustitia et rectum terris defendere curat.
fors aderit lux illa tibi, qua moenia cernes
coniugis et geminas ibis regina per urbes.'
    sic ait, et caro raptim se limine profert.
Tydea iam socium coeptis, iam pectore fido
aequantem curas (tantus post iurgia mentes
uinxit amor) socerumque adfatur tristis Adrastum.
fit mora consilio, cum multa mouentibus una
iam potior cunctis sedit sententia, fratris
pertemptare fidem tutosque in regna precando
explorare aditus. audax ea munera Tydeus
sponte subit; nec non et te, fortissime gentis
Aetolum, multum lacrimis conata morari
Deipyle, sed iussa patris tutique regressus
legato iustaeque preces uicere sororis.
    iamque emensus iter siluis ac litore durum,
qua Lernaea palus, ambustaque sontibus alte
intepet hydra uadis, et qua uix carmine raro
longa sonat Nemea nondum pastoribus ausis,
qua latus Eoos Ephyres quod uergit ad Euros
Sisyphiique sedent portus irataque terrae
curua Palaemonio secluditur unda Lechaeo.
hinc praeteruectus Nisum et te, mitis Eleusin,
laeuus abit, iamque arue gradu Teumesia et arces
intrat Agenoreas; ibi durum Eteoclea cernit
sublimem solio saeptumque horrentibus armis.
iura ferus populo trans legem ac tempora regni
iam fratris de parte dabat; sedet omne paratus
in facinus queriturque fidem tam sero reposci.
    constitit in mediis (ramus manifestat oliuae
legatum) causasque uiae nomenque rogatus
edidit; utque rudis fandi pronusque calori
semper erat, iustis miscens tamen aspera coepit:
'si tibi plana fides et dicti cura maneret
foederis, ad fratrem completo iustius anno
legatos hinc ire fuit teque ordine certo
fortunam exuere et laetum descendere regno,
ut uagus ille diu passusque haud digna per urbes
ignotas pactae tandem succederet aulae.
sed quia dulcis amor regni blandumque potestas,

posceris: astriferum iam uelox circulus orbem
torsit et amissae redierunt montibus umbrae,
ex quo frater inops ignota per oppida tristes
exul agit casus; et te iam tempus aperto
sub Ioue ferre dies terrenaque frigora membris
ducere et externos summissum ambire penates.
pone modum laetis; satis ostro diues et auro
conspicuus tenuem germani pauperis annum
risisti; moneo, regnorum gaudia temet
dedoceas patiensque fugae mereare reuerti.'
    dixerat. ast illi tacito sub pectore dudum
ignea corda fremunt, iacto uelut aspera saxo
comminus erigitur serpens, cui subter inanes
longa sitis latebras totumque agitata per artus
conuocat in fauces et squamea colla uenenum:
'cognita si dubiis fratris mihi iurgia signis
ante forent nec clara odiorum arcana paterent,
sufficeret uel sola fides, qua toruus et illum
mente gerens (ceu saepta nouus iam moenia laxet
fossor et hostiles inimicent classica turmas)
praefuris. in medios si comminus orsa tulisses
Bistonas aut refugo pallentes sole Gelonos,
parcior eloquio et medii reuerentior aequi
inciperes. neque te furibundae crimine mentis
arguerim: mandata refers. nunc omnia quando
plena minis, nec sceptra fide nec pace sequestra
poscitis, et propior capulo manus, haec mea regi
Argolico, nondum aequa tuis, uice dicta reporta:
quae sors iusta mihi, quae non indebitus annis
sceptra dicauit honos, teneo longumque tenebo:
te penes Inachiae dotalis regia dono
coniugis, et Danaae (quid enim maioribus actis
inuideam?) cumulentur opes. felicibus Argos
auspiciis Lernamque regas: nos horrida Dirces
pascua et Euboicis artatas fluctibus oras,
non indignati miserum dixisse parentem
Oedipoden: tibi larga (Pelops et Tantalus auctor!)
nobilitas, propiorque fluat de sanguine iuncto
Iuppiter. anne feret luxu consueta paterno
hunc regina larem? nostrae cui iure sorores
anxia pensa trahant, longo quam sordida luctu
mater et ex imis auditus forte tenebris
offendat sacer ille senex. iam pectora uulgi
adsueuere iugo: pudet heu plebisque patrumque:
ne totiens incerta ferant mutentque gementes

imperia et dubio pigeat parere tyranno.
non parcit populis regnum breue; respice quantus
horror et attoniti nostro in discrimine ciues.
hosne ego, quis certa est sub te duce poena, relinquam?
iratus, germane, uenis. fac uelle: nec ipsi,
si modo notus amor meritique est gratia, patres
reddere regna sinent.' non ultra passus et orsa
iniecit mediis sermonibus obuia: 'reddes,'
ingeminat 'reddes; non si te ferreus agger
ambiat aut triplices alio tibi carmine muros
Amphion auditus agat, nil tela nec ignes
obstiterint, quin ausa luas nostrisque sub armis
captiuo moribundus humum diademate pulses.
tu merito; ast horum miseret, quos sanguine uiles
coniugibus natisque infanda ad proelia raptos
proicis excidio, bone rex. o quanta Cithaeron
funera sanguineusque uadis, Ismene, rotabis!
haec pietas, haec magna fides! nec crimina gentis
mira equidem duco: sic primus sanguinis auctor
incestique patrum thalami; sed fallit origo:
Oedipodis tu solus eras, haec praemia morum
ac sceleris, uiolente, feres! nos poscimus annum!
sed moror.' haec audax etiamnum in limine retro
uociferans, iam tunc impulsa per agmina praeceps,
euolat. Oeneae uindex sic ille Dianae
erectus saetis et aduncae fulmine malae,
cum premeret Pelopea phalanx, saxa obuia uoluens
fractaque perfossis arbusta Acheloia ripis,
iam Telamona solo, iam stratum Ixiona linquens
te, Meleagre, subit: ibi demum cuspide lata
haesit et obnixo ferrum laxauit in armo.
talis adhuc trepidum linquit Calydonius heros
concilium infrendens, ipsi ceu regna negentur,
festinatque uias ramumque precantis oliuae
abicit. attonitae tectorum e limine summo
aspectant matres, saeuoque infanda precantur
Oenidae tacitoque simul sub pectore regi.
nec piger ingenio scelerum fraudisque nefandae
rector eget. iuuenum fidos, lectissima bello
corpora, nunc pretio, nunc ille hortantibus ardens
sollicitat dictis, nocturnaque proelia saeuus
instruit, et (sanctum populis per saecula nomen)
legatum insidiis tacitoque inuadere ferro
(quid regnis non uile?) cupit. quas quaereret artes
si fratrem, Fortuna, dares? o caeca nocentum

consilia! o semper timidum scelus! exit in unum
plebs ferro iurata caput: ceu castra subire
apparet aut celsum crebris impulsibus urbis
inclinare latus, densi sic agmine facto
quinquaginta altis funduntur in ordine portis.
macte animi, tantis dignus qui crederis armis!
    fert uia per dumos propior, qua calle latenti
praecelerant densaeque legunt compendia siluae.
lecta dolis sedes: gemini procul urbe malignis
faucibus urguentur colles, quos umbra superni
montis et incuruis claudunt iuga frondea siluis
(insidias natura loco caecamque latendi
struxit opem), mediasque arte secat aspera rupes
semita, quam subter campi deuexaque latis
arua iacent spatiis. contra importuna crepido,
Oedipodioniae domus alitis; hic fera quondam
pallentes erecta genas suffusaque tabo
lumina, concretis infando sanguine plumis
reliquias amplexa uirum semesaque nudis
pectoribus stetit ossa premens uisuque trementi
conlustrat campos, si quis concurrere dictis
hospes inexplicitis aut comminus ire uiator
audeat et dirae commercia iungere linguae;
nec mora, quin acuens exertos protinus ungues
liuentesque manus fractosque in uulnere dentes
terribili applausu circum hospita surgeret ora;
et latuere doli, donec de rupe cruenta
(heu simili deprensa uiro!) cessantibus alis
tristis inexpletam scopulis adfligeret aluum.
monstrat silua nefas: horrent uicina iuuenci
gramina, damnatis auidum pecus abstinet herbis.
non Dryadum placet umbra choris non commoda sacris
Faunorum, diraeque etiam fugere uolucres
prodigiale nemus. tacitis huc gressibus acti
deueniunt peritura cohors, hostemque superbum
adnixi iaculis et humi posita arma tenentes
expectant, densaque nemus statione coronant.
    coeperat umenti Phoebum subtexere palla
Nox et caeruleam terris infuderat umbram.
ille propinquabat siluis et ab aggere celso
scuta uirum galeasque uidet rutilare comantes,
qua laxant rami nemus aduersaque sub umbra
flammeus aeratis lunae tremor errat in armis.
obstipuit uisis, ibat tamen, horrida tantum
spicula et inclusum capulo tenus admouet ensem,

ac prior 'unde, uiri, quidue occultatis in armis?'
non humili terrore rogat. nec reddita contra
uox, fidamque negant suspecta silentia pacem.
ecce autem uasto Cthonii contorta lacerto,
quo duce freta cohors, fuscas interuolat auras
hasta; sed audenti deus et fortuna recessit.
per tamen Olenii tegimen suis atraque saetis
terga super laeuos umeros uicina cruori
effugit et uiduo iugulum ferit inrita ligno.
tunc horrere comae sanguisque in corda gelari.
huc ferus atque illuc animum pallentiaque ira
ora ferens (nec tanta putat sibi bella parari):
'ferte gradum contra campoque erumpite aperto!
quis timor audendi, quae tanta ignauia? solus,
solus in arma uoco.' neque in his mora; quos ubi plures,
quam ratus, innumeris uidet excursare latebris,
hos deire iugis, illos e uallibus imis
crescere, nec paucos campo, totumque sub armis
conlucere iter (ut clausas indagine profert
in medium uox prima feras), quae sola medendi
turbata ratione uia est, petit ardua dirae
Sphingos et abscisis infringens cautibus uncas
exuperat iuga dura manus, scopuloque potitus,
unde procul tergo metus et uia prona nocendi,
saxum ingens, quod uix plena ceruice gementes
uertere humo et muris ualeant inferre iuuenci,
rupibus auellit; dein toto sanguine nixus
sustinet, inmanem quaerens librare ruinam,
qualis in aduersos Lapithas erexit inanem
magnanimus cratera Pholus. stupet obuia leto
turba superstantem atque emissi turbine montis
obruitur; simul ora uirum, simul arma manusque
fractaque commixto sederunt pectora ferro.
quattuor hic adeo disiecti mole sub una
congemuere, fuga tremefactum protinus agmen
excutitur coeptis. neque enim temnenda iacebant
funera: fulmineus Dorylas, quem regibus ardens
aequabat uirtus, Martisque e semine Theron
terrigenas confisus auos, nec uertere cuiquam
frena secundus Halys, sed tunc pedes occubat aruis,
Pentheumque trahens nondum te Phaedimus aequo,
Bacche, genus. quorum ut subitis exterrita fatis
agmina turbatam uidit laxare cateruam,
quae duo sola manu gestans adclinia monti
fixerat, intorquet iacula et fugientibus addit.

mox in plana libens, nodo ne pectore tela
inciderent, saltu praeceps defertur et orbem,
quem procul oppresso uidit Therone uolutum,
corripuit, tergoque et uertice tegmina nota
saeptus et hostili propugnans pectora parma
constitit. inde iterum densi glomerantur in unum
Ogygidae firmantque gradum; trahit ocius ensem
Bistonium Tydeus, Mauortia munera magni
Oeneos, et partes pariter diuisus in omnes
hos obit atque illos ferroque micantia tela
decutit; impeditant numero seque ipsa uicissim
arma premunt, nec uis conatibus ulla, sed ipsae
in socios errare manus et corpora turba
inuolui prolapsa sua; manet ille ruentes
angustus telis et inexpugnabilis obstat.
non aliter Getica (si fas est credere) Phlegra
armatum inmensus Briareus stetit aethera contra,
hinc Phoebi pharetras, hinc toruae Pallados angues,
inde Pelethroniam praefixa cuspide pinum
Martis, at hinc lasso mutata Pyracmoni temnens
fulmina, cum toto nequiquam obsessus Olympo
tot queritur cessare manus: non segnior ardet
huc illuc clipeum obiectans, seque ipse recedens
circumit; interdum trepidis occurrit et instat
spicula deuellens, clipeo quae plurima toto
fixa tremunt armantque uirum; saepe aspera passus
uulnera, sed nullum uitae in secreta receptum
nec mortem sperare ualet. rotat ipse furentem
Deilochum, comitemque illi iubet ire sub umbras
Phegea sublata minitantem bella securi
Dircaeumque Gyan et Echionium Lycophonten.
iam trepidi sese quaerunt numerantque, nec idem
caedis amor, tantamque dolent rarescere turbam.
    ecce Chromis Tyrii demissus origine Cadmi
(hunc utero quondam Dryope Phoenissa grauato
rapta repente choris onerisque oblita ferebat,
dumque trahit prensis taurum tibi cornibus, Euhan,
procidit impulsus nimiis conatibus infans)
tunc audax iaculis et capti pelle leonis
pinea nodosae quassabat robora clauae
increpitans: 'unusne, uiri, tot caedibus, unus
ibit ouans Argos? uix credet fama reuerso!
heu socii, nullaene manus, nulla arma ualebunt?
haec regi promissa, Cydon, haec, Lampe, dabamus?'
dum clamat, subit ore cauo Teumesia cornus,

nec prohibent fauces; atque illi uoce repleta
intercepta natat prorupto in sanguine lingua.
stabat adhuc, donec transmissa morte per artus
labitur inmorsaque cadens obmutuit hasta.
uos quoque, Thespiadae, cur infitiatus honora
arcuerim fama? fratris moribunda leuabat
membra solo Periphas (nil indole clarius illa
nec pietate fuit), laeua marcentia colla
sustentans dextraque latus; singultibus artum
exhaurit thoraca dolor, nec uincla coercent
undantem fletu galeam, cum multa gementi
pone grauis curuas perfringit lancea costas
exit et in fratrem cognataque pectora telo
conserit. ille oculos etiamnum in luce natantes
sistit et aspecta germani morte resoluit.
at cui uita recens et adhuc in uulnere uires
'hos tibi complexus, haec dent' ait 'oscula nati.'
procubuere pares fatis, miserabile uotum
mortis, et alterna clauserunt lumina dextra.
   protinus idem ultro iaculo parmaque Menoeten
proterrebat agens trepidis uestigia retro
passibus urguentem, donec defecit iniqua
lapsus humo, pariterque manus distractus in ambas
orat et a iugulo nitentem sustinet hastam:
'parce per has stellis interlabentibus umbras,
per superos noctemque tuam; sine tristia Thebis
nuntius acta feram uulgique per ora pauentis
contempto te rege canam: sic inrita nobis
tela cadant, nullique tuum penetrabile ferro
pectus, et optanti uictor reueharis amico.'
dixerat. ille nihil uultum mutatus 'inanes
perdis' ait 'lacrimas; et tu (ni fallor) iniquo
pollicitus mea colla duci: nunc arma diemque
proice; quid timidae sequeris compendia uitae?
bella manent.' simul haec et crassum sanguine telum
iam redit; ille super dictis infensus amaris
prosequitur uictos: 'non haec trieterica uobis
nox patrio de more uenit, non orgia Cadmi
cernitis aut auidas Bacchum scelerare parentes.
nebridas et fragiles thyrsos portare putastis
imbellem ad sonitum maribusque incognita ueris
foeda Celaenaea committere proelia buxo?
hic aliae caedes, alius furor: ite sub umbras,
o timidi paucique!' haec intonat; ast tamen illi
membra negant, lassusque ferit praecordia sanguis.

iam sublata manus cassos defertur in ictus,
tardatique gradus, clipeum nec sustinet umbo
mutatum spoliis; gelidus cadit imber anhelo
pectore, tum crines ardentiaque ora cruentis
roribus et taetra morientum aspergine manant:
ut leo, qui campis longe custode fugato
Massylas depastus oues, ubi sanguine multo
luxuriata fames ceruixque et tabe grauatae
consedere iubae, mediis in caedibus astat
aeger, hians, uictusque cibis; nec iam amplius irae
crudescunt: tantum uacuis ferit aera malis
molliaque eiecta delambit uellera lingua.
ille etiam Thebas spoliis et sanguine plenus
isset et attonitis sese populoque ducique
ostentasset ouans, ni tu, Tritonia uirgo,
flagrantem multaque operis caligine plenum
consilio dignata uirum: 'sate gente superbi
Oeneos, absentes cui dudum uincere Thebas
adnuimus, iam pone modum nimiumque secundis
parce deis: huic una fides optanda labori.
fortuna satis usus abi.' restabat acerbis
funeribus socioque gregi non sponte superstes
Haemonides (ille haec praeuiderat, omina doctus
aeris et nulla deceptus ab alite) Maeon,
nec ueritus prohibere ducem, sed fata monentem
priuauere fide. uita miserandus inerti
damnatur; trepido Tydeus inmitia mandat:
'quisquis es Aonidum, quem crastina munere nostro
manibus exemptum mediis Aurora uidebit,
haec iubeo perferre duci: cinge aggere portas,
tela noua, fragiles aeuo circum inspice muros,
praecipue stipare uiros densasque memento
multiplicare acies! fumantem hunc aspice late
ense meo campum: tales in bella uenimus.'
haec ait, et meritae pulchrum tibi, Pallas, honorem
sanguinea de strage parat, praedamque iacentem
comportat gaudens ingentiaque acta recenset.
quercus erat tenerae iam longum oblita iuuentae
aggere camporum medio, quam plurimus ambit
frondibus incuruis et crudo robore cortex.
huic leues galeas perfossaque uulnere crebro
inserit arma ferens, huic truncos ictibus enses
subligat et tractas membris spirantibus hastas.
corpora tunc atque arma simul cumulata superstans
incipit (oranti nox et iuga longa resultant):

'diua ferox, magni decus ingeniumque parentis,
bellipotens, cui torua genis horrore decoro
cassis, et asperso crudescit sanguine Gorgon,
nec magis ardentes Mauors hastataque pugnae
impulerit Bellona tubas, huic adnue sacro,
seu Pandionio nostras inuisere caedes
monte uenis, siue Aonia deuertis Itone
laeta choris, seu tu Libyco Tritone repexas
lota comas qua te biiugo temone frementem
intemeratarum uolucer rapit axis equarum:
nunc tibi fracta uirum spolia informesque dicamus
exuuias. at si patriis Porthaonis aruis
inferar et reduci pateat mihi Martia Pleuron,
aurea tunc mediis urbis tibi templa dicabo
collibus, Ionias qua despectare procellas
dulce sit, et flauo tollens ubi uertice pontum
turbidus obiectas Achelous Echinadas exit.
hic ego maiorum pugnas uultusque tremendos
magnanimum effingam regum, figamque superbis
arma tholis, quaeque ipse meo quaesita reuexi
sanguine, quaeque dabis captis, Tritonia, Thebis.
centum ibi uirgineis uotae Calydonides aris
Actaeas tibi rite faces et ab arbore casta
nectent purpureas niueo discrimine uittas,
peruigilemque focis ignem longaeua sacerdos
nutriet, arcanum numquam spretura pudorem.
tu bellis, tu pace feres de more frequentes
primitias operum, non indignante Diana.'
dixerat, et dulces iter instaurabat ad Argos.

Statius The Latin Library The Classics Page

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
THEBAID III

At non Aoniae moderator perfidus aulae
nocte sub ancipiti, quamuis umentibus astris
longus ad auroram superet labor, otia somni
accipit; inuigilant animo scelerisque parati
supplicium exercent curae; tum plurima uersat,
pessimus in dubiis augur, timor. 'ei mihi' clamat,
'unde morae?' (nam prona ratus facilemque tot armis
Tydea, nec numero uirtutem animumque rependit)
'num regio diuersa uiae? num missus ab Argis
subsidio globus? an sceleris data fama per urbes

finitimas? paucosne, pater Gradiue, manuue
legimus indecores? at enim fortissimus illic
et Chromis et Dorylas et nostris turribus aequi
Thespiadae totos raperent mihi funditus Argos.
nec tamen ille meis, reor, impenetrabilis armis
aere gerens solidoque datos adamante lacertos
uenerat; heu segnes, quorum labor haeret in uno,
si conserta manus.' uario sic turbidus aestu
angitur ac sese culpat super omnia, qui non
orantem in mediis legatum coetibus ense
perculerit foedasque palam satiauerit iras.
iam pudet incepti, iam paenitet. ac uelut ille
fluctibus Ioniis Calabrae datus arbiter alno
nec rudis undarum (portus sed linquere amicos
purior Olenii frustra gradus impulit astri),
cum fragor hiberni subitus Iouis, omnia mundi
claustra tonant multusque polos inclinat Orion,
ipse quidem malit terras pugnatque reuerti,
fert ingens a puppe Notus, tunc arte relicta
ingemit et caecas sequitur iam nescius undas:
talis Agenoreus ductor caeloque morantem
Luciferum et seros maerentibus increpat ortus.
ecce sub occiduas uersae iam Noctis habenas
astrorumque obitus, ubi primum maxima Tethys
impulit Eoo cunctantem Hyperiona ponto,
ima flagellatis, signum lugubre malorum,
ponderibus trepidauit humus, motusque Cithaeron
antiquas dedit ire niues; tunc uisa leuari
culmina septenaeque iugo concurrere portae.
et prope sunt causae: gelido remeabat Eoo
iratus fatis et tristis morte negata
Haemonides; necdum ora patent, dubiusque notari
signa dabat magnae longe manifesta ruinae
planctuque et gemitu; lacrimas nam protinus omnes
fuderat. haud aliter saltu deuertitur orbus
pastor ab agrestum nocturna strage luporum,
cuius erile pecus siluis inopinus abegit
imber et hibernae uentosa cacumina lunae.
luce patent caedes; domino perferre recentes
ipse timet casus, haustaque informis harena
questibus implet agros, stabulique silentia magni
odit et amissos longo ciet ordine tauros.
illum congestae portarum ad limina matres
ut solum uidere (nefas!), nulla agmina circum
magnanimosque duces, nil ausae quaerere tollunt

clamorem, qualis bello supremus apertis
urbibus, aut pelago iam descendente carina.
ut primum inuisi cupido data copia regis:
'hanc tibi de tanto donat ferus agmine Tydeus
infelicem animam, siue haec sententia diuum,
seu fortuna fuit, seu, quod pudet ira fateri,
uis inuicta uiri. uix credo et nuntius: omnes
procubuere, omnes. noctis uaga lumina testor
et socium manes et te, mala protinus ales,
qua redeo, non hanc lacrimis meruisse nec astu
crudelem ueniam atque inhonorae munera lucis;
sed mihi iussa deum placitoque ignara moueri
Atropos atque olim non haec data ianua leti
eripuere necem. iamque ut mihi prodiga uitae
pectora et extremam nihil horrescentia mortem
aspicias: bellum infandum ominibusque negatam
mouisti, funeste, aciem, dum pellere leges
et consanguineo gliscis regnare superbus
exule; te series orbarum excisa domorum
planctibus adsiduis, te diro horrore uolantes
quinquaginta animae circum noctesque diesque
adsilient, neque enim ipse moror.' iam mouerat iras
rex ferus, et tristes ignescunt sanguine uultus.
inde ultro Phlegyas et non cunctator iniqui
Labdacus (hos regni ferrum penes) ire manuque
proturbare parant. sed iam nudauerat ensem
magnanimus uates, et nunc trucis ora tyranni,
nunc ferrum aspectans: 'numquam tibi sanguinis huius
ius erit aut magno feries imperdita Tydeo
pectora; uado equidem exultans ereptaque fata
insequor et comites feror expectatus ad umbras.
te superis fratrique++' et iam media orsa loquentis
absciderat plenum capulo latus; ille dolori
pugnat et ingentem nisu duplicatus in ictum
corruit, extremisque animae singultibus errans
alternus nunc ore uenit, nunc uulnere sanguis.
excussae procerum mentes, turbataque mussant
concilia; ast illum coniunx fidique parentes
seruantem uultus et toruum in morte peracta,
non longum reducem laetati, in tecta ferebant
sed ducis infandi rabidae non hactenus irae
stare queunt; uetat igne rapi, pacemque sepulcri
impius ignaris nequiquam manibus arcet.
    tu tamen egregius fati mentisque nec umquam
(sic dignum est) passure situm, qui comminus ausus

uadere contemptum reges, quaque ampla ueniret
libertas, sancire uiam: quo carmine dignam,
quo satis ore tuis famam uirtutibus addam,
augur amate deis? non te caelestia frustra
edocuit lauruque sua dignatus Apollo est,
. . .
et nemorum Dodona parens Cirrhaeaque uirgo
audebit tacito populos suspendere Phoebo.
nunc quoque Tartareo multum diuisus Auerno
Elysias, i, carpe plagas, ubi manibus axis
inuius Ogygiis nec sontis iniqua tyranni
iussa ualent; durant habitus et membra cruentis
inuiolata feris, nudoque sub axe iacentem
et nemus et tristis uolucrum reuerentia seruat.
   at nuptae exanimes puerique aegrique parentes
moenibus effusi per plana, per auia, passim
quisque suas auidi ad lacrimas, miserabile, currunt,
certamen, quos densa gradu comitantur euntes
milia solandi studio, pars uisere flagrant
unius acta uiri et tantos in nocte labores:
feruet iter gemitu et plangoribus arua reclamant.
ut uero infames scopulos siluamque nefandam
peruentum, ceu nulla prius lamenta nec atri
manassent imbres, sic ore miserrimus uno
exoritur fragor, aspectuque accensa cruento
turba furit: stat sanguineo discissus amictu
Luctus atrox caesoque inuitat pectore matres.
scrutantur galeas frigentum inuentaque monstrant
corpora, prociduae super externosque suosque.
hae pressant in tabe comas, hae lumina signant
uulneraque alta rigant lacrimis, pars spicula dextra
nequiquam parcente trahunt, pars molliter aptant
bracchia trunca loco et ceruicibus ora reponunt.
   at uaga per dumos uacuique in puluere campi
magna parens iuuenum, gemini nunc funeris, Ide
squalentem sublata comam liuentiaque ora
ungue premens (nec iam infelix miserandaque, uerum
terror inest lacrimis), per et arma et corpora passim
canitiem impexam dira tellure uolutans
quaerit inops natos omnique in corpore plangit.
Thessalis haud aliter bello gauisa recenti,
cui gentile nefas hominem renouare canendo,
multifida attollens antiqua lumina cedro
nocte subit campos uersatque in sanguine functum
uulgus et explorat manes, cui plurima busto

imperet ad superos: animarum maesta queruntur
concilia, et nigri pater indignatur Auerni.
illi in secessu pariter sub rupe iacebant
felices, quos una dies, manus abstulit una,
peruia uulneribus media trabe pectora nexi.
ut uidit lacrimisque oculi patuere profusis:
'hosne ego complexus genetrix, haec oscula, nati,
uestra tuor? sic uos extremo in fine ligauit
ingenium crudele necis? quae uulnera tractem,
quae prius ora premam? uosne illa potentia matris,
uos uteri fortuna mei, qua tangere diuos
rebar et Ogygias titulis anteire parentes?
at quanto melius dextraque in sorte iugatae,
quis steriles thalami nulloque ululata dolore
respexit Lucina domum! mihi quippe malorum
causa labor; sed nec bellorum in luce patenti
conspicui fatis aeternaque gentibus ausi
quaesistis miserae uulnus memorabile matri,
sed mortem obscuram ~numerosaque funera passi,~
heu quantus furto cruor et sine laude iacetis!
quin ego non dextras miseris complexibus ausim
diuidere et tanti consortia rumpere leti:
ite diu fratres indiscretique supremis
ignibus et caros urna confundite manes!'
nec minus interea digesta strage suorum
hic Cthonium coniunx, hic mater Penthea clamat
Astyoche, puerique rudes, tua, Phaedime, proles,
amissum didicere patrem, Marpessaque pactum
Phyllea, sanguineumque lauant Acamanta sorores.
tunc ferro retegunt siluas collisque propinqui
annosum truncant apicem, qui conscius actis
noctis et inspexit gemitus; ibi grandior aeuo
ante rogos, dum quisque suo nequit igne reuelli,
concilium infaustum dictis mulcebat Aletes:
'saepe quidem infelix uarioque exercita ludo
fatorum gens nostra fuit, Sidonius ex quo
hospes in Aonios iecit sata ferrea sulcos,
unde noui fetus et formidata colonis
arua suis. sed nec ueteris cum regia Cadmi
fulmineum in cinerem monitis Iunonis iniquae
consedit, neque funerea cum laude potitus
infelix Athamas trepido de monte ueniret,
semianimem heu laeto referens clamore Learchum,
hic gemitus Thebis, nec tempore clarius illo
Phoenissae sonuere domus, cum lassa furorem

uicit et ad comitum lacrimas expauit Agaue.
una dies similis fato specieque malorum
aequa fuit, qua magniloquos luit impia flatus
Tantalis, innumeris cum circumfusa ruinis
corpora tot raperet terra, tot quaereret ignes.
talis erat uulgi status, et sic urbe relicta
primaeuique senesque et longo examine matres
inuidiam planxere deis miseroque tumultu
bina per ingentes stipabant funera portas.
meque ipsum memini (necdum apta doloribus aetas)
flesse tamen gemituque meos aequasse parentes
illa tamen superi. nec quod tibi, Delia, castos
prolapsum fontes specula temerare profana
heu dominum insani nihil agnouere Molossi,
deflerim magis, aut uerso quod sanguine fluxit
in subitos regina lacus: sic dura Sororum
pensa dabant uisumque Ioui. nunc regis iniqui
ob noxam inmeritos patriae tot culmina ciues
exuimus, nec adhuc calcati foederis Argos
fama subit, et iam bellorum extrema dolemus.
quantus equis quantusque uiris in puluere crasso
sudor! io quanti crudele rubebitis amnes!
uiderit haec bello uiridis manus: ast ego doner
dum licet igne meo terraque insternar auita!'
haec senior, multumque nefas Eteoclis aceruat
crudelem infandumque uocans poenasque daturum.
unde ea libertas? iuxta illi finis et aetas
tota retro, seraeque decus uelit addere morti.
    haec sator astrorum iamdudum e uertice mundi
prospectans primoque imbutas sanguine gentes
Gradiuum acciri propere iubet. ille furentes
Bistonas et Geticas populatus caedibus urbes
turbidus aetherias currus urguebat ad arces,
fulmine cristatum galeae iubar armaque in auro
tristia, terrificis monstrorum animata figuris,
incutiens: tonat axe polus clipeique cruenta
lux rubet, et solem longe ferit aemulus orbis.
hunc ubi Sarmaticos etiamnum efflare labores
Iuppiter et tota perfusum pectora belli
tempestate uidet: 'talis mihi, nate, per Argos,
talis abi, sic ense madens, hac nubilus ira.
exturbent resides frenos et cuncta perosi
te cupiant, tibi praecipites animasque manusque
deuoueant; rape cunctantes et foedera turba,
cui dedimus; tibi fas ipsos incendere bello

caelicolas pacemque meam. iam semina pugnae
ipse dedi: remeat portans inmania Tydeus
ausa, ducis scelus et, turpis primordia belli,
insidias fraudesque, suis quas ultus in armis.
adde fidem. uos, o superi, meus ordine sanguis,
ne pugnare odiis, neu me temptare precando
certetis; sic Fata mihi nigraeque Sororum
iurauere colus: manet haec ab origine mundi
fixa dies bello, populique in proelia nati.
quodni me ueterum poenas sancire malorum
gentibus et diros sinitis punire nepotes
(arcem hanc aeternam mentisque sacraria nostrae
testor et Elysios, etiam mihi numina, fontes)
ipse manu Thebas correptaque moenia fundo
excutiam uersasque solo super Inacha tecta
effundam turres aut stagna in caerula uerram
imbre superiecto, licet ipsa in turbine rerum
Iuno suos colles templumque amplexa laboret.'
dixit, et attoniti iussis; mortalia credas
pectora, sic cuncti uocemque animosque tenebant:
non secus ac longa uentorum pace solutum
aequor et imbelli recubant ubi litora somno,
siluarumque comas et abacto flamine nubes
mulcet iners aestas; tunc stagna lacusque sonori
detumuere, tacent exusti solibus amnes.
    gaudet ouans iussis et adhuc temone calenti
feruidus in laeuum torsit Gradiuus habenas.
iamque iter extremum caelique abrupta tenebat,
cum Venus ante ipsos nulla formidine gressum
figit equos; cessere retro iam iamque rigentes
suppliciter posuere iubas. tunc pectora summo
adclinata iugo uultumque obliqua madentem
incipit (interea dominae uestigia iuxta
spumantem proni mandunt adamanta iugales):
'bella etiam in Thebas, socer o pulcherrime, bella
ipse paras ferroque tuos abolere nepotes?
nec genus Harmoniae nec te conubia caelo
festa nec hae quicquam lacrimae, furibunde, morantur?
criminis haec merces? hoc fama pudorque relictus,
hoc mihi Lemniacae de te meruere catenae?
perge libens; at non eadem Volcania nobis
obsequia, et laesi seruit tamen ira mariti!
illum ego perpetuis mihi desudare caminis
si iubeam uigilesque operi transmittere noctes,
gaudeat ornatusque nouos ipsique laboret

arma tibi; tu++sed scopulos et aena precando
flectere corda paro; solum hoc tamen anxia, solum
obtestor, quid me Tyrio sociare marito
progeniem caram infaustisque dabas hymenaeis?
dum fore praeclaros armis et uiuida rebus
pectora uipereo Tyrios de sanguine inactas
demissumque Iouis serie genus, a! mea quanto
Sithonia mallem nupsisset uirgo sub Arcto
trans Borean Thracasque tuos! indigna parumne
pertulimus, diuae Veneris quod filia longum
reptat et Illyricas deiectat uirus in herbas?
nunc gentem inmeritam++' lacrimas non pertulit ultra
Bellipotens; hastam laeua transumit et alto
(haud mora) desiluit curru clipeoque receptam
laedit in amplexu dictisque ita mulcet amicis:
'o mihi bellorum requies et sacra uoluptas
unaque pax animo; soli cui tanta potestas
diuorumque hominumque meis occurrere telis
impune et media quamuis in caede frementes
hos adsistere equos, hunc ensem auellere dextrae:
nec mihi Sidonii genialia foedera Cadmi
nec tua cara fides (ne falsa incessere gaude!)
exciderunt: prius in patrui deus infera mergar
stagna et pallentes agar exarmatus ad umbras.
sed nunc fatorum monitus mentemque supremi
iussus obire patris (neque enim Vulcania tali
imperio manus apta legi), quo pectore contra
ire Iouem dictasque parem contemnere leges,
cui modo (pro uires!) terras caelumque fretumque
attremere oranti tantosque ex ordine uidi
delituisse deos? sed ne mihi corde supremos
concipe, cara, metus: quando haec mutare potestas
nulla datur, cum iam Tyriis sub moenibus ambae
bellabunt gentes, adero et socia arma iuuabo.
tunc me sanguineo late deferuere campo
res super Argolicas haud sic deiecta uidebis;
hoc mihi ius, nec fata uetant.' sic orsus aperto
flagrantes inmisit equos. non ocius alti
in terras cadit ira Iouis, si quando niualem
Othryn et Arctoae gelidum caput institit Ossae
armauitque in nube manum: uolat ignea moles
saeua dei mandata ferens, caelumque trisulca
territat omne coma iamdudum aut ditibus agris
signa dare aut ponto miseros inuoluere nautas.
  iamque remensus iter fesso Danaeia Tydeus

arua gradu uiridisque legit deuexa Prosymnae
terribilis uisu: stant fulti puluere crines,
squalidus ex umeris cadit alta in uulnera sudor,
insomnesque oculos rubor excitat, oraque retro
sorbet anhela sitis; mens altum spirat honorem
conscia factorum. sic nota in pascua taurus
bellator redit, aduerso cui colla suoque
sanguine proscissisque natant palearibus armi;
tunc quoque lassa tumet uirtus multumque superbit
pectore despecto; uacua iacet hostis harena
turpe gemens crudosque uetat sentire dolores.
talis erat; medias etiam non destitit urbes,
quidquid et Asopon ueteresque interiacet Argos,
inflammare odiis, multumque et ubique retexens
legatum sese Graia de gente petendis
isse super regnis profugi Polynicis, at inde
uim, noctem, scelus, arma, dolos, ea foedera passum
regis Echionii, fratri sua iura negari.
prona fides populis; deus omnia credere suadet
Armipotens, geminatque acceptos Fama pauores.
utque introgressus portas (et forte uerendos
concilio pater ipse duces cogebat Adrastus)
improuisus adest, iam illinc a postibus aulae
uociferans: 'arma, arma uiri, tuque optime Lernae
ductor, magnanimum si quis tibi sanguis auorum,
arma para! nusquam pietas, non gentibus aequum
fas aut cura Iouis; melius legatus adissem
Sauromatas rabidos seruatoremque cruentum
Bebrycii nemoris. nec iussa incuso pigetue
officii: iuuat isse, iuuat, Thebasque nocentes
explorasse manu; bello me, credite, bello,
ceu turrem ualidam aut artam compagibus urbem,
delecti insidiis instructique omnibus armis
nocte doloque uiri nudum ignarumque locorum
nequiquam clausere; iacent in sanguine mixti
ante urbem uacuam. nunc o nunc tempus in hostes,
dum trepidi exanguesque metu, dum funera portant,
nunc, socer, haec dum non manus excidit; ipse ego fessus
quinquaginta illis heroum inmanibus umbris
uulneraque ista ferens putri insiccata cruore
protinus ire peto!' trepidi de sedibus astant
Inachidae, cunctisque prior Cadmeius heros
accurrit uultum deiectus et 'o ego diuis
inuisus uitaeque nocens haec uulnera cerno
integer? hosne mihi reditus, germane, parabas?

in me haec tela dabas! pro uitae foeda cupido!
infelix, facinus fratri tam grande negaui.
et nunc uestra quidem maneant in pace quieta
moenia, nec uobis tanti sim causa tumultus
hospes adhuc. scio (nec me adeo res dextra leuauit)
quam durum natis, thalamo quam triste reuelli,
quam patria; non me ullius domus anxia culpet
respectentue truces obliquo limine matres.
ibo libens certusque mori, licet optima coniunx
auditusque iterum reuocet socer; hunc ego Thebis,
hunc, germane, tibi iugulum et tibi, maxime Tydeu,
debeo.' sic uariis pertemptat pectora dictis
obliquatque preces. commotae questibus irae
et mixtus lacrimis caluit dolor; omnibus ultro
non iuuenum modo, sed gelidis et inertibus aeuo
pectoribus mens una subit, uiduare penates,
finitimas adhibere manus, iamque ire. sed altus
consiliis pater imperiique haud flectere molem
inscius: 'ista quidem superis curaeque medenda
linquite, quaeso, meae: nec te germanus inulto
sceptra geret, neque nos auidi promittere bellum.
at nunc egregium tantoque in sanguine ouantem
excipite Oeniden, animosaque pectora laxet
sera quies: nobis dolor haud rationis egebit.'
turbati extemplo comites et pallida coniunx
Tydea circum omnes fessum bellique uiaeque
stipantur. laetus mediis in sedibus aulae
constitit, ingentique exceptus terga columna,
uulnera dum lymphis Epidaurius eluit Idmon
(nunc uelox ferro, nunc ille tepentibus herbis
mitior), ipse alta seductus mente renarrat
principia irarum, quaeque orsus uterque uicissim,
quis locus insidiis, tacito quae tempora bello,
qui contra quantique duces, ubi maximus illi
sudor, et indicio seruatum Maeona tristi
exponit. cui fida manus proceresque socerque
astupet oranti, Tyriusque incenditur exul.
soluerat Hesperii deuexo margine ponti
flagrantes Sol pronus equos rutilamque lauabat
Oceani sub fonte comam, cui turba profundi
Nereos et rapidis accurrunt passibus Horae,
frenaque et auratae textum sublime coronae
deripiunt, laxant calidis umentia loris
pectora; pars meritos uertunt ad molle iugales
gramen et erecto currum temone supinant.

Nox subiit curasque hominum motusque ferarum
composuit nigroque polos inuoluit amictu,
illa quidem cunctis, sed non tibi mitis, Adraste,
Labdacioque duci: nam Tydea largus habebat
perfusum magna uirtutis imagine somnus.
et iam noctiuagas inter deus armifer umbras
desuper Arcadiae fines Nemeaeaque rura
Taenariumque cacumen Apollineasque Therapnas
armorum tonitru ferit et trepidantia corda
implet amore sui. comunt Furor Iraque cristas,
frena ministrat equis Pauor armiger. at uigil omni
Fama sono uanos rerum succincta tumultus
anteuolat currum flatuque impulsa gementum
alipedum trepidas denso cum murmure plumas
excutit: urguet enim stimulis auriga cruentis
facta, infecta loqui, curruque infestus ab alto
terga comasque deae Scythica pater increpat hasta.
qualis ubi Aeolio dimissos carcere Ventos
dux prae se Neptunus agit magnoque uolentes
incitat Aegaeo; tristis comitatus eunti
circum lora fremunt Nimbique Hiemesque profundae
Nubilaque et uulso terrarum sordida fundo
Tempestas: dubiae motis radicibus obstant
Cyclades, ipsa tua Mycono Gyaroque reuelli,
Dele, times magnique fidem testaris alumni.
septima iam nitidum terris Aurora deisque
purpureo uehit ore diem, Perseius heros
cum primum arcana senior sese extulit aula,
multa super bello generisque tumentibus amens
incertusque animi, daret armis iura nouosque
gentibus incuteret stimulos, an frena teneret
irarum et motos capulis adstringeret enses.
hinc pacis tranquilla mouent, atque inde pudori
foeda quies, flectique noua dulcedine pugnae
difficiles populi; dubio sententia tandem
sera placet, uatum mentes ac prouida ueri
sacra mouere deum. sollers tibi cura futuri,
Amphiarae, datur, iuxtaque Amythaone cretus
iam senior (sed mente uiret Phoeboque) Melampus
adsociat passus: dubium cui pronus Apollo
oraque Cirrhaea satiarit largius unda.
principio fibris pecudumque in sanguine diuos
explorant; iam tum pauidis maculosa bidentum
corda negant diraque nefas minitantia uena.
ire tamen uacuoque sedet petere omina caelo.

mons erat audaci seductus in aethera dorso
(nomine Lernaei memorant Aphesanta coloni)
gentibus Argolicis olim sacer; inde ferebant
nubila suspenso celerem temerasse uolatu
Persea, cum raptos pueri perterrita mater
prospexit de rupe gradus ac paene secuta est.
hoc gemini uates sanctam canentis oliuae
fronde comam et niueis ornati tempora uittis
euadunt pariter, madidos ubi lucidus agros
ortus et algentes laxauit sole pruinas.
ac prior Oeclides solitum prece numen amicat:
'Iuppiter omnipotens (nam te pernicibus alis
addere consilium uolucresque implere futuri
ominaque et causas caelo deferre latentes
accipimus), non Cirrha deum promiserit antro
certius, aut frondes lucis quas fama Molossis
Chaonias sonuisse tibi, licet aridus Hammon
inuideat Lyciaeque parent contendere sortes
Niliacumque pecus patrioque aequalis honori
Branchus et undosae qui rusticus accola Pisae
Pana Lycaonia nocturnum exaudit in umbra:
ditior ille animi, cui tu, Dictaee, secundas
impuleris manifestus aues. mirum unde, sed olim
hic honor alitibus, superae seu conditor aulae
sic dedit effusum chaos in noua semina texens,
seu quia mutatae nostraque ab origine uersis
corporibus subiere notos, seu purior axis
amotumque nefas et rarum insistere terris
uera docent: tibi, summe sator terraeque deumque,
scire licet: nos Argolicae primordia pugnae
uenturumque sinas caelo praenosse laborem.
si datur et duris sedet haec sententia Parcis
soluere Echionias Lernaea cuspide portas,
signa feras laeuusque tones; tunc omnis in astris
consonet arcana uolucris bona murmura lingua.
si prohibes, hic necte moras dextrisque profundum
alitibus praetexe diem.' sic fatus et alto
membra locat scopulo; tunc plura ignotaque iungit
numina et inmensi fruitur caligine mundi.
postquam rite diu partiti sidera, cunctas
perlegere animis oculisque sequacibus auras,
tunc Amythaonius longo post tempore uates:
'nonne sub excelso spirantis limite caeli,
Amphiarae, uides, cursus ut nulla serenos
ales agat liquidoque polum complexa meatu

pendeat aut fugiens placabile clanxerit omen?
non comes obscurus tripodum, non fulminis ardens
uector adest, flauaeque sonans auis unca Mineruae
non uenit auguriis melior; quin uultur et altis
desuper accipitres exultauere rapinis.
monstra uolant: dirae stridunt in nube uolucres,
nocturnaeque gemunt striges et feralia bubo
damna canens. quae prima deum portenta sequamur?
hisne dari, Thymbraee, polum? simul ora recuruo
ungue secant rabidae planctumque imitantibus alis
exagitant zephyros et plumea pectora caedunt.'
ille sub haec: 'equidem uarii, pater, omina Phoebi
saepe tuli: iam tum, prima cum pube uirentem
semideos inter pinus me Thessala reges
duceret, hic casus terraeque marisque canentem
obstipuere duces, nec me uentura locuto
saepius in dubiis auditus Iasoni Mopsus.
sed similes non ante metus aut astra notaui
prodigiosa magis; quamquam maiora parantur.
huc aduerte animum: clara regione profundi
aetheros innumeri statuerunt agmina cycni.
siue hos Strymonia Boreas eiecit ab Arcto,
seu fecunda refert placidi clementia Nili.
fixerunt cursus: has rere in imagine Thebas:
nam sese inmoti gyro atque in pace silentes
ceu muris ualloque tenent. sed fortior ecce
aduentat per inane cohors; septem ordine fuluo
armigeras summi Iouis exultante caterua
intuor: Inachii sint hi tibi, concipe, reges.
inuasere globum niuei gregis uncaque pandunt
caedibus ora nouis et strictis unguibus instant.
cernis inexperto rorantes sanguine uentos,
et plumis stillare diem? quae saeua repente
uictores agitat leto Iouis ira sinistri?
hic excelsa petens subita face solus inarsit
summisitque animos, illum uestigia adortum
maiorum uolucrum tenerae deponitis alae.
hic hosti implicitus pariter ruit, hunc fuga retro
uoluit agens sociae linquentem fata cateruae.
hic nimbo glomeratus obit, hic praepete uiua
pascitur inmoriens; spargit caua nubila sanguis.
quid furtim inlacrimas? illum, uenerande Melampu,
qui cadit, agnosco.' trepidos sic mole futuri
cunctaque iam rerum certa sub imagine passos
terror habet uates; piget inrupisse uolantum

concilia et caelo mentem insertasse uetanti,
auditique odere deos. unde iste per orbem
primus uenturi miseris animantibus aeger
creuit amor? diuumne feras hoc munus, an ipsi,
gens auida et parto non umquam stare quieti,
eruimus quae prima dies, ubi terminus aeui,
quid bonus ille deum genitor, quid ferrea Clotho
cogitet? hinc fibrae et uolucrum per nubila sermo
astrorumque uices numerataque semita lunae
Thessalicumque nefas. at non prior aureus ille
sanguis auum scopulisque satae uel robore gentes
mentibus his usae; siluas amor unus humumque
edomuisse manu; quid crastina uolueret aetas
scire nefas homini. nos, prauum et flebile uulgus,
scrutati penitus superos: hinc pallor et irae,
hinc scelus insidiaeque et nulla modestia uoti.
    ergo manu uittas damnataque uertice serta
deripit abiectaque inhonorus fronde sacerdos
inuiso de monte redit; iam bella tubaeque
comminus, absentesque fremunt sub pectore Thebae.
ille nec aspectum uulgi, nec fida tyranni
conloquia aut coetus procerum perferre, sed atra
sede tegi, et superum clausus negat acta fateri
(te pudor et curae retinent per rura, Melampu):
bissenos premit ora dies populumque ducesque
extrahit incertis. et iam suprema Tonantis
iussa fremunt agrosque uiris annosaque uastant
oppida; bellipotens prae se deus agmina passim
mille rapit; liquere domos dilectaque laeti
conubia et primo plorantes limine natos:
tantus in attonitos cecidit deus. arma paternis
postibus et fixos superum ad penetralia currus
uellere amor; tunc fessa putri robigine pila
haerentesque situ gladios in saeua recurant
uulnera et attrito cogunt iuuenescere saxo.
hi teretes galeas magnorumque aerea suta
thoracum et tunicas Chalybum squalore crepantes
pectoribus temptare, alii Gortynia lentant
cornua; iam falces auidis et aratra caminis
rastraque et incurui saeuum rubuere ligones.
caedere nec ualidas sanctis e stirpibus hastas,
nec pudor emerito clipeum uestisse iuuenco.
inrupere Argos maestique ad limina regis
bella animis, bella ore fremunt; it clamor ad auras,
quantus Tyrrheni gemitus salis, aut ubi temptat

Enceladus mutare latus; super igneus antris
mons tonat: exundant apices, fluctusque Pelorus
contrahit, et sperat tellus abrupta reuerti.
atque hic ingenti Capaneus Mauortis amore
excitus et longam pridem indignantia pacem
corda tumens (huic ampla quidem de sanguine prisco
nobilitas; sed enim ipse manu praegressus auorum
facta, diu tuto superum contemptor et aequi
impatiens largusque animae, modo suaserit ira),
unus ut e siluis Pholoes habitator opacae
inter et Aetnaeos aequus consurgere fratres,
ante fores, ubi turba ducum uulgique frementis,
Amphiarae, tuas 'quae tanta ignauia' clamat,
'Inachidae uosque o socio de sanguine Achiui?
unius (heu pudeat!) plebeia ad limina ciuis
tot ferro accinctae gentes animisque paratae
pendemus? non si ipse cauo sub uertice Cirrhae
(quisquis is est, timidis famaeque ita uisus) Ao
mugiat insano penitus seclusus in antro,
expectare queam dum pallida uirgo tremendas
nuntiet ambages. uirtus mihi numen et ensis
quem teneo! iamque hic timida cum fraude sacerdos
exeat, aut hodie, uolucrum quae tanta potestas,
experiar.' laetum fremit adsensuque furentem
implet Achaea manus. tandem prorumpere adactus
Oeclides: 'alio curarum agitante tumultu
non equidem effreno iuuenis clamore profani
dictorumque metu, licet hic insana minetur,
elicior tenebris; alio mihi debita fato
summa dies, uetitumque dari mortalibus armis.
sed me uester amor nimiusque arcana profari
Phoebus agit; uobis uentura atque omne quod ultra est
pandere maestus eo; nam te, uesane, moneri
ante nefas, unique tacet tibi noster Apollo.
quo, miseri, fatis superisque obstantibus arma,
quo rapitis? quae uos Furiarum uerbera caecos
exagitant? adeone animarum taedet? et Argos
exosi? nil dulce domi? nulla omina curae?
quid me Persei secreta ad culmina montis
ire gradu trepido superumque inrumpere coetus
egistis? potui pariter nescire quis armis
casus, ubi atra dies, quae fati exordia cunctis,
quae mihi. consulti testor penetralia mundi
et uolucrum adfatus et te, Thymbraee, uocanti
non alias tam saeue mihi, quae signa futuri

pertulerim: uidi ingentis portenta ruinae,
uidi hominum diuumque metus hilaremque Megaeram
et Lachesin putri uacuantem saecula penso.
proicite arma manu: deus ecce furentibus obstat,
ecce deus! miseri, quid pulchrum sanguine uicto
Aoniam et diri saturare noualia Cadmi?
sed quid uana cano, quid fixos arceo casus?
ibimus.' hic presso gemuit semel ore sacerdos.
illum iterum Capaneus: 'tuus o furor auguret uni
ista tibi, ut serues uacuos inglorius annos
et tua non umquam Tyrrhenus tempora circum
clangor eat. quid uota uirum meliora moraris?
scilicet ut uanis auibus natoque domoque
et thalamis potiare iacens, sileamus inulti
Tydeos egregii perfossum pectus et arma
foederis abrupti? quodsi bella effera Graios
ferre uetas, i Sidonios legatus ad hostes:
haec pacem tibi serta dabunt. tua prorsus inani
uerba polo causas abstrusa atque omina rerum
eliciunt? miseret superum, si carmina curae
humanaeque preces. quid inertia pectora terres?
primus in orbe deos fecit timor! et tibi tuto
nunc eat iste furor; sed prima ad classica cum iam
hostilem Ismenon galeis Dircenque bibemus,
ne mihi tunc, moneo, lituos atque arma uolenti
obuius ire pares uenisque aut alite uisa
bellorum proferre diem: procul haec tibi mollis
infula terrificique aberit dementia Phoebi:
illic augur ego et mecum quicumque parati
insanire manu.' rursus fragor intonat ingens
hortantum et uasto subter uolat astra tumultu.
ut rapidus torrens, animos cui uerna ministrant
flamina et exuti concreto frigore montes,
cum uagus in campos frustra prohibentibus exit
obicibus, resonant permixto turbine tecta,
arua, armenta, uiri, donec stetit improbus alto
colle minor magnoque inuenit in aggere ripas:
haec alterna ducum nox interfusa diremit.
    at gemitus Argia uiri non amplius aequo
corde ferens sociumque animo miserata dolorem,
sicut erat, laceris pridem turpata capillis,
et fletu signata genas, ad celsa uerendi
ibat tecta patris paruumque sub ubere caro
Thessandrum portabat auo iam nocte suprema
ante nouos ortus, ubi sola superstite Plaustro

Arctos ad Oceanum fugientibus inuidet astris
utque fores iniit magnoque adfusa parenti est:
'cur tua cum lacrimis maesto sine coniuge supplex
limina nocte petam, cessem licet ipsa profari,
scis genitor. sed iura deum genialia testor
teque, pater, non ille iubet sed peruigil angor.
ex quo primus Hymen mouitque infausta sinistram
Iuno facem, semper lacrimis gemituque propinquo
exturbata quies. non si mihi tigridis horror
aequoreaeque super rigeant praecordia cautes,
ferre queam; tu solus opem, tu summa medendi
iura tenes; da bella, pater, generique iacentis
aspice res humiles, atque hanc, pater, aspice prolem
exulis; huic olim generis pudor. o ubi prima
hospitia et iunctae testato numine dextrae?
hic certe est quem fata dabant, quem dixit Apollo;
non egomet tacitos Veneris furata calores
culpatamue facem: tua iussa uerenda tuosque
dilexi monitus. nunc qua feritate dolentis
despiciam questus? nescis, pater optime, nescis
quantus amor castae misero nupsisse marito.
et nunc maesta quidem graue et inlaetabile munus,
ut timeam doleamque, rego; sed cum oscula rumpet
maesta dies, cum rauca dabunt abeuntibus armis
signa tubae saeuoque genas fulgebitis auro,
ei mihi, care parens, iterum fortasse rogabo!'
    illius umenti carpens pater oscula uultu:
'non equidem has umquam culparim, nata, querelas;
pone metus, laudanda rogas nec digna negari.
sed mihi multa dei (nec tu sperare quod urgues
desine), multa metus regnique uolubile pondus
subiciunt animo. ueniet qui debitus istis,
nata, modus neque te incassum fleuisse quereris.
tu solare uirum, neu sint dispendia iustae
dura morae: magnos cunctamur, nata, paratus.
proficitur bello.' dicentem talia nascens
lux mouet ingentesque iubent adsurgere curae.

Statius The Latin Library The Classics Page

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
THEBAID IV

Tertius horrentem zephyris laxauerat annum
Phoebus et angusto cogebat limite uernum

longius ire diem, cum fracta impulsaque fatis
consilia et tandem miseri data copia belli.
prima manu rutilam de uertice Larisaeo
ostendit Bellona facem dextraque trabalem
hastam intorsit agens, liquido quae stridula caelo
fugit et Aoniae celso stetit aggere Dirces.
mox et castra subit ferroque auroque coruscis
mixta uiris turmale fremit; dat euntibus enses,
plaudit equos, uocat ad portas; hortamina fortes
praeueniunt, timidisque etiam breuis addita uirtus.
    dicta dies aderat. cadit ingens rite Tonanti
Gradiuoque pecus, nullisque secundus in extis
pallet et armatis simulat sperare sacerdos.
iamque suos circum pueri nuptaeque patresque
funduntur mixti summisque a postibus obstant.
nec modus est lacrimis: rorant clipeique iubaeque
triste salutantum, et cunctis dependet ab armis
suspiranda domus; galeis iuuat oscula clausis
inserere amplexuque truces deducere conos.
illi, quis ferrum modo, quis mors ipsa placebat,
dant gemitus fractaeque labant singultibus irae.
sic ubi forte uiris longum super aequor ituris,
cum iam ad uela noti et scisso redit ancora fundo,
haeret amica manus: certant innectere collo
bracchia, manantesque oculos hinc oscula turbant,
hinc magni caligo maris, tandemque relicti
stant in rupe tamen; fugientia carbasa uisu
dulce sequi, patriosque dolent crebrescere uentos.
[stant tamen et nota puppim de rupe salutant.]
    nunc mihi, Fama prior mundique arcana Vetustas,
cui meminisse ducum uitasque extendere curae,
pande uiros, tuque, o nemoris regina sonori,
Calliope, quas ille manus, quae mouerit arma
Gradiuus, quantas populis solauerit urbes,
sublata molire lyra: neque enim altior ulli
mens hausto de fonte uenit. rex tristis et aeger
pondere curarum propiorque abeuntibus annis
inter adhortantes uix sponte incedit Adrastus,
contentus ferro cingi latus; arma manipli
pone ferunt, uolucres portis auriga sub ipsis
comit equos, et iam inde iugo luctatur Arion.
huic armat Larisa uiros, huic celsa Prosymna,
aptior armentis Midea pecorosaque Phlius,
quaeque pauet longa spumantem ualle Charadron
Neris, et ingenti turritae mole Cleonae

et Lacedaemonium Thyrea lectura cruorem.
iunguntur memores transmissi ab origine regis,
qui Drepani scopulos et oliuiferae Sicyonis
culta serunt, quos pigra uado Langia tacenti
lambit et anfractu riparum incuruus Elisson.
saeuus honos fluuio: Stygias lustrare seueris
Eumenidas perhibetur aquis; huc mergere suetae
ora et anhelantes poto Phlegethonte cerastas,
seu Thracum uertere domos, seu tecta Mycenes
impia Cadmeumue larem; fugit ipse natantes
amnis, et innumeris liuescunt stagna uenenis.
it comes Inoas Ephyre solata querelas
Cenchreaeque manus, uatum qua conscius amnis
Gorgoneo percussus equo, quaque obiacet alto
Isthmos et a terris maria inclinata repellit.
haec manus Adrastum numero ter mille secuti
exultant; pars gaesa manu, pars robora flammis
indurata diu (non unus namque maniplis
mos neque sanguis) habent, teretes pars uertere fundas
adsueti uacuoque diem praecingere gyro.
ipse annis sceptrisque subit uenerabilis aeque:
ut possessa diu taurus meat arduus inter
pascua iam laxa ceruice et inanibus armis,
dux tamen: haud illum bello attemptare iuuencis
sunt animi; nam trunca uident de uulnere multo
cornua et ingentes plagarum in pectore nodos.
    proxima longaeuo profert Dircaeus Adrasto
signa gener, cui bella fauent, cui commodat iras
cuncta cohors: huic et patria de sede uolentes
aduenere uiri, seu quos mouet exul (et haesit
tristibus aucta fides), seu quis mutare potentes
praecipuum, multi, melior quos causa querenti
conciliat; dederat nec non socer ipse regendas
Aegion Arenenque, et quas Theseia Troezen
addit opes, ne rara mouens inglorius iret
agmina, neu raptos patriae sentiret honores.
idem habitus, eadem arma uiro, quae debitus hospes
hiberna sub nocte tulit: Teumesius implet
terga leo et gemino lucent hastilia ferro,
aspera uulnifico subter latus ense riget Sphinx.
iam regnum matrisque sinus fidasque sorores
spe uotisque tenet, tamen et de turre suprema
attonitam totoque extantem corpore longe
respicit Argian; haec mentem oculosque reducit
coniugis et dulces auertit pectore Thebas.

ecce inter medios patriae ciet agmina gentis
fulmineus Tydeus, iam laetus et integer artus,
ut primae strepuere tubae: ceu lubricus alta
anguis humo uerni blanda ad spiramina solis
erigitur liber senio et squalentibus annis
exutus laetisque minax interuiret herbis:
a miser, agrestum si quis per gramina hianti
obuius et primo fraudauerit ora ueneno.
huic quoque praesentes Aetolis urbibus adfert
belli fama uiros: sensit scopulosa Pylene
fletaque cognatis auibus Meleagria Pleuron
et praeceps Calydon et quae Ioue prouocat Iden
Olenos Ioniis et fluctibus hospita portu
Chalcis et Herculea turpatus gymnade uultus
amnis; adhuc imis uix truncam attollere frontem
ausus aquis glaucoque caput summersus in antro
maeret, anhelantes aegrescunt puluere ripae.
omnibus aeratae propugnant pectora crates,
pilaque saeua manu; patrius stat casside Mauors.
undique magnanimum pubes delecta coronant
Oeniden, hilarem bello notisque decorum
uulneribus; non ille minis Polynicis et ira
inferior, dubiumque adeo cui bella gerantur.
maior at inde nouis it Doricus ordo sub armis,
qui ripas, Lyrcee, tuas, tua litora multo
uomere suspendunt, fluuiorum ductor Achiuum,
Inache (Persea neque enim uiolentior exit
amnis humo, cum Taurum aut Pliadas hausit aquosas
spumeus et genero tumuit Ioue), quos celer ambit
Asterion Dryopumque trahens Erasinus aristas,
et qui rura domant Epidauria (dexter Iaccho
collis at Hennaeae Cereri negat); auia Dyme
mittit opem densasque Pylos Neleia turmas;
nondum nota pylos iuuenisque aetate secunda
Nestor, et ire tamen peritura in castra negauit.
hos agitat pulchraeque docet uirtutis amorem
arduus Hippomedon; capiti tremit aerea cassis
ter niueum scandente iuba, latus omne sub armis
ferrea suta terunt, umeros ac pectora late
flammeus orbis habet, perfectaque uiuit in auro
nox Danai: sontes Furiarum lampade nigra
quinquaginta ardent thalami; pater ipse cruentis
in foribus laudatque nefas atque inspicit enses.
illum Palladia sonipes Nemeaeus ab arce
deuehit arma pauens umbraque inmane uolanti

implet agros longoque attollit puluere campum.
non aliter siluas umeris et utroque refringens
pectore montano duplex Hylaeus ab antro
praecipitat: pauet Ossa uias, pecudesque feraeque
procubuere metu; non ipsis fratribus horror
afuit, ingenti donec Peneia saltu
stagna subit magnumque obiectus detinet amnem.
    quis numerum ferri gentesque et robora dictu
aequarit mortale sonans? suus excit in arma
antiquam Tiryntha deus; non fortibus illa
infecunda uiris famaue inmanis alumni
degenerat, sed lapsa situ fortuna, neque addunt
robur opes; rarus uacuis habitator in aruis
monstrat Cyclopum ductas sudoribus arces.
dat tamen haec iuuenum tercentum pectora, uulgus
innumerum bello, quibus haud ammenta nec enses
triste micant: flauae capiti tergoque leonum
exuuiae, gentilis honos; et pineus armat
stipes, inexhaustis artantur tela pharetris.
Herculeum paeana canunt uastataque monstris
omnia; frondosa longum deus audit ab Oeta.
dat Nemea comites, et quas in proelia uires
sacra Cleonaei cogunt uineta Molorchi.
gloria nota casae, foribus simulata salignis
hospitis arma dei, paruoque ostenditur aruo,
robur ubi et laxos qua reclinauerit arcus
ilice, qua cubiti sedeant uestigia terra.
    at pedes et toto despectans uertice bellum
quattuor indomitis Capaneus erepta iuuencis
terga superque rigens iniectu molis aenae
uersat onus; squalet triplici ramosa corona
Hydra recens obitu: pars anguibus aspera uiuis
argento caelata micat, pars arte reperta
conditur et fuluo moriens nigrescit in auro;
circum amnis torpens et ferro caerula Lerna.
at laterum tractus spatiosaque pectora seruat
nexilis innumero Chalybum subtemine thorax,
horrendum, non matris, opus; galeaeque corusca
prominet arce Gigans; atque uni missilis illi
cuspide praefixa stat frondibus orba cupressus.
huic parere dati, quos fertilis Amphigenia
planaque Messene montosaque nutrit Ithome,
quos Thryon et summis ingestum montibus Aepy,
quos Helos et Pteleon, Getico quos flebile uati
Dorion; hic fretus doctas anteire canendo

Aonidas mutos Thamyris damnatus in annos
ore simul citharaque (quis obuia numina temnat?)
conticuit praeceps, qui non certamina Phoebi
nosset et inlustres Satyro pendente Celaenas.
    iamque et fatidici mens expugnata fatiscit
auguris; ille quidem casus et dira uidebat
signa, sed ipsa manu cunctanti iniecerat arma
Atropos obrueratque deum, nec coniugis absunt
insidiae, uetitoque domus iam fulgurat auro.
hoc aurum uati fata exitiale monebant
Argolico; scit et ipsa (nefas!), sed perfida coniunx
dona uiro mutare uelit, spoliisque potentis
inminet Argiae raptoque excellere cultu.
illa libens (nam regum animos et pondera belli
hac nutare uidet, pariter si prouidus heros
militet) ipsa sacros gremio Polynicis amati
exuerat cultus haud maesta atque insuper addit:
'non haec apta mihi nitidis ornatibus' inquit
'tempora, nec miserae placeant insignia formae
te sine: sat dubium coetu solante timorem
fallere et incultos aris aduerrere crines.
scilicet (infandum!), cum tu claudare minanti
casside ferratusque sones, ego diuitis aurum
Harmoniae dotale geram? dabit aptius isto
fors decus, Argolicasque habitu praestabo maritas,
cum regis coniunx, cum te mihi sospite templa
uotiuis implenda choris; nunc induat illa
quae petit et bellante potest gaudere marito.'
sic Eriphylaeos aurum fatale penates
inrupit scelerumque ingentia semina mouit,
et graue Tisiphone risit gauisa futuris.
    Taenariis hic celsus equis, quam dispare coetu
Cyllarus ignaro generarat Castore prolem,
quassat humum; uatem cultu Parnasia monstrant
uellera: frondenti crinitur cassis oliua,
albaque puniceas interplicat infula cristas.
arma simul pressasque iugo moderatur habenas.
hinc atque inde morae iaculis, et ferrea curru
silua tremit; procul ipse graui metuendus in hasta
eminet et clipeo uictum Pythona coruscat.
huius Apollineae currum comitantur Amyclae,
quos Pylos et dubiis Malea uitata carinis
plaudentique habiles Caryae resonare Dianae,
quos Pharis uolucrumque parens Cythereia Messe,
Taygetique phalanx et oloriferi Eurotae

dura manus. deus ipse uiros in puluere crudo
Arcas alit nudaeque modos uirtutis et iras
ingenerat; uigor inde animis et mortis honorae
dulce sacrum. gaudent natorum fata parentes
hortanturque mori, deflent iamque omnis ephebum
turba, coronato contenta est funere mater.
frena tenent duplexque inserto missile nodo,
exerti ingentes umeros, chlamys horrida pendet,
et cono Ledaeus apex. non hi tibi solum,
Amphiarae, merent: auget resupina maniplos
Elis, depressae populus subit incola Pisae,
qui te, flaue, natant, terris Alphee Sicanis
aduena tam longo non umquam infecte profundo.
curribus innumeris late putria arua lacessunt
et bellis armenta domant: ea gloria genti
infando de more et fractis durat ab usque
axibus Oenomai; strident spumantia morsu
uincula, et effossas niueus rigat imber harenas.
tu quoque Parrhasias ignara matre cateruas
(a rudis annorum, tantum noua gloria suadet!),
Parthenopaee, rapis; saltus tunc forte remotos
torua parens (neque enim haec iuueni foret ire potestas)
pacabat cornu gelidique auersa Lycaei.
pulchrior haud ulli triste ad discrimen ituro
uultus et egregiae tanta indulgentia formae;
nec desunt animi, ueniat modo fortior aetas.
quas non ille duces nemorum fluuiisque dicata
numina, quas magno non abstulit igne Napaeas?
ipsam, Maenalia puerum cum uidit in umbra,
Dianam, tenero signantem gramina passu,
ignouisse ferunt comiti, Dictaeaque tela
ipsam et Amyclaeas umeris aptasse pharetras.
prosilit audaci Martis percussus amore,
arma, tubas audire calens et puluere belli
flauentem sordere comam captoque referri
hostis equo: taedet nemorum, titulumque nocentem
sanguinis humani pudor est nescire sagittas.
igneus ante omnes auro micat, igneus ostro,
undantemque sinum nodis inrugat Hiberis,
imbelli parma pictus Calydonia matris
proelia; trux laeua sonat arcus, et aspera plumis
terga Cydonea gorytos harundine pulsat
electro pallens et iaspide clarus Eoa.
cornipedem trepidos suetum praeuertere ceruos,
uelatum geminae deiectu lyncis et arma

mirantem grauioris heri, sublimis agebat,
dulce rubens uiridique genas spectabilis aeuo.
Arcades huic ueteres astris lunaque priores
agmina fida datis, nemorum quos stirpe rigenti
fama satos, cum prima pedum uestigia tellus
admirata tulit; nondum arua domusque nec urbes,
conubiisue modus; quercus laurique ferebant
cruda puerperia, ac populos umbrosa creauit
fraxinus, et feta uiridis puer excidit orno.
hi lucis stupuisse uices noctisque feruntur
nubila et occiduum longe Titana secuti
desperasse diem. rarescunt alta colonis
Maenala, Parthenium fugitur nemus, agmina bello
Rhipeque et Stratie uentosaque donat Enispe.
non Tegea, non ipsa deo uacat alite felix
Cyllene templumque Aleae nemorale Mineruae
et rapidus Clitor et qui tibi, Pythie, Ladon
paene socer candensque iugis Lampia niuosis
et Pheneos nigro Styga mittere credita Diti.
uenit et Idaeis ululatibus aemulus Azan
Parrhasiique duces, et quae risistis, Amores,
grata pharetrato Nonacria rura Tonanti,
diues et Orchomenos pecorum et Cynosura ferarum
Aepytios idem ardor agros Psophidaque celsam
uastat et Herculeo uulgatos robore montes,
monstriferumque Erymanthon et aerisonum Stymphalon.
Arcades hi, gens una uiris, sed dissona cultu
scinditur: hi Paphias myrtos a stirpe recuruant
et pastorali meditantur proelia trunco,
his arcus, his tela sudes, his cassida crines
integit, Arcadii morem tenet ille galeri,
ille Lycaoniae rictu caput asperat ursae.
hos belli coetus iurataque pectora Marti
milite uicinae nullo iuuere Mycenae;
funereae tunc namque dapes mediique recursus
solis, et hic alii miscebant proelia fratres.
    iamque Atalantaeas implerat nuntius aures
ire ducem bello totamque impellere natum
Arcadiam: tremuere gradus, elapsaque iuxta
tela; fugit siluas pernicior alite uento
saxa per et plenis obstantia flumina ripis,
qualis erat, correpta sinus et uertice flauum
crinem sparsa Noto; raptis uelut aspera natis
praedatoris equi sequitur uestigia tigris.
ut stetit aduersisque impegit pectora frenis

(ille ad humum pallens): 'unde haec furibunda cupido,
nate, tibi? teneroque unde improba pectore uirtus?
tu bellis aptare uiros, tu pondera ferre
Martis et ensiferas inter potes ire cateruas?
quamquam utinam quires! nuper te pallida uidi,
dum premis obnixo uenabula comminus apro,
poplite succiduo resupinum ac paene ruentem;
et ni curuato torsissem spicula cornu,
nunc ubi bella tibi? nil te mea tela iuuabunt
nec teretes arcus maculis nec discolor atris
hic, cui fidis, equus; magnis conatibus instas,
uix Dryadum thalamis Erymanthiadumque furori
Nympharum mature puer. sunt omina uera:
mirabar cur templa mihi tremuisse Dianae
nuper et inferior uultu dea uisa, sacrisque
exuuiae cecidere tholis; hoc segnior arcus
difficilesque manus et nullo in uulnere certae.
expecta dum maior honos, dum firmius aeuum,
dum roseis uenit umbra genis uultusque recedunt
ore mei; tunc bella tibi ferrumque, quod ardes,
ipsa dabo et nullo matris reuocabere fletu.
nunc refer arma domum! uos autem hunc ire sinetis,
Arcades, o saxis nimirum et robore nati?'
plura cupit; fusi circum natusque ducesque
solantur minuuntque metus, et iam horrida clangunt
signa tubae. nequit illa pio dimittere natum
complexu multumque duci commendat Adrasto.
    at parte ex alia Cadmi Mauortia plebes,
maesta ducis furiis nec molli territa fama,
quando his uulgatum descendere uiribus Argos,
tardius illa quidem regis causaeque pudore,
uerum bella mouet. nulli destringere ferrum
impetus aut umeros clipeo clausisse paterno
dulce nec alipedum iuga comere, qualia belli
gaudia; deiecti trepidas sine mente, sine ira
promisere manus; hic aegra in sorte parentem
unanimum, hic dulces primaeuae coniugis annos
ingemit et gremio miseros adcrescere natos.
bellator nulli caluit deus; ipsa uetusto
moenia lapsa situ magnaeque Amphionis arces
iam fessum senio nudant latus, et fide sacra
aequatos caelo surdum atque ignobile muros
firmat opus. tamen et Boeotis urbibus ultrix
adspirat ferri rabies, nec regis iniqui
subsidio quantum socia pro gente mouentur.

ille uelut pecoris lupus expugnator opimi,
pectora tabenti sanie grauis hirtaque saetis
ora cruentata deformis hiantia lana,
decedit stabulis huc illuc turbida uersans
lumina, si duri comperta clade sequantur
pastores, magnique fugit non inscius ausi.
accumulat crebros turbatrix Fama pauores:
hic iam dispersos errare Asopide ripa
Lernaeos equites, hic te, bacchate Cithaeron,
ille rapi Teumeson ait noctisque per umbras
nuntiat excubiis uigiles arsisse Plataeas.
nam Tyrios sudare lares et sanguine Dircen
inriguam fetusque nouos iterumque locutam
Sphinga petris, cui non et scire licentia passim
et uidisse fuit? nouus his super anxia turbat
corda metus: sparsis subito correpta canistris
siluestris regina chori decurrit in aequum
uertice ab Ogygio trifidamque huc tristis et illuc
lumine sanguineo pinum disiectat et ardens
erectam attonitis implet clamoribus urbem:
'omnipotens Nysaee pater, cui gentis auitae
pridem lapsus amor, tu nunc horrente sub Arcto
bellica ferrato rapidus quatis Ismara thyrso
pampineumque iubes nemus inreptare Lycurgo,
aut tumidum Gangen aut claustra nouissima Rubrae
Tethyos Eoasque domos flagrante triumpho
perfuris, aut Hermi de fontibus aureus exis:
at tua progenies, positis gentilibus armis
quae tibi festa litant, bellum lacrimasque metumque
cognatumque nefas, iniusti munera regni,
pendimus. aeternis potius me, Bacche, pruinis
trans et Amazoniis ululatum Caucason armis
siste ferens, quam monstra ducum stirpemque profanam
eloquar. en urgues (alium tibi, Bacche, furorem
iuraui): similes uideo concurrere tauros;
idem ambobus honos unusque ab origine sanguis;
ardua conlatis obnixi cornua miscent
frontibus alternaque truces moriuntur in ira.
tu peior, tu cede, nocens qui solus auita
gramina communemque petis defendere montem.
a miseri morum! bellastis sanguine tanto
et saltum dux alter habet.' sic fata gelatis
uultibus et Baccho iam demigrante quieuit.
at trepidus monstro et uariis terroribus impar
longaeui rex uatis opem tenebrasque sagaces

Tiresiae, qui mos incerta pauentibus, aeger
consulit. ille deos non larga caede iuuencum,
non alacri penna aut uerum salientibus extis,
nec tripode implicito numerisque sequentibus astra,
turea nec supra uolitante altaria fumo
tam penitus, durae quam Mortis limite manes
elicitos, patuisse refert; Lethaeaque sacra
et mersum Ismeni subter confinia ponto
miscentis parat ante ducem, circumque bidentum
uisceribus laceris et odori sulphuris aura
graminibusque nouis et longo murmure purgat.
    silua capax aeui ualidaque incurua senecta,
aeternum intonsae frondis, stat peruia nullis
solibus; haud illam brumae minuere, Notusue
ius habet aut Getica Boreas impactus ab Vrsa.
subter operta quies, uacuusque silentia seruat
horror et exclusae pallet male lucis imago.
nec caret umbra deo: nemori Latonia cultrix
additur; hanc piceae cedrique et robore in omni
effictam sanctis occultat silua tenebris.
huius inaspectae luco stridere sagittae
nocturnique canum gemitus, ubi limina patrui
effugit inque nouae melior redit ora Dianae;
aut ubi fessa iugis, dulcesque altissima somnos
lux mouet, hic late iaculis circum undique fixis
effusam pharetra ceruicem excepta quiescit.
extra inmane patent, tellus Mauortia, campi;
fetus ager Cadmo, durus qui uomere primo
post consanguineas acies sulcosque nocentes
ausus humum uersare et putria sanguine prata
eruit; ingentes infelix terra tumultus
lucis adhuc medio solaque in nocte per umbras
expirat, nigri cum uana in proelia surgunt
terrigenae; fugit incepto tremibundus ab aruo
agricola insanique domum rediere iuuenci.
    hic senior uates (Stygiis accommoda quippe
terra sacris, uiuoque placent sola pinguia tabo)
uelleris obscuri pecudes armentaque sisti
atra monet; quaecumque gregum pulcherrima ceruix
ducitur; ingemuit Dirce maestusque Cithaeron,
et noua clamosae stupuere silentia ualles.
tum fera caeruleis intexit cornua sertis
ipse manu tractans, notaeque in limite siluae
principio largos nouies tellure cauata
inclinat Bacchi latices et munera uerni

lactis et Actaeos imbres suadumque cruorem
manibus; aggeritur quantum bibit arida tellus.
trunca dehinc nemora aduoluunt, maestusque sacerdos
tres Hecatae totidemque satis Acheronte nefasto
uirginibus iubet esse focos; tibi, rector Auerni,
quamquam infossus humo superat tamen agger in auras
pineus; hunc iuxta cumulo minor ara profundae
erigitur Cereri; frontes atque omne cupressus
intexit plorata latus. iamque ardua ferro
signati capita et frugum libamine puro
in uulnus cecidere greges; tunc innuba Manto
exceptum pateris praelibat sanguen, et omnes
ter circum acta pyras sancti de more parentis
semineces fibras et adhuc spirantia reddit
uiscera, nec rapidas cunctatur frondibus atris
subiectare faces. atque ipse sonantia flammis
uirgulta et tristes crepuisse ut sensit aceruos
Tiresias (illi nam plurimus ardor anhelat
ante genas impletque cauos uapor igneus orbes)
exclamat (tremuere rogi et uox terruit ignem):
'Tartareae sedes et formidabile regnum
Mortis inexpletae, tuque, o saeuissime fratrum,
cui seruire dati manes aeternaque sontum
supplicia atque imi famulatur regia mundi,
soluite pulsanti loca muta et inane seuerae
Persephones uulgusque caua sub nocte repostum
elicite, et plena redeat Styga portitor alno.
ferte simul gressus, nec simplex manibus esto
in lucem remeare modus; tu separe coetu
Elysios, Persei, pios, uirgaque potenti
nubilus Arcas agat; contra per crimina functis,
qui plures Erebo pluresque e sanguine Cadmi,
angue ter excusso et flagranti praeuia taxo,
Tisiphone, dux pande diem, nec lucis egentes
Cerberus occursu capitum detorqueat umbras.'
    dixerat, et pariter senior Phoebeaque uirgo
erexere animos; illi formidine nulla,
quippe in corde deus, solum timor obruit ingens
Oedipodioniden, uatisque horrenda canentis
nunc umeros nunc ille manus et uellera prensat
anxius inceptisque uelit desistere sacris.
qualis Gaetulae stabulantem ad confraga siluae
uenator longo motum clamore leonem
expectat firmans animum et sudantia nisu
tela premens; gelat ora pauor gressusque tremescunt,

quis ueniat quantusque, sed horrida signa frementis
accipit et caeca metitur murmura cura.
    atque hic Tiresias nondum aduentantibus umbris:
'testor,' ait, 'diuae, quibus hunc saturauimus ignem
laeuaque conuulsae dedimus carchesia terrae,
iam nequeo tolerare moram. cassusne sacerdos
audior? an, rabido iubeat si Thessala cantu,
ibitis? et, Scythicis quotiens medicata uenenis
Colchis aget, trepido pallebunt Tartara motu?
nostri cura minor, si non attollere bustis
corpora nec plenas antiquis ossibus urnas
egerere et mixtos caelique Erebique sub unum
funestare deos libet aut exanguia ferro
ora sequi atque aegras functorum carpere fibras?
ne tenues annos nubemque hanc frontis opacae
spernite, ne, moneo: et nobis saeuire facultas.
scimus enim et quidquid dici noscique timetis
et turbare Hecaten (ni te, Thymbraee, uererer)
et triplicis mundi summum, quem scire nefastum.
illum++sed taceo: prohibet tranquilla senectus.
iamque ego uos++' auide subicit Phoebeia Manto:
'audiris, genitor, uulgusque exangue propinquat.
panditur Elysium chaos, et telluris opertae
dissilit umbra capax, siluaeque et nigra patescunt
flumina: liuentes Acheron eiectat harenas,
fumidus atra uadis Phlegethon incendia uoluit,
et Styx discretis interflua manibus obstat.
ipsum pallentem solio circumque ministras
funestorum operum Eumenidas Stygiaeque seueros
Iunonis thalamos et torua cubilia cerno.
in speculis Mors atra sedet dominoque silentes
adnumerat populos; maior superinminet ordo.
arbiter hos dura uersat Gortynius urna
uera minis poscens adigitque expromere uitas
usque retro et tandem poenarum lucra fateri.
quid tibi monstra Erebi, Scyllas et inane furentes
Centauros solidoque intorta adamante Gigantum
uincula et angustam centeni Aegaeonis umbram?'
    'immo,' ait, 'o nostrae regimen uiresque senectae,
ne uulgata mihi. quis enim remeabile saxum
fallentesque lacus Tityonque alimenta uolucrum
et caligantem longis Ixiona gyris
nesciat? ipse etiam, melior cum sanguis, opertas
inspexi sedes, Hecate ducente, priusquam
obruit ora deus totamque in pectora lucem

detulit. Argolicas magis huc appelle precando
Thebanasque animas; alias auertere gressus
lacte quater sparsas maestoque excedere luco,
nata, iube; tum qui uultus habitusque, quis ardor
sanguinis adfusi, gens utra superbior adsit,
dic agedum nostramque mone per singula noctem.'
iussa facit carmenque serit, quo dissipat umbras,
quo reciet sparsas; qualis, si crimina demas,
Colchis et Aeaeo simulatrix litore Circe.
tunc his sacrificum dictis adfata parentem:
'primus sanguineo summittit inertia Cadmus
ora lacu, iuxtaque uirum Cythereia proles
insequitur, geminusque bibit de uertice serpens.
terrigenae comites illos, gens Martia, cingunt,
quis aeui mensura dies, manus omnis in armis,
omnis et in capulo; prohibent obstantque ruuntque
spirantum rabie, nec tristi incumbere fossae
cura, sed alternum sitis exhaurire cruorem.
proxima natarum manus est fletique nepotes.
hic orbam Autonoen, et anhelam cernimus Ino
respectantem arcus et ad ubera dulce prementem
pignus, et oppositis Semelen a uentre lacertis.
Penthea iam fractis genetrix Cadmeia thyrsis
iamque remissa deo pectusque adoperta cruentum
insequitur planctu; fugit ille per auia Lethes
et Stygios super usque lacus, ubi mitior illum
flet pater et lacerum componit corpus Echion.
tristem nosco Lycum dextramque in terga reflexum
Aeoliden, umero iactantem funus onusto.
necdum ille aut habitus aut uersae crimina formae
mutat Aristaeo genitus: frons aspera cornu,
tela manu, reicitque canes in uulnus hiantes.
ecce autem magna subit inuidiosa caterua
Tantalis et tumido percenset funera luctu,
nil deiecta malis; iuuat effugisse deorum
numina et insanae plus iam permittere linguae.'
talia dum patri canit intemerata sacerdos,
illius elatis tremefacta adsurgere uittis
canities tenuisque impelli sanguine uultus.
nec iam firmanti baculo nec uirgine fida
nititur, erectusque solo, 'desiste canendo,
nata,' ait, 'externae satis est mihi lucis, inertes
discedunt nebulae, et uultum niger exuit aer.
umbrisne an supero dimissus Apolline complet
spiritus? en uideo quaecumque audita. sed ecce

maerent Argolici deiecto lumine manes!
toruus Abas Proetusque nocens mitisque Phoroneus
truncatusque Pelops et saeuo puluere sordens
Oenomaus largis umectant imbribus ora.
auguror hinc Thebis belli meliora. quid autem
hi grege condenso (quantum arma et uulnera monstrant,
pugnaces animae) nobis in sanguine multo
oraque pectoraque et falso clamore leuatas
intendunt sine pace manus? rex, fallor? an hi sunt
quinquaginta illi? cernis Cthoniumque Chrominque
Phegeaque et nostra praesignem Maeona lauro.
ne saeuite, duces, nihil hic mortalibus ausum,
credite, consiliis: hos ferrea neuerat annos
Atropos. existis casus: bella horrida nobis,
atque iterum Tydeus.' dicit, uittaque ligatis
frondibus instantes abigit monstratque cruorem.
    stabat inops comitum Cocyti in litore maesto
Laius, inmiti quem iam deus ales Auerno
reddiderat, dirumque tuens obliqua nepotem
(noscit enim uultu) non ille aut sanguinis haustus,
cetera ceu plebes, aliumue accedit ad imbrem,
inmortale odium spirans. sed prolicit ultro
Aonius uates: 'Tyriae dux inclute Thebes,
cuius ab interitu non ulla Amphionis arces
uidit amica dies, o iam satis ulte cruentum
exitium, et multum placata minoribus umbra,
quo miserande fugis? iacet ille in funere longo,
quem fremis, et iunctae sentit confinia mortis,
obsitus exhaustos paedore et sanguine uultus
eiectusque die: sors leto durior omni,
crede mihi! quaenam inmeritum uitare nepotem
causa tibi? confer uultum et satiare litanti
sanguine uenturasque uices et funera belli
pande, uel infensus uel res miserate tuorum.
tunc ego et optata uetitam transmittere Lethen
puppe dabo placidumque pia tellure reponam
et Stygiis mandabo deis.' mulcetur honoris
muneribus tingitque genas, dein talia reddit:
'cur tibi uersanti manes, aequaeue sacerdos,
lectus ego augurio tantisque potissimus umbris,
qui uentura loquar? satis est meminisse priorum.
nostrane praeclari (pudeat) consulta nepotes
poscitis? illum, illum sacris adhibete nefastis,
qui laeto fodit ense patrem, qui semet in ortus
uertit et indignae regerit sua pignora matri.

et nunc ille deos Furiarumque atra fatigat
concilia et nostros rogat haec in proelia manes.
quodsi adeo placui deflenda in tempora uates,
dicam equidem, quo me Lachesis, quo torua Megaera
usque sinunt: bellum, innumero uenit undique bellum
agmine, Lernaeosque trahit fatalis alumnos
Gradiuus stimulis; hos terrae monstra deumque
tela manent pulchrique obitus et ab igne supremo
sontes lege morae. certa est uictoria Thebis,
ne trepida, nec regna ferox germanus habebit
sed Furiae; geminumque nefas miserosque per enses
(ei mihi!) crudelis uincit pater.' haec ubi fatus
labitur et flexa dubios ambage relinquit.
    interea gelidam Nemeen et conscia laudis
Herculeae dumeta uaga legione tenebant
Inachidae; iam Sidonias auertere praedas,
sternere, ferre domos ardent instantque. quis iras
flexerit, unde morae, medius quis euntibus error,
Phoebe, doce: nos rara manent exordia famae.
    marcidus edomito bellum referebat ab Haemo
Liber; ibi armiferos geminae iam sidera brumae
orgia ferre Getas canumque uirescere dorso
Othryn et Icaria Rhodopen adsueuerat umbra,
et iam pampineos materna ad moenia currus
promouet; effrenae dextra laeuaque sequuntur
lynces, et uda mero lambunt retinacula tigres.
post exultantes spolia armentalia portant
seminecesque lupos scissasque Mimallones ursas.
nec comitatus iners: sunt illic Ira Furorque
et Metus et Virtus et numquam sobrius Ardor
succiduique gradus et castra simillima regi.
isque ubi puluerea Nemeen efferuere nube
conspicit et solem radiis ignescere ferri,
necdum compositas belli in certamina Thebas,
concussus uisis, quamquam ore et pectore marcet,
aeraque tympanaque et biforem reticere tumultum
imperat, attonitas qui circum plurimus aures,
atque ita: 'me globus iste meamque excindere gentem
apparat; ex longo recalet furor; hoc mihi saeuum
Argos et indomitae bellum ciet ira nouercae.
usque adeone parum cineri data mater iniquo
natalesque rogi quaeque ipse micantia sensi
fulgura? reliquias etiam fusaeque sepulcrum
paelicis et residem ferro petit impia Theben.
nectam fraude moras; illum, illum tendite campum,

tendite, io comites.' Hyrcanae ad signa iugales
intumuere iubas, dicto prius astitit aruis.
tempus erat medii cum solem in culmina mundi
tollit anhela dies, ubi tardus hiantibus aruis
stat uapor atque omnes admittunt aethera luci.
undarum uocat ille deas mediusque silentum
incipit: 'agrestes, fluuiorum numina, Nymphae,
et nostri pars magna gregis, perferte laborem
quem damus. Argolicos paulum mihi fontibus amnes
stagnaque et errantes obducite puluere riuos.
praecipuam Nemeen, qua nostra in moenia bellis
nunc iter, ex alto fugiat liquor; adiuuat ipse
Phoebus adhuc summo, cesset ni uestra uoluntas,
limite; uim coeptis indulgent astra, meaeque
aestifer Erigones spumat canis. ite uolentes,
ite in operta soli; post uos ego gurgite pleno
eliciam, et quae dona meis amplissima sacris
uester habebit honos, nocturnaque furta licentum
cornipedum et cupidas Faunorum arcebo rapinas.'
dixerat; ast illis tenuior percurrere uisus
ora situs, uiridisque comis exhorruit umor.
protinus Inachios haurit sitis ignea campos:
diffugere undae, squalent fontesque lacusque,
et caua feruenti durescunt flumina limo.
aegra solo macies, tenerique in origine culmi
inclinata seges, deceptum margine ripae
stat pecus, atque amnes quaerunt armenta natatos.
sic ubi se magnis refluus suppressit in antris
Nilus et Eoae liquentia pabula brumae
ore premit, fumant desertae gurgite ualles
et patris undosi sonitus expectat hiulca
Aegyptos, donec Phariis alimenta rogatus
donet agris magnumque inducat messibus annum.
aret Lerna nocens, aret Lyrceus et ingens
Inachus aduoluensque natantia saxa Charadrus
et numquam in ripis audax Erasinus et aequus
fluctibus Asterion, ille alta per auia notus
audiri et longe pastorum rumpere somnos.
[sic Hyperionios cum lux effrena per orbem
rapta ruit Phaethontis equos, magnumque laborem
discordes gemuere poli, dum pontus et arua
stellarumque ruunt crines, non amnibus undae,
non lucis mansere comae, sed multus ubique
ignis, ubique faces et longa fluminis instar
indiget Aegaeon deceptus imagine ripae.]

una tamen tacitas, sed iussu numinis, undas,
haec quoque, secreta nutrit Langia sub umbra.
nondum illi raptus dederat lacrimabile nomen
Archemorus, nec fama deae; tamen auia seruat
et nemus et fluuium; manet ingens gloria nympham,
cum tristem Hypsipylen ducibus sudatus Achaeis
ludus et atra sacrum recolet trieteris Ophelten.
ergo nec ardentes clipeos uectare nec artos
thoracum nexus (tantum sitis horrida torret)
sufficiunt; non ora modo angustisque perusti
faucibus, interior sed uis quatit: aspera pulsu
corda, gelant uenae et siccis cruor aeger adhaeret
uisceribus; tunc sole putris, tunc puluere tellus
exhalat calidam nubem. non spumeus imber
manat equum: siccis inlidunt ora lupatis,
ora catenatas procul exertantia linguas;
nec legem dominosue pati, sed perfurit aruis
flammatum pecus. huc illuc impellit Adrastus
exploratores, si stagna Licymnia restent,
si quis Amymones superet liquor: omnia caecis
ignibus hausta sedent, nec spes umentis Olympi,
ceu flauam Libyen desertaque pulueris Afri
conlustrent nullaque umbratam nube Syenen.
tandem inter siluas (sic Euhius ipse pararat)
errantes subitam pulchro in maerore tuentur
Hypsipylen; illi quamuis et ad ubera Opheltes
non suus, Inachii proles infausta Lycurgi,
dependet (neglecta comam nec diues amictu),
regales tamen ore notae, nec mersus acerbis
extat honos. tunc haec adeo stupefactus Adrastus:
'diua potens nemorum (nam te uultusque pudorque
mortali de stirpe negant), quae laeta sub isto
igne poli non quaeris aquas, succurre propinquis
gentibus; Arquitenens seu te Latonia casto
de grege transmisit thalamis, seu lapsus ab astris
non humilis fecundat amor (neque enim ipse deorum
arbiter Argolidum thalamis nouus), aspice maesta
agmina. nos ferro meritas excindere Thebas
mens tulit, imbelli sed nunc sitis aspera fato
summittitque animos et inertia robora carpit.
da fessis in rebus opem, seu turbidus amnis,
seu tibi foeda palus, nihil hac in sorte pudendum,
nil humile est; tu nunc Ventis pluuioque rogaris
pro Ioue, tu refugas uires et pectora bellis
exanimata reple: sic hoc tibi sidere dextro

crescat onus. tantum reduces det flectere gressus
Iuppiter, o quanta belli donabere praeda!
Dircaeos tibi, diua, greges numerumque rependam
plebis, et hic magna lucus signabitur ara.'
dixit, et orantis media inter anhelitus ardens
uerba rapit, cursuque animae labat arida lingua;
idem omnes pallorque uiros flatusque soluti
oris habet. reddit demisso Lemnia uultu:
'diua quidem uobis, etsi caelestis origo est,
unde ego? mortales utinam haud transgressa fuissem
luctibus! altricem mandati cernitis orbam
pignoris; at nostris an quis sinus, uberaque ulla,
scit deus; et nobis regnum tamen et pater ingens++
sed quid ego haec, fessosque optatis demoror undis?
mecum age nunc, si forte uado Langia perennes
seruat aquas; solet et rabidi sub limite Cancri
semper, et Icarii quamuis iuba fulguret astri,
ire tamen.' simul haerentem, ne tarda Pelasgis
dux foret, a! miserum uicino caespite alumnum
(sic Parcae uoluere) locat ponique negantis
floribus aggestis et amico murmure dulces
solatur lacrimas: qualis Berecyntia mater,
dum paruum circa iubet exultare Tonantem
Curetas trepidos; illi certantia plaudunt
orgia, sed magnis resonat uagitibus Ide.
    at puer in gremio uernae telluris et alto
gramine nunc faciles sternit procursibus herbas
in uultum nitens, caram modo lactis egeno
nutricem clangore ciens iterumque renidens
et teneris meditans uerba inluctantia labris
miratur nemorum strepitus aut obuia carpit
aut patulo trahit ore diem nemorique malorum
inscius et uitae multum securus inerrat.
sic tener Odrysia Mauors niue, sic puer ales
uertice Maenalio, talis per litora reptans
improbus Ortygiae latus inclinabat Apollo.
    illi per dumos et opaca uirentibus umbris
deuia: pars cingunt, pars arta plebe sequuntur
praecelerantque ducem. medium subit illa per agmen
non humili festina modo; iamque amne propinquo
rauca sonat uallis, saxosumque impulit aures
murmur: ibi exultans conclamat ab agmine primus,
sicut erat leuibus tollens uexilla maniplis,
Argus, 'aquae?' longusque uirum super ora cucurrit
clamor, 'aquae!' sic Ambracii per litora ponti

nauticus in remis iuuenum monstrante magistro
fit sonus inque uicem contra percussa reclamat
terra, salutatus cum Leucada pandit Apollo.
incubuere uadis passim discrimine nullo
turba simul primique, nequit secernere mixtos
aequa sitis, frenata suis in curribus intrant
armenta, et pleni dominis armisque feruntur
quadripedes; hos turbo rapax, hos lubrica fallunt
saxa, nec implicitos fluuio reuerentia reges
proterere aut mersisse uado clamantis amici
ora. fremunt undae, longusque a fontibus amnis
diripitur; modo lene uirens et gurgite puro
perspicuus, nunc sordet aquis egestus ab imis
alueus; inde tori riparum et proruta turbant
gramina; iam crassus caenoque et puluere torrens,
quamquam expleta sitis, bibitur tamen. agmina bello
decertare putes iustumque in gurgite Martem
perfurere aut captam tolli uictoribus urbem.
    atque aliquis regum medio circumfluus amni:
'siluarum, Nemea, longe regina uirentum,
lecta Iouis sedes, quam tu non Herculis actis
dura magis, rabidi cum colla comantia monstri
angeret et tumidos animam angustaret in artus!
hac saeuisse tenus populorum in coepta tuorum
sufficiat; tuque o cunctis insuete domari
solibus, aeternae largitor corniger undae,
laetus eas, quacumque domo gelida ora resoluis
inmortale tumens; neque enim tibi cana repostas
bruma niues raptasque alio de fonte refundit
arcus aquas grauidiue indulgent nubila Cauri,
sed tuus et nulli ruis expugnabilis astro.
te nec Apollineus Ladon nec Xanthus uterque
Spercheosque minas Centaureusque Lycormas
praestiterint; tu pace mihi, tu nube sub ipsa
armorum festasque super celebrabere mensas
(a Ioue primus honos), bellis modo laetus ouantes
accipias fessisque libens iterum hospita pandas
flumina defensasque uelis agnoscere turmas.'

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
THEBAID V

Pulsa sitis fluuio, populataque gurgitis alueum
agmina linquebant ripas amnemque minorem;
acrior et campum sonipes rapit et pedes arua
implet ouans, rediere uiris animique minaeque
uotaque, sanguineis mixtum ceu fontibus ignem
hausissent belli magnasque in proelia mentes.
dispositi in turmas rursus legemque seueri
ordinis, ut cuique ante locus ductorque, monentur
instaurare uias. tellus iam puluere primo
crescit, et armorum transmittunt fulgura siluae.
qualia trans pontum Phariis defensa serenis
rauca Paraetonio decedunt agmina Nilo,
cum fera ponit hiems: illae clangore fugaci,
umbra fretis aruisque, uolant, sonat auius aether.
iam Borean imbresque pati, iam nare solutis
amnibus et nudo iuuat aestiuare sub Haemo.
hic rursus simili procerum uallante corona
dux Talaionides, antiqua ut forte sub orno
stabat et admoti nixus Polynicis in hastam:
'at tamen, o quaecumque es' ait 'cui gloria tanta,
uenimus innumerae fatum debere cohortes,
quem non ipse deum sator aspernetur honorem,
dic age, quando tuis alacres absistimus undis,
quae domus aut tellus, animam quibus hauseris astris.
dic quis et ille pater. neque enim tibi numina longe,
transierit fortuna licet, maiorque per ora
sanguis, et adflicto spirat reuerentia uultu.'
ingemit, et paulum fletu cunctata modesto
Lemnias orsa refert: 'inmania uulnera, rector,
integrare iubes, Furias et Lemnon et artis
arma inserta toris debellatosque pudendo
ense mares; redit ecce nefas et frigida cordi
Eumenis. o miserae, quibus hic furor additus! o nox!
o pater! illa ego nam, pudeat ne forte benignae
hospitis, illa, duces, raptum quae sola parentem
occului. quid longa malis exordia necto?
et uos arma uocant magnique in corde paratus.
hoc memorasse sat est: claro generata Thoante
seruitium Hypsipyle uestri fero capta Lycurgi.'
aduertere animos, maiorque et honora uideri
parque operi tanto; cunctis tunc noscere casus
ortus amor, pater ante alios hortatur Adrastus:
'immo age, dum primi longe damus agmina uulgi
(nec facilis Nemea latas euoluere uires,
quippe obtenta comis et ineluctabilis umbra),

pande nefas laudesque tuas gemitusque tuorum,
unde hos aduenias regno deiecta labores.'
    dulce loqui miseris ueteresque reducere questus.
incipit: 'Aegaeo premitur circumflua Nereo
Lemnos, ubi ignifera fessus respirat ab Aetna
Mulciber; ingenti tellurem proximus umbra
uestit Athos nemorumque obscurat imagine pontum;
Thraces arant contra, Thracum fatalia nobis
litora, et inde nefas. florebat diues alumnis
terra, nec illa Samo fama Deloue sonanti
peior et innumeris quas spumifer adsilit Aegon.
dis uisum turbare domos, nec pectora culpa
nostra uacant: nullos Veneri sacrauimus ignes,
nulla deae sedes; mouet et caelestia quondam
corda dolor lentoque inrepunt agmine Poenae.
illa Paphon ueterem centumque altaria linquens,
nec uultu nec crine prior, soluisse iugalem
ceston et Idalias procul ablegasse uolucres
fertur. erant certe media quae noctis in umbra
diuam alios ignes maioraque tela gerentem
Tartareas inter thalamis uolitasse sorores
uulgarent, utque implicitis arcana domorum
anguibus et saeua formidine nupta replesset
limina nec fidi populum miserata mariti.
protinus a Lemno teneri fugistis Amores:
mutus Hymen uersaeque faces et frigida iusti
cura tori. nullae redeunt in gaudia noctes,
nullus in amplexu sopor est, Odia aspera ubique
et Furor et medio recubat Discordia lecto.
cura uiris tumidos aduersa Thracas in ora
eruere et saeuam bellando frangere gentem.
cumque domus contra stantesque in litore nati,
dulcius Edonias hiemes Arctonque frementem
excipere, aut tandem tacita post proelia nocte
fractorum subitas torrentum audire ruinas.
illae autem tristes (nam me tunc libera curis
uirginitas annique tegunt) sub nocte dieque
adsiduis aegrae in lacrimis solantia miscent
conloquia, aut saeuam spectant trans aequora Thracen.
    Sol operum medius summo librabat Olympo
lucentes, ceu staret, equos; quater axe sereno
intonuit, quater antra dei fumantis anhelos
exeruere apices, Ventisque absentibus Aegon
motus et ingenti percussit litora ponto:
cum subito horrendas aeui matura Polyxo

tollitur in furias thalamisque insueta relictis
euolat. insano ueluti Teumesia Thyias
rapta deo, cum sacra uocant Idaeaque suadet
buxus et a summis auditus montibus Euhan:
sic, erecta genas aciemque effusa trementi
sanguine, desertam rabidis clamoribus urbem
exagitat clausasque domos et limina pulsans
concilium uocat; infelix comitatus eunti
haerebant nati. atque illae non segnius omnes
erumpunt tectis, summasque ad Pallados arces
impetus: huc propere stipamur et ordine nullo
congestae; stricto mox ense silentia iussit
hortatrix scelerum et medio sic ausa profari:
"rem summam instinctu superum meritique doloris,
o uiduae (firmate animos et pellite sexum!)
Lemniades, sancire paro; si taedet inanes
aeternum seruare domos turpemque iuuentae
flore situm et longis steriles in luctibus annos,
inueni, promitto, uiam (nec numina desunt)
qua renouanda Venus: modo par insumite robur
luctibus, atque adeo primum hoc mihi noscere detur.
tertia canet hiems: cui conubialia uincla
aut thalami secretus honos? cui coniuge pectus
intepuit? cuius uidit Lucina labores,
dicite, uel iustos cuius pulsantia menses
uota tument? qua pace feras uolucresque iugari
mos datus! heu segnes! potuitne ultricia Graius
uirginibus dare tela pater laetusque dolorum
sanguine securos iuuenum perfundere somnos:
at nos uulgus iners? quodsi propioribus actis
est opus, ecce animos doceat Rhodopeia coniunx,
ulta manu thalamos pariterque epulata marito.
nec uos inmunis scelerum securaue cogo.
plena mihi domus atque ingens, en cernite, sudor.
quattuor hos una, decus et solacia patris,
in gremio (licet amplexu lacrimisque morentur)
transadigam ferro saniemque et uulnera fratrum
miscebo patremque super spirantibus addam.
ecqua tot in caedes animum promittit?" agebat
pluribus; aduerso nituerunt uela profundo:
Lemnia classis erat. rapuit gauisa Polyxo
fortunam atque iterat: "superisne uocantibus ultro
desumus? ecce rates! deus hos, deus ultor in iras
apportat coeptisque fauet. nec imago quietis
uana meae: nudo stabat Venus ense uideri

clara mihi somnosque super. 'quid perditis aeuum?'
inquit, 'age auersis thalamos purgate maritis.
ipsa faces alias melioraque foedera iungam.'
dixit, et hoc ferrum stratis, hoc, credite, ferrum
imposuit. quin, o miserae, dum tempus agi rem,
consulite; en ualidis spumant euersa lacertis
aequora, Bistonides ueniunt fortasse maritae."
hinc stimuli ingentes, magnusque aduoluitur astris
clamor. Amazonio Scythiam feruere tumultu
lunatumque putes agmen descendere, ubi arma
indulget pater et saeui mouet ostia Belli.
nec uarius fremor aut studia in contraria rapti
dissensus, ut plebe solet: furor omnibus idem,
idem animus solare domos iuuenumque senumque
praecipitare colos plenisque adfrangere paruos
uberibus ferroque omnes exire per annos.
tunc uiridi luco (lucus iuga celsa Mineruae
propter opacat humum niger ipse, sed insuper ingens
mons premit et gemina pereunt caligine soles),
hic sanxere fidem, tu Martia testis Enyo
atque inferna Ceres, Stygiaeque Acheronte recluso
ante preces uenere deae; sed fallit ubique
mixta Venus, Venus arma tenet, Venus admouet iras.
nec de more cruor: natum Charopeia coniunx
obtulit, accingunt sese et mirantia ferro
pectora congestisque auidae simul undique dextris
perfringunt, ac dulce nefas in sanguine uiuo
coniurant, matremque recens circumuolat umbra.
talia cernenti mihi quantus in ossibus horror,
quisue per ora color! qualis cum cerua cruentis
circumuenta lupis, nullum cui pectore molli
robur et in uolucri tenuis fiducia cursu,
praecipitat suspensa fugam, iam iamque teneri
credit et elusos audit concurrere morsus.
    illi aderant, primis iamque offendere carinae
litoribus, certant saltu contingere terram
praecipites. miseri, quos non aut horrida uirtus
Marte sub Odrysio, aut medii inclementia ponti
hauserit! alta etiam superum delubra uaporant
promissasque trahunt pecudes: niger omnibus aris
ignis, et in nullis spirat deus integer extis.
tardius umenti noctem deiecit Olympo
Iuppiter et uersum miti, reor, aethera cura
sustinuit, dum fata uetant, nec longius umquam
cessauere nouae perfecto sole tenebrae.

sera tamen mundo uenerunt astra, sed illis
et Paros et nemorosa Thasos crebraeque relucent
Cyclades; una graui penitus latet obruta caelo
Lemnos, in hanc tristes nebulae, et plaga caeca superne
texitur, una uagis Lemnos non agnita nautis.
iam domibus fusi et nemorum per opaca sacrorum
ditibus indulgent epulis uacuantque profundo
aurum inmane mero, dum quae per Strymona pugnae,
quis Rhodope gelidoue labor sudatus in Haemo
enumerare uacat. nec non, manus impia, nuptae
serta inter festasque dapes quo maxima cultu
quaeque iacent; dederat Cytherea suprema
nocte uiros longoque breuem post tempore pacem
nequiquam et miseros perituro adflauerat igni.
conticuere chori, dapibus ludoque licenti
fit modus et primae decrescunt murmura noctis,
cum consanguinei mixtus caligine Leti
rore madens Stygio morituram amplectitur urbem
Somnus et implacido fundit grauia otia cornu
secernitque uiros. uigilant nuptaeque nurusque
in scelus, atque hilares acuunt fera tela Sorores.
inuasere nefas, cuncto sua regnat Erinys
pectore. non aliter Scythicos armenta per agros
Hyrcanae clausere leae, quas exigit ortu
prima fames, auidique implorant ubera nati.
quos tibi (nam dubito) scelerum de mille figuris
expediam casus? Helymum temeraria Gorge
euinctum ramis altaque in mole tapetum
efflantem somno crescentia uina superstans
uulnera disiecta rimatur ueste, sed illum
infelix sopor admota sub morte refugit.
turbidus incertumque oculis uigilantibus hostem
occupat amplexu, nec segnius illa tenentis
pone adigit costas donec sua pectora ferro
tangeret. is demum sceleri modus; ora supinat
blandus adhuc oculisque tremens et murmure Gorgen
quaerit et indigno non soluit bracchia collo.
non ego nunc uulgi quamquam crudelia pandam
funera, sed propria luctus de stirpe recordor:
quod te, flaue Cydon, quod te per colla refusis
intactum, Crenaee, comis (quibus ubera mecum
obliquumque a patre genus), fortemque, timebam
quem desponsa, Gyan uidi lapsare cruentae
uulnere Myrmidones, quodque inter serta torosque
barbara ludentem fodiebat Epopea mater.

flet super aequaeuum exarmata Lycaste
Cydimon, heu similes perituro in corpore uultus
aspiciens floremque genae et quas finxerat auro
ipsa comas, cum saeua parens iam coniuge fuso
astitit impellitque minis atque inserit ensem.
ut fera, quae rabiem placido desueta magistro
tardius arma mouet stimulisque et uerbere crebro
in mores negat ire suos, sic illa iacenti
incidit undantemque sinu conlapsa cruorem
excipit et laceros premit in noua uulnera crines.
ut uero Alcimeden etiamnum in murmure truncos
ferre patris uultus et egentem sanguinis ensem
conspexi, riguere comae atque in uiscera saeuus
horror iit: meus ille Thoas, mea dira uideri
dextra mihi! extemplo thalamis turbata paternis
inferor. ille quidem dudum (quis magna tuenti
somnus?) agit uersans secum, etsi lata recessit
urbe domus, quinam strepitus, quae murmura noctis,
cur fremibunda quies. trepido scelus ordine pando,
quis dolor, unde animi: "uis nulla arcere furentes;
hac sequere, o miserande; premunt aderuntque moranti,
et mecum fortasse cades." his motus et artus
erexit stratis. ferimur per deuia uastae
urbis et ingentem nocturnae caedis aceruum
passim, ut quosque sacris crudelis uespera lucis
strauerat, occulta speculamur nube latentes.
hic impressa toris ora extantesque reclusis
pectoribus capulos magnarum et fragmina trunca
hastarum et ferro laceras per corpora uestes,
crateras pronos epulasque in caede natantes
cernere erat, iugulisque modo torrentis apertis
sanguine commixto redeuntem in pocula Bacchum.
hic iuuenum manus et nullis uiolabilis armis
turba senes, positique patrum super ora gementum
semineces pueri trepidas in limine uitae
singultant animas. gelida non saeuius Ossa
luxuriant Lapitharum epulae, si quando profundo
Nubigenae caluere mero: uix primus ab ira
pallor, et impulsis surgunt ad proelia mensis.
    tunc primum sese trepidis sub nocte Thyoneus
detexit, nato portans extrema Thoanti
subsidia, et multa subitus cum luce refulsit.
agnoui: non ille quidem turgentia sertis
tempora nec flaua crinem distinxerat uua:
nubilus indignumque oculis liquentibus imbrem

adloquitur: "dum fata dabant tibi, nate, potentem
Lemnon et externis etiam seruare timendam
gentibus, haud umquam iusto mea cura labori
destitit: absciderunt tristes crudelia Parcae
stamina, nec dictis, supplex quae plurima fudi
ante Iouem frustra, lacrimisque auertere luctus
contigit; infandum natae concessit honorem.
accelerate fugam, tuque, o mea digna propago,
hac rege, uirgo, patrem, gemini qua bracchia muri
litus eunt: illa, qua rere silentia, porta
stat funesta Venus ferroque accincta furentes
adiuuat (unde manus, unde haec Mauortia diuae
pectora?). tu lato patrem committe profundo:
succedam curis." ita fatus in aera rursus
soluitur et nostrum, uisus arcentibus umbris,
mitis iter longae clarauit limite flammae.
qua data signa sequor; dein curuo robore clausum
dis pelagi Ventisque et Cycladas Aegaeoni
amplexo commendo patrem, nec fletibus umquam
fit modus alternis, ni iam dimittat Eoo
Lucifer astra polo. tunc demum litore rauco
multa metu reputans et uix confisa Lyaeo
diuidor, ipsa gradu nitente, sed anxia retro
pectora; nec requies quin et surgentia caelo
flamina et e cunctis prospectem collibus undas.
    exoritur pudibunda dies, caelumque retexens
auersum Lemno iubar et declinia Titan
opposita iuga nube refert. patuere furores
nocturni, lucisque nouae formidine cunctis
(quamquam inter similes) subitus pudor; impia terrae
infodiunt scelera aut festinis ignibus urunt.
iam manus Eumenidum captasque refugerat arces
exaturata Venus; licuit sentire quid ausae,
et turbare comas et lumina tingere fletu.
insula diues agris opibusque armisque uirisque,
nota situ et Getico nuper ditata triumpho,
non maris incursu, non hoste, nec aethere laeuo
perdidit una omnes orbata excisaque mundo
indigenas: non arua uiri, non aequora uertunt,
conticuere domus, cruor altus et oblita crasso
cuncta rubent tabo, magnaeque in moenibus urbis
nos tantum et saeui spirant per culmina manes.
ipsa quoque arcanis tecti in penetralibus alto
molior igne pyram, sceptrum super armaque patris
inicio et notas regum uelamina uestes,

ac prope maesta rogum confusis crinibus asto
ense cruentato, fraudemque et inania busta
plango metu, si forte premant, cassumque parenti
omen et hac dubios leti precor ire timores.
his mihi pro meritis, ut falsi criminis astu
parta fides, regna et solio considere patris
(supplicium!) datur. anne illis obsessa negarem?
accessi, saepe ante deos testata fidemque
inmeritasque manus; subeo (pro dira potestas!)
exangue imperium et maestam sine culmine Lemnon.
iam magis atque magis uigiles dolor angere sensus,
et gemitus clari, et paulatim inuisa Polyxo,
iam meminisse nefas, iam ponere manibus aras
concessum et multum cineres iurare sepultos.
sic ubi ductorem trepidae stabulique maritum,
quem penes et saltus et adultae gloria gentis,
Massylo frangi stupuere sub hoste iuuencae,
it truncum sine honore pecus, regemque peremptum
ipse ager, ipsi amnes et muta armenta queruntur.
    ecce autem aerata dispellens aequora prora
Pelias intacti late subit hospita ponti
pinus; agunt Minyae, geminus fragor ardua canet
per latera: abruptam credas radicibus ire
Ortygiam aut fractum pelago decurrere montem.
ast ubi suspensis siluerunt aequora tonsis,
mitior et senibus cycnis et pectine Phoebi
uox media de puppe uenit, maria ipsa carinae
accedunt. post nosse datum est: Oeagrius illic
adclinis malo mediis intersonat Orpheus
remigiis tantosque iubet nescire labores.
illis in Scythicum Borean iter oraque primi
Cyaneis artata maris. nos, Thracia uisu
bella ratae, uario tecta incursare tumultu,
densarum pecudum aut fugientum more uolucrum.
heu ubi nunc Furiae? portus amplexaque litus
moenia, qua longe pelago despectus aperto,
scandimus et celsas turres; huc saxa sudesque
armaque maesta uirum atque infectos caedibus enses
subuectant trepidae; quin et squalentia texta
thoracum et uultu galeas intrare soluto
non pudet; audaces rubuit mirata cateruas
Pallas, et auerso risit Gradiuus in Haemo.
tunc primum ex animis praeceps amentia cessit,
nec ratis illa salo, sed diuum sera per aequor
iustitia et poenae scelerum aduentare uidentur.

iamque aberant terris quantum Gortynia currunt
spicula, caeruleo grauidam cum Iuppiter imbri
ipsa super nubem ratis armamenta Pelasgae
sistit agens; inde horror aquis, et raptus ab omni
sole dies miscet tenebras, quis protinus unda
concolor; obnixi lacerant caua nubila uenti
diripiuntque fretum, nigris redit umida tellus
uerticibus, totumque Notis certantibus aequor
pendet et arquato iam iam prope sidera dorso
frangitur; incertae nec iam prior impetus alno,
sed labat extantem rostris modo gurgite in imo,
nunc caelo Tritona ferens. nec robora prosunt
semideum heroum, puppemque insana flagellat
arbor et instabili procumbens pondere curuas
raptat aquas, remique cadunt in pectus inanes.
nos quoque per rupes murorumque aggere ab omni,
dum labor ille uiris fretaque indignantur et Austros,
desuper inualidis fluitantia tela lacertis
(quid non ausa manus?) Telamona et Pelea contra
spargimus, et nostro petitur Tirynthius arcu.
illi (quippe simul bello pelagoque laborant),
pars clipeis munire ratem, pars aequora fundo
egerere; ast alii pugnant, sed inertia motu
corpora, suspensaeque carent conamine uires.
instamus iactu telorum, et ferrea nimbis
certat hiems, ustaeque sudes fractique molares
spiculaque et multa crinitum missile flamma
nunc pelago, nunc puppe cadunt; dat operta fragorem
pinus et ab iunctis regemunt tabulata cauernis.
talis Hyperborea uirides niue uerberat agros
Iuppiter; obruitur campis genus omne ferarum,
deprensaeque cadunt uolucres, et messis amaro
strata gelu, fragor inde iugis, inde amnibus irae.
ut uero elisit nubes Ioue tortus ab alto
ignis et ingentes patuere in fulmine nautae,
deriguere animi, manibusque horrore remissis
arma aliena cadunt, rediit in pectora sexus.
cernimus Aeacidas murisque inmane minantem
Ancaeum et longa pellentem cuspide rupes
Iphiton; attonito manifestus in agmine supra est
Amphitryoniades puppemque alternus utrimque
ingrauat et medias ardet descendere in undas.
at leuis et miserae nondum mihi notus Iason
transtra per et remos impressaque terga uirorum
nunc magnum Oeniden, nunc ille hortatibus Idan

et Talaum et cana rorantem aspergine ponti
Tyndariden iterans gelidique in nube parentis
uela laborantem Calain subnectere malo
uoce manuque rogat; quatiunt impulsibus illi
nunc freta, nunc muros, sed nec spumantia cedunt
aequora, et incussae redeunt a turribus hastae.
ipse graues fluctus clauumque audire negantem
lassat agens Tiphys palletque et plurima mutat
imperia ac laeuas dextrasque obtorquet in undas
proram nauifragis auidam concurrere saxis,
donec ab extremae cuneo ratis Aesone natus
Palladios oleae, Mopsi gestamina, ramos
extulit et, socium turba prohibente, poposcit
foedera; praecipites uocem inuoluere procellae.
tunc modus armorum, pariterque exhausta quierant
flamina, confusoque dies respexit Olympo.
quinquaginta illi, trabibus de more reuinctis,
eminus abrupto quatiunt noua litora saltu,
magnorum decora alta patrum, iam fronte sereni
noscendique habitu, postquam timor iraque cessit
uultibus. arcana sic fama erumpere porta
caelicolas, si quando domos litusque rubentum
Aethiopum et mensas amor est intrare minores;
dant fluuii montesque locum, tum terra superbit
gressibus et paulum respirat caelifer Atlans.
    hic et ab adserto nuper Marathone superbum
Thesea et Ismarios, Aquilonia pignora, fratres,
utraque quis rutila stridebant tempora penna,
cernimus, hic Phoebo non indignante priorem
Admetum et durae similem nihil Orphea Thracae,
tunc prolem Calydone satam generumque profundi
Nereos. ambiguo uisus errore lacessunt
Oebalidae gemini; chlamys huic, chlamys ardet et illi,
ambo hastile gerunt, umeros exertus uterque,
nudus uterque genas, simili coma fulgurat astro.
audet iter magnique sequens uestigia mutat
Herculis et tarda quamuis se mole ferentem
uix cursu tener aequat Hylas Lernaeaque tollens
arma sub ingenti gaudet sudare pharetra.
    ergo iterum Venus et tacitis corda aspera flammis
Lemniadum pertemptat Amor. tunc regia Iuno
arma habitusque uirum pulchraeque insignia gentis
mentibus insinuat, certatimque ordine cunctae
hospitibus patuere fores; tunc primus in aris
ignis, et infandis uenere obliuia curis;

tunc epulae felixque sopor noctesque quietae,
nec superum sine mente, reor, placuere fatentes.
forsitan et nostrae fatum excusabile culpae
noscere cura, duces. cineres furiasque meorum
testor ut externas non sponte aut crimine taedas
attigerim (scit cura deum), etsi blandus Iason
uirginibus dare uincla nouis: sua iura cruentum
Phasin habent, alios, Colchi, generatis amores.
iamque exuta gelu tepuerunt sidera longis
solibus, et uelox in terga reuoluitur annus.
iam noua progenies partusque in uota soluti,
et non speratis clamatur Lemnos alumnis.
nec non ipsa tamen, thalami monimenta coacti,
enitor geminos, duroque sub hospite mater
nomen aui renouo; nec quae fortuna relictis
nosse datur: iam plena quater quinquennia degunt
si modo fata sinunt aluitque rogata Lycaste.
    detumuere animi maris, et clementior Auster
uela uocat: ratis ipsa moram portusque quietos
odit et aduersi tendit retinacula saxi.
inde fugam Minyae, sociosque appellat Iason
efferus, o utinam iam tunc mea litora rectis
praeteruectus aquis, cui non sua pignora cordi,
non promissa fides; certe stat fama remotis
gentibus: aequorei redierunt uellera Phrixi.
ut stata lux pelago uenturumque aethera sensit
Tiphys et occidui rubuere cubilia Phoebi,
heu iterum gemitus, iterumque nouissima nox est.
uix reserata dies, et iam rate celsus Iason
ire iubet, primoque ferit dux uerbere pontum.
illos e scopulis et summo uertice montis
spumea porrecti dirimentes terga profundi
prosequimur uisu, donec lassauit euntes
lux oculos longumque polo contexere uisa est
aequor et extremi pressit freta margine caeli.
    fama subit portus uectum trans alta Thoanta
fraterna regnare Chio, mihi crimina nulla
et uacuos arsisse rogos. fremit impia plebes
sontibus accensae stimulis facinusque reposcunt.
quin etiam occultae uulgo increbrescere uoces:
"solane fida suis, nos autem in funera laetae?
non deus haec fatumque? quid imperat urbe nefanda?"
talibus exanimis dictis (et triste propinquat
supplicium, nec regna iuuant) uaga litora furtim
incomitata sequor funestaque moenia linquo,

qua fuga nota patris. sed non iterum obuius Euhan,
nam me praedonum manus huc appulsa tacentem
abripit et uestras famulam transmittit in oras.'
talia Lernaeis iterat dum regibus exul
Lemnias et longa solatur damna querela
inmemor absentis (sic di suasistis!) alumni,
ille graues oculos languentiaque ora comanti
mergit humo fessusque diu puerilibus actis
labitur in somnos, prensa manus haeret in herba.
interea campis, nemoris sacer horror Achaei,
terrigena exoritur serpens tractuque soluto
inmanem sese uehit ac post terga relinquit.
liuida fax oculis, tumidi stat in ore ueneni
spuma uirens, ter lingua uibrat, terna agmina adunci
dentis, et auratae crudelis gloria fronti
prominet. Inachio sanctum dixere Tonanti
agricolae, cui cura loci et siluestribus aris
pauper honos; nunc ille dei circumdare templa
orbe uago labens, miserae nunc robora siluae
atterit et uastas tenuat complexibus ornos;
saepe super fluuios geminae iacet aggere ripae
continuus, squamisque incisus adaestuat amnis.
sed nunc, Ogygii iussis quando omnis anhelat
terra dei trepidaeque latent in puluere Nymphae,
saeuior anfractu laterum sinuosa retorquens
terga solo siccique nocens furit igne ueneni.
stagna per arentesque lacus fontesque repressos
uoluitur et uacuis fluuiorum in uallibus errat,
incertusque sui liquidum nunc aera lambit
ore supinato, nunc arua gementia radens
pronus adhaeret humo, si quid uiridantia sudent
gramina; percussae calidis adflatibus herbae,
qua tulit ora, cadunt, moriturque ad sibila campus:
quantus ab Arctois discriminat aethera Plaustris
Anguis et usque Notos alienumque exit in orbem;
quantus et ille sacri spiris intorta mouebat
cornua Parnasi, donec tibi, Delie, fixus
uexit harundineam centeno uulnere siluam.
quis tibi, parue, deus tam magni pondera fati
sorte dedit? tune hoc uix prima ad limina uitae
hoste iaces? an ut inde sacer per saecula Grais
gentibus et tanto dignus morerere sepulcro?
occidis extremae destrictus uerbere caudae
ignaro serpente puer, fugit ilicet artus
somnus, et in solam patuerunt lumina mortem.

cum tamen attonito moriens uagitus in auras
excidit et ruptis inmutuit ore querelis,
qualia non totas peragunt insomnia uoces,
audiit Hypsipyle, facilemque negantia cursum
exanimis genua aegra rapit; iam certa malorum
mentis ab augurio sparsoque per omnia uisu
lustrat humum quaerens et nota uocabula paruo
nequiquam ingeminans: nusquam ille, et prata recentes
amisere notas. uiridi piger accubat hostis
collectus gyro spatiosaque iugera complet
sic etiam, obliqua ceruicem expostus in aluo.
horruit infelix uisu longoque profundum
incendit clamore nemus; nec territus ille,
sed iacet. Argolicas ululatus flebilis aures
impulit; extemplo monitu ducis aduolat ardens
Arcas eques causamque refert. tunc squamea demum
toruus ad armorum radios fremitumque uirorum
colla mouet: rapit ingenti conamine saxum,
quo discretus ager, uacuasque impellit in auras
arduus Hippomedon, quo turbine bellica quondam
librati saliunt portarum in claustra molares.
cassa ducis uirtus: iam mollia colla refusus
in tergum serpens uenientem exhauserat ictum.
dat sonitum tellus, nemorumque per auia densi
dissultant nexus. 'at non mea uulnera,' clamat
et trabe fraxinea Capaneus subit obuius, 'umquam
effugies, seu tu pauidi ferus incola luci,
siue deis, utinamque deis, concessa uoluptas,
non, si consertum super haec mihi membra Giganta
subueheres.' uolat hasta tremens et hiantia monstri
ora subit linguaeque secat fera uincla trisulcae,
perque iubas stantes capitisque insigne corusci
emicat, et nigri sanie perfusa cerebri
figitur alta solo. longus uix tota peregit
membra dolor, rapido celer ille uolumine telum
circumit auulsumque ferens in opaca refugit
templa dei; hic magno tellurem pondere mensus
implorantem animam dominis adsibilat aris.
illum et cognatae stagna indignantia Lernae,
floribus et uernis adsuetae spargere Nymphae,
et Nemees reptatus ager, lucosque per omnes
siluicolae fracta gemuistis harundine Fauni.
ipse etiam e summa iam tela poposcerat aethra
Iuppiter, et dudum nimbique hiemesque coibant,
ni minor ira deo grauioraque tela mereri

seruatus Capaneus; moti tamen aura cucurrit
fulminis et summas libauit uertice cristas.
iamque pererratis infelix Lemnia campis,
liber ut angue locus, modico super aggere longe
pallida sanguineis infectas roribus herbas
prospicit. huc magno cursum rapit effera luctu
agnoscitque nefas, terraeque inlisa nocenti
funeris in morem non uerba in fulmine primo,
non lacrimas habet: ingeminat misera oscula tantum
incumbens animaeque fugam per membra tepentem
quaerit hians. non ora loco, non pectora restant,
rapta cutis, tenuia ossa patent nexusque madentes
sanguinis imbre noui, totumque in uulnere corpus.
ac uelut aligerae sedem fetusque parentis
cum piger umbrosa populatus in ilice serpens,
illa redit querulaeque domus mirata quietem
iam stupet impendens aduectosque horrida maesto
excutit ore cibos, cum solus in arbore paret
sanguis et errantes per capta cubilia plumae.
ut laceros artus gremio miseranda recepit
intexitque comis, tandem laxata dolori
uox inuenit iter, gemitusque in uerba soluti:
'o mihi desertae natorum dulcis imago,
Archemore, o rerum et patriae solamen ademptae
seruitiique decus, qui te, mea gaudia, sontes
extinxere dei, modo quem digressa reliqui
lasciuum et prono uexantem gramina cursu?
heu ubi siderei uultus? ubi uerba ligatis
imperfecta sonis risusque et murmura soli
intellecta mihi? quotiens tibi Lemnon et Argo
sueta loqui et longa somnum suadere querela!
sic equidem luctus solabar et ubera paruo
iam materna dabam, cui nunc uenit inritus orbae
lactis et infelix in uulnera liquitur imber.
nosco deos: o dura mei praesagia somni
nocturnique metus, et numquam impune per umbras
attonitae mihi uisa Venus! quos arguo diuos?
ipsa ego te (quid enim timeam moritura fateri?)
exposui fatis. quae mentem insania traxit?
tantane me tantae tenuere obliuia curae?
dum patrios casus famaeque exorsa retracto
ambitiosa meae (pietas haec magna fidesque!),
exsolui tibi, Lemne, nefas; ubi letifer anguis,
ferte, duces, meriti si qua est mihi gratia duri,
si quis honos dictis, aut uos extinguite ferro,

ne tristes dominos orbamque inimica reuisam
Eurydicen, quamquam haud illi mea cura dolendo
cesserit. hocne ferens onus inlaetabile matris
transfundam gremio? quae++me prius ima sub umbras
mergat humus!' simul haec terraque et sanguine uultum
sordida magnorum circa uestigia regum
uertitur et tacite maerentibus imputat undas.
    et iam sacrifici subitus per tecta Lycurgi
nuntius implerat lacrimis ipsumque domumque,
ipsum aduentantem Persei uertice sancto
montis, ubi auerso dederat prosecta Tonanti,
et caput iratis rediens quassabat ab extis.
hic sese Argolicis inmunem seruat ab armis,
haud animi uacuus, sed templa araeque tenebant.
necdum etiam responsa deum monitusque uetusti
exciderant uoxque ex adytis accepta profundis:
'prima, Lycurge, dabis Dircaeo funera bello.'
id cauet, et maestus uicini puluere Martis
angitur ad lituos periturisque inuidet armis.
    ecce (fides superum!) laceras comitata Thoantis
aduehit exequias, contra subit obuia mater,
femineos coetus plangentiaque agmina ducens.
at non magnanimo pietas ignaua Lycurgo:
fortior ille malis, lacrimasque insana resorbet
ira patris, longo rapit arua morantia passu
uociferans: 'illa autem ubinam, cui parua cruoris
laetaue damna mei? uiuitne? impellite raptam,
ferte citi comites; faxo omnis fabula Lemni
et pater et tumidae generis mendacia sacri
exciderint.' ibat letumque inferre parabat
ense furens rapto; uenienti Oeneius heros
impiger obiecta proturbat pectora parma,
ac simul infrendens: 'siste hunc, uesane, furorem,
quisquis es!' et pariter Capaneus acerque reducto
adfuit Hippomedon rectoque Erymanthius ense,
ac iuuenem multo praestringunt lumine; at inde
agrestum pro rege manus. quos inter Adrastus
mitius et sociae ueritus commercia uittae
Amphiaraus ait, 'ne, quaeso! absistite ferro,
unus auum sanguis, neue indulgete furori,
tuque prior.' sed non sedato pectore Tydeus
subicit: 'anne ducem seruatricemque cohortis
Inachiae ingratis coram tot milibus audes
mactare in tumulos (quanti pro funeris ultor!),
cui regnum genitorque Thoas et lucidus Euhan

stirpis auus? timidone parum, quod gentibus actis
undique in arma tuis inter rapida agmina pacem
solus habes? habeasque, et te uictoria Graium
inueniat tumulis etiamnum haec fata gementem.'
    dixerat, et tandem cunctante modestior ira
ille refert: 'equidem non uos ad moenia Thebes
rebar et hostiles huc aduenisse cateruas.
pergite in excidium socii, si tanta uoluptas,
sanguinis, imbuite arma domi, atque haec inrita dudum
templa Iouis (quid enim haud licitum?) ferat impius ignis,
si uilem, tanti premerent cum pectora luctus,
in famulam ius esse ratus dominoque ducique.
sed uidet haec, uidet ille deum regnator, et ausis,
sera quidem, manet ira tamen.' sic fatus, et arces
respicit. atque illic alio certamine belli
tecta fremunt; uolucres equitum praeuerterat alas
Fama recens, geminos alis amplexa tumultus:
illi ad fata rapi atque illi iam occumbere leto,
sic meritam, Hypsipylen iterant, creduntque nec irae
fit mora, iamque faces et tela penatibus instant,
uertere regna fremunt raptumque auferre Lycurgum
cum Ioue cumque aris; resonant ululatibus aedes
femineis, uersusque dolor dat terga timori.
    alipedum curru sed enim sublimis Adrastus
secum ante ora uirum fremibunda Thoantida portans
it medius turmis et, 'parcite, parcite!' clamat,
'nil actum saeue, meritus nec tale Lycurgus
excidium, gratique inuentrix fluminis ecce.'
sic ubi diuersis maria euertere procellis
hinc Boreas Eurusque, illinc niger imbribus Auster,
pulsa dies regnantque hiemes, uenit aequoris alti
rex sublimis equis, geminusque ad spumea Triton
frena natans late pelago dat signa cadenti,
et iam plana Thetis, montesque et litora crescunt.
    quis superum tanto solatus funera uoto
pensauit lacrimas inopinaque gaudia maestae
rettulit Hypsipylae? tu gentis conditor, Euhan,
qui geminos iuuenes Lemni de litore uectos
intuleras Nemeae mirandaque fata parabas.
causa uiae genetrix, nec inhospita tecta Lycurgi
praebuerant aditus, et protinus ille tyranno
nuntius extinctae miserando uulnere prolis.
ergo adsunt comites (pro fors et caeca futuri
mens hominum!) regique fauent; sed Lemnos ad aures
ut primum dictusque Thoas, per tela manusque

inruerant, matremque auidis complexibus ambo
diripiunt flentes alternaque pectora mutant.
illa uelut rupes inmoto saxea uisu
haeret et expertis non audet credere diuis.
ut uero et uultus et signa Argoa relictis
ensibus atque umeris amborum intextus Iason,
cesserunt luctus, turbataque munere tanto
corruit, atque alio maduerunt lumina fletu.
addita signa polo, laetoque ululante tumultu
tergaque et aera dei motas crepuere per auras.
    tunc pius Oeclides, ut prima silentia uulgi
mollior ira dedit, placidasque accessus ad aures:
'audite, o ductor Nemeae lectique potentes
Inachidae, quae certus agi manifestat Apollo.
iste quidem Argolicis haud olim indebitus armis
luctus adest, recto descendunt limite Parcae:
et sitis interitu fluuiorum et letifer anguis
et puer, heu nostri signatus nomine fati,
Archemorus, cuncta haec superum demissa suprema
mente fluunt. differte animos festinaque tela
ponite; mansuris donandus honoribus infans.
et meruit; det pulchra suis libamina Virtus
manibus, atque utinam plures innectere pergas,
Phoebe, moras, semperque nouis bellare uetemur
casibus, et semper Thebe funesta recedat.
at uos magnorum transgressi fata parentum
felices, longum quibus hinc per saecula nomen,
dum Lernaea palus et dum pater Inachus ibit,
dum Nemea tremulas campis iaculabitur umbras,
ne fletu uiolate sacrum, ne plangite diuos:
nam deus iste, deus, Pyliae nec fata senectae
maluerit, Phrygiis aut degere longius annis.'
finierat, caeloque cauam nox induit umbram.

Statius The Latin Library The Classics Page

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
THEBAID VI

Nuntia multiuago Danaas perlabitur urbes
Fama gradu, sancire nouo sollemnia busto
Inachidas ludumque super, quo Martia bellis
praesudare paret seseque accendere uirtus.
Graium ex more decus: primus Pisaea per arua
hunc pius Alcides Pelopi certauit honorem

puluereumque fera crinem detersit oliua;
proxima uipereo celebratur libera nexu
Phocis, Apollineae bellum puerile pharetrae;
mox circum tristes seruata Palaemonis aras
nigra superstitio, quotiens animosa resumit
Leucothea gemitus et amica ad litora festa
tempestate uenit: planctu conclamat uterque
Isthmos, Echioniae responsant flebile Thebae.
et nunc eximii regum, quibus Argos alumnis
conexum caelo, quorumque ingentia tellus
Aonis et Tyriae suspirant nomina matres,
concurrunt nudasque mouent in proelia uires.
ceu primum ausurae trans alta ignota biremes,
seu Tyrrhenam hiemem, seu stagna Aegaea lacessant,
tranquillo prius arma lacu clauumque leuesque
explorant remos atque ipsa pericula discunt;
at cum experta cohors, tunc pontum inrumpere fretae
longius ereptasque oculis non quaerere terras.
clara laboriferos caelo Tithonia currus
extulerat uigilesque deae pallentis habenas
et Nox et cornu fugiebat Somnus inani;
iam plangore uiae, gemitu iam regia mugit
flebilis, acceptos longe nemora auia frangunt
multiplicantque sonos. sedet ipse exutus honoro
uittarum nexu genitor squalentiaque ora
sparsus et incultam ferali puluere barbam.
asperior contra planctusque egressa uiriles
exemplo famulas premit hortaturque uolentes
orba parens, lacerasque super procumbere nati
reliquias ardet totiensque auulsa refertur.
arcet et ipse pater. mox ut maerentia dignis
uultibus Inachii penetrarunt limina reges,
ceu noua tunc clades et primo saucius infans
uulnere letalisue inrumperet atria serpens,
sic alium ex alio quamquam lassata fragorem
pectora congeminant, integratoque resultant
accensae clamore fores: sensere Pelasgi
inuidiam et lacrimis excusant crimen obortis.
ipse, datum quotiens intercisoque tumultu
conticuit stupefacta domus, solatur Adrastus
adloquiis genitorem ultro, nunc fata recensens
resque hominum duras et inexorabile pensum,
nunc aliam prolem mansuraque numine dextro
pignora. nondum orsis modus, et lamenta redibant.
ille quoque adfatus non mollius audit amicos

quam trucis Ionii rabies clamantia ponto
uota uirum aut tenues curant uaga fulmina nimbos.
tristibus interea ramis teneraque cupresso
damnatus flammae torus et puerile feretrum
texitur: ima uirent agresti stramina cultu;
proxima gramineis operosior area sertis,
et picturatus morituris floribus agger;
tertius adsurgens Arabum strue tollitur ordo
Eoas complexus opes incanaque glebis
tura et ab antiquo durantia cinnama Belo.
summa crepant auro, Tyrioque attollitur ostro
molle supercilium, teretes hoc undique gemmae
inradiant, medio Linus intertextus acantho
letiferique canes: opus admirabile semper
oderat atque oculos flectebat ab omine mater.
arma etiam et ueterum exuuias circumdat auorum
gloria mixta malis adflictaeque ambitus aulae,
ceu grande exequiis onus atque inmensa ferantur
membra rogo, sed cassa tamen sterilisque dolentes
fama iuuat, paruique augescunt funere manes.
inde ingens lacrimis honor et miseranda uoluptas,
muneraque in cineres annis grauiora feruntur;
namque illi et pharetras breuioraque tela dicarat
festinus uoti pater insontesque sagittas;
iam tunc et nota stabuli de gente probatos
in nomen pascebat equos cinctusque sonantes
armaque maiores expectatura lacertos.
[spes auidi quas, non in nomen credula, uestes
urguebat studio cultusque insignia regni
purpureos sceptrumque minus, cuncta ignibus atris
damnat atrox suaque ipse parens gestamina ferri,
si damnis rabidum queat exaturare dolorem.]
parte alia gnari monitis exercitus instat
auguris aeriam truncis nemorumque ruina,
montis opus, cumulare pyram, quae crimina caesi
anguis et infausti cremet atra piacula belli.
[his labor accisam Nemeen umbrosaque tempe
praecipitare solo lucosque ostendere Phoebo.]
sternitur extemplo ueteres incaedua ferro
silua comas, largae qua non opulentior umbrae
Argolicos inter saltusque educta Lycaeos
extulerat super astra caput: stat sacra senectae
numine, nec solos hominum transgressa ueterno
fertur auos, Nymphas etiam mutasse superstes
Faunorumque greges. aderat miserabile luco

excidium: fugere ferae, nidosque tepentes
absiliunt (metus urguet) aues; cadit ardua fagus
Chaoniumque nemus brumaeque inlaesa cupressus,
procumbunt piceae, flammis alimenta supremis,
ornique iliceaeque trabes metuendaque suco
taxus et infandos belli potura cruores
fraxinus atque situ non expugnabile robur.
hinc audax abies et odoro uulnere pinus
scinditur, adclinant intonsa cacumina terrae
alnus amica fretis nec inhospita uitibus ulmus.
dat gemitum tellus: non sic euersa feruntur
Ismara cum fracto Boreas caput extulit antro,
non grassante Noto citius nocturna peregit
flamma nemus. linquunt flentes dilecta locorum
otia cana Pales Siluanusque arbiter umbrae
semideumque pecus, migrantibus aggemit illis
silua, nec amplexae dimittunt robora Nymphae.
ut cum possessas auidis uictoribus arces
dux raptare dedit, uix signa audita, nec urbem
inuenias; ducunt sternuntque abiguntque feruntque
inmodici, minor ille fragor quo bella gerebant.
iamque pari cumulo geminas, hanc tristibus umbris
ast illam superis, aequus labor auxerat aras,
cum signum luctus cornu graue mugit adunco
tibia, cui teneros suetum producere manes
lege Phrygum maesta. Pelopem monstrasse ferebant
exequiale sacrum carmenque minoribus umbris
utile, quo geminis Niobe consumpta pharetris
squalida bissenas Sipylon deduxerat urnas.
portant inferias arsuraque fercula primi
Graiorum, titulisque pios testantur honores
gentis quisque suae; longo post tempore surgit
colla super iuuenum (numero dux legerat omni)
ipse fero clamore torus. cinxere Lycurgum
Lernaei proceres, genetricem mollior ambit
turba; nec Hypsipyle raro subit agmine: uallant
Inachidae memores, sustentant liuida nati
bracchia et inuentae concedunt plangere matri.
illic infaustos ut primum egressa penates
Eurydice, nudo uocem de pectore rumpit
planctuque et longis praefata ululatibus infit:
'non hoc Argolidum coetu circumdata matrum
speraui te, nate, sequi, nec talia demens
fingebam uotis annorum elementa tuorum,
nil saeuum reputans: etenim his in finibus aeui

unde ego bella tibi Thebasque ignara timerem?
cui superum nostro committere sanguine pugnas
dulce? quis hoc armis uouit scelus? at tua nondum,
Cadme, domus, nullus Tyrio grege plangitur infans.
primitias egomet lacrimarum et caedis acerbae,
ante tubas ferrumque, tuli, dum deside cura
credo sinus fidos altricis et ubera mando.
quidni ego? narrabat seruatum fraude parentem
insontesque manus. en quam ferale putemus
abiurasse sacrum et Lemni gentilibus unam
inmunem furiis! haec illa (et creditis ausae?)
haec pietate potens solis abiecit in aruis++
non regem dominumque++alienos impia partus,
hoc tantum, siluaque infamis tramite liquit
quem non anguis atrox (quid enim hac opus, ei mihi, leti
mole fuit?) tantum caeli uiolentior aura
impulsaeque Noto frondes cassusque ualeret
exanimare timor. nec uos incessere luctu
orba habeo, fixum matri inmotumque manebat
hac altrice nefas; ~atquin et blandus ad illam
nate magis solam nosse atque audire uocantem
ignarusque mei~ nulla ex te gaudia matri.
illa tuos questus lacrimososque impia risus
audiit et uocis decerpsit murmura primae.
illa tibi genetrix semper dum uita manebat,
nunc ego. sed miserae mihi nec punire potestas
sic meritam! quid dona, duces, quid inania fertis
iusta rogis? illam (nil poscunt amplius umbrae),
illam, oro, cineri simul excisaeque parenti
reddite, quaeso, duces, per ego haec primordia belli
cui peperi; sic aequa gemant mihi funera matres
Ogygiae.' sternit crines iteratque precando:
'reddite, nec uero crudelem auidamque uocate
sanguinis: occumbam pariter, dum uulnere iusto
exaturata oculos unum impellamur in ignem.'
talia uociferans alia de parte gementem
Hypsipylen (neque enim illa comas nec pectora seruat)
agnouit longe et socium indignata dolorem:
'hoc saltem, o proceres, tuque o, cui pignora nostri
proturbata tori: prohibete, auferte supremis
inuisam exequiis. quid se funesta parenti
miscet et in nostris spectatur et ipsa ruinis?'
[cui luget complexa suos?' dixitque repente
concidit abruptisque obmutuit ore querelis.]
sic ait abruptisque inmutuit ore querelis.

non secus ac primo fraudatum lacte iuuencum,
cui trepidae uires et solus ab ubere sanguis,
seu fera seu duras auexit pastor ad aras;
nunc uallem spoliata parens, nunc flumina questu,
nunc armenta mouet uacuosque interrogat agros;
tunc piget ire domum, maestoque nouissima campo
exit et oppositas impasta auertitur herbas.
    at genitor sceptrique decus cultusque Tonantis
inicit ipse rogis, tergoque et pectore fusam
caesariem ferro minuit sectisque iacentis
obnubit tenuia ora comis, ac talia fletu
uerba pio miscens: 'alio tibi, perfide, pacto,
Iuppiter, hunc crinem uoti reus ante dicaram,
si pariter uirides nati libare dedisses
ad tua templa genas; sed non ratus ore sacerdos,
damnataeque preces; ferat haec, quae dignior, umbra.'
iam face subiecta primis in frondibus ignis
exclamat; labor insanos arcere parentes.
stant iussi Danaum atque obtentis eminus armis
prospectu uisus interclusere nefasto.
ditantur flammae; non umquam opulentior illic
ante cinis: crepitant gemmae, atque inmane liquescit
argentum, et pictis exsudat uestibus aurum;
nec non Assyriis pinguescunt robora sucis,
pallentique croco strident ardentia mella,
spumantesque mero paterae uerguntur et atri
sanguinis et rapto gratissima cymbia lactis.
tunc septem numero turmas (centenus ubique
surgit eques) uersis ducunt insignibus ipsi
Graiugenae reges, lustrantque ex more sinistro
orbe rogum et stantes inclinant puluere flammas.
ter curuos egere sinus, inlisaque telis
tela sonant, quater horrendum pepulere fragorem
arma, quater mollem famularum bracchia planctum.
    semianimas alter pecudes spirantiaque ignis
accipit armenta; hic luctus abolere nouique
funeris auspicium uates, quamquam omina sentit
uera, iubet: dextri gyro et uibrantibus hastis
hac redeunt, raptumque suis libamen ab armis
quisque iacit, seu frena libet seu cingula flammis
mergere seu iaculum summae seu cassidis umbram.
[multa gemunt extra raucis concentibus agri,
et lituis aures circum pulsantur acutis.
terretur clamore nemus: sic Martia uellunt
signa tubae, nondum ira calet, nec sanguine ferrum

inrubuit, primus bellorum comitur illo
uultus, honoris opus. stat adhuc incertus in alta
nube quibus sese Mauors indulgeat armis.]
finis erat, lassusque putres iam Mulciber ibat
in cineres; instant flammis multoque soporant
imbre rogum, posito donec cum sole labores
exhausti; seris uix cessit cura tenebris.
roscida iam nouies caelo dimiserat astra
Lucifer et totidem Lunae praeuenerat ignes
mutato nocturnus equo (nec conscia fallit
sidera et alterno deprenditur unus in ortu):
mirum opus accelerasse manus! stat saxea moles,
templum ingens cineri, rerumque effictus in illa
ordo docet casus: fessis hic flumina monstrat
Hypsipyle Danais, hic reptat flebilis infans,
hic iacet, extremum tumuli circum asperat orbem
squameus; expectes morientis ab ore cruenta
sibila, marmorea sic uoluitur anguis in hasta.
iamque auidum pugnas uisendi uulgus inermes
(fama uocat cunctos) aruis ac moenibus adsunt
exciti; illi etiam quis belli incognitus horror,
quos effeta domi, quos prima reliquerat aetas,
conueniunt: non aut Ephyraeo in litore tanta
umquam aut Oenomai fremuerunt agmina circo.
collibus incuruis uiridique obsessa corona
uallis in amplexu nemorum sedet; hispida circum
stant iuga, et obiectus geminis umbonibus agger
campum exire uetat, longo quem tramite planum
gramineae frontes sinuataque caespite uiuo
mollia non subitis augent fastigia cliuis.
illic conferti, iam sole rubentibus aruis,
bellatrix sedere cohors; ibi corpore mixto
metiri numerum uultusque habitusque suorum
dulce uiris, tantique iuuat fiducia belli.
centum ibi nigrantes, armenti robora, tauros
lenta mole trahunt; idem numerusque colorque
matribus et nondum lunatis fronte iuuencis.
exin magnanimum series antiqua parentum
inuehitur, miris in uultum animata figuris.
primus anhelantem duro Tirynthius angens
pectoris attritu sua frangit in ossa leonem.
haud illum impauidi quamuis et in aere suumque
Inachidae uidere decus. pater ordine iuncto
laeuus harundineae recubans super aggere ripae
cernitur emissaeque indulgens Inachus urnae.

Io post tergum, iam prona dolorque parentis,
spectat inocciduis stellatum uisibus Argum.
ast illam melior Phariis erexerat aruis
Iuppiter atque hospes iam tunc Aurora colebat.
Tantalus inde parens, non qui fallentibus undis
inminet aut refugae sterilem rapit aera siluae,
sed pius et magni uehitur conuiua Tonantis.
parte alia uictor curru Neptunia tendit
lora Pelops, prensatque rotas auriga natantes
Myrtilos et uolucri iam iamque relinquitur axe.
et grauis Acrisius speciesque horrenda Coroebi
et Danae culpata sinus et in amne reperto
tristis Amymone, paruoque Alcmena superbit
Hercule tergemina crinem circumdata luna.
iungunt discordes inimica in foedera dextras
Belidae fratres, sed uultu mitior astat
Aegyptus; Danai manifestum agnoscere ficto
ore notas pacisque malae noctisque futurae.
mille dehinc species. tandem satiata uoluptas
praestantesque uiros uocat ad sua praemia uirtus.
primus sudor equis. dic incluta, Phoebe, regentum
nomina, dic ipsos; neque enim generosior umquam
alipedum conlata acies, ceu praepete cursu
confligant densae uolucres aut litore in uno
Aeolus insanis statuat certamina uentis.
ducitur ante omnes rutilae manifestus Arion
igne iubae. Neptunus equo, si certa priorum
fama, pater; primus teneri laesisse lupatis
ora et litoreo domitasse in puluere fertur,
uerberibus parcens; etenim insatiatus eundi
ardor et hiberno par inconstantia ponto.
saepe per Ionium Libycumque natantibus ire
interiunctus equis omnesque adsuerat in oras
caeruleum deferre patrem; stupuere relicta
Nubila, certantesque Eurique Notique sequuntur.
nec minor in terris bella Eurysthea gerentem
Amphitryoniaden alto per gramina sulco
duxerat, illi etiam ferus indocilisque teneri.
mox diuum dono regis dignatus Adrasti
imperia et multum mediis mansueuerat annis.
tunc rector genero Polynici indulget agendum
multa monens, ubi feruor equo, qua suetus ab arte
mulceri, ne saeua manus, ne liber habenis
impetus. 'urgue alios,' inquit, 'stimulisque minisque;
ille ibit, minus ipse uoles.' sic ignea lora

cum daret et rapido Sol natum imponeret axi,
gaudentem lacrimans astra insidiosa docebat
nolentesque teri zonas mediamque polorum
temperiem: pius ille quidem et formidine cauta,
sed iuuenem durae prohibebant discere Parcae.
Oebalios sublimis agit, spes proxima palmae,
Amphiaraus equos; tua furto lapsa propago,
Cyllare, dum Scythici diuersus ad ostia Ponti
Castor Amyclaeas remo permutat habenas.
ipse habitu niueus, niuei dant colla iugales,
concolor est albis et cassis et infula cristis.
quin et Thessalicis felix Admetus ab oris
uix steriles compescit equas, Centaurica dicunt
semina: credo, adeo sexum indignantur, et omnis
in uires adducta Venus; noctemque diemque
adsimulant maculis internigrantibus albae:
tantus uterque color, credi nec degener illo
de grege, Castaliae stupuit qui sibila cannae
laetus et audito contempsit Apolline pasci.
ecce et Iasonidae iuuenes, noua gloria matris
Hypsipyles, subiere iugo, quo uectus uterque,
nomen auo gentile Thoas atque omine dictus
Euneos Argoo. geminis eadem omnia: uultus,
currus, equi, uestes, par et concordia uoti,
uincere uel solo cupiunt a fratre relinqui.
it Chromis Hippodamusque, alter satus Hercule magno,
alter ab Oenomao: dubites uter effera presset
frena magis. Getici pecus hic Diomedis, at ille
Pisaei iuga patris habet, crudelibus ambo
exuuiis diroque imbuti sanguine currus.
    metarum instar erat hinc nudo robore quercus,
olim omnes exuta comas, hinc saxeus umbo,
arbiter agricolis; finem iacet inter utrumque
quale quater iaculo spatium, ter harundine, uincas.
    interea cantu Musarum nobile mulcens
concilium citharaeque manus insertus Apollo
Parnasi summo spectabat ab aethere terras.
. . .
orsa deum, nam saepe Iouem Phlegramque suique
anguis opus fratrumque pius cantarat honores.
tunc aperit quis fulmen agat, quis sidera ducat
spiritus, unde animi fluuiis, quae pabula uentis,
quo fonte inmensum uiuat mare, quae uia solis
praecipitet noctem, quae porrigat, imane tellus
an media et rursus mundo succincta latenti.

finis erat, differt auidas audire sorores,
dumque chelyn lauro tectumque inlustre coronae
subligat et picto discingit pectora limbo,
haud procul Herculeam Nemeen clamore reductus
aspicit atque illic ingens certaminis instar
quadriiugi. noscit cunctos, et forte propinquo
constiterant Admetus et Amphiaraus in aruo.
tunc secum: 'quisnam iste duos, fidissima Phoebi
nomina, commisit deus in discrimina reges?
ambo pii carique ambo; nequeam ipse priorem
dicere. Peliacis hic cum famularer in aruis
(sic Iouis imperia et nigrae uoluere Sorores),
tura dabat famulo nec me sentire minorem
ausus; at hic tripodum comes et pius artis alumnus
aetheriae. potior meritis tamen ille, sed huius
extrema iam fila colu; datur ordo senectae
Admeto serumque mori; tibi nulla supersunt
gaudia, nam Thebae iuxta et tenebrosa uorago.
scis miser, et nostrae pridem cecinere uolucres.'
dixit, et os fletu paene inuiolabile tinctus
extemplo Nemeen radiante per aera saltu
ocior et patrio uenit igne suisque sagittis.
ipse olim in terris, caelo uestigia durant,
claraque per zephyros etiamnum semita lucet.
    et iam sortitus Prothous uersarat aena
casside, iamque locus cuique est et liminis ordo.
terrarum decora ampla uiri, decora aequa iugales,
diuum utrumque genus, stant uno margine clausi,
spesque audaxque una metus et fiducia pallens.
nil fixum cordi: pugnant exire pauentque,
concurrit summos animosum frigus in artus.
qui dominis, idem ardor equis; face lumina surgunt,
ora sonant morsu, spumisque et sanguine ferrum
uritur, impulsi nequeunt obsistere postes
claustraque, compressae transfumat anhelitus irae.
stare adeo miserum est, pereunt uestigia mille
ante fugam, absentemque ferit grauis ungula campum.
par circumstant fidi, nexusque et torta iubarum
expediunt firmantque animos et plurima monstrant.
insonuit contra Tyrrhenum murmur, et omnes
exiluere loco. quae tantum carbasa ponto,
quae bello sic tela uolant, quae nubila caelo?
amnibus hibernis minor est, minor impetus igni,
tardius astra cadunt, glomerantur tardius imbres,
tardius e summo decurrunt flumina monte.

emissos uidere atque agnouere Pelasgi,
et iam rapti oculis, iam caeco puluere mixti
una in nube latent, uultusque umbrante tumultu
uix inter sese clamore et nomine noscunt.
euoluere globum, et spatio quo quisque ualebat
diducti. delet sulcos iterata priores
orbita, nunc auidi prono iuga pectore tangunt,
nunc pugnante genu et pressis duplicantur habenis.
colla toris crinita tument, stantesque repectit
aura iubas, bibit albentes humus arida nimbos.
fit sonus inmanisque pedum tenuisque rotarum:
nulla manu requies, densis insibilat aer
uerberibus; gelida non crebrior exilit Arcto
grando, nec Oleniis manant tot cornibus imbres.

senserat adductis alium praesagus Arion
stare ducem loris, dirumque expauerat insons
Oedipodioniden; iam illinc a limine discors
iratusque oneri solito truculentior ardet.
Inachidae credunt accensum laudibus; ille
aurigam fugit, aurigae furiale minatur
efferus, et campo dominum circumspicit omni.
ante tamen cunctos sequitur longeque secundus
Amphiaraus agit, quem Thessalus aequat eundo
Admetus; iuxta gemini, nunc Euneos ante
et nunc ante Thoas, cedunt uincuntque, nec umquam
ambitiosa pios conlidit gloria fratres.
postremum discrimen erant Chromis asper et asper
Hippodamus, non arte rudes, sed mole tenentur
cornipedum; prior Hippodamus fert ora sequentum,
fert gemitus multaque umeros incenditur aura.
sperauit flexae circum compendia metae
interius ductis Phoebeius augur habenis
anticipasse uiam; nec non et Thessalus heros
spe propiore calet, dum non cohibente magistro
spargitur in gyros dexterque exerrat Arion.
iam prior Oeclides et iam non tertius ibat
Admetus, laxo cum denique ab orbe reductus
aequoreus sonipes premit euaditque parumper
gauisos; subit astra fragor, caelumque tremescit,
omniaque excusso patuere sedilia uulgo.
sed nec lora regit nec uerbera pallidus audet
Labdacides: lassa ueluti ratione magister
in fluctus, in saxa ruit nec iam amplius astra
respicit et uictam proiecit casibus artem.

rursus praecipites in recta ac deuia campi

obliquant tenduntque uias, iterum axibus axes
inflicti, radiisque rotae; pax nulla fidesque.
bella geri ferro leuius, bella horrida, credas;
is furor in laudes. trepidant mortemque minantur,
multaque transuersis praestringitur ungula campis.
nec iam sufficiunt stimuli, non uerbera; uoce
nominibusque cient Pholoen Admetus et Irin
funalemque Thoen, rapidum Danaeius augur
Ascheton increpitans meritumque uocabula Cycnum.
audit et Herculeum Strymon Chromin, Euneon audit
igneus Aetion; tardumque Cydona lacessit
Hippodamus, uariumque Thoas rogat ire Podarcen.
solus Echionides errante silentia curru
maesta tenet trepidaque timet se uoce fateri.
uixdum coeptus equis labor, et iam puluere quarto
campum ineunt, iamque et tepidis sudoribus artus
effeti, et crassum rapit eiectatque uaporem
cornipedum flammata sitis, nec iam integer illis
impetus, et longi suspendunt ilia flatus.
hic anceps Fortuna diu decernere primum
ausa uenit. ruit, Haemonium dum feruidus instat
Admetum superare, Thoas, nec praetulit ullam
frater opem. uelit ille quidem, sed Martius ante
obstitit Hippodamus mediasque inmisit habenas.
mox Chromis Hippodamum metae interioris ad orbem
uiribus Herculeis et toto robore patris
axe tenet prenso; luctantur abire iugales
nequiquam frenosque et colla rigentia tendunt.
ut Siculas si quando rates tenet aestus et ingens
auster agit, medio stant uela tumentia ponto.
tunc ipsum fracto curru deturbat, et isset
ante Chromis; sed Thraces equi ut uidere iacentem
Hippodamum, redit illa fames, iam iamque trementem
partiti furiis, ni frena ipsosque frementes
oblitus palmae retro Tirynthius heros
torsisset uictusque et conlaudatus abisset.
at tibi promissos iamdudum Phoebus honores,
Amphiarae, cupit. tandem ratus apta fauori
tempora puluerei uenit in spatia horrida circi,
cum iam in fine uiae, et summum uictoria nutat;
anguicomam monstri effigiem, saeuissima uisu
ora, mouet siue ille Erebo seu finxit in astus
temporis, innumera certe formidine cultum
tollit in astra nefas. non illud ianitor atrae
impauidus Lethes, non ipsae horrore sine alto

Eumenides uidisse queant, turbasset euntes
Solis equos Martisque iugum. nam flauus Arion
ut uidit, saliere iubae, atque erectus in armos
stat sociumque iugi comitesque utrimque laboris
secum alte suspendit equos. ruit ilicet exul
Aonius nexusque diu per terga uolutus
exuit: abripitur longe moderamine liber
currus; at hunc putri praeter tellure iacentem
Taenarii currus et Thessalus axis et heros
Lemnius obliqua, quantum uitare dabatur,
transabiere fuga. tandem caligine mersum
erigit accursu comitum caput aegraque tollit
membra solo, et socero redit haud speratus Adrasto.
quis mortis, Thebane, locus, nisi dura negasset
Tisiphone, quantum poteras dimittere bellum!
te Thebe fraterque palam, te plangeret Argos,
te Nemea, tibi Lerna comas Larisaque supplex
poneret, Archemori maior colerere sepulcro.
tum uero Oeclides, quamquam iam certa sequenti
praemia, cum uacuus domino praeiret Arion,
ardet adhuc cupiens uel inanem uincere currum.
dat uires refouetque deus; uolat ocior Euro,
ceu modo carceribus dimissus in arua solutis,
uerberibusque iubas et terga lacessit habenis
Ascheton increpitansque leuem Cycnumque niualem.
nunc, saltem dum nemo prior, rapit igneus orbes
axis, et effusae longe sparguntur harenae.
dat gemitum tellus et iam tum saeua minatur.
forsitan et uicto prior isset Arione Cycnus,
sed uetat aequoreus uinci pater: hinc uice iusta
gloria mansit equo, cessit uictoria uati.
huic pretium palmae gemini cratera ferebant
Herculeum iuuenes: illum Tirynthius olim
ferre manu sola spumantemque ore supino
uertere, seu monstri uictor seu Marte, solebat.
Centauros habet arte truces aurumque figuris
terribile: hic mixta Lapitharum caede rotantur
saxa, faces (aliique iterum crateres); ubique
ingentes morientum irae; tenet ipse furentem
Hylaeum et torta molitur robora barba.
at tibi Maeonio fertur circumflua limbo
pro meritis, Admete, chlamys repetitaque multo
murice: Phrixei natat hic contemptor ephebus
aequoris et picta tralucet caerulus unda;
in latus ire manu mutaturusque uidetur

bracchia, nec siccum speres in stamine crinem;
contra autem frustra sedet anxia turre suprema
Sestias in speculis, moritur prope conscius ignis.
has Adrastus opes dono uictoribus ire
imperat; at generum famula solatur Achaea.
sollicitat tunc ampla uiros ad praemia cursu
praeceleres: agile studium et tenuissima uirtus,
pacis opus, cum sacra uocant, nec inutile bellis
subsidium, si dextra neget. prior omnibus Idas,
nuper Olympiacis umbratus tempora ramis,
prosilit; excipiunt plausu Pisaea iuuentus
Eleaeque manus. sequitur Sicyonius Alcon,
et bis in Isthmiaca uictor clamatus harena
Phaedimus, alipedumque fugam praegressus equorum
ante Dymas, sed tunc aeuo tardante secutus.
multi et, quos uarii tacet ignorantia uulgi,
hinc atque hinc subiere. sed Arcada Parthenopaeum
appellant densique cient uaga murmura circi.
nota parens cursu; quis Maenaliae Atalantes
nesciat egregium decus et uestigia cunctis
indeprensa procis? onerat celeberrima natum
mater, et ipse procul fama iam notus inermes
narratur ceruas pedes inter aperta Lycaei
tollere et emissum cursu deprendere telum.
tandem expectatus uolucri super agmina saltu
emicat et torto chlamydem diffibulat auro.
effulsere artus, membrorumque omnis aperta est
laetitia, insignes umeri, nec pectora nudis
deteriora genis, latuitque in corpore uultus.
ipse tamen formae laudem aspernatur et arcet
mirantes; tunc Palladios non inscius haustus
incubuit pinguique cutem fuscatur oliuo.
hoc Idas, hoc more Dymas aliique nitescunt.
sic ubi tranquillo perlucent sidera ponto
uibraturque fretis caeli stellantis imago,
omnia clara nitent, sed clarior omnia supra
Hesperus exercet radios, quantusque per altum
aethera, caeruleis tantus monstratur in undis.
proximus et forma nec multum segnior Idas
cursibus atque aeuo iuxta prior; attamen illi
iam tenuem pingues florem induxere palaestrae,
deserpitque genis nec se lanugo fatetur
intonsae sub nube comae. tunc rite citatos
explorant acuuntque gradus, uariasque per artes
instimulant docto languentia membra tumultu:

poplite nunc sidunt flexo, nunc lubrica forti
pectora conlidunt plausu, nunc ignea tollunt
crura breuemque fugam necopino fine reponunt.
ut ruit atque aequum summisit regula limen,
corripuere leues spatium, campoque refulsit
nuda cohors: uolucres isdem modo tardius aruis
isse uidentur equi; credas e plebe Cydonum
Parthorumque fuga totidem exiluisse sagittas.
non aliter, celeres Hyrcana per auia cerui
cum procul impasti fremitum accepere leonis
siue putant, rapit attonitos fuga caeca metusque
congregat, et longum dant cornua mixta fragorem.
effugit hic oculos rapida puer ocior aura
Maenalius, quem deinde gradu premit horridus Idas
inspiratque umero, flatuque et pectoris umbra
terga premit. post ambiguo discrimine tendunt
Phaedimus atque Dymas, illis celer inminet Alcon.
flauus ab intonso pendebat uertice crinis
Arcados; hoc primis Triuiae pascebat ab annis
munus et, Ogygio uictor cum Marte redisset,
nequiquam patriis audax promiserat aris.
tunc liber nexu lateque in terga solutus
occursu Zephyri retro fugit et simul ipsum
impedit infestoque uolans obtenditur Idae.
inde dolum iuuenis fraudique accommoda sensit
tempora; iam finem iuxta, dum limina uictor
Parthenopaeus init, correpto crine reductum
occupat, et longe primus ferit ostia portae.
Arcades arma fremunt, armis defendere regem,
ni raptum decus et meriti reddantur honores,
contendunt totoque parant descendere circo.
sunt et quis Idae placeat dolus. ipse regesta
Parthenopaeus humo uultumque oculosque madentes
obruit, accessit lacrimarum gratia formae.
pectora nunc maerens, nunc ora indigna cruento
ungue secat meritamque comam, furit undique clamor
dissonus, ambiguumque senis cunctatur Adrasti
consilium. tandem ipse refert: 'compescite litem,
o pueri! uirtus iterum temptanda; sed ite
limite non uno, latus hoc conceditur Idae,
tu diuersa tene; fraus cursibus omnis abesto.'
audierant, dictoque manent. mox numina supplex
adfatu tacito iuuenis Tegeaeus adorat:
'diua potens nemorum (tibi enim hic, tibi crinis honori
debitus, eque tuo uenit haec iniuria uoto),

si bene quid genetrix, si quid uenatibus ipse
promerui, ne, quaeso, sinas hoc omine Thebas
ire nec Arcadiae tantum meruisse pudorem.'
auditum manifesta fides: uix campus euntem
sentit, et exilis plantis interuenit aer,
raraque non fracto uestigia puluere pendent.
inrumpit clamore fores, clamore recurrit
ante ducem prensaque fouet suspiria palma.
finiti cursus, operumque insignia praesto.
Arcas equum dono, clipeum gerit improbus Idas,
cetera plebs Lyciis uadit contenta pharetris.
    tunc uocat, emisso si quis decernere disco
impiger et uires uelit ostentare superbas.
it iussus Pterelas et aenae lubrica massae
pondera uix toto curuatus corpore iuxta
deicit; inspectant taciti expenduntque laborem
Inachidae. mox turba ruunt, duo gentis Achaeae,
tres Ephyreiadae, Pisa satus unus, Acarnan
septimus; et plures agitabat gloria, ni se
arduus Hippomedon cauea stimulante tulisset
in medios, lateque ferens sub pectore dextro
orbem alium: 'hunc potius, iuuenes, qui moenia saxis
frangere, qui Tyrias deiectum uaditis arces,
hunc rapite: ast illud cui non iaculabile dextrae
pondus?' et arreptum nullo conamine iecit
in latus. absistunt procul attonitique fatentur
cedere; uix unus Phlegyas acerque Menestheus
(hos etiam pudor et magni tenuere parentes)
promisere manum; concessit cetera pubes
sponte et adorato rediit ingloria disco.
qualis Bistoniis clipeus Mauortis in aruis
luce mala Pangaea ferit solemque refulgens
territat incussaque dei graue mugit ab hasta.
    Pisaeus Phlegyas opus incohat et simul omnes
abstulit in se oculos: ea uiso corpore uirtus
promissa. ac primum terra discumque manumque
asperat, excusso mox circum puluere uersat,
quod latus in digitos, mediae quod certius ulnae
conueniat, non artis egens: hic semper amori
ludus erat, patriae non tantum ubi laudis obiret
sacra, sed alternis Alpheon utrumque solebat
metari ripis et, qua latissima distant,
non umquam merso transmittere flumina disco.
ergo operum fidens non protinus horrida campi
iugera, sed caelo dextram metitur, humique

pressus utroque genu collecto sanguine discum
ipse super sese rotat atque in nubila condit.
ille citus sublime petit similisque cadenti
crescit in aduersum, tandemque exhaustus ab alto
tardior ad terram redit atque inmergitur aruis.
sic cadit, attonitis quotiens auellitur astris,
Solis opaca soror; procul auxiliantia gentes
aera crepant frustraque timent, at Thessala uictrix
ridet anhelantes audito carmine bigas.
conlaudant Danai ~sed non tibi molle tuenti,
Hippomedon~ maiorque manus speratur in aequo.
    atque illi extemplo, cui spes infringere dulce
inmodicas, Fortuna uenit. quid numina contra
tendere fas homini? spatium iam inmane parabat,
iam ceruix conuersa, et iam latus omne redibat:
excidit ante pedes elapsum pondus et ictus
destituit frustraque manum demisit inanem.
ingemuere omnes, rarisque ea uisa uoluptas.
inde ad conatus timida subit arte Menestheus
cautior, et multum te, Maia crete, rogato
molis praeualidae castigat puluere lapsus.
illa manu magna et multum felicior exit,
nec partem exiguam circi transuecta quieuit.
fit sonus, et fixa signatur terra sagitta.
tertius Hippomedon ualida ad certamina tardos
molitur gressus; namque illum corde sub alto
et casus Phlegyae monet et fortuna Menesthei.
erigit adsuetum dextrae gestamen, et alte
sustentans rigidumque latus fortesque lacertos
consulit ac uasto contorquet turbine, et ipse
prosequitur. fugit horrendo per inania saltu
iamque procul meminit dextrae seruatque tenorem
discus, nec dubia iunctaue Menesthea uictum
transabiit meta: longe super aemula signa
consedit uiridesque umeros et opaca theatri
culmina ceu latae tremefecit mole ruinae:
quale uaporifera saxum Polyphemus ab Aetna
lucis egente manu tamen in uestigia puppis
auditae iuxtaque inimicum exegit Vlixen.
[sic et Aloidae, cum iam calcaret Olympum
desuper Ossa rigens, ipsum glaciale ferebant
Pelion et trepido sperabant iungere caelo.]
    tum genitus Talao uictori tigrin inanem
ire iubet, fuluo quae circumfusa nitebat
margine et extremos auro mansueuerat ungues.

Cnosiacos arcus habet et uaga tela Menestheus.
'at tibi' ait 'Phlegya, casu frustrate sinistro,
hunc, quondam nostri decus auxiliumque Pelasgi,
ferre damus, neque enim Hippomedon inuiderit, ensem.
nunc opus est animis: infestos tollite caestus
comminus; haec bellis et ferro proxima uirtus.'
    constitit inmanis cerni inmanisque timeri
Argolicus Capaneus, ac dum nigrantia plumbo
tegmina cruda boum non mollior ipse lacertis
induitur, 'date tot iuuenum de milibus unum
huc' ait 'atque utinam potius de stirpe ueniret
aemulus Aonia, quem fas demittere leto,
nec mea crudelis ciuili sanguine uirtus.'
obstipuere animi, fecitque silentia terror.
tandem insperatus nuda de plebe Laconum
prosilit Alcidamas: mirantur Dorica regum
agmina, sed socii fretum Polluce magistro
norant et sacras inter creuisse palaestras.
ipse deus posuitque manus et bracchia finxit
(materiae suadebat amor); tunc saepe locauit
comminus, et simili stantem miratus in ira
sustulit exultans nudumque ad pectora pressit.
illum indignatur Capaneus ridetque uocantem,
ut miserans, poscitque alium; tandemque coactus
restitit, et stimulis iam languida colla tumescunt.
fulmineas alte suspensi corpora plantis
erexere manus; tuto procul ora recessu
armorum in speculis, aditusque ad uulnera clausi.
hic, quantum Stygiis Tityos consurgat ab aruis,
si toruae patiantur aues, tanta undique pandit
membrorum spatia et tantis ferus ossibus extat.
hic paulo ante puer, sed enim maturius aeuo
robur, et ingentes spondet tener impetus annos,
quem uinci haud quisquam saeuo neque sanguine tingi
malit, et erecto timeat spectacula uoto.
    ut sese permensi oculis et uterque priorem
sperauere locum, non protinus ira nec ictus:
alternus paulum timor et permixta furori
consilia, inclinant tantum contraria iactu
bracchia et explorant caestus hebetantque terendo.
doctior hic differt animum metuensque futuri
cunctatus uires dispensat: at ille nocendi
prodigus incautusque sui ruit omnis et ambas
consumit sine lege manus atque inrita frendit
insurgens seque ipse premit. sed prouidus astu

et patria uigil arte Lacon hos reicit ictus,
hos cauet; interdum nutu capitisque citati
integer obsequio, manibus nunc obuia tela
discutiens, instat gressu uultuque recedit:
saepe etiam iniustis conlatum uiribus hostem
(is uigor ingenio, tanta experientia dextrae est)
ultro audax animis intratque et obumbrat et alte
adsilit. ut praeceps cumulo salit unda minantes
in scopulos et fracta redit, sic ille furentem
circumit expugnans; leuat ecce diuque minatur
in latus inque oculos; illum rigida arma cauentem
auocat ac manibus necopinum interserit ictum
callidus et mediam designat uulnere frontem:
iam cruor, et tepido signantur tempora riuo.
nescit adhuc Capaneus subitumque per agmina murmur
miratur; uerum ut fessam super ora reduxit
forte manum et summo maculas in uellere uidit,
non leo, non iaculo tantum indignata recepto
tigris: agit toto cedentem feruidus aruo
praecipitatque retro iuuenem atque in terga supinat,
dentibus horrendum stridens, geminatque rotatas
multiplicatque manus. rapiunt conamina uenti,
pars cadit in caestus; motu Spartanus acuto
mille cauet lapsas circum caua tempora mortes
auxilioque pedum, sed non tamen inmemor artis
aduersus fugit et fugiens tamen ictibus obstat.
    et iam utrumque labor suspiriaque aegra fatigant:
tardius ille premit, nec iam hic absistere uelox,
defectique ambo genibus pariterque quierunt.
sic ubi longa uagos lassarunt aequora nautas
et signum de puppe datum, posuere parumper
bracchia: uix requies, iam uox citat altera remos.
ecce iterum inmodice uenientem eludit et exit
sponte ruens mersusque umeris: effunditur ille
in caput, adsurgentem alio puer improbus ictu
perculit euentuque impalluit ipse secundo.
clamorem Inachidae, quantum non litora, tollunt,
non nemora. illum ab humo conantem ut uidit Adrastus
tollentemque manus et non toleranda parantem:
'ite, oro, socii, furit, ite, opponite dextras,
festinate, furit, palmamque et praemia ferte!
non prius, effracto quam misceat ossa cerebro,
absistet, uideo; moriturum auferte Lacona.'
nec mora, prorumpit Tydeus, nec iussa recusat
Hippomedon; tunc uix ambo conatibus ambas

restringunt cohibentque manus ac plurima suadent:
'uincis, abi; pulchrum uitam donare minori.
noster et hic bellique comes.' nil frangitur heros,
ramumque oblatumque manu thoraca repellit
uociferans: 'liceat! non has ego puluere crasso
atque cruore genas, meruit quibus iste fauorem
semiuiri, foedem, mittamque informe sepulcro
corpus et Oebalio donem lugere magistro?'
dicit; at hunc socii tumidum et uicisse negantem
auertunt, contra laudant insignis alumnum
Taygeti longeque minas risere Lacones.
    iamdudum uariae laudes et conscia uirtus
Tydea magnanimum stimulis urguentibus angunt.
ille quidem et disco bonus et contendere cursu,
nec caestu bellare minor, sed corde labores
ante alios erat uncta pale. sic otia Martis
degere et armiferas laxare adsueuerat iras
ingentes contra ille uiros Acheloia circum
litora felicesque deo monstrante palaestras.
ergo ubi luctandi iuuenes animosa citauit
gloria, terrificos umeris Aetolus amictus
exuitur patriumque suem. leuat ardua contra
membra Cleonaeae stirpis iactator Agylleus,
Herculea nec mole minor, sic grandibus alte
insurgens umeris hominem super improbus exit.
sed non ille rigor patriumque in corpore robur:
luxuriant artus, effusaque sanguine laxo
membra natant; unde haec audax fiducia tantum
Oenidae superare parem. quamquam ipse uideri
exiguus, grauia ossa tamen nodisque lacerti
difficiles. numquam hunc animum natura minori
corpore nec tantas ausa est includere uires.
    postquam oleo gauisa cutis, petit aequor uterque
procursu medium atque hausta uestitur harena.
tum madidos artus alterno puluere siccant,
collaque demersere umeris et bracchia late
uara tenent. iam tunc astu deducit in aequum
callidus et celsum procuruat Agyllea Tydeus,
summissus tergo et genibus uicinus harenae.
ille autem, Alpini ueluti regina cupressus
uerticis urguentes ceruicem inclinat ad Austros
uix sese radice tenens, terraeque propinquat,
iamdudum aetherias eadem reditura sub auras:
non secus ingentes artus praecelsus Agylleus
sponte premit paruumque gemens duplicatur in hostem,

et iam alterna manus frontemque umerosque latusque
collaque pectoraque et uitantia crura lacessit.
interdumque diu pendent per mutua fulti
bracchia, nunc saeui digitorum uincula frangunt.
non sic ductores gemini gregis horrida tauri
bella mouent; medio coniunx stat candida prato
uictorem expectans, rumpunt obnixa furentes
pectora, subdit amor stimulos et uulnera sanat:
fulmineo sic dente sues, sic hispida turpes
proelia uillosis ineunt complexibus ursi.
uis eadem Oenidae; nec sole aut puluere fessa
membra labant, riget arta cutis durisque laborum
castigata toris. contra non integer ille
flatibus alternis aegroque effetus hiatu
exuit ingestas fluuio sudoris harenas
ac furtim rapta sustentat pectora terra.
instat agens Tydeus fictumque in colla minatus
crura subit; coeptis non eualuere potiri
frustratae breuitate manus, uenit arduus ille
desuper oppressumque ingentis mole ruinae
condidit. haud aliter collis scrutator Hiberi,
cum subiit longeque diem uitamque reliquit,
si tremuit suspensus ager subitumque fragorem
rupta dedit tellus, latet intus monte soluto
obrutus, ac penitus fractum obtritumque cadauer
indignantem animam propriis non reddidit astris.
acrior hoc Tydeus, animisque et pectore supra est.
nec mora, cum uinclis onerique elapsus iniquo
circumit errantem et tergo necopinus inhaeret,
mox latus et firmo celer implicat ilia nexu,
poplitibus genua inde premens euadere nodos
nequiquam et lateri dextram insertare parantem
improbus, horrendum uisu ac mirabile pondus,
sustulit. Herculeis pressum sic fama lacertis
terrigenam sudasse Libyn, cum fraude reperta
raptus in excelsum, nec iam spes ulla cadendi,
nec licet extrema matrem contingere planta.
fit sonus, et laetos attollunt agmina plausus.
tunc alte librans inopinum sponte remisit
obliquumque dedit, procumbentemque secutus
colla simul dextra, pedibus simul inguina uinxit.
deficit obsessus soloque pudore repugnat.
tandem pectus humi pronamque extensus in aluum
sternitur, ac longo maestus post tempore surgit,
turpia signata linquens uestigia terra.

palmam autem dextra laeuaque nitentia dono
arma ferens Tydeus: 'quid si non sanguinis huius
partem haud exiguam (scitis) Dircaeus haberet
campus, ubi hae nuper Thebarum foedera plagae?'
haec simul ostentans quaesitaque praemia laudum
dat sociis, sequitur neglectus Agyllea thorax.
   sunt et qui nudo subeant concurrere ferro:
iamque aderant instructi armis Epidaurius Agreus
et nondum fatis Dircaeus agentibus exul.
dux uetat Iasides: 'manet ingens copia leti,
o iuuenes! seruate animos auidumque furorem
sanguinis aduersi. tuque o, quem propter auita
iugera, dilectas cui desolauimus urbes,
ne, precor, ante aciem ius tantum casibus esse
fraternisque sinas (abigant hoc numina!) uotis.'
sic ait, atque ambos aurata casside ditat.
tum generum, ne laudis egens, iubet ardua necti
tempora Thebarumque ingenti uoce citari
uictorem: dirae retinebant omina Parcae.
   ipsum etiam proprio certamina festa labore
dignari et tumulis supremum hunc addere honorem
hortantur proceres ac, ne uictoria desit
una ducum numero, fundat uel Lyctia cornu
tela rogant, tenui uel nubila transeat hasta.
obsequitur gaudens, uiridique ex aggere in aequum
stipatus summis iuuenum descendit; at illi
pone leues portat pharetras et cornua iussus
armiger: ingentem iactu transmittere circum
eminus et dictae dare uulnera destinat orno.
   quis fluere occultis rerum neget omina causis?
fata patent homini, piget inseruare, peritque
uenturi praemissa fides: sic omina casum
fecimus, et uires hausit Fortuna nocendi.
   campum emensa breui fatalis ab arbore tacta,
horrendum uisu, per quas modo fugerat auras,
uenit harundo retro uersumque a fine tenorem
pertulit, et notae iuxta ruit ora pharetrae.
multa duces errore serunt: hi nubila et altos
occurrisse Notos, aduersi roboris ictu
tela repulsa alii. penitus latet exitus ingens
monstratumque nefas: uni remeabile bellum,
et tristes domino spondebat harundo recursus.

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
THEBAID VII

Atque ea cunctantes Tyrii primordia belli
Iuppiter haud aequo respexit corde Pelasgos,
concussitque caput motu quo celsa laborant
sidera proclamatque adici ceruicibus Atlans.
tunc ita uelocem Tegees adfatus alumnum:
'i, medium rapido Borean inlabere saltu
Bistonias, puer, usque domos axemque niuosi
sideris, Oceano uetitum qua Parrhasis ignem
nubibus hibernis et nostro pascitur imbri.
atque ibi seu posita respirat cuspide Mauors,
quamquam inuisa quies, seu, quod reor, arma tubasque
insatiatus habet caraeque in sanguine gentis
luxuriat: propere monitus iramque parentis
ede, nihil parcens. nempe olim accendere iussus
Inachias acies atque omne quod Isthmius umbo
distinet et raucae circumtonat ira Maleae:
illi, uix muros limenque egressa iuuentus,
sacra colunt; credas bello rediisse, tot instant
plausibus, offensique sedent ad iusta sepulcri.
hicne tuus, Gradiue, furor? sonat orbe recusso
discus et Oebalii coeunt in proelia caestus.
at si ipsi rabies ferrique insana uoluptas
qua tumet, inmeritas cineri dabit impius urbes
ferrum ignemque ferens, implorantesque Tonantem
sternet humi populos miserumque exhauriet orbem.
nunc lenis belli nostraque remittitur ira.
quodni praecipitat pugnas dictoque iubentis
ocius impingit Tyriis Danaa agmina muris
(nil equidem crudele minor), sit mite bonumque
numen et effreni laxentur in otia mores,
reddat equos ensemque mihi, nec sanguinis ultra
ius erit: aspiciam terras pacemque iubebo
omnibus; Ogygio sat erit Tritonia bello.'
dixerat, et Thracum Cyllenius arua subibat;
atque illum Arctoae labentem cardine portae
tempestas aeterna plagae praetentaque caelo
agmina nimborum primique Aquilonis hiatus
in diuersa ferunt: crepat aurea grandine multa
palla, nec Arcadii bene protegit umbra galeri.
hic steriles delubra notat Mauortia siluas
(horrescitque tuens), ubi mille furoribus illi
cingitur auerso domus inmansueta sub Haemo.

ferrea compago laterum, ferro arta teruntur
limina, ferratis incumbunt tecta columnis.
laeditur aduersum Phoebi iubar, ipsaque sedem
lux timet, et durus contristat sidera fulgor.
digna loco statio: primis salit Impetus amens
e foribus caecumque Nefas Iraeque rubentes
exanguesque Metus, occultisque ensibus astant
Insidiae geminumque tenens Discordia ferrum.
innumeris strepit aula Minis, tristissima Virtus
stat medio, laetusque Furor uultuque cruento
Mors armata sedet; bellorum solus in aris
sanguis et incensis qui raptus ab urbibus ignis.
terrarum exuuiae circum et fastigia templi
captae insignibant gentes: caelataque ferro
fragmina portarum bellatricesque carinae
et uacui currus protritaque curribus ora,
paene etiam gemitus: adeo uis omnis et omne
uulnus. ubique ipsum, sed non usquam ore remisso
cernere erat: talem diuina Mulciber arte
ediderat; nondum radiis monstratus adulter
foeda catenato luerat conubia lecto.
    quaerere templorum regem uix coeperat ales
Maenalius, tremit ecce solum et mugire refractis
corniger Hebrus aquis; tunc quod pecus utile bello
uallem infestabat, trepidas spumare per herbas,
signa aduentantis, clausaeque adamante perenni
dissiluere fores. Hyrcano in sanguine pulcher
ipse subit curru, diraque aspergine latos
mutat agros, spolia a tergo flentesque cateruae.
dant siluae nixque alta locum; regit atra iugales
sanguinea Bellona manu longaque fatigat
cuspide. deriguit uisu Cyllenia proles
summisitque genas: ipsi reuerentia patri,
si prope sit, dematque minas nec talia mandet.
'quod Iouis imperium, magno quid ab aethere portas?'
occupat Armipotens, 'neque enim hunc, germane, sub axem
sponte uenis hiemesque meas, cui roscida iuxta
Maenala et aestiui clementior aura Lycaei.'
ille refert consulta patris. nec longa moratus,
sicut anhelabant, iuncto sudore uolantes
Mars impellit equos, resides in proelia Graios
ipse etiam indignans. uidit pater altus et irae
iam leuior tardo flectebat pondere uultum.
ut si quando ruit debellatasque relinquit
Eurus aquas, pax ipsa tumet pontumque iacentem

exanimis iam uoluit hiems: nondum arma carinis
omnia, nec toto respirant pectore nautae.
    finierat pugnas honor exequialis inermes;
necdum aberant coetus, cunctisque silentibus heros
uina solo fundens cinerem placabat Adrastus
Archemori: 'da, parue, tuum trieteride multa
instaurare diem, nec saucius Arcadas aras
malit adire Pelops Eleaque pulset eburna
templa manu, nec Castaliis altaribus anguis,
nec sua pinigero magis adnatet umbra Lechaeo.
nos te lugenti, puer, infitiamur Auerno,
maestaque perpetuis sollemnia iungimus astris,
nunc festina cohors. at si Boeotia ferro
uertere tecta dabis, magnis tunc dignior aris,
tunc deus, Inachias nec tantum culta per urbes
numina, captiuis etiam iurabere Thebis.'
dux ea pro cunctis, eadem sibi quisque uouebat.
    iam pronis Gradiuus equis Ephyraea premebat
litora, qua summas caput Acrocorinthos in auras
tollit et alterna geminum mare protegit umbra.
inde unum dira comitum de plebe Pauorem
quadripedes anteire iubet: non alter anhelos
insinuare metus animoque auertere uires
aptior; innumerae monstro uocesque manusque
et facies quamcumque uelit; bonus omnia credi
auctor et horrificis lymphare incursibus urbes.
si geminos soles ruituraque suadeat astra,
aut nutare solum aut ueteres descendere siluas,
a! miseri uidisse putant. tunc acre nouabat
ingenium: falso Nemeaeum puluere campum
erigit; attoniti tenebrosam a uertice nubem
respexere duces; falso clamore tumultum
auget, et arma uirum pulsusque imitatur equorum,
terribilemque uagas ululatum spargit in auras.
exiluere animi, dubiumque in murmure uulgus
pendet: 'ubi iste fragor? ni fallimur aure. sed unde
puluereo stant astra globo? num Ismenius ultro
miles? ita est: ueniunt. tanta autem audacia Thebis?
an dubitent, age, dum inferias et busta colamus?'
haec Pauor attonitis; uariosque per agmina uultus
induitur: nunc Pisaeis e milibus unus,
nunc Pylius, nunc ore Lacon, hostesque propinquos
adiurat turmasque metu consternat inani.
nil falsum trepidis. ut uero amentibus ipse
incidit et sacrae circum fastigia uallis

turbine praeuectus rapido ter sustulit hastam,
ter concussit equos, clipeum ter pectore plausit:
arma, arma insani sua quisque ignotaque nullo
more rapit, mutant galeas alienaque cogunt
ad iuga cornipedes; ferus omni in pectore saeuit
mortis amor caedisque, nihil flagrantibus obstat:
praecipitant redimuntque moras. sic litora uento
incipiente fremunt, fugitur cum portus; ubique
uela fluunt, laxi iactantur ubique rudentes;
iamque natant remi, natat omnis in aequore summo
ancora, iam dulcis medii de gurgite ponti
respicitur tellus comitesque a puppe relicti.
    uiderat Inachias rapidum glomerare cohortes
Bacchus iter; gemuit Tyriam conuersus ad urbem,
altricemque domum et patrios reminiscitur ignes,
purpureum tristi turbatus pectore uultum:
non crines, non serta loco, dextramque reliquit
thyrsus, et intactae ceciderunt cornibus uuae.
ergo ut erat lacrimis lapsoque inhonorus amictu
ante Iouem (et tunc forte polum secretus habebat)
constitit, haud umquam facie conspectus in illa
(nec causae latuere patrem), supplexque profatur:
'excindisne tuas, diuum sator optime, Thebas?
saeua adeo coniunx? nec te telluris amatae
deceptique laris miseret cinerumque meorum?
esto, olim inuitum iaculatus nubibus ignem,
credimus: en iterum atra refers incendia terris,
nec Styge iurata, nec paelicis arte rogatus.
quis modus? an nobis pater iratusque bonusque
fulmen habes? sed non Danaeia limina talis
Parrhasiumque nemus Ledaeasque ibis Amyclas.
scilicet e cunctis ego neglectissima natis
progenies? ego nempe tamen qui dulce ferenti
pondus eram, cui tu dignatus limina uitae
praereptumque uterum et maternos reddere menses.
adde quod imbellis rarisque exercita castris
turba meas acies, mea tantum proelia norunt,
nectere fronde comas et ad inspirata rotari
buxa: timent thyrsos nuptarum et proelia matrum.
unde tubas Martemque pati, qui feruidus ecce
quanta parat? quid si ille tuos Curetas in arma
ducat et innocuis iubeat decernere peltis?
quin etiam inuisos (sic hostis defuit?) Argos
eligis! o ipsis, genitor, grauiora periclis
iussa: nouercales ruimus ditare Mycenas!

cedo equidem. quo sacra tamen ritusque peremptae
gentis, et in tumulos si quid male feta reliquit
mater, abire iubes? Thracen siluasque Lycurgi?
anne triumphatos fugiam captiuus ad Indos?
da sedem profugo. potuit Latonia frater
saxa (nec inuideo) defigere Delon et imis
commendare fretis; cara summouit ab arce
hostiles Tritonis aquas; uidi ipse potentem
gentibus Eois Epaphum dare iura, nec ullas
Cyllene secreta tubas Minoaue curat
Ida: quid heu tantum nostris offenderis aris?
hic tibi (quando minor iam nostra potentia) noctes
Herculeae placitusque uagae Nycteidos ardor,
hic Tyrium genus et nostro felicior igne
taurus: Agenoreos saltem tutare nepotes.'
inuidiam risit pater, et iam poplite flexum
sternentemque manus tranquillus ad oscula tollit
inque uicem placida orsa refert: 'non coniugis ista
consiliis, ut rere, puer, nec saeua roganti
sic expostus ego: inmoto deducimur orbe
fatorum; ueteres seraeque in proelia causae.
nam cui tanta quies irarum aut sanguinis usus
parcior humani? uidet axis et ista per aeuum
mecum aeterna domus quotiens iam torta reponam
fulmina, quam rarus terris hic imperet ignis.
quin etiam inuitus magna ulciscendaque passis
aut Lapithas Marti aut ueterem Calydona Dianae
expugnare dedi: nimia est iactura pigetque
tot mutare animas, tot reddere corpora uitae.
Labdacios uero Pelopisque a stirpe nepotes
tardum abolere mihi; scis ipse (ut crimina mittam
Dorica) quam promptae superos incessere Thebae;
te quoque++sed, quoniam uetus excidit ira, silebo.
non tamen aut patrio respersus sanguine Pentheus,
aut matrem scelerasse toris aut crimine fratres
progenuisse reus, lacero tua lustra repleuit
funere: ubi hi fletus, ubi tunc ars tanta precandi?
ast ego non proprio diros impendo dolori
Oedipodionidas: rogat hoc tellusque polusque
et pietas et laesa fides naturaque et ipsi
Eumenidum mores. sed tu super urbe moueri
parce tua: non hoc statui sub tempore rebus
occasum Aoniis, ueniet suspectior aetas
ultoresque alii: nunc regia Iuno queretur.'
his ille auditis mentemque habitumque recepit;

ut, cum sole malo tristique rosaria pallent
usta Noto, si clara dies Zephyrique refecit
aura polum, redit omnis honos, emissaque lucent
germina, et informes ornat sua gloria uirgas.
nuntius attonitas iamdudum Eteoclis ad aures
explorata ferens longo docet agmine Graios
ire duces, nec iam Aoniis procul afore campis;
quacumque ingressi tremere ac miserescere cunctos
Thebarum; qui stirpe refert, qui nomine et armis.
ille metum condens audire exposcit et odit
narrantem: hinc socios dictis stimulare suasque
metiri decernit opes. exciuerat omnem
Aoniam Euboeamque et Phocidos arua propinquae
Mars, ita dulce Ioui. longe fugit ordine uelox
tessera: propellunt acies, seseque sub armis
ostentant; subeunt campo qui proximus urbi
damnatus bellis patet expectatque furores.
nondum hostes contra, trepido tamen agmine matres
conscendunt muros, inde arma nitentia natis
et formidandos monstrant sub casside patres.
turre procul sola nondum concessa uideri
Antigone populis teneras defenditur atra
ueste genas; iuxtaque comes quo Laius ibat
armigero; tunc uirgo senem regina ueretur.
quae sic orsa prior: 'spesne obstatura Pelasgis
haec uexilla, pater? Pelopis descendere totas
audimus gentes: dic, o precor, extera regum
agmina; nam uideo quae noster signa Menoeceus,
quae noster regat arma Creon, quam celsus aena
Sphinge per ingentes Homoloidas exeat Haemon.'
sic rudis Antigone, senior cui talia Phorbas:
'mille sagittiferos gelidae de colle Tanagrae
promouet ecce Dryas; hic, cui niuea arma tridentem
atque auro rude fulmen habent, Orionis alti
non falsus uirtute nepos: procul, oro, paternum
omen et innuptae uetus excidat ira Dianae.
iungunt se castris regisque in nomen adoptant
Ocalee Medeonque et confertissima lucis
Nisa Dionaeisque auibus circumsona Thisbe.
proximus Eurymedon, qui pastoralia Fauni
arma patris pinuque iubas imitatur equinas,
terribilis siluis: reor et Mauorte cruento
talis erit. dites pecorum comitantur Erythrae,
qui Scolon densamque iugis Eteonon iniquis,
qui breue litus Hyles Atalantaeamque superbi

Schoenon habent notique colunt uestigia campi;
fraxineas Macetum uibrant de more sarisas
saeuaque difficiles excludere uulnera peltas.
ecce autem clamore ruunt Neptunia proles
Onchesti, quos pinigeris Mycalesos in agris
Palladiusque Melas Hecataeaque gurgite nutrit
Gargaphie, quorumque nouis Haliartos aristis
inuidet et nimia sata laeta superuenit herba.
tela rudes trunci, galeae uacua ora leonum,
arborei dant scuta sinus. hos regis egenos
Amphion en noster agit (cognoscere pronum,
uirgo), lyra galeam tauroque insignis auito.
macte animo iuuenis! medios parat ire per enses
nudaque pro caris opponere pectora muris.
uos etiam nostris, Heliconia turba, uenitis
addere rebus opem; tuque, o Permesse, canoris
et felix Olmie uadis, armastis alumnos
bellorum resides. patriis concentibus audis
exultare gregem, quales, cum pallida cedit
bruma, renidentem deducunt Strymona cycni.
ite alacres, numquam uestri morientur honores,
bellaque perpetuo memorabunt carmine Musae.'
    dixerat, et paulum uirgo interfata loquenti:
'illi autem, quanam iunguntur origine fratres?
sic certe paria arma uiris, sic exit in auras
cassidis aequus apex; utinam haec concordia nostris!'
cui senior ridens: 'non prima errore uidendi
falleris, Antigone: multi hos (nam decipit aetas)
dixerunt fratres. pater est natusque, sed aeui
confudere modos: puerum Lapithaona nymphe
Dercetis expertem thalami crudumque maritis
ignibus ante diem cupido uiolauit amore
improba conubii; nec longum, et pulcher Alatreus
editus, ac primae genitorem in flore iuuentae
consequitur traxitque notas et miscuit annos.
et nunc sic fratres mentito nomine gaudent,
plus pater: hunc olim iuuat et uentura senectus.
tercentum genitor totidemque in proelia natus
exercent equites: hi deseruisse feruntur
exilem Glisanta Coroniamque feracem,
messe Coroniam, Baccho Glisanta colentes.
sed potius celsos umbrantem hunc aspice late
Hypsea quadriiugos; clipei septemplice tauro
laeua, ter insuto seruantur pectora ferro,
pectora: nam tergo numquam metus. hasta uetustum

siluarum decus, emissae cui peruia semper
armaque corporaque et numquam manus inrita uoti.
Asopos genuisse datur, dignusque uideri
tunc pater, abreptis cum torrentissimus exit
pontibus, aut natae tumidus cum uirginis ultor
flumina concussit generum indignata Tonantem.
namque ferunt raptam patriis Aeginan ab undis
amplexu latuisse Iouis: furit amnis et astris
infensus bellare parat (nondum ista licebant
nec superis); stetit audaces effusus in iras,
conseruitque manum, nec quem imploraret habebat,
donec uix tonitru summotus et igne trisulco
cessit. adhuc ripis animosus gurges anhelis
fulmineum cinerem magnaeque insignia poenae
gaudet et Aetnaeos in caelum efflare uapores.
talem Cadmeo mirabimur Hypsea campo,
si modo placauit felix Aegina Tonantem.
ducit Itonaeos et Alalcomenaea Mineruae
agmina, quos Midea et quos uuida suggerit Arne,
Aulida qui Graeanque serunt uiridesque Plataeas,
et sulco Peteona domant, refluumque meatu
Euripum, qua noster, habent teque, ultima tractu
Anthedon, ubi gramineo de litore Glaucus
poscentes inrupit aquas, iam crine genisque
caerulus, et mixtos expauit ab inguine pisces.
glandibus et torta Zephyros incidere funda
cura: Cydoneas anteibunt gaesa sagittas.
tu quoque praeclarum forma, Cephise, dedisses
Narcissum, sed Thespiacis iam pallet in agris
trux puer; orbata florem, pater, adluis unda.
quis tibi Phoebeas acies ueteremque reuoluat
Phocida? qui Panopen, qui Daulida, qui Cyparisson,
et ualles, Lebadia, tuas et Hyampolin acri
subnixam scopulo, uel qui Parnason utrumque
aut Cirrham tauris Anemorianque supinant
Coryciumque nemus propellentemque Lilaean
Cephisi glaciale caput, quo suetus anhelam
ferre sitim Python amnemque auertere ponto:
omnibus inmixtas cono super aspice laurus
armaque uel Tityon uel Delon habentia, uel quas
hic deus innumera laxauit caede pharetras.
Iphitus asper agit, genitor cui nuper ademptus
Naubolus Hippasides, tuus, o mitissime Lai,
hospes; adhuc currus securaque lora tenebam,
cum tua subter equos iacuit conuulsa cruentis

ictibus (o utinam nostro cum sanguine!) ceruix.'
    dicenti maduere genae, uultumque per omnem
pallor iit, uocisque repens singultus apertum
intercepit iter; refouet frigentis amicum
pectus alumna senis; redit atque exile profatur:
'o mihi sollicitum decus ac suprema uoluptas,
Antigone! seras tibi demoror improbus umbras,
fors eadem scelera et caedes uisurus auitas,
donec te thalamis habilem integramque resignem:
hoc satis, et fessum uita dimittite, Parcae.
sed dum labor iners, quanti (nunc ecce reuiso)
transabiere duces: Clonin atque in terga comantes
non ego Abantiadas, non te, saxosa Caryste,
non humiles Aegas altumque Capherea dixi.
et iam acies obtunsa negat, cunctique resistunt,
et tuus armatis iubet ecce silentia frater.'
    uix ea turre senex, cum rector ab aggere coepit:
'magnanimi reges, quibus haud parere recusem,
ductor et ipse, meas miles defendere Thebas,
non ego uos stimulare parem (nam liber in arma
impetus, et meritas ultro iurastis in iras),
nec laudare satis dignasque rependere grates
sufficiam (referent superi uestraeque subacto
hoste manus): urbem socia de gente subistis
tutari, quam non aliis populator ab oris
belliger externaue satus tellure, sed hostis
indigena adsultat, cui castra aduersa regenti
hic pater, hic genetrix, hic iunctae stirpe sorores,
hic erat et frater. cerne en ubicumque nefandus
excidium moliris auis: uenere uolentes
Aoniae populi, nec sum tibi, saeue, relictus.
quid uelit ista cohors et te sentire decebat:
reddere regna uetant.' sic fatus et omnia rite
disponit, qui bella gerant, qui moenia seruent,
quas in fronte manus, medio quas robore sistat.
perspicuas sic luce fores et uirgea pastor
claustra leuat, dum terra recens; iubet ordine primo
ire duces, media stipantur plebe maritae;
ipse leuat grauidas et humum tactura parentum
ubera, succiduasque apportat matribus agnas.
    interea Danai noctemque diemque sub armis,
noctem iterum rursusque diem (sic ira ferebat)
ingeminant: contempta quies, uix aut sopor illis
aut epulae fecere moram; properatur in hostem
more fugae. nec monstra tenent, quae plurima nectit

prodigiale canens certi fors praeuia fati.
quippe serunt diros monitus uolucresque feraeque
sideraque auersique suis decursibus amnes,
infestumque tonat pater et mala fulgura lucent;
terrificaeque adytis uoces clausaeque deorum
sponte fores; nunc sanguineus, nunc saxeus imber,
et subiti manes flentumque occursus auorum.
tunc et Apollineae tacuere oracula Cirrhae,
et non adsuetis pernox ululauit Eleusin
mensibus, et templis Sparte praesaga reclusis
uidit Amyclaeos (facinus!) concurrere fratres.
Arcades insanas latrare Lycaonis umbras
nocte ferunt tacita, saeuo decurrere campo
Oenomaum sua Pisa refert; Acheloon utroque
deformem cornu uagus infamabat Acarnan.
Perseos effigiem maestam exorantque Mycenae
confusum Iunonis ebur; mugire potentem
Inachon agricolae, gemini maris incola narrat
Thebanum toto planxisse Palaemona ponto.
haec audit Pelopea phalanx, sed bellicus ardor
consiliis obstat diuum prohibetque timeri.
    iam ripas, Asope, tuas Boeotaque uentum
flumina. non ausae transmittere protinus alae
hostilem fluuium; forte et trepidantibus ingens
descendebat agris, animos siue imbrifer arcus,
seu montana dedit nubes, seu fluminis illa
mens fuit obiectusque uado pater arma uetabat.
tunc ferus Hippomedon magno cum fragmine ripae
cunctantem deiecit equum, ducibusque relictis
gurgite de medio frenis suspensus et armis,
'ite uiri,' clamat, 'sic uos in moenia primus
ducere, sic clausas uoueo perfringere Thebas.'
praecipitant cuncti fluuio puduitque secutos.
ac uelut ignotum si quando armenta per amnem
pastor agit, stat triste pecus, procul altera tellus
omnibus et late medius timor: ast ubi ductor
taurus init fecitque uadum, tunc mollior unda,
tunc faciles saltus, uisaeque accedere ripae.
    haud procul inde iugum tutisque accommoda castris
arua notant, unde urbem etiam turresque uidere
Sidonias; placuit sedes fidique receptus
colle per excelsum patulo quem subter aperto
arua sinu, nullique aliis a montibus instant
despectus; nec longa labor munimina durus
addidit: ipsa loco mirum natura fauebat.

in uallum elatae rupes deuexaque fossis
aequa et fortuito ductae quater aggere pinnae;
cetera dant ipsi, donec sol montibus omnis
erepsit rebusque dedit sopor otia fessis.
    quis queat attonitas dictis ostendere Thebas?
urbem in conspectu belli suprema parantis
territat insomnem nox atra diemque minatur.
discurrunt muris; nil saeptum horrore sub illo,
nil fidum satis, inualidaeque Amphionis arces.
rumor ubique alius plures adnuntiat hostes,
maioresque timor; spectant tentoria contra
Inachia externosque suis in montibus ignes.
hi precibus questuque deos, hi Martia tela
belligerosque hortantur equos, hi pignora fletu
cara premunt miserique rogos et crastina mandant
funera. si tenuis demisit lumina somnus,
bella gerunt; modo lucra morae, modo taedia uitae
attonitis; lucemque timent lucemque precantur.
it geminum excutiens anguem et bacchatur utrisque
Tisiphone castris; fratrem huic, fratrem ingerit illi,
aut utrique patrem: procul ille penatibus imis
excitus implorat Furias oculosque reposcit.
    iam gelidam Phoeben et caligantia primus
hauserat astra dies, cum iam tumet igne futuro
Oceanus lateque nouo Titane reclusum
aequor anhelantum radiis subsidit equorum:
ecce truces oculos sordentibus obsita canis
exangues Iocasta genas et bracchia planctu
nigra ferens ramumque oleae cum uelleris atri
nexibus, Eumenidum uelut antiquissima, portis
egreditur magna cum maiestate malorum.
hinc atque hinc natae, melior iam sexus, aniles
praecipitantem artus et plus quam possit euntem
sustentant. uenit ante hostes, et pectore nudo
claustra aduersa ferit tremulisque ululatibus orat
admitti: 'reserate uiam! rogat impia belli
mater; in his aliquod ius execrabile castris
huic utero est.' trepidi uisam expauere manipli
auditamque magis; remeat iam missus Adrasto
nuntius: excipiunt iussi mediosque per enses
dant iter. illa duces ut primum aspexit Achiuos
clamorem horrendum luctu furiata resoluit:
'Argolici proceres, ecquis monstrauerit hostem
quem peperi? quanam inueniam, mihi dicite, natum
sub galea?' uenit attonitae Cadmeius heros

obuius, et raptam lacrimis gaudentibus implet
solaturque tenens, atque inter singula, 'matrem,
matrem' iterat, nunc ipsam urguens, nunc cara sororum
pectora, cum mixta fletus anus asperat ira:
'quid molles lacrimas uenerandaque nomina fingis,
rex Argiue, mihi? quid colla amplexibus ambis
inuisamque teris ferrato pectore matrem?
tune ille exilio uagus et miserabilis hospes?
quem non permoueas? longae tua iussa cohortes
expectant, multoque latus praefulgurat ense.
a miserae matres! hunc te noctesque diesque
deflebam? si uerba tamen monitusque tuorum
dignaris, dum castra silent suspensaque bellum
horrescit pietas, genetrix iubeoque rogoque:
i mecum patriosque deos arsuraque saltem
tecta uide, fratremque (quid aufers lumina?) fratrem
adloquere et regnum iam me sub iudice posce:
aut dabit, aut ferrum causa meliore resumes.
anne times ne forte doli, et te conscia mater
decipiam? non sic miseros fas omne penates
effugit: uix Oedipode ducente timeres.
nupsi equidem peperique nefas, sed diligo tales
(a dolor) et uestros etiamnum excuso furores.
quodsi adeo perstas, ultro tibi, saeue, triumphum
detulimus: religa captas in terga sorores,
inice uincla mihi: grauis huc utcumque feretur
et pater. ad uestrum gemitus nunc uerto pudorem,
Inachidae, liquistis enim paruosque senesque
et lacrimas has quisque domi: sua credite matri
uiscera! si uobis hic paruo in tempore carus
(sitque precor), quid me, oro, decet quidue ista, Pelasgi,
ubera? ab Hyrcanis hoc Odrysiisue tulissem
regibus, et si qui nostros uicere furores.
adnuite, aut natum complexa superstite bello
hic moriar.' tumidas frangebant dicta cohortes,
nutantesque uirum galeas et sparsa uideres
fletibus arma piis. quales ubi tela uirosque
pectoris impulsu rabidi strauere leones,
protinus ira minor, gaudentque in corpore capto
securam differre famem: sic flexa Pelasgum
corda labant, ferrique auidus mansueuerat ardor.
    ipse etiam ante oculos nunc matris ad oscula uersus,
nunc rudis Ismenes, nunc flebiliora precantis
Antigones, uariaque animum turbante procella
exciderat regnum: cupit ire, et mitis Adrastus

non uetat; hic iustae Tydeus memor occupat irae:
'me potius, socii, qui fidum Eteoclea nuper
expertus, nec frater eram, me opponite regi,
cuius adhuc pacem egregiam et bona foedera gesto
pectore in hoc. ubi tunc fidei pacisque sequestra
mater eras, pulchris cum me nox uestra morata est
hospitiis? nempe haec trahis ad commercia natum?
duc illum in campum, uestro qui sanguine pinguis
spirat adhuc pinguisque meo. tu porro sequeris,
heu nimium mitis nimiumque oblite tuorum?
scilicet infestae cum te circum undique dextrae
nudabunt enses, haec flebit et arma quiescent?
tene ille, heu demens, semel intra moenia clausum
possessumque odiis Argiua in castra remittet?
ante haec excusso frondescet lancea ferro,
Inachus ante retro nosterque Achelous abibit.
sed mite adloquium et saeuis pax quaeritur armis:
haec quoque castra patent, necdum meruere timeri.
an suspectus ego? abscedo et mea uulnera dono.
intret: et hic genetrix eadem mediaeque sorores.
finge autem pactis euictum excedere regnis,
nempe iterum reddes?' rursus mutata trahuntur
agmina consiliis: subito ceu turbine caeli
obuius aduersum Boreae Notus abstulit aequor.
arma iterum furiaeque placent; fera tempus Erinys
arripit et primae molitur semina pugnae.
    errabant geminae Dircaea ad flumina tigres,
mite iugum, belli quondam uastator Eoi
currus, Erythraeis sed nuper uictor ab oris
Liber in Aonios meritas dimiserat agros.
illas turba dei seniorque ex more sacerdos
sanguinis oblitas atque Indum gramen olentes
palmite maturo uariisque ornare corymbis
curat et alterno maculas interligat ostro.
iamque ipsi colles, ipsa has (quid credat?) amabant
armenta, atque ausae circum mugire iuuencae;
quippe nihil grassata fames: manus obuia pascit,
exceptantque cibos fusoque horrenda supinant
ora mero, uaga rure quies; si quando benigno
urbem iniere gradu, domus omnis et omnia sacris
templa calent, ipsumque fides intrasse Lyaeum.
has ubi uipereo tactas ter utramque flagello
Eumenis in furias animumque redire priorem
impulit, erumpunt non agnoscentibus agris.
ceu duo diuerso pariter si fulmina caelo

rupta cadant longumque trahant per nubila crinem:
non aliter cursu rapidae atque inmane frementes
transiliunt campos aurigamque impete uasto,
Amphiarae, tuum (nec defuit omen, eriles
forte is primus equos stagna ad uicina trahebat)
corripiunt; mox Taenarium (qui proximus) Idan
Aetolumque Acamanta premunt: fuga torua per agros
cornipedum, uisa donec flammatus Aconteus
strage uirum, cui sueta feras prosternere uirtus
(Arcas erat), densis iam fida ad moenia uersas
insequitur telis, multumque hastile resumens
ter, quater adducto per terga, per ilia telo
transigit. illae autem longo cum limite fusi
sanguinis ad portas utrimque extantia ducunt
spicula semianimes, gemituque imitante querelas
saucia dilectis adclinant pectora muris.
templa putes urbemque rapi facibusque nefandis
Sidonios ardere lares, sic clamor apertis
exoritur muris; mallent cunabula magni
Herculis aut Semeles thalamum aut penetrale ruisse
Harmoniae. cultor Baccheus Acontea Phegeus
iam uacuum telis geminoque in sanguine ouantem
comminus ense petit; subeunt Tegeaea iuuentus
auxilio tardi: iam supra sacra ferarum
corpora maerenti iuuenis iacet ultio Baccho.
　rumpitur et Graium subito per castra tumultu
concilium; fugit exertos Iocasta per hostes
iam non ausa preces; natas ipsamque repellunt
qui modo tam mites, et praeceps tempore Tydeus
utitur: 'ite age, nunc pacem sperate fidemque!
num saltem differre nefas potuitue morari,
dum genetrix dimissa redit?' sic fatus aperto
ense uocat socios. saeuus iam clamor et irae
hinc atque inde calent; nullo uenit ordine bellum,
confusique duces uulgo, et neglecta regentum
imperia; una equites mixti peditumque cateruae
et rapidi currus; premit indigesta ruentes
copia, nec sese uacat ostentare nec hostem
noscere. sic subitis Thebana Argiuaque pubes
conflixere globis; retro uexilla tubaeque
post tergum et litui bellum inuenere secuti.
tantus ab exiguo crudescit sanguine Mauors!
uentus uti primas struit intra nubila uires,
lenis adhuc, frondesque et aperta cacumina gestat,
mox rapuit nemus et montes patefecit opacos.

nunc age, Pieriae, non uos longinqua, sorores,
consulimus, uestras acies uestramque referte
Aoniam; uidistis enim, dum Marte propinquo
horrent Tyrrhenos Heliconia plectra tumultus.
Sidonium Pterelan sonipes male fidus in armis
rumpentem frenos diuersa per agmina raptat
iam liber, sic fessa manus. uenit hasta per ambos
Tydeos: et laeuum iuueni transuerberat inguen
labentemque adfigit equo. fugit ille perempto
consertus domino, nec iam arma aut frena tenentem
portat adhuc: ceu nondum anima defectus utraque
cum sua Centaurus moriens in terga recumbit.
certat opus ferri: sternunt alterna furentes
Hippomedon Sybarin, Pylium Periphanta Menoeceus,
Parthenopaeus Ityn: Sybaris iacet ense cruento,
cuspide trux Periphas, Itys insidiante sagitta.
Caeneos Inachii ferro Mauortius Haemon
colla rapit, cui diuiduum trans corpus hiantes
truncum oculi quaerunt, animus caput; arma iacentis
iam rapiebat Abas: cornu deprensus Achiua
dimisit moriens clipeum hostilemque suumque.
quis tibi Baccheos, Eunaee, relinquere cultus,
quis lucos, uetitus quibus emansisse sacerdos,
suasit et adsuetum Bromio mutare furorem?
quem terrere queas? clipei penetrabile textum
pallentes hederae Nysaeaque serta coronant,
candida pampineo subnectitur instita pilo,
crine latent umeri, crescunt lanugine malae,
et rubet imbellis Tyrio subtemine thorax,
bracchiaque in manicis et pictae uincula plantae
carbaseique sinus, et fibula rasilis auro
Taenariam fulua mordebat iaspide pallam,
quam super a tergo uelox gorytos et arcus
pendentesque sonant aurata lynce pharetrae.
it lymphante deo media inter milia longum
uociferans: 'prohibete manus, haec omine dextro
moenia Cirrhaea monstrauit Apollo iuuenca;
Parcite, in haec ultro scopuli uenere uolentes.
gens sacrata sumus: gener huic est Iuppiter urbi
Gradiuusque socer; Bacchum haud mentimur alumnum
et magnum Alciden.' iactanti talia frustra
turbidus aeria Capaneus occurrit in hasta.
qualis ubi primam leo mane cubilibus atris.
erexit rabiem et saeuo speculatur ab antro
aut ceruum aut nondum bellantem fronte iuuencum,

it fremitu gaudens, licet arma gregesque lacessant
uenantum, praedam uidet et sua uulnera nescit:
sic tum congressu Capaneus gauisus iniquo
librabat magna uenturam mole cupressum.
ante tamen, 'quid femineis ululatibus,' inquit,
'terrificas, moriture, uiros? utinam ipse ueniret
cui furis! haec Tyriis cane matribus!' et simul hastam
expulit; illa uolans, ceu uis non ulla moretur
obuia, uix sonuit clipeo et iam terga reliquit.
arma fluunt, longisque crepat singultibus aurum,
eruptusque sinus uicit cruor. occidis audax,
occidis Aonii puer altera cura Lyaei.
marcida te fractis planxerunt Ismara thyrsis,
te Tmolos, te Nysa ferax Theseaque Naxos
et Thebana metu iuratus in orgia Ganges.
    nec segnem Argolicae sensere Eteoclea turmae,
parcior ad ciues Polynicis inhorruit ensis.
eminet ante alios iam formidantibus arua
Amphiaraus equis ac multo puluere uertit
campum indignantem: famulo decus addit inane
maestus et extremos obitus inlustrat Apollo.
ille etiam clipeum galeamque incendit honoro
sidere; nec tarde fratri, Gradiue, dedisti
ne qua manus uatem, ne quid mortalia bello
laedere tela queant: sanctum et uenerabile Diti
funus eat. talis medios aufertus in hostes
certus et ipse necis, uires fiducia leti
suggerit; inde uiro maioraque membra diesque
laetior et numquam tanta experientia caeli,
si uacet: auertit morti contermina Virtus.
ardet inexpleto saeui Mauortis amore
et fruitur dextra atque anima flagrante superbit.
hicne hominum casus lenire et demere Fatis
iura frequens? quantum subito diuersus ab illo
qui tripodas laurusque sequi, qui doctus in omni
nube salutato uolucrem cognoscere Phoebo!
innumeram ferro plebem, ceu letifer annus
aut iubar aduersi graue sideris, immolat umbris
ipse suis: iaculo Phlegyan iaculoque superbum
Phylea, falcato Clonin et Chremetaona curru
comminus hunc stantem metit, hunc a poplite sectum,
cuspide non missa Chromin Iphinoumque Sagenque
intonsumque Gyan sacrumque Lycorea Phoebo
(inuitus: iam fraxineum demiserat hastae par robur,
et excussis apparuit infula cristis),

Alcathoum saxo, cui circum stagna Carysti
et domus et coniunx et amantes litora nati.
uixerat ille diu pauper scrutator aquarum,
decepit tellus, moriens hiemesque Notosque
laudat et experti meliora pericula ponti.
    aspicit has longe iamdudum Asopius Hypseus
palantum strages ardetque auertere pugnam,
quamquam haud ipse minus curru Tirynthia fundens
robora; sed uiso praesens minor augure sanguis:
illum armis animisque cupit. prohibebat iniquo
agmine consertum cunei latus; inde superbus
exeruit patriis electum missile ripis,
ac prius: 'Aonidum diues largitor aquarum,
clare Giganteis etiamnum, Asope, fauillis,
da numen dextrae: rogat hoc natusque tuique
quercus alumna uadi; fas et me spernere Phoebum,
si tibi conlatus diuum sator. omnia mergam
fontibus arma tuis tristesque sine augure uittas.'
audierat genitor: uetat indulgere uolentem
Phoebus, et aurigam iactus detorquet in Hersen.
ille ruit: deus ipse uagis succedit habenis,
Lernaeum falso simulans Haliacmona uultu.
tunc uero ardenti non ulla obsistere temptant
signa, ruunt solo terrore, et uulnere citra
mors trepidis ignaua uenit, dubiumque tuenti
presserit infestos onus impuleritne iugales.
sic ubi nubiferum montis latus aut noua uentis
soluit hiems, aut uicta situ non pertulit aetas,
desilit horrendus campo timor, arua uirosque
limite non uno longaeuaque robora secum
praecipitans, tandemque exhaustus turbine fesso
aut uallem cauat aut medios intercipit amnes.
non secus ingentique uiro magnoque grauatus
temo deo nunc hoc, nunc illo in sanguine feruet.
ipse sedens telis pariterque ministrat habenis
Delius, ipse docet iactus aduersaque flectit
spicula fortunamque hastis uenientibus aufert.
sternuntur terra Melaneus pedes, Antiphus alto
nil defensus equo, genitusque Heliconide nympha
Aetion, caesoque infamis fratre Polites,
conatusque toris uittatam attingere Manto
Lampus: in hunc sacras Phoebus dedit ipse sagittas.
et iam cornipedes trepidi ad moribunda reflantes
corpora rimantur terras, omnisque per artus
sulcus et incisis altum rubet orbita membris.

hos iam ignorantes terit impius axis, at illi
uulnere semineces (nec deuitare facultas)
uenturum super ora uident; iam lubrica tabo
frena, nec insisti madidus dat temo, rotaeque
sanguine difficiles, et tardior ungula fossis
uisceribus: tunc ipse furens in morte relicta
spicula et e mediis extantes ossibus hastas
auellit, strident animae currumque sequuntur.
    tandem se famulo summum confessus Apollo
'utere luce tua longamque' ait 'indue famam,
dum tibi me iunctum Mors inreuocata ueretur.
uincimur: inmites scis nulla reuoluere Parcas
stamina; uade diu populis promissa uoluptas
Elysiis, certe non perpessure Creontis
imperia aut uetito nudus iaciture sepulcro.'
ille refert contra, et paulum respirat ab armis:
'olim te, Cirrhaee pater, peritura sedentem
ad iuga (quis tantus miseris honor?) axe trementi
sensimus; instantes quonam usque morabere manes?
audio iam rapidae cursum Stygis atraque Ditis
flumina tergeminosque mali custodis hiatus.
accipe commissum capiti decus, accipe laurus,
quas Erebo deferre nefas. nunc uoce suprema,
si qua recessuro debetur gratia uati,
deceptum tibi, Phoebe, larem poenasque nefandae
coniugis et pulchrum nati commendo furorem.'
desiluit maerens lacrimasque auertit Apollo:
tunc uero ingemuit currusque orbique iugales.
non aliter caeco nocturni turbine Cauri
scit peritura ratis, cum iam damnata sororis
igne Therapnaei fugerunt carbasa fratres.
    iamque recessurae paulatim horrescere terrae
summaque terga quati grauiorque efferuere puluis
coeperat; inferno mugit iam murmure campus.
bella putant trepidi bellique hunc esse fragorem
hortanturque gradus; alius tremor arma uirosque
mirantesque inclinat equos; iam frondea nutant
culmina, iam muri, ripisque Ismenos apertis
effugit; exciderunt irae, nutantia figunt
tela solo, dubiasque uagi nituntur in hastas
comminus inque uicem uiso pallore recedunt.
sic ubi nauales miscet super aequora pugnas
contempto Bellona mari, si forte benigna
tempestas, sibi quisque cauent, ensesque recondit
mors alia, et socii pacem fecere timores.

talis erat campo belli fluitantis imago.
siue laborantes concepto flamine terrae
uentorum rabiem et clausum eiecere furorem,
exedit seu putre solum carpsitque terendo
unda latens, siue hac uoluentis machina caeli
incubuit, siue omne fretum Neptunia mouit
cuspis et extremas grauius mare torsit in oras,
seu uati datus ille fragor, seu terra minata est
fratribus: ecce alte praeceps humus ore profundo
dissilit, inque uicem timuerunt sidera et umbrae.
illum ingens haurit specus et transire parentes
mergit equos; non arma manu, non frena remisit:
sicut erat, rectos defert in Tartara currus,
respexitque cadens caelum, campumque coire
ingemuit, donec leuior distantia rursus
miscuit arua tremor lucemque exclusit Auerno.

Statius The Latin Library The Classics Page

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
THEBAID VIII

Vt subitus uates pallentibus incidit umbris
letiferasque domos orbisque arcana sepulti
rupit et armato turbauit funere manes,
horror habet cunctos, Stygiis mirantur in oris
tela et equos corpusque nouum; nec enim ignibus atris
conditus aut maesta niger aduentabat ab urna,
sed belli sudore calens, clipeumque cruentis
roribus et scissi respersus puluere campi.
necdum illum aut trunca lustrauerat obuia taxo
Eumenis, aut furuo Proserpina poste notarat
coetibus adsumptum functis; quin comminus ipsa
Fatorum deprensa colus, uisoque pauentes
augure tunc demum rumpebant stamina Parcae.
illum et securi circumspexere fragorem
Elysii, et si quos procul ulteriore barathro
altera nox aliisque grauat plaga caeca tenebris.
tunc regemunt pigrique lacus ustaeque paludes,
umbriferaeque fremit sulcator pallidus undae
dissiluisse nouo penitus telluris hiatu
Tartara et admissos non per sua flumina manes.
    forte sedens media regni infelicis in arce
dux Erebi populos poscebat crimina uitae,
nil hominum miserans iratusque omnibus umbris.

stant Furiae circum uariaeque ex ordine Mortes,
saeuaque multisonas exertat Poena catenas;
Fata serunt animas et eodem pollice damnant:
uincit opus. iuxta Minos cum fratre uerendo
iura bonus meliora monet regemque cruentum
temperat; adsistunt lacrimis atque igne tumentes
Cocytos Phlegethonque, et Styx periuria diuum
arguit. ille autem supera compage soluta
nec solitus sentire metus expauit oborta
sidera, iucundaque offensus luce profatur:
'quae superum labes inimicum impegit Auerno
aethera? quis rupit tenebras uitaeque silentes
admonet? unde minae? uter haec mihi proelia fratrum?
congredior, pereant agedum discrimina rerum.
nam cui dulce magis? magno me tertia uictum
deiecit fortuna polo, mundumque nocentem
seruo; nec iste meus: diris quin peruius astris
inspicitur. tumidusne meas regnator Olympi
explorat uires? habeo iam quassa Gigantum
uincula et aetherium cupidos exire sub axem
Titanas miserumque patrem: quid me otia maesta
saeuus et implacidam prohibet perferre quietem
amissumque odisse diem? pandam omnia regna,
si placet, et Stygio praetexam Hyperiona caelo.
Arcada nec superis (quid enim mihi nuntius ambas
itque reditque domos?) emittam et utrumque tenebo
Tyndariden. cur autem auidis Ixiona frango
uerticibus? cur non expectant Tantalon undae?
anne profanatum totiens Chaos hospite uiuo
perpetiar? me Pirithoi temerarius ardor
temptat et audaci Theseus iuratus amico,
me ferus Alcides tum cum custode remoto
ferrea Cerbereae tacuerunt limina portae;
Odrysiis etiam pudet (heu!) patuisse querelis
Tartar: uidi egomet blanda inter carmina turpes
Eumenidum lacrimas iterataque pensa Sororum;
me quoque++sed durae melior uiolentia legis.
ast ego uix unum, nec celsa ad sidera, furto
ausus iter Siculo rapui conubia campo:
nec licuisse ferunt; iniustaeque a Ioue leges
protinus, et sectum genetrix mihi computat annum.
sed quid ego haec? i, Tartareas ulciscere sedes,
Tisiphone; si quando nouis asperrima monstris,
triste, insuetum, ingens, quod nondum uiderit aether,
ede nefas, quod mirer ego inuideantque sorores.

atque adeo fratres (nostrique haec omina sunto
prima odii), fratres alterna in uulnera laeto
Marte ruant; sit qui rabidarum more ferarum
mandat atrox hostile caput, quique igne supremo
arceat exanimes et manibus aethera nudis
commaculet: iuuet ista ferum spectare Tonantem.
praeterea ne sola furor mea regna lacessat,
quaere deis qui bella ferat, qui fulminis ignes
infestumque Iouem clipeo fumante repellat.
faxo haud sit cunctis leuior metus atra mouere
Tartara frondenti quam iungere Pelion Ossae.'
dixerat: atque illi iamdudum regia tristis
attremit oranti, suaque et quae desuper urguet
nutabat tellus: non fortius aethera uultu
torquet et astriferos inclinat Iuppiter axes.
'at tibi quos,' inquit, 'manes, qui limite praeceps
non licito per inane ruis?' subit ille minantem
iam tenuis uisu, iam uanescentibus armis,
iam pedes: extincto tamen interceptus in ore
augurii perdurat honos, obscuraque fronti
uitta manet, ramumque tenet morientis oliuae.
'si licet et sanctis hic ora resoluere fas est
manibus, o cunctis finitor maxime rerum
(at mihi, qui quondam causas elementaque noram,
et sator), oro, minas stimulataque corda remulce,
neue ira dignare hominem et tua iura timentem;
nam nec ad Herculeos (unde haec mihi pectora?) raptus,
nec uenerem inlicitam (crede his insignibus) ausi
intramus Lethen: fugiat ne tristis in antrum
Cerberus, aut nostros timeat Proserpina currus.
augur Apollineis modo dilectissimus aris,
testor inane Chaos (quid enim hic iurandus Apollo?),
crimine non ullo subeo noua fata, nec alma
sic merui de luce rapi; scit iudicis urna
Dictaei uerumque potest deprendere Minos.
coniugis insidiis et iniquo uenditus auro
Argolicas acies (unde haec tibi turba recentum
umbrarum, et nostrae ueniunt quoque funera dextrae)
non ignarus ini: subito me turbine mundi
(horret adhuc animus) mediis e milibus hausit
nox tua. quae mihi mens, dum per caua uiscera terrae
uado diu pendens et in aere uoluor operto?
ei mihi! nil ex me sociis patriaeque relictum,
uel captum Thebis; iam non Lernaea uidebo
tecta, nec attonito saltem cinis ibo parenti.

non tumulo, non igne miser lacrimisque meorum
productus, toto pariter tibi funere ueni,
nil istis ausurus equis; nec deprecor umbram
accipere et tripodum iam non meminisse meorum.
nam tibi praesagi quis iam super auguris usus,
cum Parcae tua iussa trahant? sed pectora flectas
et melior sis, quaeso, deis. si quando nefanda
huc aderit coniunx, illi funesta reserua
supplicia: illa tua, rector bone, dignior ira.'
accipit ille preces indignaturque moueri.
ut leo, Massyli cum lux stetit obuia ferri,
tunc iras, tunc arma citat; si decidit hostis,
ire supra satis est uitamque relinquere uicto.
    interea uittis lauruque insignis opima
currus et egregiis modo formidatus in armis
luce palam, fusus nulli nullique fugatus,
quaeritur: absistunt turmae, suspectaque tellus
omnibus, infidi miles uestigia campi
circumit, atque auidae tristis locus ille ruinae
cessat et inferni uitatur honore sepulcri.
nuntius hortanti diuersa in parte maniplos
Adrasto, uix ipse ratus uidisse, Philaemon
aduolat et trepidans (steterat nam forte cadenti
proximus inspectoque miser pallebat hiatu),
'uerte gradum, fuge rector' ait 'si Dorica saltem
terra loco patriaeque manent, ubi liquimus, arces.
non armis, non sanguine opus: quid inutile ferrum
stringimus in Thebas? currus humus impia sorbet
armaque bellantesque uiros; fugere ecce uidetur
hic etiam, quo stamus, ager. uidi ipse profundae
noctis iter ruptaque soli compage ruentem
illum heu, praesagis quo nullus amicior astris,
Oecliden, frustraque manus cum uoce tetendi.
mira loquor, sulcos etiamnum, rector, equorum
fumantemque locum et spumis madida arua reliqui.
nec commune malum est: tellus agnoscit alumnos,
stat Thebana acies.' stupet haec et credere Adrastus
cunctatur; sed Mopsus idem trepidusque ferebat
Actor idem. iam Fama nouis terroribus audax
non unum cecidisse refert. sponte agmina retro
non expectato reuocantum more tubarum
praecipitant: sed torpet iter, falluntque ruentes
genua uiros; ipsique (putes sensisse) repugnant
cornipedes nulloque truces hortamine parent
nec celerare gradum nec tollere lumina terra.

fortius incursant Tyrii, sed Vesper opacus
lunares iam ducit equos; data foedere paruo
maesta uiris requies et nox auctura timores.
quae tibi nunc facies postquam permissa gemendi
copia! qui fletus galeis cecidere solutis!
nil solitum fessos iuuat; abiecere madentes,
sicut erant, clipeos, nec quisquam spicula tersit,
nec laudauit equum, nitidae nec cassidis altam
compsit adornauitque iubam; uix magna lauare
uulnera et efflantes libet internectere plagas:
tantus ubique dolor. mensas alimentaque bello
debita nec pugnae suasit timor: omnia laudes,
Amphiarae, tuas fecundaque pectora ueri
commemorant lacrimis, et per tentoria sermo
unus: abisse deos dilapsaque numina castris:
'heu ubi laurigeri currus sollemniaque arma
et galeae uittatus apex? hoc antra lacusque
Castalii tripodumque fides? sic gratus Apollo?
quis mihi sidereos lapsus mentemque sinistri
fulguris, aut caesis saliat quod numen in extis,
quando iter, unde morae, quae saeuis utilis armis,
quae pacem magis hora uelit? quis iam omne futurum
proferet, aut cum quo uolucres mea fata loquentur?
hos quoque bellorum casus nobisque tibique
praescieras et (quanta sacro sub pectore uirtus!)
uenisti tamen et miseris comes additus armis.
et cum te tellus fatalisque hora uocaret,
tu Tyrias acies aduersaque signa uacasti
sternere; tunc etiam media de morte timendum
hostibus infestaque abeuntem uidimus hasta.
et nunc te quis casus habet? poterisne reuerti
sedibus a Stygiis altaque erumpere terra?
anne sedes hilaris iuxta, tua numina, Parcas
et uice concordi discis uentura docesque?
an tibi felices lucos miseratus Auerni
rector et Elysias dedit inseruare uolucres?
quidquid es, aeternus Phoebo dolor et noua clades
semper eris mutisque diu plorabere Delphis.
hic Tenedon Chrysenque dies partuque ligatum
Delon et intonsi claudet penetralia Branchi,
nec Clarias hac luce fores Didymaeaque quisquam
limina nec Lyciam supplex consultor adibit.
quin et cornigeri uatis nemus atque Molosso
quercus anhela Ioui Troianaque Thymbra tacebit.
ipsi amnes ipsaeque uolent arescere laurus,

ipse nihil certum sagis clangoribus aether
praecinet, et nulla ferientur ab alite nubes.
iamque erit ille dies quo te quoque conscia fatis
templa colant reddatque tuus responsa sacerdos.'
talia fatidico peragunt sollemnia regi,
ceu flammas ac dona rogo tristesque rependant
exequias mollique animam tellure reponant.
fracta dehinc cunctis auersaque pectora bello.
sic fortes Minyas subito cum funere Tiphys
destituit, non arma sequi, non ferre uidetur
remus aquas, ipsique minus iam ducere uenti.
iam fessis gemitu paulatim corda leuabat
exhaustus sermone dolor; nox addita curas
obruit et facilis lacrimis inrepere somnus.

at non Sidoniam diuersa in parte per urbem
nox eadem: uario producunt sidera ludo
ante domos intraque, ipsaeque ad moenia marcent
excubiae; gemina aera sonant Idaeaque terga
et moderata sonum uario spiramine buxus.
tunc dulces superos atque omne ex ordine alumnum
numen ubique sacri resonant paeanes, ubique
serta coronatumque merum. nunc funera rident
auguris ignari, contraque in tempore certant
Tiresian laudare suum; nunc facta reuoluunt
maiorum ueteresque canunt ab origine Thebas:
hi mare Sidonium manibusque attrita Tonantis
cornua et ingenti sulcatum Nerea tauro,
hi Cadmum lassamque bouem fetosque cruenti
Martis agros, alii Tyriam reptantia saxa
ad chelyn et duras animantem Amphiona cautes,
hi grauidam Semelen, illi Cythereia laudant
conubia et multa deductam lampade fratrum
Harmoniam: nullis deest sua fabula mensis.
ceu modo gemmiferum thyrso populatus Hydaspen
Eoasque domos nigri uexilla triumphi
Liber et ignotos populis ostenderet Indos.

tunc primum ad coetus sociaeque ad foedera mensae
semper inaspectum diraque in sede latentem
Oedipoden exisse ferunt uultuque sereno
canitiem nigram squalore et sordida fusis
ora comis laxasse manu sociumque benignos
adfatus et abacta prius solacia passum,
quin hausisse dapes insiccatumque cruorem
deiecisse genis. cunctos auditque refertque,
qui Ditem et Furias tantum et si quando regentem

Antigonen maestis solitus pulsare querelis.
causa latet. non hunc Tyrii fors prospera belli,
tantum bella iuuant; natum hortaturque probatque
nec uicisse uelit; sed primos comminus enses
et sceleris tacito rimatur semina uoto.
inde epulae dulces ignotaque gaudia uultu.
qualis post longae Phineus ieiunia poenae,
nil stridere domi uolucresque ut sensit abactas
(necdum tota fides), hilaris mensasque torosque
nec turbata feris tractauit pocula pennis.
    cetera Graiorum curis armisque iacebat
fessa cohors; alto castrorum ex aggere Adrastus
laetificos tenui captabat corde tumultus,
quamquam aeger senio, sed agit miseranda potestas
inuigilare malis. illum aereus undique clamor
Thebanique urunt sonitus, et amara lacessit
tibia, tum nimio uoces marcore superbae
incertaeque faces et iam male peruigil ignis.
sic ubi per fluctus uno ratis obruta somno
conticuit, tantique maris secura iuuentus
mandauere animas: solus stat puppe magister
peruigil inscriptaque deus qui nauigat alno.
    tempus erat iunctos cum iam soror ignea Phoebi
sensit equos penitusque cauam sub luce parata
Oceani mugire domum, seseque uagantem
colligit et leuiter moto fugat astra flagello:
concilium rex triste uocat, quaeruntque gementes
quis tripodas successor agat, quo prodita laurus
transeat atque orbum uittae decus. haud mora, cuncti
insignem fama sanctoque Melampode cretum
Thiodamanta uolunt, quicum ipse arcana deorum
partiri et uisas uni sociare solebat
Amphiaraus aues, tantaeque haud inuidus artis
gaudebat dici similem iuxtaque secundum.
illum ingens confundit honos inopinaque turbat
gloria et oblatas frondes summissus adorat
seque oneri negat esse parem, cogique meretur.
sicut Achaemenius solium gentesque paternas
excepit si forte puer, cui uiuere patrem
tutius, incerta formidine gaudia librat
an fidi proceres, ne pugnet uulgus habenis,
cui latus Euphratae, cui Caspia limina mandet;
sumere tunc arcus ipsumque onerare ueretur
patris equum uisusque sibi nec sceptra capaci
sustentare manu nec adhuc implere tiaran.

atque is ubi intorto signatus uellere crinem
conuenitque deis, hilari per castra tumultu
uadit ouans ac, prima sui documenta, sacerdos
Tellurem placare parat: nec futile maestis
id uisum Danais. geminas ergo ilicet aras
arboribus uiuis et adulto caespite texi
imperat, innumerosque deae, sua munera, flores
et cumulos frugum et quidquid nouat impiger annus
addit et intacto spargens altaria lacte
incipit: 'o hominum diuumque aeterna creatrix,
quae fluuios siluasque animarum et semina mundo
cuncta Prometheasque manus Pyrrhaeaque saxa
gignis, et impastis quae prima alimenta dedisti
mutastique uiris, quae pontum ambisque uehisque:
te penes et pecudum gens mitis et ira ferarum
et uolucrum requies; firmum atque inmobile mundi
robur inoccidui, te uelox machina caeli
aere pendentem uacuo, te currus uterque
circumit, o rerum media indiuisaque magnis
fratribus! ergo simul tot gentibus alma, tot altis
urbibus ac populis, subterque ac desuper una
sufficis, astriferumque domos Atlanta supernas
ferre laborantem nullo uehis ipsa labore:
nos tantum portare negas? nos, diua, grauaris?
quod, precor, ignari luimus scelus? an quia plebes
externa Inachiis huc aduentamus ab oris?
omne homini natale solum, nec te, optima, saeuo
tamque humili populos deceat distinguere fine
undique ubique tuos; maneas communis et arma
hinc atque inde feras; liceat, precor, ordine belli
pugnaces efflare animas et reddere caelo.
ne rape tam subitis spirantia corpora bustis,
ne propera: ueniemus enim, quo limite cuncti,
qua licet ire uia; tantum exorata Pelasgis
siste leuem campum, celeres neu praecipe Parcas.
at tu, care deis, quem non manus ulla nec enses
Sidonii, sed magna sinu Natura soluto,
ceu te Cirrhaeo meritum tumularet hiatu,
sic amplexa coit, hilaris des, oro, precatus
nosse tuos, caeloque et uera monentibus aris
concilies, et quae populis proferre parabas,
me doceas: tibi sacra feram praesaga, tuique
numinis interpres te Phoebo absente uocabo.
ille mihi Delo Cirrhaque potentior omni,
quo ruis, ille adytis melior locus.' haec ubi dicta,

nigrantes terra pecudes obscuraque mergit
armenta, ac uiuis cumulos undantis harenae
aggerat et uati mortis simulacra rependit.
talia apud Graios, cum iam Mauortia contra
cornua, iam saeuos fragor aereus excitat enses.
addit acerba sonum Teumesi e uertice crinem
incutiens acuitque tubas et sibila miscet
Tisiphone: stupet insolito clangore Cithaeron
marcidus et turres carmen non tale secutae.
iam trepidas Bellona fores armataque pulsat
limina, iam multo laxantur cardine Thebae.
turbat eques pedites, currus properantibus obstant,
ceu Danai post terga premant: sic omnibus alae
artantur portis septemque excursibus haerent.
Ogygiis it sorte Creon, Eteoclea mittunt
Neistae, celsas Homoloidas occupat Haemon,
Hypsea Proetiae, celsum fudere Dryanta
Electrae, quatit Hypsistas manus Eurymedontis,
culmina magnanimus stipat Dircaea Menoeceus.
qualis ubi auersi secretus pabula caeli
Nilus et Eoas magno bibit ore pruinas,
scindit fontis opes septemque patentibus aruis
in mare fert hiemes; penitus cessere fugatae
Nereides dulcique timent occurrere ponto.
tristis at inde gradum tarde mouet Inacha pubes,
praecipue Eleae Lacedaemoniaeque cohortes
et Pylii; subitum nam Thiodamanta sequuntur
augure fraudati, necdum accessere regenti.
nec tua te, princeps tripodum, sola agmina quaerunt:
cuncta phalanx sibi deesse putat; minor ille per alas
septimus extat apex. liquido uelut aethere nubes
inuida Parrhasiis unum si detrahat astris,
truncus honor Plaustri, nec idem riget igne reciso
axis, et incerti numerant sua sidera nautae.
sed iam bella uocant: alias noua suggere uires,
Calliope, maiorque chelyn mihi tendat Apollo.
fatalem populis ultro poscentibus horam
admouet atra dies, Stygiisque emissa tenebris
Mors fruitur caelo bellatoremque uolando
campum operit nigroque uiros inuitat hiatu,
nil uulgare legens, sed quae dignissima uita
funera, praecipuos annis animisque, cruento
ungue notat: iamque in miseros pensum omne Sororum
scinditur, et Furiae rapuerunt licia Parcis.
stat medius campis etiamnum cuspide sicca

Bellipotens, iamque hos clipeum, iam uertit ad illos
arma ciens aboletque domos, conubia, natos.
pellitur et patriae et, qui mente nouissimus exit,
lucis amor; tenet in capulis hastisque paratas
ira manus, animusque ultra thoracas anhelus
conatur, galeaeque tremunt horrore comarum.
quid mirum caluisse uiros? flammantur in hostem
cornipedes niueoque rigant sola putria nimbo,
corpora ceu mixti dominis irasque sedentum
induerint: sic frena terunt, sic proelia poscunt
hinnitu tolluntque armos equitesque supinant.
    iamque ruunt, primusque uirum concurrere puluis
incipit, et spatiis utrimque aequalibus acti
aduentant mediumque uident decrescere campum.
iam clipeus clipeis, umbone repellitur umbo,
ense minax ensis, pede pes et cuspide cuspis:
sic obnixa acies pariter suspiria fumant,
admotaeque nitent aliena in casside cristae.
pulcher adhuc belli uultus: stant uertice coni,
plena armenta uiris, nulli sine praeside currus,
arma loco, splendent clipei pharetraeque decorae
cingulaque et nondum deforme cruoribus aurum.
at postquam rabies et uitae prodiga uirtus
emisere animos, non tanta cadentibus Haedis
aeriam Rhodopen solida niue uerberat Arctos,
nec fragor Ausoniae tantus cum Iuppiter omni
arce tonat, tanta quatitur nec grandine Syrtis
cum Libyae Boreas Italos niger attulit imbres.
exclusere diem telis, stant ferrea caelo
nubila, nec iaculis artatus sufficit aer.
hi pereunt missis, illi redeuntibus hastis,
concurrunt per inane sudes et mutua perdunt
uulnera, concurrunt hastae, stridentia funda
saxa pluunt, uolucres imitantur fulgura glandes
et formidandae non una morte sagittae.
nec locus ad terram telis: in corpora ferrum
omne cadit; saepe ignari perimuntque caduntque
casus agit uirtutis opus: nunc turba recedit,
nunc premit, ac uicibus tellurem amittit et aufert.
ut uentis nimbisque minax cum soluit habenas
Iuppiter alternoque adfligit turbine mundum:
stat caeli diuersa acies, nunc fortior Austri,
nunc Aquilonis hiems, donec pugnante procella
aut nimiis hic uicit aquis, aut ille sereno.
    principium pugnae turmas Asopius Hypseus

Oebalias (namque hae magnum et gentile tumentes
Euboicum duris rumpunt umbonibus agmen)
reppulit erepto cunei ductore Menalca.
hic et mente Lacon, crudi torrentis alumnus
(nec turpauit auos), hastam ultra pectus euntem,
ne pudor in tergo, per et ossa et uiscera retro
extrahit atque hosti dextra labente remittit
sanguineam: dilecta genis morientis oberrant
Taygeta et pugnae laudataque uerbera matri.
Phaedimon Iasiden arcu Dircaeus Amyntas
destinat: heu celeres Parcae! iam palpitat aruis
Phaedimus, et certi nondum tacet arcus Amyntae.
abstulit ex umero dextram Calydonius Agreus
Phegeos: illa suum terra tenet improba ferrum
et mouet; extimuit sparsa inter tela iacentem
praegrediens truncamque tamen percussit Acoetes.
Iphin atrox Acamas, Argum ferus impulit Hypseus,
strauit Abanta Pheres, diuersaque uulnera flentes
Iphis eques, pedes Argus, Abas auriga iacebant.
Inachidae gemini geminos e sanguine Cadmi
occultos galeis (saeua ignorantia belli)
perculerant ferro; sed dum spolia omnia caesis
eripiunt, uidere nefas, et maestus uterque
respicit ad fratrem pariterque errasse queruntur.
cultor Ion Pisae cultorem Daphnea Cirrhae
turbatis prostrauit equis: hunc laudat ab alto
Iuppiter, hunc tardus frustra miseratur Apollo.
    ingentes Fortuna uiros inlustrat utrimque
sanguine in aduerso: Danaos Cadmeius Haemon
sternit agitque, furens sequitur Tyria agmina Tydeus;
Pallas huic praesens, illum Tirynthius implet.
qualiter hiberni summis duo montibus amnes
franguntur geminaque cadunt in plana ruina:
contendisse putes uter arua arbustaque tollat
altius aut superet pontes; et cum una receptas
confundit iam uallis aquas, sibi quisque superbus
ire cupit, pontoque negant descendere mixti.
    ibat fumiferam quatiens Onchestius Idas
lampada per medios turbabatque agmina Graium,
igne uiam rumpens; magno quem comminus ictu
Tydeos hasta feri dispulsa casside fixit.
ille ingens in terga iacet, stat fronte superstes
lancea, conlapsae ueniunt in tempora flammae.
prosequitur Tydeus: 'saeuos ne dixeris Argos,
igne tuo, Thebane, (rogum concedimus) arde!'

inde, uelut primo tigris gauisa cruore
per totum cupit ire pecus, sic Aona saxo,
ense Pholum, Chromin ense, duos Helicaonas hasta
transigit, Aegaeae Veneris quod Maera sacerdos
ediderat prohibente dea; uos praeda cruenti
Tydeos, it saeuas etiamnum mater ad aras.
    nec minus Herculeum contra uagus Haemona ducit
sanguis: inexpleto rapitur per milia ferro,
nunc tumidae Calydonis opes, nunc torua Pylenes
agmina, nunc maestae fundens Pleuronis alumnos,
donec in Olenium fessa iam cuspide Buten
incidit. hunc turmis obuersum et abire uetantem
adgreditur; puer ille, puer malasque comamque
integer, ignaro cui tunc Thebana bipennis
in galeam librata uenit: finduntur utroque
tempora diuiduique cadunt in bracchia crines,
et non hoc metuens inopino limine uita
exiluit. tunc flauum Hypanin flauumque Politen
(ille genas Phoebo, crinem hic pascebat Iaccho:
saeuus uterque deus), uictis Hyperenora iungit
conuersumque fuga Damasum; sed lapsa per armos
hasta uiri trans pectus abit parmamque tenenti
excutit et summa fugiens in cuspide portat.
    sterneret aduersos etiamnum Ismenius Haemon
Inachidas (nam tela regit uiresque ministrat
Amphitryoniades), saeuum sed Tydea contra
Pallas agit. iamque aduerso uenere fauore
comminus, et placido prior haec Tirynthius ore:
'fida soror, quaenam hunc belli caligine nobis
congressum fortuna tulit? num regia Iuno
hoc molita nefas? citius me fulmina contra
(infandum!) ruere et magno bellare parenti
aspiciat. genus huic++sed mitto agnoscere, quando
tu diuersa foues, nec si ipsum comminus Hyllum
Tydeos hasta tui Stygioque ex orbe remissum
Amphitryona petat; teneo aeternumque tenebo
quantum haec, diua, manus, quotiens sudauerit aegis
ista mihi, duris famulus dum casibus omnes
lustro uagus terras; ipsa (heu!) comes inuia mecum
Tartara, ni superos Acheron excluderet, isses.
tu patriam caelumque mihi++quis tanta relatu
aequet? habe totas, si mens excindere, Thebas.
cedo equidem ueniamque precor.' sic orsus abibat.
Pallada mulcet honos: rediit ardore remisso
uultus et erecti sederunt pectoris angues.

sensit abisse deum; leuius Cadmeius Haemon
tela rotat nulloque manum cognoscit in ictu.
tunc magis atque magis uires animusque recedunt,
nec pudor ire retro; cedentem Acheloius heros
impetit, et librans uni sibi missile telum
derexit iactus summae qua margine parmae
ima sedet galea et iuguli uitalia lucent.
nec frustrata manus, mortemque inuenerat hasta;
sed prohibet paulumque umeri libare sinistri
praebuit et merito parcit Tritonia fratri.
ille tamen nec stare loco nec comminus ire
amplius aut uultus audet perferre cruenti
Tydeos, aegra animo uis ac fiducia cessit.
qualis saetigeram Lucana cuspide frontem
strictus aper, penitus cui non infossa cerebro
uulnera, nec felix dextrae tenor, in latus iras
frangit et expertae iam non uenit obuius hastae.
ecce ducem turmae certa indignatus in hostem
spicula felici Prothoum torquere lacerto,
turbidus Oenides una duo corpora pinu,
cornipedemque equitemque, ferit: ruit ille ruentem
in Prothoum lapsasque manu quaerentis habenas
in uultus galeam clipeumque in pectora calcat,
saucius extremo donec cum sanguine frenos
respuit et iuncta domino ceruice recumbit.
sic ulmus uitisque, duplex iactura colenti,
Gaurano de monte cadunt, sed maestior ulmus
quaerit utrumque nemus, nec tam sua bracchia labens
quam gemit adsuetas inuitaque proterit uuas.
sumpserat in Danaos Heliconius arma Corymbus,
ante comes Musis, Stygii cui conscia pensi
ipsa diu positis letum praedixerat astris
Vranie. cupit ille tamen pugnasque uirosque,
forsitan ut caneret; longa iacet ipse canendus
laude, sed amissum mutae fleuere Sorores.
pactus Agenoream primis Atys ibat ab annis
Ismenen, Tyrii iuuenis non Aduena belli.
quamuis Cirrha domus, soceros nec tristibus actis
auersatus erat; sponsam quin castus amanti
squalor et indigni commendat gratia luctus.
ipse quoque egregius, nec pectora uirginis illi
diuersa, inque uicem, sineret fortuna, placebant.
bella uetant taedas, iuuenique hinc maior in hostes
ira; ruit primis inmixtus et agmina Lernae
nunc pedes ense uago, prensis nunc celsus habenis,

ceu spectetur, agit. triplici uelauerat ostro
surgentes etiamnum umeros et leuia mater
pectora; tunc auro phaleras auroque sagittas
cingulaque et manicas, ne coniuge uilior iret,
presserat et mixtum cono crispauerat aurum.
talibus (heu!) fidens uocat ultro in proelia Graios.
ac prima in faciles grassatus cuspide turmas
arma refert sociis et in agmina fida peracta
caede redit. sic Hyrcana leo Caspius umbra
nudus adhuc nulloque iubae flauentis honore
terribilis magnique etiamnum sanguinis insons,
haud procul a stabulis captat custode remoto
segne pecus teneraque famem consumit in agna.
mox ignotum armis ac solo corpore mensus
Tydea non timuit, fragilique lacessere telo
saepius infrendentem aliis aliosque sequentem
ausus erat. tandem inualidos Aetolus ad ictus
forte refert oculos et formidabile ridens,
'iamdudum uideo, magnum cupis, improbe, leti
nomen' ait; simul audacem non ense nec hasta
dignatus leuiter digitis imbelle solutis
abiecit iaculum: latebras tamen inguinis alte
missile, ceu totis intortum uiribus, hausit.
praeterit haud dubium fati et spoliare superbit
Oenides. 'neque enim has Marti aut tibi, bellica Pallas,
exuuias figemus' ait 'procul arceat ipsum
ferre pudor; uix, si bellum comitata relictis
Deipyle thalamis, illi inludenda tulissem.'
sic ait, et belli maiora ad praemia mente
ducitur: innumeris ueluti leo forte potitus
caedibus imbelles uitulos mollesque iuuencas
transmittit: magno furor est in sanguine mergi
nec nisi regnantis ceruice recumbere tauri.
at non semianimi clamore Menoecea lapsus
fallit Atys: praeuertit equos curruque citato
desilit: instabat pubes Tegeaea iacenti,
nec prohibent Tyrii. 'pudeat, Cadmea iuuentus,
terrigenas mentita patres! quo tenditis,' inquit,
'degeneres? meliusne iacet pro sanguine nostro
hospes Atys? tantum hospes adhuc et coniugis ultor
infelix nondum iste suae; nos pignora tanta
prodimus?' insurgunt iusto firmata pudore
agmina, cuique suae rediere in pectora curae.
    interea thalami secreta in parte sorores,
par aliud morum miserique innoxia proles

Oedipodae, uarias miscent sermone querelas.
nec mala quae iuxta, sed longa ab origine fati,
haec matris taedas, oculos ast illa paternos,
altera regnantem, profugum gemit altera fratrem,
bella ambae. grauis hinc miseri cunctatio uoti:
nutat utroque timor, quemnam hoc certamine uictum,
quem uicisse uelint: tacite praeponderat exul.
sic Pandioniae repetunt ubi fida uolucres
hospitia atque larem bruma pulsante relictum
stantque super nidos ueterisque exordia fati
adnarrant tectis: it truncum ac flebile murmur;
uerba putant, uoxque illa tamen non dissona uerbis.
atque ibi post lacrimas et longa silentia rursus
incohat Ismene: 'quisnam hic mortalibus error?
quae decepta fides? curam inuigilare quieti
claraque per somnos animi simulacra reuerti?
ecce ego, quae thalamos, nec si pax alta maneret,
tractarem sensu, (pudet heu!) conubia uidi
nocte, soror; sponsum unde mihi sopor attulit amens
uix notum uisu? semel his in sedibus illum,
dum mea nescio quo spondentur foedera pacto,
respexi non sponte, soror. turbata repente
omnia cernebam, subitusque intercidit ignis,
meque sequebatur rabido clamore reposcens
mater Atyn. quaenam haec dubiae praesagia cladis?
nec timeo, dum tuta domus milesque recedat
Doricus et tumidos liceat componere fratres.'
talia nectebant, subito cum pigra tumultu
expauit domus, et multo sudore receptus
fertur Atys, seruans animam iam sanguine nullo,
cui manus in plaga, dependet languida ceruix
exterior clipeo, crinesque a fronte supini.
prima uidet caramque tremens Iocasta uocabat
Ismenen: namque hoc solum moribunda precatur
uox generi, solum hoc gelidis iam nomen inerrat
faucibus. exclamant famulae, tollebat in ora
uirgo manus, tenuit saeuus pudor; attamen ire
cogitur, indulget summum hoc Iocasta iacenti
ostenditque offertque. quater iam morte sub ipsa
ad nomen uisus defectaque fortiter ora
sustulit; illam unam neglecto lumine caeli
aspicit et uultu non exatiatur amato.
tunc quia nec genetrix iuxta positusque beata
morte pater, sponsae munus miserabile tradunt
declinare genas; ibi demum teste remoto

fassa pios gemitus lacrimasque in lumina fudit.
dumque ea per Thebas, aliis serpentibus ardens
et face mutata bellum integrabat Enyo.
arma uolunt, primos ueluti modo comminus ictus
sustulerint omnisque etiamnum luceat ensis.
eminet Oenides: quamuis et harundine certa
Parthenopaeus agat, morientumque ora furenti
Hippomedon proculcet equo, Capaneaque pinus
iam procul Aoniis uolet agnoscenda cateruis,
Tydeos illa dies, illum fugiuntque tremuntque
clamantem: 'quo terga datis? licet ecce peremptos
ulcisci socios maestamque rependere noctem.
ille ego inexpletis solus qui caedibus hausi
quinquaginta animas: totidem, totidem heia gregatim
ferte manus! nulline patres, nulline iacentum
unanimi fratres? quae tanta obliuio luctas?
quam pudet Inachias contentum abiisse Mycenas!
hine super Thebis? haec robora regis? ubi autem
egregius dux ille mihi?' simul ordine laeuo
ipsum exhortantem cuneos capitisque superbi
insignem fulgore uidet; nec segnius ardens
occurrit, niueo quam flammiger ales olori
inminet et magna trepidum circumligat umbra.
tunc prior: 'Aoniae rex o iustissime gentis,
imus in arma palam tandemque ostendimus enses,
an noctem et solitas placet expectare tenebras?'
ille nihil contra, sed stridula cornus in hostem
it referens mandata ducis, quam prouidus heros
iam iam in fine uiae percussam obliquat, et ipse
telum ingens auide et quanto non ante lacerto
impulit. ibat atrox finem positura duello
lancea (conuertere oculos utrimque fauentes
Sidonii Graique dei), crudelis Erinys
obstat et infando differt Eteoclea fratri,
cuspis in armigerum Phlegyan peccauit. ibi ingens
pugna uirum, stricto nam saeuior inruit ense
Aetolus, retroque datum Thebana tegebant
arma ducem. sic densa lupum iam nocte sub atra
arcet ab apprenso pastorum turba iuuenco;
improbus erigitur contra, nec cura uetantes
impetere: illum, illum, semel in quem uenerat, urguet.
non secus obiectas acies turbamque minorem
dissimulat transitque manu; tamen ora Thoantis,
pectora Deilochi, Clonii latus, ilia torui
perforat Hippotadae; truncis sua membra remittit

interdum galeasque rotat per nubila plenas.
et iam corporibus sese spoliisque cadentum
clauserat; unum acies circum consumitur, unum
omnia tela uouent: summis haec ossibus haerent,
pars frustrata cadunt, partem Tritonia uellit,
multa rigent clipeo. densis iam consitus hastis
ferratum quatit umbo nemus, tergoque fatiscit
atque umeris gentilis aper; nusquam ardua coni
gloria, quique apicem toruae Gradiuus habebat
cassidis, haud laetum domino ruit omen: inusta
temporibus nuda aera sedent, circumque sonori
uertice percusso uoluuntur in arma molares.
iam cruor in galea, iam saucia proluit ater
pectora permixtus sudore et sanguine torrens.
respicit hortantes socios et Pallada fidam
longius opposita celantem lumina parma:
ibat enim magnum lacrimis inflectere patrem.
ecce secat Zephyros ingentem fraxinus iram
fortunamque ferens; teli non eminet auctor:
Astacides Melanippus erat, nec prodidit ipse
et uellet latuisse manum, sed gaudia turmae
monstrabant trepidum; nam flexus in ilia Tydeus
summissum latus et clipei laxauerat orbem.
clamorem Aonii miscent gemitumque Pelasgi,
obiectantque manus indignantemque tuentur.
ille per oppositos longe rimatus amarum
Astaciden, totis animae se cogit in ictum
reliquiis telumque iacit quod proximus Hopleus
praebuerat: perit expressus conamine sanguis.
tunc tristes socii cupidum bellare (quis ardor!)
et poscentem hastas mediaque in morte negantem
expirare trahunt, summique in margine campi
effultum gemina latera inclinantia parma
ponunt, ac saeui rediturum ad proelia Martis
promittunt flentes. sed et ipse recedere caelum
ingentesque animos extremo frigore labi
sensit, et innixus terrae, 'miserescite,' clamat,
'Inachidae: non ossa precor referantur ut Argos
Aetolumue larem; nec enim mihi cura supremi
funeris: odi artus fragilemque hunc corporis usum,
desertorem animi. caput, o caput, o mihi si quis
apportet, Melanippe, tuum! nam uolueris aruis,
fido equidem, nec me uirtus suprema fefellit.
i, precor, Atrei si quid tibi sanguinis umquam,
Hippomedon, uade, o primis puer inclute bellis

Arcas, et Argolicae Capaneu iam maxime turmae.'
moti omnes, sed primus abit primusque repertum
Astaciden medio Capaneus e puluere tollit
spirantem laeuaque super ceruice reportat,
terga cruentantem concussi uulneris unda:
qualis ab Arcadio rediit Tirynthius antro
captiuumque suem clamantibus intulit Argis.
erigitur Tydeus uultuque occurrit et amens
laetitiaque iraque, ut singultantia uidit
ora trahique oculos seseque agnouit in illo,
imperat abscisum porgi, laeuaque receptum
spectat atrox hostile caput, gliscitque tepentis
lumina torua uidens et adhuc dubitantia figi.
infelix contentus erat: plus exigit ultrix
Tisiphone; iamque inflexo Tritonia patre
uenerat et misero decus inmortale ferebat,
atque illum effracti perfusum tabe cerebri
aspicit et uiuo scelerantem sanguine fauces
(nec comites auferre ualent): stetit aspera Gorgon
crinibus emissis rectique ante ora cerastae
uelauere deam; fugit auersata iacentem,
nec prius astra subit quam mystica lampas et insons
Ilissos multa purgauit lumina lympha.

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
THEBAID IX

Asperat Aonios rabies audita cruenti
Tydeos; ipsi etiam minus ingemuere iacentem
Inachidae, culpantque uirum et rupisse queruntur
fas odii; quin te, diuum implacidissime, quamquam
praecipuum tunc caedis opus, Gradiue, furebas,
offensum uirtute ferunt, nec comminus ipsum
ora sed et trepidos alio torsisse iugales.
ergo profanatum Melanippi funus acerbo
uulnere non aliis ultum Cadmeia pubes
insurgunt stimulis, quam si turbata sepulcris
ossa patrum monstrisque datae crudelibus urnae.
accendit rex ipse super: 'quisquamne Pelasgis
mitis adhuc hominemque gerit? iam morsibus uncis
(pro furor! usque adeo tela exatiauimus?) artus
dilacerant. nonne Hyrcanis bellare putatis
tigribus, aut saeuos Libyae contra ire leones?

et nunc ille iacet (pulchra o solacia leti!)
ore tenens hostile caput, dulcique nefandus
inmoritur tabo; nos ferrum inmite facesque:
illis nuda odia, et feritas iam non eget armis.
sic pergant rabidi claraque hac laude fruantur,
dum uideas haec, summe pater. sed enim hiscere campos
conquesti terraeque fugam mirantur; an istos
uel sua portet humus?' magno sic fatus agebat
procursu fremituque uiros, furor omnibus idem
Tydeos inuisi spoliis raptoque potiri
corpore. non aliter subtexunt astra cateruae
incestarum auium, longe quibus aura nocentem
aera desertasque tulit sine funere mortes;
illo auidae cum uoce ruunt, sonat arduus aether
plausibus, et caelo uolucres cessere minores.
    Fama per Aonium rapido uaga murmure campum
spargitur in turmas (solito pernicior index
cum lugenda refert), donec, cui maxima fando
damna uehit, trepidas lapsa est Polynicis ad aures.
deriguit iuuenis lacrimaeque haesere paratae
et cunctata fides: nimium nam cognita uirtus
Oenidae credi letum suadetque uetatque.
sed postquam haud dubio clades auctore reperta est,
nox oculos mentemque rapit; tum sanguine fixo
membra simul, simul arma ruunt: madet ardua fletu
iam galea atque ocreae clipeum excepere cadentem.
it maestus genua aegra trahens hastamque sequentem,
uulneribus ceu mille grauis totosque per artus
saucius: absistunt socii monstrantque gementes.
tandem ille abiectis, uix quae portauerat, armis
nudus in egregii uacuum iam corpus amici
procidit et tali lacrimas cum uoce profudit:
'hasne tibi, armorum spes o suprema meorum,
Oenide, grates, haec praemia digna rependi,
funus ut inuisa Cadmi tellure iaceres
sospite me? nunc exul ego aeternumque fugatus,
quando alius misero ac melior mihi frater ademptus.
nec iam sortitus ueteres regnique nocentis
periurum diadema peto: quo gaudia tanti
empta mihi aut sceptrum quod non tua dextera tradet?
ite, uiri, solumque fero me linquite fratri:
nil opus arma ultra temptare et perdere mortes;
ite, precor; quid iam dabitis mihi denique maius?
Tydea consumpsi! quanam hoc ego morte piabo?
o socer, o Argi! et primae bona iurgia noctis

alternaeque manus et, longi pignus amoris,
ira breuis! non me ense tuo tunc, maxime Tydeu,
(et poteras) nostri mactatum in limine Adrasti!
quin etiam Thebas me propter et impia fratris
tecta libens, unde haud alius remeasset, adisti,
ceu tibimet sceptra et proprios laturus honores.
iam Telamona pium, iam Thesea fama tacebat.
qualis et ecce iaces! quae primum uulnera mirer?
quis tuus hic, quis ab hoste cruor? quae te agmina quiue
innumeri strauere globi? (num fallor?) et ipse
inuidit pater et tota Mars impulit hasta.'
sic ait, et maerens etiamnum lubrica tabo
ora uiri terget lacrimis dextraque reponit.
'tune meos hostes hucusque exosus, et ultra
sospes ego?' exuerat uagina turbidus ensem
aptabatque neci: comites tenuere, socerque
castigat bellique uices ac fata reuoluens
solatur tumidum, longeque a corpore caro
paulatim, unde dolor letique animosa uoluntas,
amouet ac tacite ferrum inter uerba reponit.
ducitur amisso qualis consorte laborum
deserit inceptum media inter iugera sulcum
taurus iners colloque iugum deforme remisso
parte trahit, partem lacrimans sustentat arator.
    ecce autem hortatus Eteoclis et arma secuti,
lecta manus, iuuenes, quos nec Tritonia bello,
nec prope conlata spreuisset cuspide Mauors,
aduentant; contra, conlecta ut pectora parmae
fixerat atque hastam longe protenderat, haeret
arduus Hippomedon: ceu fluctibus obuia rupes,
cui neque de caelo metus et fracta aequora cedunt,
stat cunctis inmota minis, fugit ipse rigentem
pontus et ex alto miserae nouere carinae.
tunc prior Aonides (ualidam simul eligit hastam):
'non pudet hos manes, haec infamantia bellum
funera dis coram et caelo inspectante tueri?
scilicet egregius sudor memorandaque uirtus
hanc tumulare feram, ne non maerentibus Argos
exequiis lacrimandus eat mollique feretro
infandam eiectans saniem! dimittite curam.
nullae illum uolucres, nulla impia monstra nec ipse,
si demus, pius ignis edat.' nec plura, sed ingens
intorquet iaculum, duro quod in aere moratum
transmissumque tamen clipei stetit orbe secundo.
inde Pheres acerque Lycus; sed cassa Pheretis

hasta redit, Lycus excelso terrore comantem
perstringit galeam: conuulsae cuspide longe
diffugere iubae patuitque ingloria cassis.
ipse nec ire retro, nec in obuia concitus arma
exilit, inque eadem sese uestigia semper
obuersus cunctis profert recipitque, nec umquam
longius indulget dextrae motusque per omnes
corpus amat, corpus seruans circumque supraque
uertitur. imbellem non sic amplexa iuuencum
infestante lupo tunc primum feta tuetur
mater et ancipiti circumfert cornua gyro;
ipsa nihil metuens sexusque oblita minoris
spumat et ingentes imitatur femina tauros.
tandem intermissa iaculantum nube potestas
reddere tela fuit; iamque et Sicyonius Alcon
uenerat auxilio, Pisaeaque praepetis Idae
turma subit cuneumque replent. his laetus in hostes
Lernaeam iacit ipse trabem; uolat illa sagittis
aequa fuga mediumque nihil cunctata Politen
transabit et iuncti clipeum cauat improba Mopsi.
Phocea tum Cydona Tanagraeumque Phalantum
atque Erycem, hunc retro conuersum et tela petentem,
dum spes nulla necis, crinito a uertice figit:
faucibus ille cauis hastam non ore receptam
miratur moriens, pariterque et murmure plenus
sanguis et expulsi salierunt cuspide dentes.
ausus erat furto dextram iniectare Leonteus,
pone uiros atque arma latens, positumque trahebat
prenso crine caput: uidit, quamquam undique crebrae,
Hippomedon, ante ora minae, saeuoque proteruam
abstulit ense manum; simul increpat: 'hanc tibi Tydeus,
Tydeus ipse rapit; post et confecta uirorum
fata time magnosque miser fuge tangere manes!'
ter Cadmea phalanx toruum abduxere cadauer,
ter retrahunt Danai: Siculi uelut anxia puppis
seditione maris nequiquam obstante magistro
errat et auerso redit in uestigia uelo.
non ibi Sidoniae ualuissent pellere coepto
Hippomedonta manus, non illum impacta mouerent
tormenta oppositum, formidatique superbis
turribus impulsus temptato umbone redissent.
sed memor Elysii regis noxasque recensens
Tydeos in medios astu subit impia campos
Tisiphone: sensere acies subitusque cucurrit
sudor equis sudorque uiris, quamquam ore remisso

Inachium fingebat Halyn, nusquam impius ignis
uerberaque, et iussi tenuere silentia crines.
arma gerit iuxtaque feri latus Hippomedontis
blanda genas uocemque uenit, tamen ille loquentis
extimuit uultus admiraturque timorem.
illa autem lacrimans, 'tu nunc' ait 'inclute, frustra
exanimes socios inhumataque corpora Graium
(scilicet is nobis metus, aut iam cura sepulcri?)
protegis; ipse manu Tyria tibi captus Adrastus
raptatur, teque ante alios, te uoce manuque
inuocat; heu qualem lapsare in sanguine uidi,
exutum canos lacero diademate crines!
nec procul hinc, aduerte oculos: ubi plurimus ille
puluis, ubi ille globus.' paulum stetit anxius heros
librabatque metus; premit aspera uirgo: 'quid haeres?
imus? an hi retinent manes, et uilior ille
qui superest?' miserum sociis opus et sua mandat
proelia et unanimi uadit desertor amici,
respiciens tamen et reuocent si forte paratus.
inde legens turbata trucis uestigia diuae
huc illuc frustra ruit auius, impia donec
Eumenis ex oculis reiecta caerula parma
fugit et innumeri galeam rupere cerastae.
aspicit infelix discussa nube quietos
Inachidas currumque nihil metuentis Adrasti.
    et Tyrii iam corpus habent, iam gaudia magnae
testantur uoces, uictorque ululatus aderrat
auribus occultoque ferit praecordia luctu.
ducitur hostili (pro dura potentia fati!)
Tydeus ille solo, modo cui Thebana sequenti
agmina, siue gradus seu frena effunderet, ingens
limes utrimque datus; nusquam arma, manusque quiescunt;
nulla uiri feritas: iuuat ora rigentia leto
et formidatos impune lacessere uultus.
hic amor, hoc una timidi fortesque sequuntur
nobilitare manus, infectaque sanguine tela
coniugibus seruant paruisque ostendere natis.
sic ubi Maura diu populatum rura leonem,
quem propter clausique greges uigilantque magistri,
pastorum lassae debellauere cohortes:
gaudet ager, magno subeunt clamore coloni,
praecerpuntque iubas inmaniaque ora recludunt
damnaque commemorant, seu iam sub culmine fixus
excubat, antiquo seu pendet gloria luco.
    at ferus Hippomedon quamquam iam sentit inane

auxilium et seram rapto pro corpore pugnam,
it tamen et caecum rotat inreuocabilis ensem,
uix socios hostesque, nihil dum tardet euntem,
secernens; sed caede noua iam lubrica tellus
armaque seminecesque uiri currusque soluti
impediunt laeuumque femur, quod cuspide fixum
regis Echionii, sed dissimulauerat ardens,
siue ibi nescierat. maestum uidet Hoplea tandem;
Tydeos hic magni fidus comes et modo frustra
armiger alipedem prona ceruice tenebat
fatorum ignarum domini solumque frementem
quod uacet inque acies audentior ille pedestres.
hunc aspernantem tumido noua pondera tergo
(unam quippe manum domitis expertus ab annis)
corripit adfaturque: 'quid o noua fata recusas,
infelix sonipes? nusquam tibi dulce superbi
regis onus; non iam Aetolo satiabere campo
gaudentemque iubam per stagna Acheloia solues.
quod superest, caros, i, saltem ulciscere manes
aut sequere; extorrem neu tu quoque laeseris umbram
captiuus tumidumque equitem post Tydea portes.'
audisse accensumque putes: hoc fulmine raptum
abstulit et similes minus indignatur habenas.
semifer aeria talis Centaurus ab Ossa
desilit in ualles: ipsum nemora alta tremescunt,
campus equum. trepidi cursu glomerantur anhelo
Labdacidae, premit ille super, necopinaque ferro
colla metens linquit truncos post terga cadentes.
uentum erat ad fluuium; solito tunc plenior alueo
(signa mali) magna se mole Ismenos agebat.
illa breuis requies, illo timida agmina lassam
de campis egere fugam; stupet hospita belli
unda uiros claraque armorum incenditur umbra.
insiluere uadis, magnoque fragore solutus
agger et aduersae latuerunt puluere ripae.
ille quoque hostiles saltu maiore per undas
inruit attonitis (longum dimittere habenas)
sicut erat, tantum uiridi defixa parumper
caespite populeo commendat spicula trunco.
tunc uero exanimes tradunt rapientibus ultro
arma uadis: alii demissa casside, quantum
tendere conatus animae ualuere sub undis,
turpe latent; multi fluuium transmittere nando
adgressi, sed uincla tenent laterique repugnat
balteus et madidus deducit pectora thorax.

qualis caeruleis tumido sub gurgite terror
piscibus, arcani quotiens deuexa profundi
scrutantem delphina uident; fugit omnis in imos
turba lacus uiridesque metu stipantur in algas;
nec prius emersi quam summa per aequora flexus
emicet et uisis malit certare carinis:
talis agit sparsos, mediisque in fluctibus heros
frena manu pariter, pariter regit arma, pedumque
remigio sustentat equum; consuetaque campo
fluctuat et mersas leuis ungula quaerit harenas.
sternit Iona Chromis, Chromin Antiphos, Antiphon Hypseus,
Hypseus Astyagen euasurumque relicto
amne Linum, ni fata uetent et stamine primo
ablatum tellure mori. premit agmina Thebes
Hippomedon, turbat Danaos Asopius Hypseus:
amnis utrumque timet, crasso uada mutat uterque
sanguine, et e fluuio neutri fatale reuerti.
iam laceri pronis uoluuntur cursibus artus
oraque et abscisae redeunt in pectora dextrae,
spicula iam clipeosque leues arcusque remissos
unda uehit, galeasque uetant descendere cristae:
summa uagis late sternuntur flumina telis,
ima uiris; illic luctantur corpora leto,
efflantesque animas retro premit obuius amnis.
    flumineam rapiente uado puer Argipus ulmum
prenderat, insignes umeros ferus ense Menoeceus
amputat; ille cadens, nondum conamine adempto,
truncus in excelsis spectat sua bracchia ramis.
Hypseos hasta Sagen ingenti uulnere mersit,
ille manet fundo, rediit pro corpore sanguis.
desiluit ripis fratrem rapturus Agenor,
heu miser et tenuit, sed saucius ille leuantem
degrauat amplexu: poterat resolutus Agenor
emersisse uadis, piguit sine fratre reuerti.
surgentem dextra Capetum uulnusque minantem
sorbebat rapidus nodato gurgite uertex;
iam uultu, iam crine latet, iam dextera nusquam,
ultimus abruptas ensis descendit in undas.
mille modis leti miseros mors una fatigat.
induit a tergo Mycalesia cuspis Agyrten;
respexit: nusquam auctor erat, sed concita tractu
gurgitis effugiens inuenerat hasta cruorem.
    figitur et ualidos sonipes Aetolus in armos
exiluitque alte ui mortis et aera pendens
uerberat; haud tamen est turbatus fulmine ductor,

sed miseratur equum magnoque ex uulnere telum
exuit ipse gemens et sponte remisit habenas.
inde pedes repetit pugnas gressuque manuque
certior, et segnem Nomium fortemque Mimanta
Thisbaeumque Lichan Anthedoniumque Lycetum
continuat ferro geminisque e fratribus unum
Thespiaden; eadem poscenti fata Panemo:
'uiue superstes' ait 'diraeque ad moenia Thebes
solus abi miseros non decepture parentes.
di bene quod pugnas rapidum deiecit in amnem
sanguinea Bellona manu: trahit unda timentes
gurgite gentili, nuda nec flebilis umbra
stridebit uestros Tydeus inhumatus ad ignes;
ibitis aequoreis crudelia pabula monstris,
illum terra uehit suaque in primordia soluet.'
sic premit aduersos et acerbat uulnera dictis;
ac nunc ense furit, nunc tela natantia captans
ingerit: innuptae comitem Therona Dianae,
ruricolamque Gyan cum fluctiuago Ergino,
intonsumque Hersen, contemptoremque profundi
Crethea nimbosam qui saepe Caphereos arcem
Euboicasque hiemes parua transfugerat alno++
quid non fata queant? traiectus pectora ferro
uoluitur in fluctus, heu cuius naufragus undae!
te quoque sublimi tranantem flumina curru,
dum socios, Pharsale, petis, resupinat ademptis
Dorica cuspis equis; illos uiolentia saeui
gurgitis infelixque iugi concordia mergit.
    nunc age, quis tumidis magnum expugnauerit undis
Hippomedonta labor, cur ipse excitus in arma
Ismenos, doctae nosse indulgete sorores:
uestrum opus ire retro et senium depellere famae.
gaudebat Fauno nymphaque Ismenide natus
maternis bellare tener Crenaeus in undis,
Crenaeus, cui prima dies in gurgite fido
et natale uadum et uirides cunabula ripae.
ergo ratus nihil Elysias ibi posse Sorores,
laetus adulantem nunc hoc, nunc margine ab illo
transit auum, leuat unda gradus, seu defluus ille,
siue obliquus eat; nec cum subit obuius ullas
stagna dedere moras pariterque reuertitur amnis.
non Anthedonii tegit hospitis inguina pontus
blandior, aestiuo nec se magis aequore Triton
exerit, aut carae festinus ad oscula matris
cum remeat tardumque ferit delphina Palaemon.

arma decent umeros, clipeusque insignis et auro
lucidus Aoniae caelatur origine gentis.
Sidonis hic blandi per candida terga iuuenci,
iam secura maris, teneris iam cornua palmis
non tenet, extremis adludunt aequora plantis;
ire putes clipeo fluctusque secare iuuencum.
adiuuat unda fidem pelago, nec discolor amnis.
tunc audax pariter telis et uoce proterua
Hippomedonta petit: 'non haec fecunda ueneno
Lerna, nec Herculeis haustae serpentibus undae:
sacrum amnem, sacrum (et miser experiere!) deumque
altrices inrumpis aquas.' nihil ille, sed ibat
comminus; opposuit cumulo se densior amnis
tardauitque manum; uulnus tamen illa retentum
pertulit atque animae tota in penetralia sedit.
horruit unda nefas, siluae fleuistis utraeque,
et grauiora cauae sonuerunt murmura ripae.
ultimus ille sonus moribundo emersit ab ore,
'mater!', in hanc miseri ciciderunt flumina uocem.
    at genetrix coetu glaucarum cincta sororum
protinus icta malo uitrea de ualle solutis
exiluit furibunda comis, ac uerbere crebro
oraque pectoraque et uiridem scidit horrida uestem.
utque erupit aquis iterumque iterumque trementi
ingeminat 'Crenaee' sono: nusquam ille, sed index
desuper (a miserae nimium noscenda parenti!)
parma natat; iacet ipse procul, qua mixta supremum
Ismenon primi mutant confinia ponti.
fluctiuagam sic saepe domum madidosque penates
Alcyone deserta gemit, cum pignora saeuus
Auster et algentes rapuit Thetis inuida nidos.
mergitur orba iterum, penitusque occulta sub undis
limite non uno, liquidum qua subter eunti
lucet iter, miseri nequiquam funera nati
uestigat plangitque tamen; saepe horridus amnis
obstat, et obducto caligant sanguine uisus.
illa tamen praeceps in tela offendit et enses
scrutaturque manu galeas et prona reclinat
corpora; nec ponto summota intrabat amaram
Dorida, possessum donec iam fluctibus altis
Nereidum miserata cohors ad pectora matris
impulit. illa manu ceu uiuum amplexa reportat
insternitque toris riparum atque umida siccat
mollibus ora comis, atque haec ululatibus addit:
'hoc tibi semidei munus tribuere parentes

nec mortalis auus? sic nostro in gurgite regnas?
mitior heu misero discors alienaque tellus,
mitior unda maris, quae iuxta flumina corpus
rettulit et miseram uisa expectasse parentem.
hine mei uultus? haec torui lumina patris?
hi crines undantis aui? tu nobile quondam
undarum nemorumque decus, quo sospite maior
diua et Nympharum longe regina ferebar.
heu ubinam ille frequens modo circa limina matris
ambitus orantesque tibi seruire Napaeae?
cur nunc te, melius saeuo mansura profundo,
amplexu misero tumulis, Crenaee, reporto
non mihi? nec tantae pudet heu miseretque ruinae,
dure parens? quae te alta et ineluctabilis imo
condidit amne palus, quo nec tam cruda nepotis
funera nec nostri ualeant perrumpere planctus?
ecce furit iactatque tuo se in gurgite maior
Hippomedon, illum ripaeque undaeque tremescunt,
illius impulsu nostrum bibit unda cruorem:
tu piger et trucibus facilis seruire Pelasgis.
ad cineres saltem supremaque iusta tuorum
saeue ueni non hic solum accensure nepotem.'
his miscet planctus multumque indigna cruentat
pectora, caeruleae referunt lamenta sorores:
qualiter Isthmiaco nondum Nereida portu
Leucothean planxisse ferunt, dum pectore anhelo
frigidus in matrem saeuum mare respuit infans.
    at pater arcano residens Ismenos in antro,
unde aurae nubesque bibunt atque imbrifer arcus
pascitur et Tyrios melior uenit annus in agros,
ut lamenta procul, quamquam obstrepit ipse, nouosque
accepit natae gemitus, leuat aspera musco
colla grauemque gelu crinem, ceciditque soluta
pinus adulta manu dimissaque uoluitur urna.
illum per ripas annoso scrupea limo
ora exertantem siluae fluuiique minores
mirantur: tantus tumido de gurgite surgit,
spumosum attollens apicem lapsuque sonoro
pectora caeruleae riuis manantia barbae.
obuia cognatos gemitus casumque nepotis
Nympharum docet una patrem monstratque cruentum
auctorem dextramque premit: stetit arduus alto
amne, manuque genas et nexa uirentibus uluis
cornua concutiens sic turbidus ore profundo
incipit: 'huncne mihi, superum regnator, honorem

quod totiens hospesque tuis et conscius actis
(nec memorare timor) falsa nunc improba fronte
cornua, nunc uetitam currus disiungere Phoeben,
dotalesque rogos deceptaque fulmina uidi
praecipuosque alui natorum? an uilis et illis
gratia? ad hunc certe repsit Tirynthius amnem,
hac tibi flagrantem Bromium restinximus unda.
aspice quas fluuio caedes, quae funera portem
continuus telis alioque adopertus aceruo.
omne uadum belli series tenet, omnis anhelat
unda nefas, subterque animae supraque recentes
errant et geminas iungunt caligine ripas.
ille ego clamatus sacris ululatibus amnis,
qui molles thyrsos Baccheaque cornua puro
fonte lauare feror, stipatus caedibus artas
in freta quaero uias; non Strymonos impia tanto
stagna cruore natant, non spumifer altius Hebrus
Gradiuo bellante rubet. nec te admonet altrix
unda tuasque manus, iam pridem oblite parentum
Liber? an Eous melius pacatur Hydaspes?
at tu, qui tumidus spoliis et sanguine gaudes
insontis pueri, non hoc ex amne potentem
Inachon aut saeuas uictor reuehere Mycenas,
ni mortalis ego et tibi ductus ab aethere sanguis.'
sic ait infrendens et sponte furentibus undis
signa dedit: mittit gelidus montana Cithaeron
auxilia antiquasque niues et pabula brumae
ire iubet; frater tacitas Asopos eunti
conciliat uires et hiulcis flumina uenis
suggerit. ipse cauae scrutatur uiscera terrae
stagnaque torpentesque lacus pigrasque paludes
excutit, atque auidos tollens ad sidera uultus
umentes nebulas exhaurit et aera siccat.
iamque super ripas utroque extantior ibat
aggere, iam medium modo qui superauerat amnem
Hippomedon, intactus aquis umerosque manusque,
miratur creuisse uadem seseque minorem.
hinc atque hinc tumidi fluctus animosaque surgit
tempestas instar pelagi, cum Pliadas haurit
aut nigrum trepidis impingit Oriona nautis.
non secus aequoreo iactat Teumesius amnis
Hippomedonta salo, semperque umbone sinistro
tollitur et clipeum nigrante superuenit aestu
spumeus adsultans fractaque refunditur unda
et cumulo maiore redit; nec mole liquenti

contentus carpit putres seruantia ripas
arbusta annosasque trabes eiectaque fundo
saxa rotat. stat pugna impar amnisque uirique,
indignante deo; nec enim dat terga nec ullis
frangitur ille minis, uenientesque obuius undas
intrat et obiecta dispellit flumina parma.
stat terra fugiente gradus, et poplite tenso
lubrica saxa tenet, genibusque obnixus et haerens
subruta fallaci seruat uestigia limo,
sic etiam increpitans: 'unde haec, Ismene, repente
ira tibi? quoue has traxisti gurgite uires,
imbelli famulate deo solumque cruorem
femineis experte choris, cum Bacchica mugit
buxus et insanae maculant trieterida matres?'
dixerat; atque illi sese deus obtulit ultro
turbidus imbre genas et nube natantis harenae,
nec saeuit dictis, trunca sed pectora quercu
ter quater oppositi, quantum ira deusque ualebat,
impulit adsurgens: tandem uestigia flexit
excussumque manu tegimen, conuersaque lente
terga refert. instant undae sequiturque labantem
amnis ouans; nec non saxis et grandine ferri
desuper infestant Tyrii geminoque repellunt
aggere. quid faciat bellis obsessus et undis?
nec fuga iam misero, nec magnae copia mortis.
    stabat gramineae producta crepidine ripae
undarum ac terrae dubio, sed amicior undis,
fraxinus ingentique uadum possederat umbra.
huius opem (nam qua terras inuaderet?) unca
arripuit dextra: nec pertulit illa trahentem,
sed maiore super, quam stabat, pondere uicta
soluitur et, qua stagna subit radice quibusque
arentem mordebat humum dimissa, superne
iniecit sese trepido ripamque, nec ultra
passa uirum subitae uallauit ponte ruinae.
huc undae coeunt, et ineluctabile caeno
uerticibusque cauis sidit crescitque barathrum.
iamque umeros, iam colla ducis sinuosa uorago
circumit: hic demum uictus suprema fateri
exclamat: 'fluuione (pudet!), Mars inclute, merges
hanc animam, segnesque lacus et stagna subibo
ceu pecoris custos, subiti torrentis iniquis
interceptus aquis? adeone occumbere ferro
non merui?' tandem precibus commota Tonantem
Iuno subit: 'quonam miseros, sator inclute diuum,

Inachidas, quonam usque premes? iam Pallas et odit
Tydea, iam rapto tacuerunt augure Delphi:
en meus Hippomedon, cui gentis origo Mycenae
Argolicique lares numenque ante omnia Iuno
(sic ego fida meis?), pelagi crudelibus ibit
praeda feris? certe tumulos supremaque uictis
busta dabas: ubi Cecropiae post proelia flammae,
Theseos ignis ubi est?' non spernit coniugis aequas
ille preces, leuiterque oculos ad moenia Cadmi
rettulit, et uiso sederunt flumina nutu.
illius exangues umeri et perfossa patescunt
pectora: ceu uentis alte cum elata resedit
tempestas, surgunt scopuli quaesitaque nautis
terra, et ab infestis descendunt aequora saxis.
quid ripas tenuisse iuuat? premit undique nimbo
telorum Phoenissa cohors, nec tegmina membris
ulla, omnisque patet leto; tunc uulnera manant,
quique sub amne diu stupuit cruor, aere nudo
soluitur et tenues uenarum laxat hiatus,
incertique labant undarum e frigore gressus.
procumbit, Getico qualis procumbit in Haemo
seu Boreae furiis putri seu robore quercus
caelo mixta comas, ingentemque aera laxat:
illam nutantem nemus et mons ipse tremescit
qua tellure cadat, quas obruat ordine siluas.
non tamen aut ensem galeamue audacia cuiquam
tangere; uix credunt oculis ingentiaque horrent
funera et astrictis accedunt comminus armis.
    tandem adiit Hypseus capulumque in morte tenenti
extrahit et toruos laxauit casside uultus;
itque per Aonios alte mucrone corusco
suspensam ostentans galeam et clamore superbit:
'hic ferus Hippomedon, hic formidabilis ultor
Tydeos infandi debellatorque cruenti
gurgitis!' agnouit longe pressitque dolorem
magnanimus Capaneus, telumque inmane lacerto
hortatur librans: 'ades o mihi, dextera, tantum
tu praesens bellis et ineuitabile numen,
te uoco, te solam superum contemptor adoro.'
sic ait, et uoti sese facit ipse potentem.
it tremibunda abies clipeum per et aerea texta
loricae tandemque animam sub pectore magno
deprendit: ruit haud alio quam celsa fragore
turris, ubi innumeros penitus quassata per ictus
labitur effractamque aperit uictoribus urbem.

cui super adsistens, 'non infitiamur honorem
mortis' ait 'refer huc oculos, ego uulneris auctor;
laetus abi multumque aliis iactantior umbris!'
tunc ensem galeamque rapit clipeumque reuellit
Hypseos; exanimumque tenens super Hippomedonta,
'accipe' ait 'simul hostiles, dux magne, tuasque
exuuias, ueniet cineri decus et suus ordo
manibus; interea iustos dum reddimus ignes,
hoc ultor Capaneus operit tua membra sepulcro.'
sic anceps dura belli uice mutua Grais
Sidoniisque simul nectebat uulnera Mauors:
hic ferus Hippomedon, illic non segnior Hypseus
fletur, et alterni praebent solacia luctus.
tristibus interea somnum turbata figuris
torua sagittiferi mater Tegeatis ephebi,
crine dato passim plantisque ex more solutis,
ante diem gelidas ibat Ladonis ad undas
purgatura malum fluuio uiuente soporem.
namque per attonitas curarum pondere noctes
saepe et delapsas adytis, quas ipsa dicarat,
exuuias, seque ignotis errare sepulcris
extorrem nemorum Dryadumque a plebe fugatam,
saepe nouos nati bello rediisse triumphos,
armaque et alipedem notum comitesque uidebat,
numquam ipsum, nunc ex umeris fluxisse pharetras,
effigiesque suas simulacraque nota cremari.
praecipuos sed enim illa metus portendere uisa est
nox miserae totoque erexit pectore matrem.
nota per Arcadias felici robore siluas
quercus erat, Triuiae quam desacrauerat ipsa
electam turba nemorum numenque colendo
fecerat: hic arcus et fessa reponere tela,
armaque curua suum et uacuorum terga leonum
figere et ingentes aequantia cornua siluas.
uix ramis locus, agrestes adeo omnia cingunt
exuuiae, et uiridem ferri nitor impedit umbram.
hanc, ut forte iugis longo defessa redibat
uenatu, modo rapta ferox Erymanthidos ursae
ora ferens, multo proscissam uulnere cernit
deposuisse comam et rorantes sanguine ramos
expirare solo; quaerenti nympha cruentas
Maenadas atque hostem dixit saeuisse Lyaeum.
dum gemit et planctu circumdat pectus inani,
abrupere oculi noctem maestoque cubili
exilit et falsos quaerit per lumina fletus.

ergo ut in amne nefas merso ter crine piauit
uerbaque sollicitas matrum solantia curas
addidit, armatae ruit ad delubra Dianae
rore sub Eoo, notasque ex ordine siluas
et quercum gauisa uidet. tunc limine diuae
astitit et tali nequiquam uoce precatur:
'uirgo potens nemorum, cuius non mollia signa
militiamque trucem sexum indignata frequento
more nihil Graio (nec te gens aspera ritu
Colchis Amazoniaeue magis coluere cateruae):
si mihi non umquam thiasi ludusue proteruae
noctis et, inuiso quamuis temerata cubili,
non tamen aut teretes thyrsos aut mollia gessi
pensa, sed in tetricis et post conubia lustris,
sic quoque uenatrix animumque innupta remansi,
nec mihi secretis culpam occultare sub antris
cura, sed ostendi prolem posuique trementem
ante tuos confessa pedes, nec degener ille
sanguinis inque meos reptauit protinus arcus,
tela puer lacrimis et prima uoce poposcit:
hunc mihi (quid trepidae noctes somnusque minantur?),
hunc, precor, audaci qui nunc ad proelia uoto
heu nimium tibi fisus abit, da uisere belli
uictorem, uel, si ampla peto, da uisere tantum!
[si non uictorem des uictum cernere saltem!]
hic sudet tuaque arma ferat. preme dira malorum
signa; quid in nostris, nemoralis Delia, siluis
Maenades hostiles Thebanaque numina regnant?
ei mihi! cur penitus (simque augur cassa futuri!),
cur penitus magnoque interpretor omine quercum?
quod si uera sopor miserae praesagia mittit,
per te maternos, mitis Dictynna, labores
fraternumque decus, cunctis hunc fige sagittis
infelicem uterum; miserae sine funera matris
audiat ille prior!' dixit, fletuque soluto
aspicit et niueae saxum maduisse Dianae.
illam diua ferox etiamnum in limine sacro
expositam et gelidas uerrentem crinibus aras
linquit, et in mediis frondentem Maenalon astris
exuperat gressu saltumque ad moenia Cadmi
destinat, interior caeli qua semita lucet
dis tantum, et cunctas iuxta uidet ardua terras.
iamque fere medium Parnasi frondea praeter
colla tenebat iter, cum fratrem in nube corusca
aspicit haud solito uisu: remeabat ab armis

maestus Echioniis, demersi funera lugens
auguris. inrubit caeli plaga sidere mixto,
occursuque sacro pariter iubar arsit utrimque,
et coiere arcus et respondere pharetrae.
ille prior: 'scio, Labdacias, germana, cohortes
et nimium fortes ausum petis Arcada pugnas.
fida rogat genetrix: utinam indulgere precanti
fata darent! en ipse mei (pudet!) inritus arma
cultoris frondesque sacras ad inania uidi
Tartara et in memet uersos descendere uultus;
nec tenui currus terraeque abrupta coegi,
saeuus ego inmeritusque coli. lugentia cernis
antra, soror, mutasque domos: haec sola rependo
dona pio comiti; nec tu peritura mouere
auxilia et maestos in uanum perge labores.
finis adest iuueni, non hoc mutabile fatum,
nec te de dubiis fraterna oracula fallunt.'
'sed decus extremum misero,' confusa uicissim
uirgo refert, 'duraeque licet solacia morti
quaerere, nec fugiet poenas quicumque nefandam
insontis pueri scelerarit sanguine dextram
impius, et nostris fas sit saeuire sagittis.'
sic effata mouet gressus libandaque fratri
parcius ora tulit, Thebasque infesta petiuit.
    at pugna ereptis maior crudescit utrimque
regibus, alternosque ciet uindicta furores.
Hypseos hinc turmae desolatumque magistro
agmen, at hinc grauius fremit Hippomedontis adempti
orba cohors; praebent obnixi corpora ferro,
idem ardor rabidis externum haurire cruorem
ac fudisse suum, nec se uestigia mutant:
stat cuneo defixa acies, hostique cruento
dant animas et terga negant: cum lapsa per auras
uertice Dircaei uelox Latonia montis
astitit; agnoscunt colles notamque tremescit
silua deam, saeuis ubi quondam exerta sagittis
fecundam lasso Nioben consumpserat arcu.
    illum acies inter coepta iam caede superbum
nescius armorum et primas tunc passus habenas
uenator raptabat equus, quem discolor ambit
tigris et auratis aduerberat unguibus armos.
colla sedent nodis, et castigata iubarum
libertas, nemorisque notae sub pectore primo
iactantur niueo lunata monilia dente.
ipse bis Oebalio saturatam murice pallam

lucentesque auro tunicas (hoc neuerat unum
mater opus) tenui collectus in ilia uinclo,
cornipedis laeuo clipeum demiserat armo,
ense grauis nimio: tereti iuuat aurea morsu
fibula pendentis circum latera aspera cinctus,
uaginaeque sonum tremulumque audire pharetrae
murmur et a cono missas in terga catenas;
interdum cristas hilaris iactare comantes
et pictum gemmis galeae iubar. ast ubi pugna
cassis anhela calet, resoluto uertice nudus
exoritur: tunc dulce comae radiisque trementes
dulce nitent uisus et, quas dolet ipse morari,
nondum mutatae rosea lanugine malae.
nec formae sibi laude placet multumque seueris
asperat ora minis, sed frontis seruat honorem
ira decens. dat sponte locum Thebana iuuentus,
natorum memores, intentaque tela retorquent;
sed premit et saeuas miserantibus ingerit hastas.
illum et Sidoniae iuga per Teumesia Nymphae
bellantem atque ipso sudore et puluere gratum
laudant, et tacito ducunt suspiria uoto.
talia cernenti mitis subit alta Dianae
corda dolor, fletuque genas uiolata, 'quod,' inquit
'nunc tibi, quod leti quaeram dea fida propinqui
effugium? haecne ultro properasti in proelia, saeue
ac miserande puer? cruda heu festinaque uirtus
suasit et hortatrix animosi gloria leti!
scilicet angustum iamdudum urguentibus annis
Maenalium tibi, parue, nemus, perque antra ferarum
uix tutae sine matre uiae, siluestria cuius
nondum tela procax arcumque implere ualebas.
et nunc illa meas ingentem plangit ad aras
inuidiam surdasque fores et limina lassat:
tu dulces lituos ululataque proelia gaudes
felix et miserae tantum moriture parenti.'
ne tamen extremo frustra morientis honori
adfuerit, uenit in medios caligine fulua
saepta globos, primumque leues furata sagittas
audacis tergo pueri caelestibus implet
goryton telis, quorum sine sanguine nullum
decidit; ambrosio tunc spargit membra liquore,
spargit equum, ne quo uioletur uulnere corpus
ante necem, cantusque sacros et conscia miscet
murmura, secretis quae Colchidas ipsa sub antris
nocte docet monstratque feras quaerentibus herbas.

tunc uero exerto circumuolat igneus arcu
nec se mente regit, patriae matrisque suique
inmemor, et nimium caelestibus utitur armis:
ut leo, cui paruo mater Gaetula cruentos
suggerit ipsa cibos, cum primum crescere sensit
colla iubis toruusque nouos respexit ad ungues,
indignatur ali, tandemque effusus apertos
liber amat campos et nescit in antra reuerti.
quos, age, Parrhasio sternis, puer improbe, cornu?
prima Tanagraeum turbauit harundo Coroebum
extremo galeae primoque in margine parmae
angusta transmissa uia: stat faucibus unda
sanguinis, et sacri facies rubet igne ueneni.
saeuius Eurytion, cui luminis orbe sinistro
callida tergeminis acies se condidit uncis.
ille trahens oculo plenam labente sagittam
ibat in auctorem: sed diuum fortia quid non
tela queant? alio geminatum lumine uulnus
expleuit tenebras; sequitur tamen improbus hostem,
qua meminit, fusum donec prolapsus in Idan
decidit: hic saeui miser inter funera belli
palpitat et mortem sociosque hostesque precatur.
addit Abantiadas, insignem crinibus Argum
et male dilectum miserae Cydona sorori.
[illi perfossum telo patefecerat inguen]
. . .
huic geminum obliqua traiecit harundine tempus,
exilit hac ferrum, uelox hac penna remansit;
fluxit utrimque cruor. nulli tela aspera mortis
dant ueniam, non forma Lamum, non infula Lygdum,
non pubescentes texerunt Aeolon anni:
figitur ora Lamus, flet saucius inguina Lygdus,
perfossus telo niueam gemis, Aeole, frontem.
te praeceps Euboea tulit, te candida Thisbe
miserat, hunc uirides non excipietis ~Amyclae.
numquam cassa manus, nullum sine numine fugit
missile, nec requies dextrae, sonitumque priori
iungit harundo sequens. unum quis crederet arcum
aut unam saeuire manum? modo derigit ictus,
nunc latere alterno dubius conamina mutat,
nunc fugit instantes et solo respicit arcu.
et iam mirantes indignantesque coibant
Labdacidae, primusque Iouis de sanguine claro
Amphion ignarus adhuc, quae funera campis
ille daret: 'quonam usque moram lucrabere fati,

o multum meritos puer orbature parentes?
quin etiam menti tumor atque audacia gliscit,
congressus dum nemo tuos pugnamque minorem
dignatur bellis, iramque relinqueris infra.
i, repete Arcadiam mixtusque aequalibus illic,
dum ferus hic uero desaeuit puluere Mauors,
proelia lude domi: quodsi te maesta sepulcri
fama mouet, dabimus leto moriare uirorum!'
iamdudum hunc contra stimulis grauioribus ardet
trux Atalantiades; necdum ille quierat, et infit:
'sera etiam in Thebas, quarum hic exercitus, arma
profero; quisnam adeo puer, ut bellare recuset
talibus? Arcadiae stirpem et fera semina gentis,
non Thebana uides: non me sub nocte silenti
Thyias Echionio genetrix famulata Lyaeo
edidit, haud umquam deformes uertice mitras
induimus turpemque manu iactauimus hastam.
protinus astrictos didici reptare per amnes
horrendasque domos magnarum intrare ferarum
et++quid plura loquar? ferrum mea semper et arcus
mater habet, uestri feriunt caua tympana patres.'
non tulit Amphion uultumque et in ora loquentis
telum inmane rotat; sed ferri lumine diro
turbatus sonipes sese dominumque retorsit
in latus atque auidam transmisit deuius hastam.
acrior hoc iuuenem stricto mucrone petebat
Amphion, cum se medio Latonia campo
iecit et ante oculos omni stetit obuia uultu.
haerebat iuueni deuinctus amore pudico
Maenalius Dorceus, cui bella suumque timorem
mater et audaces pueri mandauerat annos.
huius tum uultu dea dissimulata profatur:
'hactenus Ogygias satis infestasse cateruas,
Parthenopaee, satis; miserae iam parce parenti,
parce deis, quicumque fauent.' nec territus ille:
'hunc sine me (non plura petam), fidissime Dorceu,
sternere humi, qui tela meis gerit aemula telis
et similes cultus et frena sonantia iactat.
frena regam, cultus Triuiae pendebitis alto
limine, captiuis matrem donabo pharetris.'
audiit et mixto risit Latonia fletu.
    uiderat hanc caeli iamdudum in parte remota
Gradiuum complexa Venus, dumque anxia Thebas
commemorat Cadmumque uiro caraeque nepotes
Harmoniae, pressum tacito sub corde dolorem

tempestiua mouet: 'nonne hanc, Gradiue, proteruam
uirginitate uides mediam se ferre uirorum
coetibus, utque acies audax et Martia signa
temperet? en etiam donat praebetque necandos
tot nostra de gente uiros. huic tradita uirtus,
huic furor? agrestes superest tibi figere dammas.'
desiluit iustis commotus in arma querelis
Bellipotens, cui sola uagum per ina ruenti
Ira comes, reliqui sudant ad bella Furores.
nec mora, cum maestam monitu Letoida duro
increpat adsistens: 'non haec tibi proelia diuum
dat pater; armiferum ni protinus improba campum
deseris, huic aequam nosces nec Pallada dextrae.'
quid faciat contra? premit hinc Mauortia cuspis,
hinc plenae tibi, parue, colus, Iouis inde seueri
uultus: abit solo post haec euicta pudore.
at pater Ogygias Mauors circumspicit alas
horrendumque Dryanta mouet, cui sanguinis auctor
turbidus Orion, comitesque odisse Dianae
(inde furit) patrium. hic turbatos arripit ense
Arcadas exarmatque ducem; cadit agmine longo
Cyllenes populus Tegeesque habitator opacae
Aepytiique duces Telphusiacaeque phalanges.
ipsum autem et lassa fidit prosternere dextra,
nec seruat uires: etenim huc iam fessus et illuc
mutabat turmas; urguent praesagia mille
funeris, et nigrae praecedunt nubila mortis.
iamque miser raros comites uerumque uidebat
Dorcea, iam uires paulatim abscedere sensit,
sentit et exhaustas umero leuiore pharetras;
iam minus atque minus fert ira, puerque uidetur
et sibi, cum torua clipei metuendus obarsit
luce Dryas: tremor ora repens ac uiscera torsit
Arcados; utque feri uectorem fulminis albus
cum supra respexit olor, cupit hiscere ripam
Strymonos et trepidas in pectora contrahit alas:
sic iuuenem saeui conspecta mole Dryantis
iam non ira subit, sed leti nuntius horror.
arma tamen, frustra superos Triuiamque precatus,
molitur pallens et surdos expedit arcus.
iamque instat telis dextramque obliquus in ulnam
cornua contingit mucrone et pectora neruo,
cum ducis Aonii magno cita turbine cuspis
fertur in aduersum neruique obliqua sonori
uincla secat: pereunt ictus, manibusque remissis

uana supinato ceciderunt spicula cornu.
tunc miser et frenos turbatus et arma remisit,
uulneris impatiens umeri quod tegmine dextri
intrarat facilemque cutem; subit altera cuspis
cornipedisque fugam succiso poplite sistit.
tum cadit ipse Dryas (mirum!) nec uulneris umquam
conscius: olim auctor teli causaeque patebant.
    at puer infusus sociis in deuia campi
tollitur (heu simplex aetas!) moriensque iacentem
flebat equum; cecidit laxata casside uultus,
aegraque per trepidos expirat gratia uisus,
et prensis concussa comis ter colla quaterque
stare negant, ipsisque nefas lacrimabile Thebis,
ibat purpureus niueo de pectore sanguis.
tandem haec singultu uerba incidente profatur:
'labimur, i, miseram, Dorceu, solare parentem.
illa quidem, si uera ferunt praesagia curae,
aut somno iam triste nefas aut omine uidit.
tu tamen arte pia trepidam suspende diuque
decipito; neu tu subitus neue arma tenenti
ueneris, et tandem, cum iam cogere fateri,
dic: "merui, genetrix, poenas; inuita capesse:
arma puer rapui, nec te retinente quieui,
nec tibi sollicitae saltem inter bella peperci.
uiue igitur potiusque animis irascere nostris
et iam pone metus. frustra de colle Lycaei
anxia prospectas, si quis per nubila longe
aut sonus aut nostro sublatus ab agmine puluis:
frigidus et nuda iaceo tellure, nec usquam
tu prope, quae uultus efflantiaque ora teneres.
hunc tamen, orba parens, crinem,"' dextraque secandum
praebuit, '"hunc toto capies pro corpore crinem,
comere quem frustra me dedignante solebas.
huic dabis exequias, atque inter iusta memento
ne quis inexpertis hebetet mea tela lacertis
dilectosque canes ullis agat amplius antris.
haec autem primis arma infelicia castris
ure, uel ingratae crimen suspende Dianae."'

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
THEBAID X

Obruit Hesperia Phoebum nox umida porta,
imperiis properata Iouis; nec castra Pelasgum
aut Tyrias miseratus opes, sed triste tot extra
agmina et inmeritas ferro decrescere gentes.
panditur inmenso deformis sanguine campus:
illic arma et equos, ibant quibus ante superbi,
funeraque orba rogis neglectaque membra relinquunt.
tunc inhonora cohors laceris insignibus aegras
secernunt acies, portaeque, ineuntibus arma
angustae populis, latae cepere reuersos.
par utrimque dolor; sed dant solacia Thebis
quattuor errantes Danaum sine praeside turmae:
ceu mare per tumidum uiduae moderantibus alni,
quas deus et casus tempestatesque gubernant.
inde animus Tyriis non iam sua castra, sed ultro
hostilem seruare fugam, ne forte Mycenas,
contenti rediisse, petant: dat tessera signum
excubiis, positaeque uices; dux noctis opertae
sorte Meges ultroque Lycus. iamque ordine iusso
arma, dapes ignemque ferunt; rex firmat euntes:
'uictores Danaum (neque enim lux crastina longe,
nec quae pro timidis intercessere tenebrae
semper erunt), augete animos et digna secundis
pectora ferte deis. iacet omnis gloria Lernae
praecipuaeque manus: subiit ultricia Tydeus
Tartara, Mors subitam integri stupet auguris umbram,
Ismenos raptis tumet Hippomedontis opimis,
Arcada belligeris pudet adnumerare tropaeis.
in manibus merces, nusquam capita ardua belli
monstrataeque ducum septena per agmina cristae;
scilicet Adrasti senium fraterque iuuenta
peior et insanis Capaneus metuendus in armis.
ite age et obsessis uigilem circumdate flammam!
nulli ex hoste metus: praedam adseruatis opesque
iam uestras.' sic ille truces hortatibus implet
Labdacidas, iuuat exhaustos iterare labores:
sicut erant (puluis sudorque cruorque per artus
mixtus adhuc) uertere gradum; uix obuia passi
conloquia, amplexus etiam dextrasque suorum
excussere umeris. tunc frontem auersaque terga
partiti laterumque sinus, uallum undique cingunt
ignibus infestis. rabidi sic agmine multo
sub noctem coiere lupi, quos omnibus agris
nil non ausa fames longo tenuauit hiatu:
iam stabula ipsa premunt, torquet spes inrita fauces

balatusque tremens pinguesque ab ouilibus aurae;
quod superest, duris adfrangunt postibus ungues
pectoraque, et siccos minuunt in limine dentes.
  at procul Argolici supplex in margine templi
coetus et ad patrias fusae Pelopeides aras
sceptriferae Iunonis opem reditumque suorum
exposcunt, pictasque fores et frigida uultu
saxa terunt paruosque docent procumbere natos.
condiderant iam uota diem; nox addita curas
iungit, et ingestis uigilant altaria flammis.
peplum etiam dono, cuius mirabile textum
nulla manu sterilis nec dissociata marito
uersarat, calathis castae uelamina diuae
haud spernenda ferunt, uariis ubi plurima floret
purpura picta modis mixtoque incenditur auro.
ipsa illic magni thalamo desponsa Tonantis,
expers conubii et timide positura sororem,
lumine demisso pueri Iouis oscula libat
simplex et nondum furtis offensa mariti.
hoc tunc Argolicae sanctum uelamine matres
induerant ebur, et lacrimis questuque rogabant:
'aspice sacrilegas Cadmeae paelicis arces,
siderei regina poli, tumulumque rebellem
disice et in Thebas aliud (potes) excute fulmen.'
quid faciat? scit Fata suis contraria Grais
auersumque Iouem, sed nec periisse precatus
tantaque dona uelit; tempus tamen obuia magni
fors dedit auxilii. uidet alto ex aethere clausa
moenia et insomni uallum statione teneri:
horruit irarum stimulis motaque uerendum
turbauit diadema coma: non saeuius arsit
Herculeae cum matris onus geminosque Tonantis
secubitus uacuis indignaretur in astris.
ergo intempesta somni dulcedine captos
destinat Aonios leto praebere, suamque
orbibus accingi solitis iubet Irin et omne
mandat opus. paret iussis dea clara polumque
linquit et in terras longo suspenditur arcu.
  stat super occiduae nebulosa cubilia Noctis
Aethiopasque alios, nulli penetrabilis astro,
lucus iners, subterque cauis graue rupibus antrum
it uacuum in montem, qua desidis atria Somni
securumque larem segnis Natura locauit.
limen opaca Quies et pigra Obliuio seruant
et numquam uigili torpens Ignauia uultu.

Otia uestibulo pressisque Silentia pennis
muta sedent abiguntque truces a culmine uentos
et ramos errare uetant et murmura demunt
alitibus. non hic pelagi, licet omnia clament
litora, non ullus caeli fragor; ipse profundis
uallibus effugiens speluncae proximus amnis
saxa inter scopulosque tacet: nigrantia circum
armenta omne solo recubat pecus, et noua marcent
germina, terrarumque inclinat spiritus herbas.
mille intus simulacra dei caelauerat ardens
Mulciber: hic haeret lateri redimita Voluptas,
hic comes in requiem uergens Labor, est ubi Baccho,
est ubi Martigenae socium puluinar Amori
obtinet. interius tecti in penetralibus altis
et cum Morte iacet, nullique ea tristis imago
cernitur. hae species. ipse autem umentia subter
antra soporifero stipatos flore tapetas
incubat; exhalant uestes et corpore pigro
strata calent, supraque torum niger efflat anhelo
ore uapor; manus haec fusos a tempore laeuo
sustentat crines, haec cornu oblita remisit.
adsunt innumero circum uaga Somnia uultu,
uera simul falsis permixtaque ~flumina flammis~
Noctis opaca cohors, trabibusque ac postibus haerent,
aut tellure iacent. tenuis, qui circuit aulam,
inualidusque nitor, primosque hortantia somnos
languida succiduis expirant lumina flammis.
    huc se caeruleo librauit ab aethere uirgo
discolor: effulgent siluae, tenebrosaque tempe
arrisere deae, et zonis lucentibus icta
euigilat domus; ipse autem nec lampade clara
nec sonitu nec uoce deae perculsus eodem
more iacet, donec radios Thaumantias omnes
impulit inque oculos penitus descendit inertes.
tunc sic orsa loqui nimborum fulua creatrix:
'Sidonios te Iuno duces, mitissime diuum
Somne, iubet populumque trucis defigere Cadmi,
qui nunc euentu belli tumefactus Achaeum
peruigil adseruat uallum et tua iura recusat.
da precibus tantis; rara est hoc posse facultas
placatumque Iouem dextra Iunone mereri.'
dixit, et increpitans languentia pectora dextra,
ne pereant uoces, iterumque iterumque monebat.
ille deae iussis uultu, quo nutat, eodem
adnuit; excedit grauior nigrantibus antris

Iris et obtusum multo iubar excitat imbri.
ipse quoque et uolucrem gressum et uentosa citauit
tempora, et obscuri sinuatam frigore caeli
impleuit chlamydem, tacitoque per aethera cursu
fertur et Aoniis longe grauis inminet aruis.
illius aura solo uolucres pecudesque ferasque
explicat, et penitus, quemcumque superuolat orbem,
languida de scopulis sidunt freta, pigrius haerent
nubila, demittunt extrema cacumina siluae,
pluraque laxato ceciderunt sidera caelo.
primus adesse deum subita caligine sensit
campus, et innumerae uoces fremitusque uirorum
summisere sonum; cum uero umentibus alis
incubuit piceaque haud umquam densior umbra
castra subit, errare oculi resolutaque colla,
et medio adfatu uerba imperfecta relinqui.
mox et fulgentes clipeos et saeua remittunt
pila manu, lassique cadunt in pectora uultus.
et iam cuncta silent: ipsi iam stare recusant
cornipedes, ipsos subitus cinis abstulit ignes.
at non et trepidis eadem Sopor otia Grais
suadet, et adiunctis arcet sua nubila castris
noctiuagi uis blanda dei: stant undique in armis
foedam indignantes noctem uigilesque superbos.
ecce repens superis animum lymphantibus horror
Thiodamanta subit formidandoque tumultu
pandere fata iubet, siue hanc Saturnia mentem,
siue nouum comitem bonus instigabat Apollo.
prosilit in medios, uisu audituque tremendus
impatiensque dei, fragili quem mente receptum
non capit: exundant stimuli, nudusque per ora
stat furor, et trepidas incerto sanguine tendit
exhauritque genas; acies huc errat et illuc,
sertaque mixta comis sparsa ceruice flagellat.
sic Phryga terrificis genetrix Idaea cruentum
elicit ex adytis consumptaque bracchia ferro
scire uetat; quatit ille sacras in pectora pinus
sanguineosque rotat crines et uulnera cursu
exanimat: pauet omnis ager, respersaque cultrix
arbor, et attoniti currum erexere leones.
uentum ad consilii penetrale domumque uerendam
signorum, magnis ubi dudum cladibus aeger,
rerum extrema mouens, frustra consultat Adrastus.
stant circum subiti proceres, ut quisque perempto
proximus, et magnis loca desolata tuentur

regibus, haud laeti seque huc creuisse dolentes.
non secus amisso medium cum praeside puppis
fregit iter, subit ad uidui moderamina claui
aut laterum custos aut quem penes obuia ponto
prora fuit: stupet ipsa ratis tardeque sequuntur
arma, nec accedit domino tutela minori.
ergo alacer trepidos sic erigit augur Achiuos:
'magna deum mandata, duces, monitusque uerendos
aduehimus: non hae nostro de pectore uoces:
ille canit, cui me famulari et sumere uittas
uestra fides, ipso non discordante, subegit.
nox fecunda operum pulchraeque accommoda fraudi
panditur augurio diuum; uocat obuia Virtus,
et poscit Fortuna manus. stupet obruta somno
Aonidum legio: tempus nunc funera regum
ulcisci miserumque diem; rapite arma morasque
frangite portarum: sociis hoc subdere flammas,
hoc tumulare suos. equidem haec et Marte diurno,
dum res infractae pulsique in terga redimus,
(per tripodas iuro et rapti noua fata magistri)
uidi, et me uolucres circum plausere secundae.
sed nunc certa fides. modo me sub nocte silenti
ipse, ipse adsurgens iterum tellure soluta,
qualis erat (solos infecerat umbra iugales),
Amphiaraus adit: non uanae monstra quietis,
nec somno comperta loquor. "tune," inquit, "inertes
Inachidas (redde haec Parnasia serta meosque
redde deos) tantam patiere amittere noctem,
degener? haec egomet caeli secreta uagosque
edocui lapsus? uade heia, ulciscere ferro
nos saltem!" dixit, meque haec ad limina uisus
cuspide sublata totoque impellere curru.
quare agite, utendum superis; non comminus hostes
sternendi: bellum iacet, et saeuire potestas.
ecqui aderunt, quos ingenti se attollere fama
non pigeat, dum fata sinunt? iterum ecce benignae
noctis aues; sequor, et comitum licet agmina cessent,
solus eo! atque adeo uenit ille et quassat habenas.'
    talia uociferans noctem exturbabat, euntque
non secus accensi proceres quam si omnibus idem
corde deus: flagrant comitari et iungere casus.
ter denos numero, turmarum robora, iussus
ipse legit; circa fremit indignata iuuentus
cetera, cur maneant castris ignauaque seruent
otia: pars sublime genus, pars facta suorum,

pars sua, sortem alii clamant, sortem undique poscunt.
gaudet in aduersis animoque adsurgit Adrastus.
uertice sic Pholoes uolucrum nutritor equorum,
cum fetura gregem pecoroso uere nouauit,
laetatur cernens hos montis in ardua niti,
hos innare uadis, certare parentibus illos;
tunc uacuo sub corde mouet, qui molle domandi
ferre iugum, qui terga boni, quis in arma tubasque
natus, ad Eleas melior quis surgere palmas:
talis erat turmae ductor longaeuus Achiuae.
nec deest coeptis: 'unde haec tam sera repente
numina? qui fractos superi rediistis ad Argos?
estne hic infelix uirtus, gentique superstes
sanguis, et in miseris animorum semina durant?
laudo equidem, egregii iuuenes, pulchraque meorum
seditione fruor; sed fraudem et operta paramus
proelia, celandi motus: numquam apta latenti
turba dolo. seruate animos, uenit ultor in hostes
ecce dies; tunc arma palam, tunc ibimus omnes.'
his tandem uirtus iuuenum frenata quieuit:
non aliter moto quam si pater Aeolus antro
portam iterum saxo premat imperiosus et omne
claudat iter, iam iam sperantibus aequora uentis.
insuper Herculeum sibi iungit Agyllea uates
Actoraque: hic aptus suadere, hic robore iactat
non cessisse patri; comites tribus ordine deni,
horrendum Aoniis et contra stantibus agmen.
ipse noui gradiens furta ad Mauortia belli
ponit adoratas, Phoebea insignia, frondes,
longaeuique ducis gremio commendat honorem
frontis, et oblatam Polynicis munere grato
loricam galeamque subit. ferus Actora magno
ense grauat Capaneus, ipse haud dignatus in hostem
ire dolo superosque sequi. permutat Agylleus
arma trucis Nomii: quid enim fallentibus umbris
arcus et Herculeae iuuissent bella sagittae?
inde per abruptas castrorum ex aggere pinnas,
ne grauis exclamet portae mugitus aenae,
praecipitant saltu; nec longum, et protinus ingens
praeda solo ceu iam exanimes multoque peracti
ense iacent. 'ite, o socii, quacumque uoluptas
caedis inexhaustae, superisque fauentibus, oro,
sufficite!' hortatur clara iam uoce sacerdos,
'cernitis expositas turpi marcore cohortes?
pro pudor! Argolicas hinc ausi obsidere portas,

hi seruare uiros?' sic fatus, et exuit ensem
fulmineum rapidaque manu morientia transit
agmina. quis numeret caedes, aut nomine turbam
exanimem signare queat? subit ordine nullo
tergaque pectoraque et galeis inclusa relinquit
murmura permiscetque uagos in sanguine manes:
hunc temere explicitum stratis, hunc sero remissis
gressibus inlapsum clipeo et male tela tenentem,
coetibus hos mediis uina inter et arma iacentes,
adclines clipeis alios, ut quemque ligatum
infelix tellure sopor supremaque nubes
obruerat. nec numen abest, armataque Iuno
lunarem quatiens exerta lampada dextra
pandit iter firmatque animos et corpora monstrat.
sentit adesse deam, tacitus sed gaudia celat
Thiodamas; iam tarda manus, iam debile ferrum
et caligantes nimiis successibus irae.
Caspia non aliter magnorum in strage iuuencum
tigris, ubi inmenso rabies placata cruore
lassauitque genas et crasso sordida tabo
confudit maculas, spectat sua facta doletque
defecisse famem: uictus sic augur inerrat
caedibus Aoniis; optet nunc bracchia centum
centenasque in bella manus; iam taedet inanes
exhaurire animas, hostemque adsurgere mallet.
parte alia segnes magno satus Hercule uastat
Sidonios Actorque alia, sua quemque cruento
limite turba subit: stagnant nigrantia tabo
gramina, sanguineis nutant tentoria riuis;
fumat humus, somnique et mortis anhelitus una
uoluitur; haud quisquam uisus aut ora iacentum
erexit: tali miseris deus aliger umbra
incubat et tantum morientia lumina soluit.
traxerat insomnis cithara ludoque suprema
sidera iam nullos uisurus Ialmenus ortus,
Sidonium paeana canens; huic languida ceruix
in laeuum cogente deo, mediaque iacebant
colla relicta lyra: ferrum per pectus Agylleus
exigit aptatamque caua testudine dextram
percutit et digitos inter sua fila trementes.
proturbat mensas dirus liquor: undique manant
sanguine permixti latices, et Bacchus in altos
crateras paterasque redit. ferus occupat Actor
implicitum fratri Thamyrin, Tagus haurit Echecli
terga coronati, Danaus caput amputat Hebri:

nescius heu rapitur fatis, hilarisque sub umbras
uita fugit mortisque ferae lucrata dolores.
stratus humo gelida subter iuga fida rotasque
Calpetus Aonios gramen gentile metentes
proflatu terrebat equos: madida ora redundant
accensusque mero sopor aestuat; ecce iacentis
Inachius uates iugulum fodit, expulit ingens
uina cruor fractumque perit in sanguine murmur.
fors illi praesaga quies, nigrasque grauatus
per somnum Thebas et Thiodamanta uidebat.
quarta soporiferae superabant tempora nocti,
cum uacuae nubes et honor non omnibus astris,
adflatusque fugit curru maiore Bootes.
iamque ipsum defecit opus, cum prouidus Actor
Thiodamanta uocat: 'satis haec inopina Pelasgis
gaudia: uix ullos tanto reor agmine saeuam
effugisse necem, ni quos deformis in alto
sanguine degeneres occultat uita; secundis
pone modum; sunt et diris sua numina Thebis.
forsitan et nobis modo quae fauere recedunt.'
paruit, et madidas tollens ad sidera palmas:
'Phoebe, tibi exuuias monstratae praemia noctis
nondum ablutus aquis (tibi enim haec ego sacra litaui)
trado ferus miles tripodum fidusque sacerdos.
si non dedecui tua iussa tulique prementem,
saepe ueni, saepe hanc dignare inrumpere mentem.
nunc tibi crudus honos, trunca arma cruorque uirorum:
at patrias si quando domos optataque, Paean,
templa, Lycie, dabis, tot ditia dona sacratis
postibus et totidem uoti memor exige tauros.'
dixerat, et laetis socios reuocabat ab armis.
uenerat hos inter fato Calydonius Hopleus
Maenaliusque Dymas, dilecti regibus ambo,
regum ambo comites, quorum post funera maesti
uitam indignantur. prior Arcada concitat Hopleus:
'nullane post manes regis tibi cura perempti,
care Dyma, teneant quem iam fortasse uolucres
Thebanique canes? patriae quid deinde feretis,
Arcades? en reduces contra uenit aspera mater:
funus ubi? at nostro semper sub pectore Tydeus
saeuit inops tumuli, quamuis patientior artus
ille nec abruptis adeo lacrimabilis annis.
ire tamen saeuumque libet nullo ordine passim
scrutari campum, mediasue inrumpere Thebas.'
excipit orsa Dymas: 'per ego haec uaga sidera iuro,

per ducis errantes instar mihi numinis umbras,
idem animus misero; comitem circumspicit olim
mens humili luctu, sed nunc prior ibo'—uiamque
incohat et maesto conuersus ad aethera uultu
sic ait: 'arcanae moderatrix Cynthia noctis,
si te tergeminis perhibent uariare figuris
numen et in siluas alio descendere uultu,
ille comes nuper nemorumque insignis alumnus,
ille tuus, Diana, puer (nunc respice saltem)
quaeritur.' intendit pronis dea curribus almum
sidus et admoto monstrauit funera cornu.
apparent campi Thebaeque altusque Cithaeron:
sic ubi nocturnum tonitru malus aethera frangit
Iuppiter, absiliunt nubes et fulgure claro
astra patent, subitusque oculis ostenditur orbis.
accepit radios et eadem percitus Hopleus
Tydea luce uidet; longe dant signa per umbras
mutua laetantes, et amicum pondus uterque,
ceu reduces uitae saeuaque a morte remissos,
subiecta ceruice leuant; nec uerba, nec ausi
flere diu: prope saeua dies indexque minatur
ortus. eunt taciti per maesta silentia magnis
passibus exhaustasque dolent pallere tenebras.
inuida fata piis et fors ingentibus ausis
rara comes. iam castra uident animisque propinquant,
et decrescit onus, subiti cum pulueris umbra
et sonus a tergo. monitu ducis acer agebat
Amphion equites, noctem uigilataque castra
explorare datus, primusque per auia campi
usque procul (necdum totas lux soluerat umbras)
nescio quid uisu dubium incertumque moueri
corporaque ire uidet; subitus mox fraude reperta
exclamat, 'cohibete gradum quicumque!' sed hostes
esse patet: miseri pergunt anteire timentque
non sibi; tunc mortem trepidis minitatur et hastam
expulit, ac uanos alte leuat eminus ictus,
adfectans errare manum. stetit illa Dymantis
ante oculos, qui forte prior, gressumque repressit.
at non magnanimus curauit perdere iactus
Aepytus, et fixo transuerberat Hoplea tergo
pendentisque etiam perstrinxit Tydeos armos.
labitur egregii nondum ducis inmemor Hopleus,
expiratque tenens (felix, si corpus ademptum
nesciat), et saeuas talis descendit ad umbras.
uiderat hoc retro conuersus et agmina sentit

iuncta Dymas, dubius precibusne subiret an armis
instantes: arma ira dabat, fortuna precari
non audere iubet; neutri fiducia coepto:
distulit ira preces; ponit miserabile corpus
ante pedes, tergoque graues quas forte gerebat
tigridis exuuias in laeuam torquet et obstat
exertum obiectans mucronem, inque omnia tela
uersus et ad caedem iuxta mortemque paratus:
ut lea, quam saeuo fetam pressere cubili
uenantes Numidae, natos erecta superstat,
mente sub incerta toruum ac miserabile frendens;
illa quidem turbare globos et frangere morsu
tela queat, sed prolis amor crudelia uincit
pectora, et a media catulos circumspicit ira.
et iam laeua uiro, quamuis saeuire uetaret
Amphion, erepta manus, puerique trahuntur
ora supina comis. serus tunc denique supplex
demisso mucrone rogat: 'moderatius, oro,
ducite, fulminei per uos cunabula Bacchi
Inoamque fugam uestrique Palaemonis annos!
si cui forte domi natorum gaudia, si quis
hic pater, angusti puero date pulueris haustus
exiguamque facem! rogat, en rogat ipse iacentis
uultus: ego infandas potior satiare uolucres,
me praebete feris, ego bella audere coegi.'
'immo,' ait Amphion, 'regem si tanta cupido
condere, quae timidis belli mens, ede, Pelasgis,
quid fracti exanguesque parent; cuncta ocius effer,
et uita tumuloque ducis donatus abito.'
horruit et toto praecordia protinus Arcas
impleuit capulo. 'summumne hoc cladibus,' inquit,
'deerat ut adflictos turparem ego proditor Argos?
nil emimus tanti, nec sic uelit ipse cremari.'
sic ait, et magno proscissum uulnere pectus
iniecit puero, supremaque murmura uoluens:
'hoc tamen interea ~et tu potiare sepulcro.'
tales optatis regum in complexibus ambo,
par insigne animis, Aetolus et inclutus Arcas,
egregias efflant animas letoque fruuntur.
uos quoque sacrati, quamuis mea carmina surgant
inferiore lyra, memores superabitis annos.
forsitan et comites non aspernabitur umbras
Euryalus Phrygiique admittet gloria Nisi.
    at ferus Amphion, regi qui facta reportent
edoceantque dolum captiuaque corpora reddant,

mittit ouans; clausis ipse insultare Pelasgis
tendit et abscisos sociorum ostendere uultus.
interea reducem murorum e culmine Grai
Thiodamanta uident nec iam erumpentia celant
gaudia. ut exertos enses et caede recenti
arma rubere notant, nouus adsilit aethera magnum
clamor, et e summo pendent cupida agmina uallo
noscere quisque suos. uolucrum sic turba recentum,
cum reducem longo prospexit in aere matrem,
ire cupit contra summique e margine nidi
extat hians, iam iamque cadat, ni pectore toto
obstet aperta parens et amantibus increpat alis.
dumque opus arcanum et taciti compendia Martis
enumerant laetisque suos complexibus implent
Hopleaque exquirunt tardumque Dymanta queruntur:
ecce et Dircaeae iuxta dux concitus alae
uenerat Amphion; non longum caede recenti
laetatus uidet innumeris feruere cateruis
tellurem atque una gentem expirare ruina.
qui tremor inicitur caeli de lampade tactis,
hic fixit iuuenem, pariterque horrore sub uno
uox, acies sanguisque perit, gemitusque parantem
ipse ultro conuertit equus; fugit ala retorto
puluere. nondum illi Thebarum claustra subibant,
et iam Argiua cohors nocturno freta triumpho
prosilit in campos; per et arma et membra iacentum
taetraque congerie sola semianimumque cruorem
cornipedes ipsique ruunt: grauis exterit artus
ungula, sanguineus lauat imber et impedit axes.
dulce uiris hac ire uia, ceu tecta superbi
Sidonia atque ipsas calcent in sanguine Thebas.
hortatur Capaneus: 'satis occultata, Pelasgi,
delituit uirtus: nunc, nunc mihi uincere pulchrum
teste die; mecum clamore et puluere aperto
ite palam, iuuenes: sunt et mihi prouida dextrae
omina et horrendi stricto mucrone furores.'
sic ait; ardentes alacer succendit Adrastus
Argolicusque gener, sequitur iam tristior augur.
iamque premunt muros (et adhuc noua funera narrat
Amphion) miseramque intrarant protinus urbem,
ni Megareus specula citus exclamasset ab alta:
'claude, uigil, subeunt hostes, claude undique portas!'
   est ubi dat uires nimius timor: ocius omnis
porta coit; solas dum tardius artat Echion
Ogygias, audax animis Spartana iuuentus

inrupit, caesique ruunt in limine primo
incola Taygeti Panopeus rigidique natator
Oebalus Eurotae; turque, o spectate palaestris
omnibus et nuper Nemeaeo in puluere felix,
Alcidama, primis quem caestibus ipse ligarat
Tyndarides, nitidi moriens conuexa magistri
respicis: auerso pariter deus occidit astro.
te nemus Oebalium, te lubrica ripa Lacaenae
uirginis et falso gurges cantatus olori
flebit, Amyclaeis Triuiae lugebere Nymphis,
et quae te leges praeceptaque fortia belli
erudiit genetrix, nimium didicisse queretur.
talis Echionio Mauors in limine saeuit.
tandem umeris obnixus Acron et pectore toto
pronus Ialmenides aeratae robora portae
torserunt: quanta pariter ceruice gementes
profringunt inarata diu Pangaea iuuenci.
par operis iactura lucro, quippe hoste retento
exclusere suos; cadit intra moenia Graius
Ormenus, et pronas tendentis Amyntoris ulnas
fundentisque preces penitus ceruice remissa
uerba solo uultusque cadunt, colloque decorus
torquis in hostiles cecidit per uulnus harenas.
soluitur interea uallum, primaeque recusant
stare morae; iam se peditum iunxere cateruae
moenibus: at patulas saltu transmittere fossas
horror equis: haerent trepidi atque inmane pauentes
abruptum mirantur agi; nunc impetus ire
margine ab extremo, nunc sponte in frena recedunt.
hi praefixa solo uellunt munimina, at illi
portarum obiectus minuunt et ferrea sudant
claustra remoliri, trabibusque artata sonoro
pellunt saxa loco; pars ad fastigia missas
exultant haesisse faces, pars ima lacessunt
scrutanturque cauas caeca testudine turres.
at Tyrii, quae sola salus, caput omne coronant
murorum, nigrasque sudes et lucida ferro
spicula et arsuras caeli per inania glandes
saxaque in aduersos ipsis auulsa rotabant
moenibus: exundant saeuo fastigia nimbo,
armataeque uomunt stridentia tela fenestrae.
qualiter aut Malean aut alta Ceraunia supra
cessantes in nube sedent nigrisque leguntur
collibus et subitae saliunt in uela procellae:
talis Agenoreis Argiuum exercitus armis

obruitur; non ora uirum, non pectora flectit
imber atrox, rectosque tenent in moenia uultus
inmemores leti et tantum sua tela uidentes.
Anthea falcato lustrantem moenia curru
desuper Ogygiae pepulit grauis impetus hastae;
lora excussa manu, retroque in terga uolutus
semianimos artus ocreis retinentibus haeret;
mirandum uisu belli scelus: arma trahuntur,
fumantesque rotae tellurem et tertius hastae
sulcus arat; longo sequitur uaga puluere ceruix,
et resupinarum patet orbita lata comarum.
    at tuba luctificis pulsat clangoribus urbem
obsaeptasque fores sonitu perfringit amaro.
diuisere aditus, omnique in limine saeuus
signifer; ante omnes sua damna et gaudia portas.
dira intus facies, uix Mauors ipse uidendo
gaudeat; insanis lymphatam horroribus urbem
scindunt dissensu uario Luctusque Furorque
et Pauor et caecis Fuga circumfusa tenebris.
Bellum intrasse putes: feruent discursibus arces,
miscentur clamore uiae, ferrum undique et ignes
mente uident, saeuas mente accepere catenas.
consumpsit uentura timor: iam tecta replerant
templaque, et ingratae uallantur planctibus arae.
una omnes eademque subit formido per annos:
poscunt fata senes, ardet palletque iuuentus,
atria femineis trepidant ululata querelis.
flent pueri et flendi nequeunt cognoscere causas
attoniti et tantum matrum lamenta trementes.
illas cogit amor, nec habent extrema pudorem:
ipsae tela uiris, ipsae iram animosque ministrant,
hortanturque unaque ruunt, nec auita gementes
limina nec paruos cessant ostendere natos.
sic ubi pumiceo pastor rapturus ab antro
armatas erexit apes, fremit aspera nubes,
inque uicem sese stridore hortantur et omnes
hostis in ora uolant, mox deficientibus alis
amplexae flauamque domum captiuaque plangunt
mella laboratasque premunt ad pectora ceras.
    nec non ancipitis pugnat sententia uulgi
discordesque serit motus: hi reddere fratrem
(nec mussant, sed uoce palam claroque tumultu),
reddere regna iubent; periit reuerentia regis
sollicitis: 'ueniat pactumque hic computet annum,
Cadmeosque lares exul patriasque salutet

infelix tenebras; cur autem ego sanguine fraudes
et periura luam regalis crimina noxae?'
inde alii: 'sera ista fides, iam uincere mauult.'
Tiresian alii lacrimis et supplice coetu
orant, quodque unum rebus solamen in artis,
nosse futura rogant. tenet ille inclusa premitque
fata deum: 'quiane ante duci bene credita nostro
consilia et monitus, cum perfida bella uetarem?
te tamen, infelix,' inquit, 'perituraque Thebe,
si taceam, nequeo miser exaudire cadentem
Argolicumque oculis haurire uacantibus ignem.
uincamur, Pietas; pone heia altaria, uirgo,
quaeramus superos.' facit illa, acieque sagaci
sanguineos flammarum apices geminumque per aras
ignem et clara tamen mediae fastigia lucis
orta docet; tunc in speciem serpentis inanem
ancipiti gyro uolui frangique rubore
demonstrat dubio, patriasque inluminat umbras.
ille coronatos iamdudum amplectitur ignes,
fatidicum sorbens uultu flagrante uaporem.
stant tristes horrore comae, uittasque trementes
caesaries insana leuat: diducta putares
lumina consumptumque genis rediisse nitorem.
tandem exundanti permisit uerba furori:
'audite, o sontes, extrema litamina diuum,
Labdacidae: uenit alma salus, sed limite duro.
Martius inferias et saeua efflagitat anguis
sacra: cadat generis quicumque nouissimus extat
uiperei, datur hoc tantum uictoria pacto.
felix qui tanta lucem mercede relinquet.'
    stabat fatidici prope saeua altaria uatis
maestus, adhuc patriae tantum communia lugens
fata, Creon: grandem subiti cum fulminis ictum,
non secus ac torta traiectus cuspide pectus,
accipit exanimis sentitque Menoecea posci.
monstrat enim suadetque timor; stupet anxius alto
corda metu glaciante pater: Trinacria qualis
ora repercussum Libyco mare sumit ab aestu.
mox plenum Phoebo uatem et celerare iubentem,
nunc humilis genua amplectens, nunc ora canentis,
nequiquam reticere rogat; iam Fama sacratam
uocem amplexa uolat, clamantque oracula Thebae.
    nunc age, quis stimulos et pulchrae gaudia mortis
addiderit iuueni (neque enim haec absentibus umquam
mens homini transmissa deis), memor incipe Clio,

saecula te quoniam penes et digesta uetustas.
diua Iouis solio iuxta comes, unde per orbem
rara dari terrisque solet contingere, Virtus,
seu pater omnipotens tribuit, siue ipsa capaces
elegit penetrare uiros, caelestibus ut tunc
desiluit gauisa plagis! dant clara meanti
astra locum quosque ipsa polis adfixerat ignes.
iamque premit terras, nec uultus ab aethere longe;
sed placuit mutare genas, fit prouida Manto,
responsis ut plana fides, et fraude priores
exuitur uultus. abiit horrorque uigorque
ex oculis, paulum decoris permansit honosque
mollior, et posito uatum gestamina ferro
subdita; descendunt uestes, toruisque ligatur
uitta comis (nam laurus erat); tamen aspera produnt
ora deam nimiique gradus. sic Lydia coniunx
Amphitryoniaden exutum horrentia terga
perdere Sidonios umeris ridebat amictus
et turbare colus et tympana rumpere dextra.
sed neque te indecorem sacris dignumque iuberi
talia Dircaea stantem pro turre, Menoeceu,
inuenit; inmensae reserato limine portae
sternebas Danaos, pariter Mauortius Haemon.
sed consanguinei quamuis atque omnia fratres,
tu prior: exanimes circum cumulantur acerui;
omne sedet telum, nulli sine caedibus ictus
(necdum aderat Virtus); non mens, non dextra quiescit,
non auida arma uacant, ipsa insanire uidetur
Sphinx galeae custos, uisoque animata cruore
emicat effigies et sparsa orichalca renident:
cum dea pugnantis capulum dextramque repressit:
'magnanime o iuuenis, quo non agnouerit ullum
certius armifero Cadmi de semine Mauors,
linque humiles pugnas, non haec tibi debita uirtus:
astra uocant, caeloque animam, plus concipe, mittes.
iamdudum hoc hilares genitor bacchatur ad aras,
hoc ignes fibraeque uolunt, hoc urguet Apollo:
terrigenam cuncto patriae pro sanguine poscunt.
Fama canit monitus, gaudet Cadmeia plebes
certa tui; rape mente deos, rape nobile fatum.
i, precor, accelera, ne proximus occupet Haemon.'
sic ait, et magna cunctantis pectora dextra
permulsit tacite seseque in corde reliquit.
fulminis haud citius radiis adflata cupressus
combibit infestas et stirpe et uertice flammas,

quam iuuenis multo possessus numine pectus
erexit sensus letique inuasit amorem.
ut uero auersae gressumque habitumque notauit
et subitam a terris in nubila crescere Manto,
obstipuit. 'sequimur, diuum quaecumque uocasti,
nec tarde paremus,' ait; iam iamque recedens
instantem uallo Pylium tamen Agrea fixit.
armigeri fessum excipiunt; tum uulgus euntem
auctorem pacis seruatoremque deumque
conclamat gaudens atque ignibus implet honestis.
    iamque iter ad muros cursu festinus anhelo
obtinet et miseros gaudet uitasse parentes,
cum genitor—steterunt ambo et uox haesit utrique,
deiectaeque genae. tandem pater ante profatus:
'quis nouus inceptis rapuit te casus ab armis?
quae bello grauiora paras? dic, nate, precanti,
cur tibi torua acies? cur hic truculentus in ore
pallor, et ad patrios non stant tua lumina uultus?
audisti responsa, palam est. per ego oro tuosque,
nate, meosque annos miseraeque per ubera matris,
ne uati, ne crede, puer! superine profanum
dignantur stimulare senem, cui uultus inanis
extinctique orbes et poena simillima diro
Oedipodae? quid si insidiis et fraude dolosa
rex agit, extrema cui nostra in sorte timori
nobilitas tuaque ante duces notissima uirtus?
illius haec forsan, remur quae uerba deorum;
ille monet! ne frena animo permitte calenti,
da spatium tenuemque moram, male cuncta ministrat
impetus; hoc, oro, munus concede parenti.
sic tua maturis signentur tempora canis,
et sis ipse parens et ad hunc, animose, timorem
peruenias: ne perge meos orbare penates.
externi te nempe patres alienaque tangunt
pignora? si pudor est, primum miserere tuorum.
haec pietas, hic uerus honos; ibi gloria tantum
uentosumque decus titulique in morte latentes.
nec timidus te flecto parens: i, proelia misce,
i Danaas acies mediosque per obuius enses:
non teneo; liceat misero tremibunda lauare
uulnera et undantem lacrimis siccare cruorem,
teque iterum saeuis iterumque remittere bellis.
hoc malunt Thebae.' sic colla manusque tenebat
implicitus; sed nec lacrimae nec uerba mouebant
dis uotum iuuenem; quin et monstrantibus illis

fraude patrem tacita subit auertitque timorem:
'falleris heu uerosque metus, pater optime, nescis.
non me ulli monitus, nec uatum exorsa furentum
sollicitant uanisque mouent (sibi callidus ista
Tiresias nataeque canat) non si ipse reclusis
comminus ex adytis in me insaniret Apollo.
sed grauis unanimi casus me fratris ad urbem
sponte refert: gemit Inachia mihi saucius Haemon
cuspide; uix illum medio de puluere belli
inter utrasque acies, iam iamque tenentibus Argis—
sed moror. i, refoue dubium turbaeque ferenti
dic, parcant leuiterque uehant; ego uulnera doctum
iungere supremique fugam reuocare cruoris
Aetiona petam.' sic imperfecta locutus
effugit; illi atra mersum caligine pectus
confudit sensus; pietas incerta uagatur
discordantque metus, impellunt credere Parcae.
turbidus interea ruptis uenientia portis
agmina belligeri Capaneus agit aequore campi,
cornua nunc equitum, cuneos nunc ille pedestres,
et proculcantes moderantum funera currus;
idem altas turres saxis et turbine crebro
laxat, agit turmas idem atque in sanguine fumat.
nunc spargit torquens uolucri noua uulnera plumbo,
nunc iaculum excusso rotat in sublime lacerto,
nullaque tectorum subit ad fastigia, quae non
deferat hasta uirum perfusaque caede recurrat.
nec iam aut Oeniden aut Hippomedonta peremptos
aut uatem Pelopea Phalanx aut Arcada credunt;
quin socium coiisse animas et corpore in uno
stare omnes, ita cuncta replet. non ullius aetas,
non cultus, non forma mouet; pugnantibus idem
supplicibusque furit; non quisquam obsistere contra,
non belli temptare uices: procul arma furentis
terribilesque iubas et frontem cassidis horrent.
at pius electa murorum in parte Menoeceus
iam sacer aspectu solitoque augustior ore,
ceu subito in terras supero demissus ab axe,
constitit, exempta manifestus casside nosci,
despexitque acies hominum et clamore profundo
conuertit campum iussitque silentia bello.
'armorum superi, tuque o qui funere tanto
indulges mihi, Phoebe, mori, date gaudia Thebis
quae pepigi et toto quae sanguine prodigus emi.
ferte retro bellum captaeque impingite Lernae

reliquias turpes, confixaque terga fouentes
Inachus indecores pater auersetur alumnos.
at Tyriis templa, arua, domos, conubia, natos
reddite morte mea: si uos placita hostia iuui,
si non attonitis uatis consulta recepi
auribus et Thebis nondum credentibus hausi,
haec Amphioniis pro me persoluite terris
ac mihi deceptum, precor, exorate parentem.'
sic ait, insignemque animam mucrone corusco
dedignantem artus pridem maestamque teneri
arripit atque uno quaesitam uulnere rumpit.
sanguine tunc spargit turres et moenia lustrat,
seque super medias acies, nondum ense remisso,
iecit et in saeuos cadere est conatus Achiuos.
ast illum amplexae Pietas Virtusque ferebant
leniter ad terras corpus; nam spiritus olim
ante Iouem et summis apicem sibi poscit in astris.
iamque intra muros nullo sudore receptum
gaudentes heroa ferunt: abscesserat ultro
Tantalidum uenerata cohors; subit agmine longo
colla inter iuuenum, laetisque fauoribus omni
concinitur uulgo Cadmum atque Amphiona supra
conditor; hi sertis, hi ueris honore soluto
accumulant artus patriaque in sede reponunt
corpus adoratum. repetunt mox bella peractis
laudibus; hic uicta genitor lacrimabilis ira
congemit, et tandem matri data flere potestas:
'lustralemne feris ego te, puer inclute, Thebis
deuotumque caput uilis ceu mater alebam?
quod molita nefas? cui tantum inuisa deorum?
non ego monstrifero coitu reuoluta notaui
pignora, nec nato peperi funesta nepotes.
quid refert? habet ecce suos Iocasta ducesque
regnantesque uidet: nos saeua piacula bello
demus, ut alterni (placet hoc tibi, fulminis auctor?)
Oedipodionii mutent diademata fratres?
quid superos hominesue queror? tu, saeue Menoeceu,
tu miseram ante omnes properasti extinguere matrem.
unde hic mortis amor? quae sacra insania menti?
quosue ego conceptus aut quae male pignora fudi
tam diuersa mihi? nimirum Martius anguis,
quaeque nouis proauum tellus effloruit armis—
hinc animi tristes nimiusque in pectore Mauors,
et de matre nihil. sponte en ultroque peremptus
inrumpis maestas Fatis nolentibus umbras.

ast egomet Danaos Capaneaque tela uerebar:
haec erat, haec metuenda manus ferrumque quod amens
ipsa dedi. uiden ut iugulo consumpserit ensem?
altius haud quisquam Danaum mucrone subisset.'
diceret infelix etiamnum et cuncta repleret
questibus: abducunt comites famulaeque perosam
solantes thalamoque tenent, sedet eruta multo
ungue genas; non illa diem, non uerba precantum
respicit aut uisus flectit tellure relictos,
iam uocis, iam mentis inops. sic aspera tigris
fetibus abreptis Scythico deserta sub antro
accubat et tepidi lambit uestigia saxi;
nusquam irae, sedit rabidi feritasque famesque
oris, eunt praeter secura armenta gregesque:
aspicit illa iacens; ubi enim quibus ubera pascat
aut quos ingenti premat expectata rapina?
hactenus arma, tubae, ferrumque et uulnera: sed nunc
comminus astrigeros Capaneus tollendus in axes.
non mihi iam solito uatum de more canendum;
maior ab Aoniis poscenda amentia lucis:
mecum omnes audete deae! siue ille profunda
missus nocte furor, Capaneaque signa secutae
arma Iouem contra Stygiae rapuere sorores,
seu uirtus egressa modum, seu gloria praeceps,
seu magnae data fama neci, seu laeta malorum
principia et blandae superum mortalibus irae.
iam sordent terrena uiro taedetque profundae
caedis, et exhaustis olim Graiumque suisque
missilibus lassa respexit in aethera dextra.
ardua mox toruo metitur culmina uisu,
innumerosque gradus gemina latus arbore clausos
aerium sibi portat iter, longeque timendus
multifidam quercum flagranti lumine uibrat;
arma rubent una clipeoque incenditur ignis.
'hac' ait 'in Thebas, hac me iubet ardua uirtus
ire, Menoeceo qua lubrica sanguine turris.
experiar quid sacra iuuent, an falsus Apollo.'
dicit, et alterno captiua in moenia gressu
surgit ouans: quales mediis in nubibus aether
uidit Aloidas, cum cresceret impia tellus
despectura deos nec adhuc inmane ueniret
Pelion et trepidum iam tangeret Ossa Tonantem.
tunc uero attoniti fatorum in cardine summo,
ceu suprema lues urbi facibusque cruentis
aequatura solo turres Bellona subiret,

omnibus e tectis certatim ingentia saxa
roboraque et ualidas fundae Balearis habenas,
nam iaculis caeloque uagis spes unde sagittis?—
uerum auidi et tormenta rotant et molibus urguent.
ille nec ingestis nec terga sequentibus umquam
detrahitur telis, uacuoque sub aere pendens
plana uelut terra certus uestigia figat,
tendit et ingenti subit occurrente ruina:
amnis ut incumbens longaeui robora pontis
adsiduis oppugnat aquis; iam saxa fatiscunt
emotaeque trabes: tanto uiolentior ille
(sentit enim) maiore salo quassatque trahitque
molem aegram, nexus donec celer alueus omnes
abscidit et cursu uictor respirat aperto.
utque petita diu celsus fastigia supra
eminuit trepidamque adsurgens desuper urbem
uidit et ingenti Thebas exterruit umbra,
increpat attonitos: ~'humilesne Amphionis arces,
pro pudor, hi faciles, carmenque imbelle secuti,
hi, mentita diu Thebarum fabula, muri?~
et quid tam egregium prosternere moenia molli
structa lyra?' simul insultans gressuque manuque
molibus obstantes cuneos tabulataque saeuus
restruit: absiliunt pontes, tectique trementis
saxea frena labant, dissaeptoque aggere rursus
utitur et truncas rupes in templa domosque
praecipitat frangitque suis iam moenibus urbem.
    iamque Iouem circa studiis diuersa fremebant
Argolici Tyriique dei; pater, aequus utrisque,
aspicit ingentes ardentum comminus iras
seque obstare uidet. gemit inseruante nouerca
Liber et obliquo respectans lumine patrem:
'nunc ubi saeua manus, meaque heu cunabula flammae?
fulmen, io ubi fulmen?' ait. gemit auctor Apollo
quas dedit ipse domos; Lernam Thebasque rependit
maestus et intento dubitat Tirynthius arcu;
maternos plangit uolucer Danaeius Argos;
flet Venus Harmoniae populos metuensque mariti
stat procul et tacita Gradiuum respicit ira.
increpat Aonios audax Tritonia diuos,
Iunonem tacitam furibunda silentia torquent.
non tamen haec turbant pacem Iouis, ecce quierant
iurgia cum mediis Capaneus auditus in astris,
'nullane pro trepidis,' clamabat, 'numina Thebis
statis? ubi infandae segnes telluris alumni,

Bacchus et Alcides? piget instigare minores:
tu potius uenias (quis enim concurrere nobis
dignior?); en cineres Semelaeaque busta tenentur!
nunc age, nunc totis in me conitere flammis,
Iuppiter! an pauidas tonitru turbare puellas
fortior et soceri turres excindere Cadmi?'
ingemuit dictis superum dolor; ipse furentem
risit et incussa sanctarum mole comarum,
'quaenam spes hominum tumidae post proelia Phlegrae?
tune etiam feriendus?' ait. premit undique lentum
turba deum frendens et tela ultricia poscit,
nec iam audet fatis turbata obsistere coniunx.
ipsa dato nondum caelestis regia signo
sponte tonat, coeunt ipsae sine flamine nubes
accurruntque imbres: Stygias rupisse catenas
Iapetum aut uictam supera ad conuexa leuari
Inarimen Aetnamue putes. pudet ista timere
caelicolas; sed cum in media uertigine mundi
stare uirum insanasque uident deposcere pugnas,
mirantur taciti et dubio pro fulmine pallent.
coeperat Ogygiae supra fastigia turris
arcanum mugire polus caelumque tenebris
auferri: tenet ille tamen, quas non uidet, arces,
fulguraque attritis quotiens micuere procellis,
'his' ait 'in Thebas, his iam decet ignibus uti,
hinc renouare faces lassamque accendere quercum.'
talia dicentem toto Ioue fulmen adactum
corripuit: primae fugere in nubila cristae,
et clipei niger umbo cadit, iamque omnia lucent
membra uiri. cedunt acies, et terror utrimque,
quo ruat, ardenti feriat quas corpore turmas.
[intra se stridere facem galeamque comasque
quaerit, et urentem thoraca repellere dextra
conatus ferri cinerem sub pectore tractat.]
stat tamen, extremumque in sidera uersus anhelat,
pectoraque inuisis obicit fumantia muris;
nec caderet, sed membra uirum terrena relinquunt,
exuiturque animus; paulum si tardius artus
cessissent, potuit fulmen sperare secundum.

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
THEBAID XI

Postquam magnanimus furias uirtutis iniquae
consumpsit Capaneus expirauitque receptum
fulmen, et ad terras longe comitata cadentem
signauit muros ultricis semita flammae,
componit dextra uictor concussa plagarum
Iuppiter et uultu caelumque diemque reducit.
gratantur superi, Phlegrae ceu fessus anhelet
proelia et Encelado fumantem impresserit Aetnen.
ille iacet lacerae complexus fragmina turris,
toruus adhuc uisu memorandaque facta relinquens
gentibus atque ipsi non inlaudata Tonanti.
quantus Apollineae temerator matris Auerno
tenditur; ipsae horrent, si quando pectore ab alto
emergunt uolucres inmensaque membra iacentis
spectant, dum miserae crescunt in pabula fibrae:
sic grauat iniectus terras hostiliaque urit
arua et anhelantem caelesti sulphure campum.
respirant Thebae, templisque iacentia surgunt
agmina; iam finis uotis finisque supremis
planctibus, et natos ausae deponere matres.
    at uaga pallentes campo fuga uoluit Achiuos.
nec iam hostes turmae aut ferrum mortale timetur:
omnibus ante oculos irae Iouis, omnibus ardent
arma metu galeaeque tonant, uisusque pauentes
ipse sequi et profugis opponere Iuppiter ignes.
instat Agenoreus miles caelique tumultu
utitur: indomitos ut cum Massyla per arua
armenti reges magno leo fregit hiatu
et contentus abit; rauci tunc comminus ursi,
tunc auidi uenere lupi, rabieque remissa
lambunt degeneres alienae uulnera praedae.
hinc premit Eurymedon, cui rusticus horror in armis,
rustica tela manu, patriumque agitare tumultus
(Pan illi genitor); tener hinc conatibus annos
egreditur iuuenemque patrem puer aequat Alatreus:
felices ambo, sed fortunatior ille,
quem genuisse iuuat; nec iam dinoscere promptum
quae magis arma sonent, quo plus eat hasta lacerto.
    artatur denso fugientum examine uallum.
quas uoluis, Gradiue, uices! modo moenia Cadmi
scandebant, sua nunc defendunt tecta Pelasgi.
ceu redeunt nubes, ceu circumflantibus Austris
alternus procumbit ager, ceu gurgite cano
nunc retegit bibulas, nunc induit aestus harenas.
expirat late pubes Tirynthia, alumni

exuuias imitata dei; trux maeret ab astris
Amphitryoniades Nemeaea in sanguine terga
et similes ramos similesque uidere pharetras.
stabat in Argolicae ferrato culmine turris
egregius lituo dextri Mauortis Enyeus
hortator; sed tunc miseris dabat utile signum
suadebatque fugam et tutos in castra receptus,
cum subitum obliquo descendit ab aere uulnus,
urguentisque sonum laeua manus aure retenta est,
sicut erat; fugit in uacuas iam spiritus auras,
iam gelida ora tacent, carmen tuba sola peregit.
iamque potens scelerum geminaeque exercita gentis
sanguine Tisiphone fraterna claudere quaerit
bella tuba: nec se tanta in certamina fidit
sufficere, inferna comitem ni sede Megaeram
et consanguineos in proelia suscitet angues.
ergo procul uacua concedit ualle solumque
ense fodit Stygio terraeque inmurmurat absens
nomen et (Elysiis signum indubitabile regnis)
crinalem attollit longo stridore cerasten:
caeruleae dux ille comae, quo protinus omnis
horruit audito tellus pontusque polusque,
et pater Aetnaeos iterum respexit ad ignes.
accipit illa sonum; stabat tunc forte parenti
proxima, dum coetu Capaneus laudatur ab omni
Ditis et insignem Stygiis fouet amnibus umbram.
protinus abrupta terrarum mole sub astris
constitit, exultant manes, quantumque profundae
rarescunt tenebrae, tantum de luce recessit.
excipit atra soror dextraeque innexa profatur:
'hac, germana, tenus Stygii metuenda parentis
imperia et iussos potui tolerare furores
sola super terras hostilique obuia mundo,
dum uos Elysium et faciles compescitis umbras.
nec pretium deforme morae cassique labores:
hoc quodcumque madent campi, quod sanguine fumant
stagna, quod innumero Lethaea examine gaudet
ripa, meae uires laeta insignia. sed quid
haec ego? Mars habeat, uulgataque iactet Enyo.
uidistis (Stygiis certe manifestus in umbris)
sanguine foedatum rictus atroque madentem
ora ducem tabo: miserum insatiabilis edit
me tradente caput. modo nempe horrendus ab astris
descendit uos usque fragor: me sacra premebat
tempestas, ego mixta uiri furialibus armis

bella deum et magnas ridebam fulminis iras.
sed iam (effabor enim) longo sudore fatiscunt
corda, soror, tardaeque manus; hebet infera caelo
taxus et insuetos angues nimia astra soporant.
tu, cui totus adhuc furor exultantque recentes
Cocyti de fonte comae, da iungere uires.
non solitas acies nec Martia bella paramus,
sed fratrum (licet alma Fides Pietasque repugnent,
uincentur), fratrum stringendi comminus enses.
grande opus! ipsae odiis, ipsae discordibus armis
aptemur. quid lenta uenis? agedum elige cuius
signa feras. ambo faciles nostrique; sed anceps
uulgus et adfatus matris blandamque precatu
Antigonen timeo, paulum ne nostra retardent
consilia. ipse etiam, qui nos lassare precando
suetus et ultrices oculorum exposcere Diras,
iam pater est: coetu fertur iam solus ab omni
flere sibi. atque adeo moror ipsa inrumpere Thebas
adsuetumque larem. tibi pareat impius exul,
Argolicumque impelle nefas; neu mitis Adrastus
praeualeat plebesque, caue, Lernaea moretur.
uade, et in alternas inimica reuertere pugnas.'
    talia partitae diuersum abiere sorores:
ut Notus et Boreas gemino de cardine mundi,
hic niue Rhipaea, Libycis hic pastus harenis,
bella cient: clamant amnes, freta, nubila, siluae,
iamque patent strages; plangunt sua damna coloni
et tamen oppressos miserantur in aequore nautas.
illas ut summo uidit pater altus Olympo
incestare diem trepidumque Hyperionis orbem
suffundi maculis, toruo sic incohat ore:
'uidimus armiferos, quo fas erat usque, furores,
caelicolae, licitasque acies, etsi impia bella
unus init aususque mea procumbere dextra.
nunc par infandum miserisque incognita terris
pugna subest: auferte oculos! absentibus ausint
ista deis lateantque Iouem; sat funera mensae
Tantaleae et sontes uidisse Lycaonis aras
et festina polo ducentes astra Mycenas.
nunc etiam turbanda dies: mala nubila, tellus,
accipe, secedantque poli: stat parcere mundo
caelitibusque meis; saltem ne uirginis almae
sidera, Ledaei uideant neu talia fratres.'
sic pater omnipotens, uisusque nocentibus aruis
abstulit, et dulci terrae caruere sereno.

iamque per Argolicas Erebo sata uirgo cohortes
uestigat Polynicis iter portisque sub ipsis
inuenit, incertum leto tot iniqua fugane
exeat, et dubios turbabant omina sensus.
uiderat, obscura uallum dum nocte pererrat
aeger consilii curisque nouissima uoluens,
coniugis Argiae laceram cum lampade maesta
effigiem (sunt monstra deum: sic ire parabat,
has latura uiro taedas erat!): ergo roganti,
quae uia quisue dolor, cur maesta insignia, tantum
fleuerat atque manu tacitos auerterat ignes.
scit mentem uidisse nefas; etenim unde Mycenis
adforet et uallum coniunx inopina subiret?
sed fati monitus uicinaque funera sentit,
ac sentire timet. cum uero Acherontis aperti
Dira ter admoto tetigit thoraca flagello,
ardet inops animi, nec tam considere regno
quam scelus et caedem et perfossi in sanguine fratris
expirare cupit, subitusque adfatur Adrastum:
'sera quidem, extremus socium gentisque superstes
Argolicae, consulta, pater, iam rebus in artis
adgredior; tunc tempus erat, cum sanguis Achiuum
integer, ire ultro propriamque capessere pugnam,
non plebis Danaae florem regumque uerendas
obiectare animas, ut lamentabile tantis
urbibus induerem capiti decus. ast ea quando
praeteriit uirtus, nunc saltem exoluere fas sit
quae merui. scis namque, socer, licet alta recondas
uulnera et adflictum generi uereare pudorem:
ille ego sum qui te pacem et pia iura regentem
(infelix utinamque aliis datus urbibus hospes!)
extorrem patria regnoque++sed exige tandem
supplicium: fratrem suprema in bella (quid horres?
decretum est fixumque) uoco; desiste morari,
nec poteris. non si atra parens miseraeque sorores
in media arma cadant, non si ipse ad bella ruenti
obstet et extinctos galeae pater ingerat orbes,
deficiam. anne bibam superest quodcumque cruoris
Inachii et uestris etiamnum mortibus utar?
uidi ego me propter ruptos telluris hiatus,
nec subii; uidi exanimum fecique nocentem
Tydea; me Tegee regem indefensa reposcit,
orbaque Parrhasiis ululat mihi mater in antris.
ipse nec Ismeni ripas, dum stagna cruentat
Hippomedon, Tyrias potui nec scandere turres,

dum tonat, et tecum, Capaneu, miscere furores.
quis tantus pro luce timor? sed digna rependam.
conueniant ubi quaeque nurus matresque Pelasgae
longaeuique patres, quorum tot gaudia carpsi
orbauique domos: fratri concurro, quid ultra est?
spectent et uotis uictorem Eteoclea poscant.
iamque uale, coniunx, dulcesque ualete Mycenae!
at tu, care socer, (nec enim omnis culpa malorum
me penes, et superi mecum Parcaeque nocentes)
sis lenis cineri, meque haec post proelia raptum
alitibus fratrique tegas urnamque reportes,
hoc tantum, et natae melius conubia iungas.'
    ibant in lacrimas, ueluti cum uere reuerso
Bistoniae tepuere niues, summittitur ingens
Haemus et angustos Rhodope descendit in amnes.
coeperat et leni senior mulcere furentem
adloquio: scidit orsa nouo terrore cruenta
Eumenis, alipedemque citum fataliaque arma
protinus, Inachii uultus expressa Pherecli,
obtulit ac fidas exclusit casside uoces.
ac super haec: 'abrumpe moras, celeremus! et illum
aduentare ferunt portis.' sic omnia uicit,
correptumque iniecit equo; uolat aequore aperto
pallidus instantemque deae circumspicit umbram.
    sacra Ioui merito Tyrius pro fulmine ductor
nequiquam Danaos ratus exarmasse ferebat.
nec pater aetherius diuumque has ullus ad aras,
sed mala Tisiphone trepidis inserta ministris
astat et inferno praeuertit uota Tonanti.
'summe deum, tibi namque meae primordia Thebae
(liueat infandum licet Argos et aspera Iuno)
debent, Sidonios ex quo per litora raptor
turbasti thiasos, dignatus uirgine nostra
terga premi et placidas falsum mugire per undas.
nec te uana fides iterum Cadmeia adeptum
conubia et Tyrios nimium inrupisse penates:
tandem, inquam, soceros dilectaque moenia gratus
respicis adsertorque tonas; ceu regia caeli
attemptata tui, sic te pro turribus altis
uidimus urguentem nubes, laetique benignum
fulmen et auditos proauis agnouimus ignes.
accipe nunc pecudes et magni turis aceruos
uotiuumque marem; dignas sed pendere grates
haud mortale opus est; certent tibi reddere Bacchus
noster et Alcides, illis haec moenia seruas.'

dixerat: ast illi niger ignis in ora genasque
prosiluit raptumque comis diadema cremauit.
tunc ferus ante ictum spumis delubra cruentat
taurus et obstantum mediis e coetibus exit
turbidus insanoque ferens altaria cornu.
diffugiunt famuli, et regem solatur haruspex.
ipse instaurari sacrum male fortis agique
imperat, et magnos ficto premit ore timores.
qualis ubi implicitum Tirynthius ossibus ignem
sensit et Oetaeas membris accedere uestes,
uota incepta tamen libataque tura ferebat
durus adhuc patiensque mali; mox grande coactus
ingemuit, uictorque furit per uiscera Nessus.
  nuntius exanimi suspensus pectora cursu
Aepytus ad regem portae statione relicta
tendit et haec trepido uix intellectus anhelat:
'rumpe pios cultus intempestiuaque, rector,
sacra deum: frater muris circum omnibus instat
portarumque moras frenis adsultat et hastis,
nomine te crebro, te solum in proelia poscens.
flent maesti retro comites, et uterque loquenti
aggemit et pulsis exercitus obstrepit armis.
ille uocat. nunc tempus erat, sator optime diuum!
quid meruit Capaneus?' turbatus inhorruit altis
rex odiis, mediaque tamen gauisus in ira est.
sic ubi regnator post exulis otia tauri
mugitum hostilem summa tulit aure iuuencus
agnouitque minas, magna stat feruidus ira
ante gregem spumisque animos ardentibus efflat,
nunc pede toruus humum, nunc cornibus aera findens;
horret ager, trepidaeque expectant proelia ualles.
  nec desunt regni comites: 'sine moenia pulset
inritus.' 'ille autem fractis huc audeat usque
uiribus?' 'hic miseris furor est instare periclo,
nec librare metus et tuta odisse.' 'resiste
hic fretus solio, nos propulsabimus hostem,
nos bellare iube.' sic proxima turba, sed ardens
ecce aderat luctu dicturusque omnia belli
libertate Creon: urit fera corda Menoeceus;
nulla patri requies, illum quaeritque tenetque;
illum sanguineos proflantem pectore riuos
aspicit et saeua semper de turre cadentem.
ut dubium et pugnas cunctantem Eteoclea uidit,
'ibis' ait 'neque te ulterius fratremque ducemque,
pessime, funeribus patriae lacrimisque potentem,

Eumenidum bellique reum, patiemur inulti.
sat tua non aequis luimus periuria diuis.
urbem armis opibusque grauem et modo ciuibus artam,
ceu caelo deiecta lues inimicaue tellus,
hausisti, uacuamque tamen sublimis obumbras?
deest seruitio plebes: hos ignis egentes
fert humus, hos pelago patrius iam detulit amnis;
hi quaerunt artus, illi anxia uulnera curant.
redde agedum miseris fratres natosque patresque,
redde aruis domibusque uiros! ubi maximus Hypseus
finitimusque Dryas? ubi Phocidos arma sonorae
Euboicique duces? illos tamen aequa duelli
fors tulit ad manes: at tu (pudet), hostia regni,
hostia, nate, iaces, ceu mutus et e grege sanguis
(ei mihi) primitiis ararum et rite nefasto
libatus iussusque mori: et cunctabitur ultra
iste nec, aduerso nunc saltem Marte uocatus,
stabit? an in pugnas alium iubet ire profanus
Tiresias iterumque meos oracula nectit
in gemitus? quid enim misero super unicus Haemon?
ille iube subeat, tuque hinc spectator ab alta
turre sede! quid saeua fremis famulamque cohortem
respectas? hi te ire uolunt, hi pendere poenas;
ipsa etiam genetrix ipsaeque odere sorores.
in te ardens frater ferrum mortemque minatur
saeuaque portarum conuellit claustra, nec audis?'
    sic pater infrendens, miseraque exaestuat ira.
ille sub haec, 'non fallis' ait 'nec te incluta nati
fata mouent. canere illa patrem et iactare decebat,
sed spes sub lacrimis, spes atque occulta cupido
his latet: insano praetendis funera uoto,
meque premis frustra uacuae ceu proximus aulae.
non ita Sidoniam Fortuna reliquerit urbem,
in te ut sceptra cadant, tanto indignissime nato.
nec mihi difficilis praesens uindicta++sed arma,
arma prius, famuli! coeant in proelia fratres.
uult gemitus lenire Creon. lucrare furorem:
uictori mihi cuncta lues.' sic iurgia paulum
distulit atque ensem, quem iam dabat ira, repressit.
ictus ut incerto pastoris uulnere serpens
erigitur gyro longumque e corpore toto
uirus in ore legit; paulum si deuius hostis
torsit iter, cecidere minae tumefactaque frustra
colla sedent, irasque sui bibit ipse ueneni.
    at genetrix, primam funestae sortis ut amens

expauit famam (nec tarde credidit), ibat
scissa comam uultusque et pectore nuda cruento,
non sexus decorisue memor: Pentheia qualis
mater ad insani scandebat culmina montis,
promissum saeuo caput adlatura Lyaeo.
non comites, non ferre piae uestigia natae
aequa ualent: tantum miserae dolor ultimus addit
robur, et exangues crudescunt luctibus anni.
iamque decus galeae, iam spicula saeua ligabat
ductor et ad lituos hilarem intrepidumque tubarum
prospiciebat equum, subito cum apparuit ingens
mater, et ipse metu famulumque expalluit omnis
coetus, et oblatam retro dedit armiger hastam.
'quis furor? unde iterum regni integrata resurgit
Eumenis? ipsi etiam post omnia, comminus ipsi
stabitis? usque adeo geminas duxisse cohortes
et facinus mandasse parum est? quo deinde redibit
uictor? in hosne sinus? o diri coniugis olim
felices tenebrae! datis, improba lumina, poenas:
haec spectanda dies. quo, saeue, minantia flectis
ora? quid alternus uultus pallorque ruborque
mutat, et obnixi frangunt mala murmura dentes?
me miseram! uinces? prius haec tamen arma necesse est
experiare domi: stabo ipso in limine portae
auspicium infelix scelerumque inmanis imago.
haec tibi canities, haec sunt calcanda, nefande,
ubera, perque uterum sonipes hic matris agendus.
parce: quid oppositam capulo parmaque repellis?
non ego te contra Stygiis feralia sanxi
uota deis, caeco nec Erinyas ore rogaui.
exaudi miseram: genetrix te, saeue, precatur,
non pater; adde moram sceleri et metire quod audes.
sed pulsat muros germanus et impia contra
bella ciet? non mater enim, non obstat eunti
ulla soror: te cuncta rogant, hic plangimus omnes;
ast ibi uix unus pugnas dissuadet Adrastus,
aut fortasse iubet. tu limina auita deosque
linquis et a nostris in fratrem amplexibus exis?'
    at parte ex alia tacitos obstante tumultu
Antigone furata gradus (nec casta retardat
uirginitas) uolat Ogygii fastigia muri
exuperare furens; senior comes haeret eunti
Actor, et hic summas non duraturus ad arces.
utque procul uisis paulum dubitauit in armis,
agnouitque (nefas!) iaculis et uoce superba

tecta incessentem, magno prius omnia planctu
implet et ex muris ceu descensura profatur:
'comprime tela manu paulumque hanc respice turrem,
frater, et horrentes refer in mea lumina cristas!
agnoscisne hostes? sic annua pacta fidemque
poscimus? hi questus, haec est bona causa modesti
exulis? Argolicos per te, germane, penates
(nam Tyriis iam nullus honos), per si quid in illa
dulce domo, summitte animos: en utraque gentis
turba rogant ambaeque acies; rogat illa suorum
Antigone deuota malis suspectaque regi,
et tantum tua, dire, soror. saltem ora trucesque
solue genas; liceat uultus fortasse supremum
noscere dilectos et ad haec lamenta uidere
anne fleas. illum gemitu iam supplice mater
frangit et exertum dimittere dicitur ensem:
tu mihi fortis adhuc, mihi, quae tua nocte dieque
exilia erroresque fleo iam iamque tumentem
placaui tibi saepe patrem? quid crimine soluis
germanum? nempe ille fidem et stata foedera rupit,
ille nocens saeuusque suis; tamen ecce uocatus
non uenit.' his paulum furor elanguescere dictis
coeperat, obstreperet quamquam atque obstaret Erinys;
iam summissa manus, lente iam flectit habenas,
iam tacet; erumpunt gemitus, lacrimasque fatetur
cassis; hebent irae, pariterque et abire nocentem
et uenisse pudet: subito cum matre repulsa
Eumenis eiecit fractis Eteoclea portis
clamantem: 'uenio, solumque quod ante uocasti
inuideo; ne incesse moras, grauis arma tenebat
mater; io patria, o regum incertissima tellus,
nunc certe uictoris eris!' nec mitior ille,
'tandem,' inquit, 'scis, saeue, fidem et descendis in aequum?
o mihi nunc primum longo post tempore frater,
congredere: hae leges, haec foedera sola supersunt.'
sic hostile tuens fratrem; namque uritur alto
corde quod innumeri comites, quod regia cassis
instratusque ostro sonipes, quod fulua metallo
parma micet, quamquam haud armis inhonorus et ipse
nec palla uulgare nitens: opus ipsa nouarat
Maeoniis Argia modis ac pollice docto
stamina purpureae sociauerat aurea telae.
iamque in puluereum Furiis hortantibus aequor
prosiliunt, sua quemque comes stimulatque monetque.
frena tenent ipsae phalerasque et lucida comunt

arma manu mixtisque iubas serpentibus augent.
stat consanguineum campo scelus, unius ingens
bellum uteri, coeuntque pares sub casside uultus.
signa pauent, siluere tubae, stupefactaque Martis
cornua; ter nigris auidus regnator ab oris
intonuit terque ima soli concussit, et ipsi
armorum fugere dei: nusquam incluta Virtus,
restinxit Bellona faces, longeque pauentes
Mars rapuit currus, et Gorgone cruda uirago
abstitit, inque uicem Stygiae rubuere sorores.
prominet excelsis uulgus miserabile tectis,
cuncta madent lacrimis et ab omni plangitur arce.
hinc questi uixisse senes, hinc pectore nudo
stant matres paruosque uetant attendere natos.
ipse quoque Ogygios monstra ad gentilia manes
Tartareus rector porta iubet ire reclusa.
montibus insidunt patriis tristique corona
infecere diem et uinci sua crimina gaudent.
illos ut stimulis ire in discrimen apertis
audit et sceleri nullum iam obstare pudorem,
aduolat et medias inmittit Adrastus habenas,
ipse quidem et regnis multum et uenerabilis aeuo.
sed quid apud tales, quis nec sua pignora curae,
exter honos? tamen ille rogat: 'spectabimus ergo hoc,
Inachidae Tyriique, nefas? ubi iura deique?
bella ubi? ne perstate animis. te deprecor, hostis
(quamquam, haec ira sinat, nec tu mihi sanguine longe),
te, gener, et iubeo; sceptri si tanta cupido est,
exuo regales habitus, i, Lernan et Argos
solus habe!' non uerba magis suadentia frangunt
accensos sumptisque semel conatibus obstant,
quam Scytha curuatis erectus fluctibus umquam
Pontus Cyaneos uetuit concurrere montes.
ut periisse preces geminoque ad proelia fusos
puluere cornipedes explorarique furentum
in digitis ammenta uidet, fugit omnia linquens,
castra, uiros, generum, Thebas, ac fata monentem
conuersumque iugo propellit Ariona: qualis
demissus curru laeuae post praemia sortis
umbrarum custos mundique nouissimus heres
palluit, amisso ueniens in Tartara caelo.
non tamen indulsit pugnae cunctataque primo
substitit in scelere et paulum Fortuna morata est.
bis cassae periere uiae, bis comminus actos
auertit bonus error equos, puraeque nefandi

sanguinis obliquis ceciderunt ictibus hastae.
tendunt frena manu, saeuis calcaribus urguent
inmeritos; mouet et geminas uenerabile diuum
prodigium turmas, alternaque murmura uoluunt
mussantes: iterare acies, procurrere saepe
impetus et totum miseris opponere bellum.
    iamdudum terris coetuque offensa deorum
auersa caeli Pietas in parte sedebat,
non habitu quo nota prius, non ore sereno,
sed uittis exuta comam, fraternaque bella,
ceu soror infelix pugnantum aut anxia mater,
deflebat, saeuumque Iouem Parcasque nocentes
uociferans, seseque polis et luce relicta
descensuram Erebo et Stygios iam malle penates.
'quid me' ait 'ut saeuis animantum ac saepe deorum
obstaturam animis, princeps Natura, creabas?
nil iam ego per populos, nusquam reuerentia nostri.
o furor, o homines diraeque Prometheos artes!
quam bene post Pyrrham tellus pontusque uacabant!
en mortale genus!' dixit, speculataque tempus
auxilio, 'temptemus' ait 'licet inrita coner,'
desiluitque polo; niueus sub nubibus atris
quamquam maesta deae sequitur uestigia limes.
uix steterat campo, subita mansuescere pace
agmina sentirique nefas; tunc ora madescunt
pectoraque, et tacitus subrepsit fratribus horror.
arma etiam simulata gerens cultusque uiriles,
nunc his, nunc illis, 'agite, ite, obsistite,' clamat,
'quis nati fratresque domi, quis pignora tanta
hic quoque! nonne palam est ultro miserescere diuos?
tela cadunt, cunctantur equi, Fors ipsa repugnat.'
    nonnihil impulerat dubios, ni torua notasset
Tisiphone fraudes caelestique ocior igne
adforet increpitans: 'quid belli obuerteris ausis,
numen iners pacique datum? cede, improba: noster
hic campus nosterque dies; nunc sera nocentes
defendis Thebas. ubi tunc, cum bella cieret
Bacchus et armatas furiarent orgia matres?
aut ubi segnis eras, dum Martius impia serpens
stagna bibit, dum Cadmus arat, dum uicta cadit Sphinx,
dum rogat Oedipoden genitor, dum lampade nostra
in thalamos Iocasta uenit?' sic urguet, et ultro
uitantem aspectus etiam pudibundaque longe
ora reducentem premit astridentibus hydris
intentatque faces; deiectam in lumina pallam

diua trahit magnoque fugit questura Tonanti.
  tunc uero accensae stimulis maioribus irae:
arma placent, uersaeque uolunt spectare cohortes.
instaurant crudele nefas; rex impius aptat
tela et funestae casum prior occupat hastae.
illa uiam medium clipei conata per orbem
non perfert ictus atque alto uincitur auro.
tunc exul subit et clare funesta precatur:
'di, quos effosso non inritus ore rogauit
Oedipodes flammare nefas, non improba posco
uota: piabo manus et eodem pectora ferro
rescindam, dum me moriens hic sceptra tenentem
linquat et hunc secum portet minor umbra dolorem.'
hasta subit uelox equitis femur inter equique
ilia, letum utrique uolens; sed plaga sedentis
laxato uitata genu, tamen inrita uoti
cuspis in obliquis inuenit uulnera costis.
it praeceps sonipes strictae contemptor habenae
aruaque sanguineo scribit rutilantia gyro.
exultat fratris credens hunc ille cruorem
(credit et ipse metu), totis iamque exul habenis
indulget, caecusque auidos inlidit in aegrum
cornipedem cursus. miscentur frena manusque
telaque, et ad terram turbatis gressibus ambo
praecipitant. ut nocte rates, quas nubilus Auster
implicuit, frangunt tonsas mutantque rudentes,
luctataeque diu tenebris hiemique sibique,
sicut erant, imo pariter sedere profundo:
haec pugnae facies. coeunt sine more, sine arte,
tantum animis iraque, atque ignescentia cernunt
per galeas odia et uultus rimantur acerbo
lumine: nil adeo mediae telluris, et enses
impliciti innexaeque manus, alternaque saeui
murmura ceu lituos rapiunt aut signa tubarum.
fulmineos ueluti praeceps cum comminus egit
ira sues strictisque erexit tergora saetis:
igne tremunt oculi, lunataque dentibus uncis
ora sonant; spectat pugnas de rupe propinqua
uenator pallens canibusque silentia suadet:
sic auidi incurrunt; necdum letalia miscent
uulnera, sed coeptus sanguis, facinusque peractum est.
nec iam opus est Furiis; tantum mirantur et astant
laudantes, hominumque dolent plus posse furores.
fratris uterque furens cupit adfectatque cruorem
et nescit manare suum; tandem inruit exul,

hortatusque manum, cui fortior ira nefasque
iustius, alte ensem germani in corpore pressit,
qua male iam plumis imus tegit inguina thorax.
ille dolens nondum, sed ferri frigore primo
territus, in clipeum turbatos colligit artus;
mox intellecto magis ac magis aeger anhelat
uulnere. nec parcit cedenti atque increpat hostis:
'quo retrahis, germane, gradus? hoc languida somno,
hoc regnis effeta quies, hoc longa sub umbra
imperia! exilio rebusque exercita egenis
membra uides; disce arma pati nec fidere laetis.'
    sic pugnant miseri; restabat lassa nefando
uita duci summusque cruor, poterantque parumper
stare gradus; sed sponte ruit fraudemque supremam
in media iam morte parat. clamore Cithaeron
erigitur, fraterque ratus uicisse leuauit
ad caelum palmas: 'bene habet! non inrita uoui,
cerno graues oculos atque ora natantia leto.
huc aliquis propere sceptrum atque insigne comarum,
dum uidet.' haec dicens gressus admouit et arma,
ceu templis decus et patriae laturus ouanti,
arma etiam spoliare cupit; nondum ille peractis
manibus ultrices animam seruabat in iras.
utque superstantem pronumque in pectora sensit,
erigit occulte ferrum uitaeque labantis
reliquias tenues odio suppleuit, et ensem
iam laetus fati fraterno in corde reliquit.
ille autem: 'uiuisne an adhuc manet ira superstes,
perfide, nec sedes umquam meriture quietas?
huc mecum ad manes! illic quoque pacta reposcam,
si modo Agenorei stat Cnosia iudicis urna,
qua reges punire datur.' nec plura locutus
concidit et totis fratrem grauis obruit armis.
    ite truces animae funestaque Tartara leto
polluite et cunctas Erebi consumite poenas!
uosque malis hominum, Stygiae, iam parcite, diuae:
omnibus in terris scelus hoc omnique sub aeuo
uiderit una dies, monstrumque infame futuris
excidat, et soli memorent haec proelia reges.
    at genitor sceleris comperto fine profundis
erupit tenebris saeuoque in limine profert
mortem imperfectam: ueteri stat sordida tabo
utraque canities, et durus sanguine crinis
obnubit furiale caput; procul ora genaeque
intus et effossae squalent uestigia lucis.

uirgo autem impositae sustentat pondera laeuae,
dextra sedet baculo. qualis si puppe relicta
exosus manes pigri sulcator Auerni
exeat ad superos solemque et pallida turbet
astra, nec ipse diu fortis patiensque superni
aeris; interea longum cessante magistro
crescat opus, totisque expectent saecula ripis:
talis init campum, comitique extrema gementi,
'duc' ait 'ad natos patremque recentibus, oro,
inice funeribus!' cunctatur nescia uirgo
quid paret; impediunt iter implicitosque morantur
arma, uiri, currus, altaque in strage seniles
deficiunt gressus et dux miseranda laborat.
ut quaesita diu monstrauit corpora clamor
uirginis, insternit totos frigentibus artus.
nec uox ulla seni: iacet inmugitque cruentis
uulneribus, nec uerba diu temptata sequuntur.
dum tractat galeas atque ora latentia quaerit,
tandem muta diu genitor suspiria soluit:
'tarda meam, Pietas, longo post tempore mentem
percutis? estne sub hoc hominis clementia corde?
uincis io miserum, uincis, Natura, parentem!
en habeo gemitus lacrimaeque per arida serpunt
uulnera et in molles sequitur manus impia planctus.
accipite infandae iusta exequialia mortis,
crudeles nimiumque mei! nec noscere natos
adloquiumque aptare licet; dic, uirgo, precanti,
quem teneo? quo nunc uestras ego saeuus honore
prosequar inferias? o si fodienda redirent
lumina et in uultus saeuire ex more potestas!
heu dolor, heu iusto magis exaudita parentis
uota malaeque preces! quisnam fuit ille deorum,
qui stetit orantem iuxta praereptaque uerba
dictauit Fatis? Furor illa et mouit Erinys
et pater et genetrix et regna oculique cadentes;
nil ego: per Ditem iuro dulcesque tenebras
inmeritamque ducem, subeam sic Tartara digna
morte, nec irata fugiat me Laius umbra.
ei mihi, quos nexus fratrum, quae uulnera tracto!
soluite, quaeso, manus infestaque uincula tandem
diuidite, et medium nunc saltem admittite patrem.'
talia dequestus paulatim insumpserat iras
mortis, et occulte telum, ni nata uetaret,
quaerebat; sed cauta manu subtraxerat enses
Antigone. furit inde senex: 'ubi noxia tela?

heu Furiae! num totum abiit in corpora ferrum?'
dicentem comes aegra leuat mutumque dolorem
ipsa premit, saeuum gaudens planxisse parentem.
olim autem inceptae clamore exterrita pugnae
regina extulerat notum penetralibus ensem,
ensem sceptriferi spolium lacrimabile Lai.
multaque cum superis et diro questa cubili
et nati furiis et primi coniugis umbris,
luctata est dextra, et prono uix pectore ferrum
intrauit tandem: uenas perrumpit aniles
uulnus et infelix lustratur sanguine lectus.
illius exili stridentem in pectore plagam
Ismene conlapsa super lacrimisque comisque
siccabat plangens: qualis Marathonide silua
flebilis Erigone caesi prope funera patris
questibus absumptis tristem iam soluere nodum
coeperat et fortes ramos moritura legebat.
et iam laeta ducum spes elusisse duorum
res Amphionias alio sceptrumque maligna
transtulerat Fortuna manu, Cadmique tenebat
iura Creon. miser heu bellorum terminus! illi
pugnarant fratres. hunc et Mauortia clamant
semina, et impensus patriae paulo ante Menoeceus
conciliat populis. scandit fatale tyrannis
flebilis Aoniae solium: pro blanda potestas
et sceptri malesuadus amor! numquamne priorum
haerebunt documenta nouis? iuuat ecce nefasto
stare loco regimenque manu tractare cruentum.
quid, melior Fortuna, potes! iam flectere patrem
incipit atque datis abolere Menoecea regnis.
primum adeo saeuis imbutus moribus aulae
(indicium specimenque sui) iubet igne supremo
arceri Danaos, nudoque sub axe relinqui
infelix bellum et tristes sine sedibus umbras.
mox reducem Ogygiae congressus limine portae
Oedipodem extimuit paulum, seseque minorem
confessus tacite, promptamque coercuit iram;
sed redit in regem caecumque audentius hostem
increpitans, 'procul,' inquit, 'abi, uictoribus omen
inuisum, et Furias auerte ac moenia lustra
discessu Thebana tuo. spes longa peracta est:
uade, iacent nati. quae iam tibi uota supersunt?'
horruit instinctu rabido, steteruntque trementes
ceu uisu praesente genae, seniumque recessit.
tunc natam baculumque manu dimisit, et irae

innixus tumido uocem de pectore rumpit:
'iamne uacat saeuire, Creon? modo perfida regna
fortunaeque locum nostrae, miserande, subisti,
et tibi iam fas est regum calcare ruinas?
iam tumulis uictos, socios iam moenibus arces?
macte, potes digne Thebarum sceptra tueri:
haec tua prima dies. sed cur noua contrahis amens
iura? quid anguste tantos metiris honores?
exilium intendis. timida inclementia regum
ista! feros auidus quin protinus imbuis enses?
crede, licet: ueniat cupidus parere satelles
intrepidusque secet non euitantia colla.
incipe! an expectas ut pronus supplice dextra
sternar et inmitis domini uestigia quaeram?
finge autem temptare, sines? mihine ulla minaris
supplicia, aut ullos reris superesse timores?
linquere tecta iubes? caelum terramque reliqui
sponte, atque ultricem crudelis in ora retorsi
non ullo cogente manum: quid tale iubere,
rex inimice, potes? fugio excedoque nefandis
sedibus; an refert quo funera longa measque
transportem tenebras? ne non gens cuncta precanti
concedat, patriae quantum miser incubo terrae!
sed dulces Thebae. nimirum hic clarior ortus,
et meliora meos permulcent sidera uultus,
hic genetrix natique. habeas Thebana regasque
moenia, quo Cadmus, quo Laius omine rexit
quoque ego; sic thalamos, sic pignora fida capessas;
nec tibi sit uirtus fortunam euadere dextra,
sed lucem deprensus ames. satis omina sanxi,
duc age, nata, procul. quid te autem luctibus addo?
da, rex magne, ducem.' timuit miseranda relinqui
Antigone mutatque preces: 'felicia per te
regna, uerende Creon, sanctasque Menoeceos umbras:
da ueniam adflicto dictisque ignosce superbis.
hunc morem fandi longae fecere querelae;
nec soli ferus iste tibi: sic fata deosque
adloquitur, durus luctu, facilisque nec ipsi
saepe mihi; pridem indomito sub pectore uiuit
libertas misera et saeuae spes aspera mortis.
et nunc ecce tuas inritat callidus iras
suppliciumque cupit; sed tu maioribus, oro,
imperii potiare bonis, altusque iacentes
praetereas, et magna ducum uereare priorum
funera. et hic quondam solio sublimis et armis

saeptus opem miseris et iura, potentibus aequus
supplicibusque, dabat, cui nunc ex agmine tanto
una comes, necdum exul erat. felicibus hicne
obstat? in hunc odiis et regni uiribus exis,
hunc abigis tectis? an ne prope limina clarum
ingemat et uotis intempestiuus oberret?
pone metum, procul usque tua summotus ab aula
flebit; ego erectum subigam et seruire docebo,
coetibus abducam solaque in sede recondam:
exul erit. nam quae migranti externa patebunt
moenia? uis Argos eat hostilesque Mycenas
squalidus inreptet, uictique ad limen Adrasti
Aonias referat clades, tenuemque precetur
rex Thebanus opem? miserae quid crimina gentis
pandere, quid casus iuuat ostentare pudendos?
conde, precor, quodcumque sumus, nec longa precamur
dona, Creon: miserere senis, maestosque parentis
hic, precor, hic manes indulge ponere: certe
Thebanos sepelire licet.' sic orat humique
uoluitur; abducit genitor saeuumque minatur
indignans ueniam. qualis leo rupe sub alta,
quem uiridem quondam siluae montesque tremebant,
iam piger et longo iacet exarmatus ab aeuo,
magna tamen facies et non adeunda senectus;
et si demissas ueniat mugitus ad aures,
erigitur meminitque sui, uiresque solutas
ingemit et campis alios regnare leones.
flectitur adfatu, sed non tamen omnia rector
supplicis indulget lacrimis partemque recidit
muneris. 'haud,' inquit, 'patriis prohibebere longe
finibus, occursu dum non pia templa domosque
commacules. habeant te lustra tuusque Cithaeron;
atque haec ecce tuis tellus habitabilis umbris,
qua bellum geminaeque iacent in sanguine gentes.'
sic ait, et ficto comitum uulgique gementis
adsensu limen tumidus regale petebat.
interea pulsi uallum exitiale Pelasgi
destituunt furto; nulli sua signa suusque
ductor: eunt taciti passim et pro funere pulchro
dedecorem amplexi uitam reditusque pudendos.
nox fauet et grata profugos amplectitur umbra.

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
THEBAID XII

Nondum cuncta polo uigil inclinauerat astra
ortus et instantem cornu tenuiore uidebat
Luna diem, trepidas ubi iam Tithonia nubes
discutit ac reduci magnum parat aethera Phoebo:
agmina iam raris Dircaea penatibus errant,
noctis questa moras; quamuis tunc otia tandem
et primus post bella sopor, tamen aegra quietem
pax fugat et saeui meminit uictoria belli.
uix primo proferre gradum et munimina ualli
soluere, uix totas reserare audacia portas;
stant ueteres ante ora metus campique uacantis
horror: ut adsiduo iactatis aequore tellus
prima labat, sic attoniti nil comminus ire
mirantur fusasque putant adsurgere turmas.
sic ubi perspicuae scandentem limina turris
Idaliae uolucres fuluum aspexere draconem,
intus agunt natos et feta cubilia uallant
unguibus imbellesque citant ad proelia pennas;
mox ruerit licet ille retro, tamen aera nudum
candida turba timet, tandemque ingressa uolatus
horret et a mediis etiamnum respicit astris.
    itur in exanguem populum bellique iacentis
reliquias, quacumque dolor luctusque, cruenti,
exegere, duces; hi tela, hi corpora, at illi
caesorum tantum ora uident alienaque iuxta
pectora; pars currus deflent uiduisque loquuntur,
hoc solum quia restat, equis; pars oscula figunt
uulneribus magnis et de uirtute queruntur.
frigida digeritur strages: patuere recisae
cum capulis hastisque manus mediisque sagittae
luminibus stantes; multis uestigia caedis
nulla: ruunt planctu pendente et ubique parato.
at circum informes truncos miserabile surgit
certamen qui iusta ferant, qui funera ducant.
saepe etiam hostiles (lusit Fortuna parumper)
decepti fleuere uiros; nec certa facultas
noscere quem miseri uitent calcentue cruorem.
at quibus est inlaesa domus uacuique doloris,
aut deserta uagi Danaum tentoria lustrant
inmittuntque faces, aut (quae post bella uoluptas)
quaerunt dispersi iaceat quo puluere Tydeus,
an rapti pateat specus auguris, aut ubi diuum

hostis, an aetheriae uiuant per membra fauillae.
iam lacrimis exempta dies, nec serus abegit
Vesper: amant miseri lamenta malisque fruuntur.
nec subiere domos, sed circum funera pernox
turba sedet, uicibusque datis alterna gementes
igne feras planctuque fugant; nec dulcibus astris
uicta, nec adsiduo coierunt lumina fletu.
tertius Aurorae pugnabat Lucifer, et iam
montibus orbatis, lucorum gloria, magnae
Teumesi uenere trabes et amica Cithaeron
silua rogis; ardent excisae uiscera gentis
molibus extructis: supremo munere gaudent
Ogygii manes; queritur miserabile Graium
nuda cohors uetitumque gemens circumuolat ignem.
accipit et saeui manes Eteoclis iniquos
haudquaquam regalis honos; Argiuus haberi
frater iussus adhuc atque exule pellitur umbra.
    at non plebeio fumare Menoecea busto
rex genitor Thebaeque sinunt, nec robora uilem
struxerunt de more rogum, sed bellicus agger
curribus et clipeis Graiorumque omnibus armis
sternitur; hostiles super ipse, ut uictor, aceruos
pacifera lauro crinem uittisque decorus
accubat: haud aliter quam cum poscentibus astris
laetus in accensa iacuit Tirynthius Oeta.
spirantes super inferias, captiua Pelasgum
corpora frenatosque, pater, solacia sorti
bellorum, mactabat equos; his arduus ignis
palpitat, et gemitus tandem erupere paterni:
'o nisi magnanimae nimius te laudis inisset
ardor, Echionios mecum uenerande penates
atque ultra recture puer, uenientia qui nunc
gaudia et ingratum mihi munus acerbas!
tu superum conuexa licet coetusque perenni
(credo equidem) uirtute colas, mihi flebile semper
numen eris; ponant aras excelsaque Thebae
templa dicent: uni fas sit lugere parenti.
et nunc heu quae digne tibi sollemnia quasue
largiar exequias? nec si fatale potestas
Argos et impulsas cineri miscere Mycenas,
meque super, cui uita (nefas!) et sanguine nati
partus honos. eademne dies, eadem impia bella
te, puer, et diros misere in Tartara fratres?
et nunc Oedipodi par est fortuna doloris
ac mihi? quam similes gemimus, bone Iuppiter, umbras!

accipe, nate, tui noua libamenta triumphi,
accipe et hoc regimen dextrae frontisque superbae
uincula, quae patri minimum laetanda dedisti.
regem te, regem tristes Eteocleos umbrae
aspiciant.' simul haec dicens crinemque manumque
destruit, accensaque iterat uiolentius ira:
'saeuum agedum inmitemque uocent si funera Lernae
tecum ardere ueto; longos utinam addere sensus
corporibus caeloque animas Ereboque nocentes
pellere fas, ipsumque feras, ipsum unca uolucrum
ora sequi atque artus regum monstrare nefandos!
ei mihi, quod positos humus alma diesque resoluet!
quare iterum repetens iterumque edico: suprema
ne quis ope et flammis ausit iuuisse Pelasgos;
aut nece facta luet numeroque explebit adempta
corpora; per superos magnumque Menoecea iuro.'
dixit, et abreptum comites in tecta ferebant.
    flebilis interea uacuis comitatus ab Argis
(fama trahit miseras) orbae uiduaeque ruebant
Inachides ceu capta manus; sua uulnera cuique,
par habitus cunctis, deiecti in pectora crines
accinctique sinus; manant lacera ora cruentis
unguibus, et molles planctu creuere lacerti.
prima per attonitas nigrae regina cateruae,
tristibus inlabens famulis iterumque resurgens,
quaerit inops Argia uias; non regia cordi,
non pater: una fides, unum Polynicis amati
nomen in ore sedet; Dircen infaustaque Cadmi
moenia posthabitis uelit incoluisse Mycenis.
proxima Lernaeo Calydonidas agmine mixtas
Tydeos exequiis trahit haud cessura sorori
Deipyle; scelus illa quidem morsusque profanos
audierat miseranda uiri, sed cuncta iacenti
infelix ignoscit amor. post aspera uisu,
ac deflenda tamen, digno plangore Nealce
Hippomedonta ciens. uatis mox impia coniunx
heu uacuos positura rogos. postrema gementum
agmina Maenaliae ducit comes orba Dianae,
et grauis Euadne: dolet haec queriturque labores
audacis pueri, magni memor illa mariti
it toruum lacrimans summisque irascitur astris.
illas et lucis Hecate speculata Lycaeis
prosequitur gemitu, duplexque ad litus euntes
planxit ab Isthmiaco genetrix Thebana sepulcro,
noctiuagumque gregem, quamuis sibi luget, Eleusin

fleuit et arcanos errantibus extulit ignes.
ipsa per auersos ducit Saturnia calles
occultatque uias, ne plebs congressa suorum
ire uetet pereatque ingentis gloria coepti.
nec non functa ducum refouendi corpora curam
Iris habet, putresque arcanis roribus artus
ambrosiaeque rigat sucis, ut longius obstent
expectentque rogum et flammas non ante fatiscant.
    squalidus ecce genas et inani uulnere pallens
Ornytus (hic socio desertus ab agmine, tardat
plaga recens) timido secreta per auia furto
debile carpit iter fractaeque innititur hastae.
isque ubi mota nouo stupuit loca sola tumultu
femineumque gregem, quae iam super agmina Lernae
sola uidet, non ille uiam causasue requirit,
quippe patent, maesto sed sic prior occupat ore:
'quo, miserae, quo fertis iter? funusne peremptis
speratis cineremque uiris? stat peruigil illic
umbrarum custos inhumataque corpora regi
adnumerat. nusquam lacrimae, procul usque fugati
accessus hominum: solis auibusque ferisque
ire licet. uestrisne Creon dabit aequus honorem
luctibus? inmites citius Busiridos aras
Odrysiique famem stabuli Siculosque licebit
exorare deos; rapiet fortasse precantes,
si mens nota mihi, nec coniugialia supra
funera sed caris longe mactabit ab umbris.
quin fugitis, dum tuta uia est, Lernamque reuersae
nomina, quod superest, uacuis datis orba sepulcris
absentesque animas ad inania busta uocatis?
aut uos Cecropiam (prope namque et Thesea fama est
Thermodontiaco laetum remeare triumpho)
imploratis opem? bello cogendus et armis
in mores hominemque Creon.' sic fatus, at illis
horruerunt lacrimae, stupuitque inmanis eundi
impetus, atque uno uultus pallore gelati.
non secus adflauit molles si quando iuuencas
tigridis Hyrcanae ieiunum murmur, et ipse
auditu turbatus ager, timor omnibus ingens
quae placeat, quos illa fames escendat in armos.
    continuo discors uario sententia motu
scinditur: his Thebas tumidumque ambire Creonta,
his placet Actaeae si quid clementia gentis
adnuat; extremum curarum ac turpe reuerti.
hic non femineae subitum uirtutis amorem

colligit Argia, sexuque inmane relicto
tractat opus: placet (egregii spes dura pericli!)
comminus infandi leges accedere regni,
quo Rhodopes non ulla nurus nec alumna niuosi
Phasidis innuptis uallata cohortibus iret.
tunc mouet arte dolum, quo semet ab agmine fido
segreget, inmitesque deos regemque cruentum
contemptrix animae et magno temeraria luctu
prouocet; hortantur pietas ignesque pudici.
ipse etiam ante oculos omni manifestus in actu,
nunc hospes miserae, primas nunc sponsus ad aras,
nunc mitis coniunx, nunc iam sub casside torua
maestus in amplexu multumque a limine summo
respiciens: sed nulla animo uersatur imago
crebrior Aonii quam quae de sanguine campi
nuda uenit poscitque rogos. his anxia mentem
aegrescit furiis et, qui castissumus ardor,
funus amat; tunc ad comites conuersa Pelasgas,
'uos' ait 'Actaeas acies Marathoniaque arma
elicite, aspiretque pio Fortuna labori.
me sinite Ogygias, tantae quae sola ruinae
causa fui, penetrare domos et fulmina regni
prima pati; nec surda ferae pulsabimus urbis
limina: sunt illic soceri mihi suntque sorores
coniugis, et Thebas haud ignoranda subibo.
ne tantum reuocate gradus: illo impetus ingens
auguriumque animi.' nec plura, unumque Menoeten
(olim hic uirginei custos monitorque pudoris)
eligit et, quamquam rudis atque ignara locorum,
praecipites gressus, qua uenerat Ornytus, aufert.
atque ubi uisa procul socias liquisse malorum,
'anne' ait 'hostiles ego te tabente per agros
(heu dolor!) expectem quaenam sententia lenti
Theseos, an bello proceres, an dexter haruspex
adnuat? interea funus decrescit, et uncis
alitibus (non hos potius?) supponimus artus.
et nunc me duram, si quis tibi sensus ad umbras,
me tardam Stygiis quereris, fidissime, diuis.
heu si nudus adhuc, heu si iam forte sepultus:
nostrum utrumque nefas; adeo uis nulla dolenti?
Mors nusquam saeuusque Creon? hortaris euntem,
Ornyte!' sic dicens magno Megareia praeceps
arua rapit passu, demonstrat proxima quisque
obuius horrescitque habitus miseramque ueretur.
uadit atrox uisu, nil corde nec aure pauescens,

et nimiis confisa malis propiorque timeri:
nocte uelut Phrygia cum lamentata resultant
Dindyma, pinigeri rapitur Simoentis ad amnem
dux uesana chori, cuius dea sanguine lecto
ipsa dedit ferrum et uittata fronde notauit.
iam pater Hesperio flagrantem gurgite currum
abdiderat Titan, aliis rediturus ab undis,
cum tamen illa grauem luctu fallente laborem
nescit abisse diem: nec caligantibus aruis
terretur, nec frangit iter per et inuia saxa
lapsurasque trabes nemorumque arcana (sereno
nigra die) caecisque incisa noualia fossis,
per fluuios secura uadi, somnosque ferarum
praeter et horrendis infesta cubilia monstris.
tantum animi luctusque ualent! pudet ire Menoeten
tardius, inualidaeque gradum miratur alumnae.
quas non illa domos pecudumque hominumque modesto
pulsauit gemitu? quotiens amissus eunti
limes, et errantem comitis solacia flammae
destituunt gelidaeque facem uicere tenebrae!
iamque supinantur fessis lateque fatiscunt
Penthei deuexa iugi, cum pectore anhelo
iam prope deficiens sic incipit orsa Menoetes:
'haud procul, exacti si spes non blanda laboris,
Ogygias, Argia, domos et egena sepulcri
busta iacere reor: graue comminus aestuat aer
sordidus, et magnae redeunt per inane uolucres.
haec illa est crudelis humus, nec moenia longe.
cernis ut ingentes murorum porrigat umbras
campus et e speculis moriens intermicet ignis?
moenia sunt iuxta.' modo nox magis ipsa tacebat,
solaque nigrantes laxabant astra tenebras.
horruit Argia, dextramque ad moenia tendens:
'urbs optata prius, nunc tecta hostilia, Thebae,
et tamen, inlaesas si reddis coniugis umbras,
sic quoque dulce solum, cernis quo praedita cultu,
qua stipata manu, iuxta tua limina primum
Oedipodis magni uenio nurus? improba non sunt
uota: rogos hospes planctumque et funera posco.
illum, oro, extorrem regni belloque fugatum,
illum, quem solio non es dignata paterno,
redde mihi. tuque, oro, ueni, si manibus ulla
effigies errantque animae post membra solutae,
tu mihi pande uias, tuaque ipse ad funera deduc,
si merui.' dixit, tectumque adgressa propinquae

pastorale casae reficit spiramina fessi
ignis, et horrendos inrumpit turbida campos.
qualis ab Aetnaeis accensa lampade saxis
orba Ceres magnae uariabat imagine flammae
Ausonium Siculumque latus, uestigia nigri
raptoris uastosque legens in puluere sulcos;
illius insanis ululatibus ipse remugit
Enceladus ruptoque uias inluminat igni:
Persephonen amnes siluae freta nubila clamant,
Persephonen tantum Stygii tacet aula mariti.
    admonet attonitam fidus meminisse Creontis
altor et occulto summittere lampada furto.
regina Argolicas modo formidata per urbes,
uotum inmane procis spesque augustissima gentis,
nocte sub infesta, nullo duce et hoste propinquo,
sola per offensus armorum et lubrica tabo
gramina, non tenebras, non circumfusa tremescens
concilia umbrarum atque animas sua membra gementes,
saepe gradu caeco ferrum calcataque tela
dissimulat, solusque labor uitasse iacentes,
dum funus putat omne suum, uisuque sagaci
rimatur positos et corpora prona supinat
incumbens, queriturque parum lucentibus astris.
    forte soporiferas caeli secreta per umbras
Iuno, sinu magni semet furata mariti,
Theseos ad muros, ut Pallada flecteret, ibat,
supplicibusque piis faciles aperiret Athenas.
atque ubi per campos errore fatiscere uano
inmeritam Argian supero respexit ab axe,
indoluit uisu, et lunaribus obuia bigis
aduertit uultum placidaque ita uoce locuta est:
'da mihi poscenti munus breue, Cynthia, si quis
est Iunonis honos; certe Iouis improba iussu
ter noctem Herculeam++ueteres sed mitto querelas:
en locus officio. cultrix placitissima nostri
Inachis Argia cernis qua nocte uagetur
nec reperire uirum densis queat aegra tenebris?
et tibi nimbosum languet iubar: exere, quaeso,
cornua, et adsueto propior premat orbita terras.
hunc quoque, qui curru madidas tibi pronus habenas
ducit, in Aonios uigiles demitte Soporem.'
uix ea, cum scissis magnum dea nubibus orbem
protulit; expauere umbrae, fulgorque recisus
sideribus; uix ipsa tulit Saturnia flammas.
    primum per campos infuso lumine pallam

coniugis ipsa suos noscit miseranda labores,
quamquam texta latent suffusaque sanguine maeret
purpura; dumque deos uocat et de funere caro
hoc superesse putat, uidet ipsum in puluere paene
calcatum. fugere animus uisusque sonusque,
inclusitque dolor lacrimas; tum corpore toto
sternitur in uultus animamque per oscula quaerit
absentem, pressumque comis ac ueste cruorem
seruatura legit. mox tandem uoce reuersa:
'hunc ego te, coniunx, ad debita regna profectum
ductorem belli generumque potentis Adrasti
aspicio, talisque tuis occurro triumphis?
huc attolle genas defectaque lumina: uenit
ad Thebas Argia tuas; age, moenibus induc
et patrios ostende lares et mutua redde
hospitia. heu quid ago? proiectus caespite nudo
hoc patriae telluris habes. quae iurgia? certe
imperium non frater habet! nullasne tuorum
mouisti lacrimas? ubi mater, ubi incluta fama
Antigone? mihi nempe iaces, mihi uictus es uni!
dicebam: "quo tendis iter? quid sceptra negata
poscis? habes Argos, soceri regnabis in aula;
hic tibi longus honos, hic indiuisa potestas."
quid queror? ipsa dedi bellum maestumque rogaui
ipsa patrem ut talem nunc te complexa tenerem.
sed bene habet, superi, gratum est, Fortuna; peracta
spes longinqua uiae: totos inuenimus artus.
ei mihi, sed quanto descendit uulnus hiatu!
hoc frater? qua parte, precor, iacet ille nefandus
praedator? uincam uolucres (sit adire potestas)
excludamque feras; an habet funestus et ignes?
sed nec te flammis inopem tua terra uidebit:
ardebis lacrimasque feres quas ferre negatum
regibus, aeternumque tuo famulata sepulcro
durabit deserta fides, testisque dolorum
natus erit, paruoque torum Polynice fouebo.'
    ecce alios gemitus aliamque ad busta ferebat
Antigone miseranda facem, uix nacta petitos
moenibus egressus; illam nam tempore in omni
attendunt uigiles et rex iubet ipse timeri,
contractaeque uices et crebrior excubat ignis.
ergo deis fratrique moras excusat et amens,
ut paulum inmisso cessit statio horrida somno,
erumpit muris: fremitu quo territat agros
uirginis ira leae, rabies cui libera tandem

et primus sine matre furor. nec longa morata,
quippe trucem campum et positus quo puluere frater
nouerat. atque illam contra uidet ire Menoetes,
cui uacat, et carae gemitus compescit alumnae.
cum tamen erectas extremus uirginis aures
accessit sonus, utque atra sub ueste comisque
squalentem et crasso foedatam sanguine uultus
astrorum radiis et utraque a lampade uidit,
'cuius' ait 'manes, aut quae temeraria quaeris
nocte mea?' nihil illa diu, sed in ora mariti
deicit inque suos pariter uelamina uultus,
capta metu subito paulumque oblita doloris.
hoc magis increpitans suspecta silentia perstat
Antigone, comitemque premens ipsamque; sed ambo
deficiunt fixique silent. tandem ora retexit
Argia, corpusque tamen complexa profatur:
'si quid in hoc ueteri bellorum sanguine mecum
quaesitura uenis, si tu quoque dura Creontis
iussa times, possum tibi me confisa fateri.
si misera es (certe lacrimas lamentaque cerno),
iunge, age, iunge fidem: proles ego regis Adrasti
(ei mihi! num quis adest?) cari Polynicis ad ignes,
etsi regna uetant++' stupuit Cadmeia uirgo
intremuitque simul dicentemque occupat ultro:
'mene igitur sociam (pro fors ignara!) malorum,
mene times? mea membra tenes, mea funera plangis.
cedo, tene, pudet heu! pietas ignaua sororis!
haec prior++' hic pariter lapsae iunctoque per ipsum
amplexu miscent auidae lacrimasque comasque,
partitaeque artus redeunt alterna gementes
ad uultum et cara uicibus ceruice fruuntur.
dumque modo haec fratrem memorat, nunc illa maritum,
mutuaque exorsae Thebas Argosque renarrant,
longius Argia miseros reminiscitur actus:
'per tibi furtiui sacrum commune doloris,
per socios manes et conscia sidera iuro:
non hic amissos, quamquam uagus exul, honores,
non gentile solum, carae non pectora matris,
te cupiit unam noctesque diesque locutus
Antigonen; ego cura minor facilisque relinqui.
tu tamen ex celsa sublimem forsitan arce
ante nefas Grais dantem uexilla maniplis
uidisti, teque ille acie respexit ab ipsa
ense salutatam et nutantis uertice coni:
nos procul. extremas sed quis deus egit in iras?

nil uestrae ualuere preces? tibine iste negauit
oranti?' causas ac tristia reddere fata
coeperat Antigone; fidus comes admonet ambas:
'heia agite inceptum potius! iam sidera pallent
uicino turbata die, perferte laborem,
tempus erit lacrimis, accenso flebitis igne.'
    haud procul Ismeni monstrabant murmura ripas,
qua turbatus adhuc et sanguine decolor ibat.
huc laceros artus socio conamine portant
inualidae, iungitque comes non fortior ulnas.
sic Hyperionium trepido Phaethonta sorores
fumantem lauere Pado; uixdum ille sepulcro
conditus, et flentes stabant ad flumina siluae.
ut sanies purgata uado membrisque reuersus
mortis honos, ignem miserae post ultima quaerunt
oscula; sed gelidae circum exanimesque fauillae
putribus in foueis, atque omnia busta quiescunt.
stabat adhuc, seu forte, rogus, seu numine diuum,
cui torrere datum saeuos Eteocleos artus,
siue locum monstris iterum Fortuna parabat,
seu dissensuros seruauerat Eumenis ignes.
hic tenuem nigris etiamnum aduiuere lucem
roboribus pariter cupidae uidere, simulque
flebile gauisae; nec adhuc quae busta repertum,
sed placidus quicumque rogant mitisque supremi
admittat cineris consortem et misceat umbras.
    ecce iterum fratres: primos ut contigit artus
ignis edax, tremuere rogi et nouus aduena busto
pellitur; exundant diuiso uertice flammae
alternosque apices abrupta luce coruscant.
pallidus Eumenidum ueluti commiserit ignes
Orcus, uterque minax globus et conatur uterque
longius; ipsae etiam commoto pondere paulum
secessere trabes. conclamat territa uirgo:
'occidimus, functasque manu stimulauimus iras.
frater erat; quis enim accessus ferus hospitis umbrae
pelleret? en clipei fragmen semustaque nosco
cingula, frater erat! cernisne ut flamma recedat
concurratque tamen? uiuunt odia improba, uiuunt.
nil actum bello; miseri, sic dum arma mouetis
uicit nempe Creon! nusquam iam regna: quis ardor?
cui furitis? sedate minas; tuque exul ubique,
semper inops aequi, iam cede (hoc nupta precatur,
hoc soror), aut saeuos mediae ueniemus in ignes.'
    uix ea, cum subitus campos tremor altaque tecta

impulit adiuuitque rogi discordis hiatus,
et uigilum turbata quies, quibus ipse malorum
fingebat simulacra Sopor: ruit ilicet omnem
prospectum lustrans armata indagine miles.
illos instantes senior timet unus; at ipsae
ante rogum saeuique palam spreuisse Creontis
imperia et furtum claro plangore fatentur
securae, quippe omne uident fluxisse cadauer.
ambitur saeua de morte animosaque leti
spes furit: haec fratris rapuisse, haec coniugis artus
contendunt uicibusque probant: 'ego corpus', 'ego ignes',
'me pietas', 'me duxit amor'. deposcere saeua
supplicia et dextras iuuat insertare catenis.
nusquam illa alternis modo quae reuerentia uerbis,
iram odiumque putes; tantus discordat utrimque
clamor, et ad regem qui deprendere trahuntur.
    at procul Actaeis dextra iam Pallade muris
Iuno Phoroneas inducit praeuia matres
attonitas, non ipsa minus, coetumque gementem
conciliat populis et fletibus addit honorem.
ipsa manu ramosque oleae uittasque precantes
tradit, et obtenta summittere lumina palla
et praeferre docet uacuas sine manibus urnas.
omnis Erectheis effusa penatibus aetas
tecta uiasque replent: unde hoc examen et una
tot miserae? necdum causas nouere malorum,
iamque gemunt. dea conciliis se miscet utrisque
cuncta docens, qua gente satae, quae funera plangant
quidue petant; uariis nec non adfatibus ipsae
Ogygias leges inmansuetumque Creonta
multum et ubique fremunt. Geticae non plura queruntur
hospitibus tectis trunco sermone uolucres,
cum duplices thalamos et iniquum Terea clamant.
    urbe fuit media nulli concessa potentum
ara deum, mitis posuit Clementia sedem,
et miseri fecere sacram; sine supplice numquam
illa nouo, nulla damnauit uota repulsa.
auditi quicumque rogant, noctesque diesque
ire datum et solis numen placare querelis.
parca superstitio: non turea flamma nec altus
accipitur sanguis: lacrimis altaria sudant,
maestarumque super libamina secta comarum
pendent et uestes mutata sorte relictae.
mite numus circa cultuque insigne uerendo,
uittatae laurus et supplicis arbor oliuae.

nulla autem effigies, nulli commissa metallo
forma dei: mentes habitare et pectora gaudet.
semper habet trepidos, semper locus horret egenis
coetibus, ignotae tantum felicibus arae.
fama est defensos acie post busta paterni
numinis Herculeos sedem fundasse nepotes.
fama minor factis: ipsos nam credere dignum
caelicolas, tellus quibus hospita semper Athenae,
ceu leges hominemque nouum ritusque sacrorum
seminaque in uacuas hinc descendentia terras,
sic sacrasse loco commune animantibus aegris
confugium, unde procul starent iraeque minaeque
regnaque, et a iustis Fortuna recederet aris.
iam tunc innumerae norant altaria gentes:
huc uicti bellis patriaque a sede fugati
regnorumque inopes scelerumque errore nocentes
conueniunt pacemque rogant; mox hospita sedes
uicit et Oedipodae Furias et funus ~olynthi
texit et a misero matrem summouit Oreste.
huc uulgo monstrante locum manus anxia Lernae
deueniunt, cedunt miserorum turba priorum.
uix ibi, sedatis requierunt pectora curis:
ceu patrio super alta grues Aquilone fugatae
cum uidere Pharon; tunc aethera latius implent,
tunc hilari clangore sonant; iuuat orbe sereno
contempsisse niues et frigora soluere Nilo.
iamque domos patrias Scythicae post aspera gentis
proelia laurigero subeuntem Thesea curru
laetifici plausus missusque ad sidera uulgi
clamor et emeritis hilaris tuba nuntiat armis.
ante ducem spolia et, duri Mauortis imago,
uirginei currus cumulataque fercula cristis
et tristes ducuntur equi truncaeque bipennes,
quis nemora et solidam Maeotida caedere suetae,
gorytique leues portantur et ignea gemmis
cingula et informes dominarum sanguine peltae.
ipsae autem nondum trepidae sexumue fatentur,
nec uulgare gemunt, aspernanturque precari,
et tantum innuptae quaerunt delubra Mineruae.
primus amor niueis uictorem cernere uectum
quadriiugis; nec non populos in semet agebat
Hippolyte, iam blanda genas patiensque mariti
foederis. hanc patriae ritus fregisse seueros
Atthides oblique secum mirantur operto
murmure, quod nitidi crines, quod pectora palla

tota latent, magnis quod barbara semet Athenis
misceat atque hosti ueniat paritura marito.
paulum et ab insessis maestae Pelopeides aris
promouere gradum seriemque et dona triumphi
mirantur, uictique animo rediere mariti.
atque ubi tardauit currus et ab axe superbo
explorat causas uictor poscitque benigna
aure preces, ausa ante alias Capaneia coniunx:
'belliger Aegide, subitae cui maxima laudis
semina de nostris aperit Fortuna ruinis,
non externa genus, dirae nec conscia noxae
turba sumus: domus Argos erat regesque mariti,
non utinam et fortes! quid enim septena mouere
castra et Agenoreos opus emendare penates?
nec querimur caesos: haec bellica iura uicesque
armorum; sed non Siculis exorta sub antris
monstra nec Ossaei bello cecidere bimembres.
mitto genus clarosque patres: hominum, inclute Theseu,
sanguis erant, homines, eademque in sidera, eosdem
sortitus animarum alimentaque uestra creati,
quos uetat igne Creon Stygiaeque a limine portae,
ceu sator Eumenidum aut Lethaei portitor amnis,
summouet ac dubio caelique Erebique sub axe
detinet. heu princeps Natura! ubi numina, ubi illest
fulminis iniusti iaculator? ubi estis, Athenae?
septima iam surgens trepidis Aurora iacentes
auersatur equis; radios declinat et horret
stelligeri iubar omne poli; iam comminus ipsae
pabula dira ferae campumque odere uolucres
spirantem tabo et caelum uentosque grauantem.
quantum etenim superesse rear? nuda ossa putremque
uerrere permittat saniem. properate, uerendi
Cecropidae; uos ista decet uindicta, priusquam
Emathii Thracesque dolent, quaeque extat ubique
gens arsura rogis manesque habitura supremos.
nam quis erit saeuire modus? bellauimus, esto;
sed cecidere odia et tristes mors obruit iras.
tu quoque, ut egregios fama cognouimus actus,
non trucibus monstris Sinin infandumque dedisti
Cercyona, et saeuum uelles Scirona crematum.
credo et Amazoniis Tanain fumasse sepulcris,
unde haec arma refers; sed et hunc dignare triumphum.
da terris unum caeloque Ereboque laborem,
si patrium Marathona metu, si tecta leuasti
Cresia, nec fudit uanos anus hospita fletus.

sic tibi non ullae socia sine Pallade pugnae,
nec sacer inuideat paribus Tirynthius actis,
semper et in curru, semper te mater ouantem
cernat, et inuictae nil tale precentur Athenae.'
dixerat; excipiunt cunctae tenduntque precantes
cum clamore manus; rubuit Neptunius heros
permotus lacrimis; iusta mox concitus ira
exclamat: 'quaenam ista nouos induxit Erinys
regnorum mores? non haec ego pectora liqui
Graiorum abscedens, Scythiam Pontumque niualem
cum peterem; nouus unde furor? uictumne putasti
Thesea, dire Creon? adsum, nec sanguine fessum
crede; sitit meritos etiamnum haec hasta cruores.
nulla mora est; uerte hunc adeo, fidissime Phegeu,
cornipedem, et Tyrias inuectus protinus arces
aut Danais edice rogos aut proelia Thebis.'
sic ait oblitus bellique uiaeque laborum,
hortaturque suos uiresque instaurat anhelas:
ut modo conubiis taurus saltuque recepto
cum posuit pugnas, alio si forte remugit
bellatore nemus, quamquam ora et colla cruento
imbre madent, nouus arma parat campumque lacessens
dissimulat gemitus et uulnera puluere celat.
ipsa metus Libycos seruatricemque Medusam
pectoris incussa mouit Tritonia parma.
protinus erecti toto simul agmine Thebas
respexere angues; necdum Atticus ire parabat
miles, et infelix expauit classica Dirce.
continuo in pugnas haud solum accensa iuuentus
qui modo Caucasei comites rediere triumphi:
omnis ad arma rudes ager extimulauit alumnos.
conueniunt ultroque ducis uexilla sequuntur,
qui gelidum Braurona uiri, qui rura lacessunt
Monychia et trepidis stabilem Piraeea nautis
et nondum Eoo clarum Marathona triumpho.
mittit in arma manus gentilibus hospita diuis
Icarii Celeique domus uiridesque Melaenae,
diues et Aegaleos nemorum Parnesque benignus
uitibus et pingui melior Lycabessos oliuae.
uenit atrox Alaeus et olentis arator Hymetti,
quaeque rudes thyrsos hederis uestistis, Acharnae.
linquitur Eois longe speculabile proris
Sunion, unde uagi casurum in nomina ponti
Cresia decepit falso ratis Aegea uelo.
hos Salamis populos, illos Cerealis Eleusin

horrida suspensis ad proelia misit aratris,
et quos Callirhoe nouies errantibus undis
implicat, et raptae qui conscius Orithyiae
celauit ripis Geticos Ilissos amores.
ipse quoque in pugnas uacuatur collis, ubi ingens
lis superum, dubiis donec noua surgeret arbor
rupibus et longa refugum mare frangeret umbra.
isset et Arctoas Cadmea ad moenia ducens
Hippolyte turmas: retinet iam certa tumentis
spes uteri, coniunxque rogat dimittere curas
Martis et emeritas thalamo sacrare pharetras.
hos ubi uelle acies et dulci gliscere ferro
dux uidet, utque piis raptim dent oscula natis
amplexusque breues, curru sic fatur ab alto:
'terrarum leges et mundi foedera mecum
defensura cohors, dignas insumite mentes
coeptibus: hac omnem diuumque hominumque fauorem
Naturamque ducem coetusque silentis Auerni
stare palam est; illic Poenarum exercita Thebis
agmina et anguicomae ducent uexilla sorores.
ite alacres tantaeque, precor, confidite causae.'
dixit, et emissa praeceps iter incohat hasta:
qualis Hyperboreos ubi nubilus institit axes
Iuppiter et prima tremefecit sidera bruma,
rumpitur Aeolia et longam indignata quietem
tollit hiems animos uentosaque sibilat Arctos;
tunc montes undaeque fremunt, tunc proelia caecis
nubibus et tonitrus insanaque fulmina gaudent.
icta gemit tellus, uirides grauis ungula campos
mutat, et innumeris peditumque equitumque cateruis
expirat protritus ager, nec puluere crasso
armorum lux uicta perit, sed in aethera longum
frangitur, et mediis ardent in nubibus hastae.
noctem adeo placidasque operi iunxere tenebras,
certamenque inmane uiris quo concita tendunt
agmina: quis uisas proclamet ab aggere Thebas,
cuius in Ogygio stet princeps lancea muro.
at procul ingenti Neptunius agmina Theseus
angustat clipeo, propriaeque exordia laudis
centum urbes umbone gerit centenaque Cretae
moenia, seque ipsum monstrosi ambagibus antri
hispida torquentem luctantis colla iuuenci
alternasque manus circum et nodosa ligantem
bracchia et abducto uitantem cornua uultu.
terror habet populos, cum saeptus imagine torua

ingreditur pugnas, bis Thesea bisque cruentas
caede uidere manus: ueteres reminiscitur actus
ipse tuens sociumque gregem metuendaque quondam
limina et absumpto pallentem Cnosida filo.
saeuus at interea ferro post terga reuinctas
Antigonen uiduamque Creon Adrastida leto
admouet; ambae hilares et mortis amore superbae
ensibus intentant iugulos regemque cruentum
destituunt, cum dicta ferens Theseia Phegeus
astitit. ille quidem ramis insontis oliuae
pacificus, sed bella ciet bellumque minatur,
grande fremens, nimiumque memor mandantis, et ipsum
iam prope, iam medios operire cohortibus agros
ingeminans. stetit ambiguo Thebanus in aestu
curarum, nutantque minae et prior ira tepescit.
tunc firmat sese, fictumque ac triste renidens,
'paruane prostratis,' inquit, 'documenta Mycenis
sanximus? en iterum qui moenia nostra lacessant.
accipimus, ueniant; sed ne post bella querantur:
lex eadem uictis.' dicit, sed puluere crasso
caligare diem et Tyrios iuga perdere montes
aspicit; armari populos tamen armaque ferri
ipse iubet pallens, mediaeque in sedibus aulae
Eumenidas subitas flentemque Menoecea cernit
turbidus impositosque rogis gaudere Pelasgos.
quis fuit ille dies, tanto cum sanguine Thebis
pax inuenta perit! patriis modo fixa reuellunt
arma deis, clipeisque obducunt pectora fractis,
et galeas humiles et adhuc sordentia tabo
spicula: non pharetris quisquam, non ense decorus,
non spectandus equo; cessat fiducia ualli,
murorum patet omne latus, munimina portae
exposcunt: prior hostis habet; fastigia desunt:
deiecit Capaneus; exanguis et aegra iuuentus
iam nec coniugibus suprema nec oscula natis
iungit, et attoniti nil optauere parentes.
Atticus at contra, iubar ut clarescere ruptis
nubibus et solem primis aspexit in armis,
desilit in campum, qui subter moenia nudos
adseruat manes, dirisque uaporibus aegrum
aera puluerea penitus sub casside ducens
ingemit et iustas belli flammatur in iras.
hunc saltem miseris ductor Thebanus honorem
largitur Danais, quod non super ipsa iacentum
corpora belligeras acies Martemque secundum

miscuit, aut lacera ne quid de strage nefandus
perderet, eligitur saeuos potura cruores
terra rudis. iamque alternas in proelia gentes
dissimilis Bellona ciet; non clamor utrimque,
non utrimque tubae: stat debilis altera pubes
summissos enses nequiquam ammentaque dextris
laxa tenens; cedunt tellure, armisque reductis
ostentant ueteres etiamnum in sanguine plagas.
iam nec Cecropiis idem ductoribus ardor,
languescuntque minae et uirtus secura residit:
uentorum uelut ira minor, nisi silua furentes
impedit, insanique tacent sine litore fluctus.
ut uero aequoreus quercum Marathonida Theseus
extulit, erectae cuius crudelis in hostes
umbra cadit campumque trucem lux cuspidis implet,
ceu pater Edonios Haemi de uertice Mauors
impulerit currus, rapido mortemque fugamque
axe uehens, sic exanimes in terga reducit
pallor Agenoridas; taedet fugientibus uti
Thesea, nec facilem dignatur dextra cruorem.
cetera plebeio desaeuit sanguine uitrus:
sic iuuat exanimis proiectaque praeda canesque
degeneresque lupos, magnos alit ira leones.
attamen Olenium Lamyrumque, hunc tela pharetra
promentem, hunc saeui tollentem pondera saxi
deicit, et triplici confisos robore gentis
Alcetidas fratres, totidem quos eminus hastis
continuat; ferrum consumpsit pectore Phyleus,
ore momordit Helops, umero transmisit Iapyx.
iamque et quadriiugo celsum petit Haemona curru,
horrendumque manu telum rotat: ille pauentes
obliquauit equos; longo perlata tenore
transiit hasta duos, sitiebat uulnera nec non
tertia, sed medio cuspis temone retenta est.
sed solum uotis, solum clamore tremendo
omnibus in turmis optat uocitatque Creonta.
atque hunc diuersa bellorum in fronte maniplos
hortantem dictis frustraque extrema minantem
conspicit; abscedunt comites: sed Thesea iussi
linquebant fretique deis atque ipsius armis,
ille tenet reuocatque suos; utque aequa notauit
hinc atque hinc odia, extrema se colligit ira,
iam letale furens, atque audax morte futura,
'non cum peltiferis' ait 'haec tibi pugna puellis,
uirgineas ne crede manus: hic cruda uirorum

proelia, nos magnum qui Tydea quique furentem
Hippomedonta neci Capaneaque misimus umbris
pectora. quae bellum praeceps amentia suasit,
improbe? nonne uides, quos ulciscare, iacentes?'
sic ait, et frustras periturum missile summo
adflixit clipeo. risit uocesque manumque
horridus Aegides, ferrataque arbore magnos
molitur iactus, nec non prius ore superbo
intonat: 'Argolici, quibus haec datur hostia, manes,
pandite Tartareum chaos ultricesque parate
Eumenidas, uenit ecce Creon!' sic fatus, et auras
dissipat hasta tremens; tunc, qua subtemine duro
multiplicem tenues iterant thoraca catenae,
incidit: emicuit per mille foramina sanguis
impius; ille oculis extremo errore solutis
labitur. adsistit Theseus grauis armaque tollens,
'iamne dare extinctis iustos' ait 'hostibus ignes,
iam uictos operire placet? uade atra dature
supplicia, extremique tamen secure sepulcri.'
    accedunt utrimque pio uexilla tumultu
permiscentque manus; medio iam foedera bello,
iamque hospes Theseus; orant succedere muris
dignarique domos. nec tecta hostilia uictor
aspernatus init; gaudent matresque nurusque
Ogygiae, qualis thyrso bellante subactus
mollia laudabat iam marcidus orgia Ganges.
ecce per aduersas Dircaei uerticis umbras
femineus quatit astra fragor, matresque Pelasgae
decurrunt: quales Bacchea ad bella uocatae
Thyiades amentes, magnum quas poscere credas
aut fecisse nefas; gaudent lamenta nouaeque
exultant lacrimae; rapit huc, rapit impetus illuc,
Thesea magnanimum quaerant prius, anne Creonta,
anne suos: uidui ducunt ad corpora luctus.
    non ego, centena si quis mea pectora laxet
uoce deus, tot busta simul uulgique ducumque,
tot pariter gemitus dignis conatibus aequem:
turbine quo sese caris instrauerit audax
ignibus Euadne fulmenque in pectore magno
quaesierit; quo more iacens super oscula saeui
corporis infelix excuset Tydea coniunx;
ut saeuos narret uigiles Argia sorori;
Arcada quo planctu genetrix Erymanthia clamet,
Arcada, consumpto seruantem sanguine uultus,
Arcada, quem geminae pariter fleuere cohortes.

uix nouus ista furor ueniensque implesset Apollo,
et mea iam longo meruit ratis aequore portum.
durabisne procul dominoque legere superstes,
o mihi bissenos multum uigilata per annos
Thebai? iam certe praesens tibi Fama benignum
strauit iter coepitque nouam monstrare futuris.
iam te magnanimus dignatur noscere Caesar,
Itala iam studio discit memoratque iuuentus.
uiue, precor; nec tu diuinam Aeneida tempta,
sed longe sequere et uestigia semper adora.
mox, tibi si quis adhuc praetendit nubila liuor,
occidet, et meriti post me referentur honores.

Statius The Latin Library The Classics Page

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
SILVAE I

STATIVS STELLAE SVO SALVTEM

Diu multumque dubitavi, Stella iuvenis optime et in studiis nostris eminentissime, qua parte evolvisti, an hos libellos, qui mihi subito calore et quadam festinandi voluptate fluxerunt, cum singuli de sinu meo pro [. . . .] congregatos ipse dimitterem. quid enim o [. . . .] quoque auctoritate editionis onerari, quo adhuc pro Thebaide mea, quamvis me reliquerit, timeo? sed et Culicem legimus et Batrachomachiam etiam agnoscimus, nec quisquam est inlustrium poetarum qui non aliquid operibus suis stilo remissiore praeluserit. quid quod haec serum erat continere, cum illa vos certe quorum honori data sunt haberetis? sed apud ceteros necesse est multum illis pereat ex venia, cum amiserint quam solam habuerunt gratiam celeritatis. nullum enim ex illis biduo longius tractum, quaedam et in singulis diebus effusa. quam timeo ne verum istuc versus quoque ipsi de se probent!

Primus libellus sacrosanctum habet testem: sumendum enim erat 'a Iove principium.' centum hos versus, quos in ecum maximum feci, indulgentissimo imperatori postero die quam dedicaverat opus, tradere est iussum. 'potuisti illud'--dicet aliquis--'et ante vidisse.' respondebis illi tu, Stella carissime, qui epithalamium tuum, quod mihi iniunxeras, scis biduo scriptum. audacter mehercles, sed tantum tamen hexametros habet et fortasse tu pro collega mentieris. Manilius certe Vopiscus, vir eruditissmus et qui praecipue vindicat a situ litteras iam paene fugientes, solet ultro quoque nomine meo gloriari villam Tiburtinam suam descriptam a nobis uno die. sequitur libellus Rutilio Gallico convalescenti dedicatus, de quo nihil dico, ne videar defuncti testis occasione mentiri. nam Claudi Etrusci testimonium est, qui balneolum a me suum intra moram cenae recepit. in fine sunt kalendae Decembres, quibus

utique creditur: noctem enim illam felicissimam et voluptatibus publicis inexpertam. . . .

I. ECVS MAXIMVS DOMITIANI IMP.

Quae superinposito moles geminata colosso
stat Latium complexa forum? caelone peractum
fluxit opus? Siculis an conformata caminis
effigies lassum Steropem Brontemque reliquit?
an te Palladiae talem, Germanice, nobis
effecere manus, qualem modo frena tenentem
Rhenus et attoniti vidit domus ardua Daci?
nunc age Fama prior notum per saecula nomen
Dardanii miretur equi cui vertice sacro
Dindymon et caesis decrevit frondibus Ide:
hunc neque discissis cepissent Pergama muris,
nec grege permixto pueri innuptaeque puellae
ipse nec Aeneas nec magnus duceret Hector.
adde quod ille nocens saevosque amplexus Achivos,
hunc mitis commendat eques: iuvat ora tueri
mixta notis belli placidamque gerentia pacem.
    Nec veris maiora putes: par forma decorque,
par honor. exhaustis Martem non altius armis
Bistonius portat sonipes magnoque superbit
pondere, nec tardo raptus prope flumina cursu
fumat et ingenti propellit Strymona flatu.
par operi sedes. hinc obvia limina pandit
qui fessus bellis adsertae munere prolis
primus iter nostris ostendit in aethera divis;
discit et e vultu quantum tu mitior armis,
qui nec in externos facilis saevire furores
das Cattis Dacisque fidem: te signa ferente
et minor in leges iret gener et Cato castris.
at laterum passus hinc Iulia tecta tuentur,
illinc belligeri sublimis regia Pauli,
terga pater blandoque videt Concordia vultu.
ipse autem puro celsum caput aere saeptus
templa superfulges et prospectare videris,
an nova contemptis surgant Palatia flammis
pulchrius, an tacita vigilet face Troicus ignis
atque exploratas iam laudet Vesta ministras.
    Dextra vetat pugnas, laevam Tritonia virgo
non gravat et sectae praetendit colla Medusae.
ceu stimulis accendit equum, nec dulcior usquam
lecta deae sedes, nec si, Pater, ipse teneres.

pectora, quae mundi valeant evolvere curas
et quis se totis Temese dedit hausta metallis.
it tergo demissa chlamys, latus ense quieto
securum, magnus quanto mucrone minatur
noctibus hibernis et sidera terret Orion.
At sonipes habitus animosque imitatus equestris
acrius attollit vultus cursumque minatur;
cui rigidis stant colla iubis vivusque per armos
impetus, et tantis calcaribus ilia late
suffectura patent. vacuae pro cespite terrae
aerea captivi crinem tegit ungula Rheni.
hunc et Adrasteus visum extimuisset Arion,
et pavet aspiciens Ledaeus ab aede propinqua
Cyllarus: hic domini numquam mutabit habenas
perpetuus frenis atque uni serviet astro.
Vix sola suffieiunt insessaque pondere toto
subter anhelat humus, nec ferro aut aere: laborant
sub genio, teneat quamvis aeterna crepido,
quae superingesti portaret culmina montis
caeliferique attrita genu durasset Atlantis.
Nec longae traxere morae. iuvat ipsa labores
forma dei praesens, operique intenta iuventus
miratur plus posse manus. strepit ardua pulsu
machina; continuus septem per culmina ventis
it fragor et magnae figit vaga murmura Romae.
Ipse loci custos, cuius sacrata vorago
famosique lacus nomen memorabile servant,
innumeros aeris sonitus et verbere crudo
ut sensit mugire forum, movet horrida sancto
ora situ meritaque caput venerabile quercu.
ac primum ingentes habitus lucemque coruscam
expavit maioris equi terque ardua mersit
colla lacu trepidans, laetus mox praeside viso:
'salve, magnorum proles genitorque deorum,
auditum longe numen mihi! nunc mea felix,
nunc veneranda palus, cum te prope nosse tuumque
immortale iubar vicina sede tueri
concessum. semel auctor ego inventorque salutis
Romuleae: tu bella Iovis, tu proelia Rheni,
tu civile nefas, tu tardum in foedera montem
longo Marte domas. quod si te nostra tulissent
saecula, temptasses me non audente profundo
ire lacu, set Roma tuas tenuisset habenas.'
Cedat equus Latiae qui contra templa Diones
Caesarei stat sede fori quem traderis ausus

Pellaeo, Lysippe, duci; mox Caesaris ora
mirata cervice tulit: vix lumine fesso
explores quam longus in hunc despectus ab illo.
quis rudis usque adeo qui non, ut viderit ambos,
tantum dicat equos quantum distare regentes?
Non hoc imbriferas hiemes opus aut Iovis ignem
tergeminum, Aeolii non agmina carceris horret
annorumve moras: stabit, dum terra polusque,
dum Romana dies. hoc et sub nocte silenti,
cum superis terrena placent, tua turba relicto
labetur caelo miscebitque oscula iuxta.
ibit in amplexus natus fraterque paterque
et soror: una locum cervix dabit omnibus astris.
Vtere perpetuum populi magnique senatus
munere. Apelleae cuperent te scribere cerae,
optassetque novo similem te ponere templo
Atticus Elei senior Iovis, et tua mitis
ora Tarans, tua sidereas imitantia flammas
lumina contempto mallet Rhodos aspera Phoebo.
certus ames terras et quae tibi templa dicamus.
ipse colas; nec te caeli iuvet aula, tuosque
laetus huic dono videas dare tura nepotes.

II. EPITHALAMION IN STELLAM ET VIOLENTILLAM

Vnde sacro Latii sonuerunt carmine montes?
cui, Paean, nova plectra moves umeroque comanti
facundum suspendis ebur? procul ecce canoro
demigrant Helicone deae quatiuntque novena
lampade sollemnem thalamis coeuntibus ignem
et de Pieriis vocalem fontibus undam.
quas inter vultu petulans Elegea propinquat
celsior adsueto divasque hortatur et ambit
alternum fultura pedem, decimamque videri
se cupit et medias fallit permixta sorores.
ipsa manu nuptam genetrix Aeneia duxit
lumine demissam et dulci probitate rubentem,
ipsa toros et sacra parat coetuque Latino
dissimulata deam crinem vultusque genasque
temperat atque nova gestit minor ire marita.
Nosco diem causasque sacri: te concinit iste
(pande fores!) te, Stella, chorus; tibi Phoebus et Euhan
et de Maenalia volucer Tegeaticus umbra
serta ferunt. nec blandus Amor nec Gratia cessat
amplexum niveos optatae coniugis artus

floribus innumeris et olenti spargere nimbo.
tu modo fronte rosas, violis modo lilia mixta
excipis et dominae niveis a vultibus obstas.
Ergo dies aderat Parcarum conditus albo
vellere, quo Stellae Violentillaeque professus
clamaretur hymen. cedant curaeque metusque,
cessent mendaces obliqui carminis astus,
fama tace: subiit leges et frena momordit
ille solutus amor, consumpta est fabula vulgi
et narrata diu viderunt oscula cives.
tu tamen attonitus, quamvis data copia tantae
noctis, adhuc optas permissaque numine dextro
vota paves. pone o dulcis suspiria vates,
pone: tua est. licet expositum per limen aperto
ire redire gradu: iam nusquam ianitor aut lex
aut pudor. amplexu tandem satiare petito
(contigit!) et duras pariter reminiscere noctes.
digna quidem merces, et si tibi Iuno labores
Herculeos, Stygiis et si concurrere monstris
fata darent, si Cyaneos raperere per aestus
hanc propter: tanti Pisaea lege trementem
currere et Oenomai fremitus audire sequentis.
nec si Dardania pastor temerarius Ida
sedisses, haec dona forent, nec si alma per auras
te potius prensum aveheret Tithonia biga.
Sed quae causa toros inopinaque gaudia vatis
attulit, hic mecum, dum fervent agmine postes
atriaque et multa pulsantur limina virga,
hic, Erato iucunda, doce. vacat apta movere
colloquia, et docti norunt audire penates.
Forte, serenati qua stat plaga lactea caeli,
alma Venus thalamo pulsa modo nocte iacebat
amplexu duro Getici resoluta mariti.
fulcra torosque deae tenerum premit agmen Amorum;
signa petunt quas ferre faces, quae pectora figi
imperet; an terris saevire an malit in undis,
an miscere deos an adhuc vexare Tonantem.
ipsi animus nondum nec cordi fixa voluntas:
fessa iacet stratis, ubi quondam conscia culpae
Lemnia deprenso repserunt vincula lecto.
hic puer e turba volucrum, cui plurimus ignis
ore manuque levi numquam frustrata sagitta,
agmine de medio tenera sic dulce profatur
voce (pharetrati pressere silentia fratres):
'scis ut, mater,' ait 'nulla mihi dextera segnis

militia: quemcumque hominum divumque dedisti,
uritur. at quondam lacrimis et supplice dextra
et votis precibusque virum concede moveri,
o genetrix: duro nec enim ex adamante creati,
sed tua turba sumus. clarus de gente Latina
est iuvenis, quem patriciis maioribus ortum
nobilitas gavisa tulit praesagaque formae
protinus e nostro posuit cognomina caelo.
hunc egomet tota quondam (tibi dulce) pharetra
improbus et densa trepidantem cuspide fixi.
quamvis Ausoniis multum gener ille petitus
matribus, edomui victum dominaeque potentis
ferre iugum et longos iussi sperare per annos.
ast illam summa leviter (sic namque iubebas)
lampade parcentes et inerti strinximus arcu.
ex illo quantos iuvenis premat anxius ignes,
testis ego attonitus, quantum me nocte dieque
urgentem ferat: haud ulli vehementior umquam
incubui, genetrix, iterataque vulnera fodi.
vidi ego et immiti cupidum decurrere campo
Hippomenen, nec sic meta pallebat in ipsa.
vidi et Abydeni iuvenis certantia remis
brachia laudavique manus et saepe natanti
praeluxi: minor ille calor quo saeva tepebant
aequora: tu veteres, iuvenis, transgressus amores.
ipse ego te tantos stupui durasse per aestus
firmavique animos blandisque madentia plumis
lumina detersi. quotiens mihi questus Apollo
sic vatem maerere suum! iam, mater, amatos
indulge thalamos. noster comes ille piusque
signifer armiferos poterat memorare labores
claraque facta virum et torrentes sanguine campos;
sic tibi plectra dedit, mitisque incedere vates
maluit et nostra laurum subtexere myrto.
hic iuvenuapsus suaque aut externa revolvit
vulnera; pro! quanta est Paphii reverentia, mater,
numinis: hic nostrae deflevit fata columbae.'
    Finis erat: tenera matris cervice pependit
blandus et admotis tepefecit pectora pennis.
illa refert vultum non aspernata rogari:
'grande quidem rarumque viris, quos ipsa probavi,
Pierius votum iuvenis cupit. hanc ego, formae
egregium mirata decus cui gloria patrum
et generis certabat honos, tellure cadentem
excepi fovique sinu; nec colla genasque

comere nec pingui crinem deducere amomo
cessavit mea, nate, manus. mihi dulcis imago
prosiluit. celsae procul aspice frontis honores
suggestumque comae. Latias metire quid ultra
emineat matres: quantum Latonia Nymphas
virgo premit quantumque egomet Nereidas exsto.
haec et caeruleis mecum consurgere digna
fluctibus et nostra potuit considere concha,
et si flammigeras potuisset scandere sedes
hasque intrare domos, ipsi erraretis, Amores.
huic quamvis census dederim largita beatos,
vincit opes animo. queritor iam Seras avaros
angustum spoliare nemus Clymeneaque deesse
germina nec virides satis inlacrimare sorores,
vellera Sidonio iam pauca rubescere tabo
raraque longaevis nivibus crystalla gelari.
huic Hermum fulvoque Tagum decurrere limo,
nec satis ad cultus; huic Inda monilia Glaucum
Proteaque atque omnem Nereida quaerere iussi.
hanc si Thessalicos vidisses, Phoebe, per agros,
erraret secura Daphne. si in litore Naxi
Theseum iuxta foret haec conspecta cubile,
Gnosida desertam profugus liquisset et Euhan.
quod nisi me longis placasset Iuno querelis,
falsus huic pennas et cornua sumeret aethrae
rector, in hanc vero cecidisset Iuppiter auro.
sed dabitur iuveni cui tu, mea summa potestas,
nate, cupis, thalami quamvis iuga ferre secundi
saepe neget maerens. ipsam iam cedere sensi
inque vicem tepuisse viro.' sic fata levavit
sidereos artus thalamique egressa superbum
limen Amyclaeos ad frena citavit olores.
iungit Amor laetamque vehens per nubila matrem
gemmato temone sedet. iam Thybridis arces
Iliacae: pandit nitidos domus alta penates
claraque, gaudentes plauserunt limina cygni.
    Digna deae sedes, nitidis nec sordet ab astris.
hic Libycus Phrygiusque silex, hic dura Laconum
saxa virent, hic flexus onyx et concolor alto
vena mari, rupesque nitent quis purpura saepe
Oebalis et Tyrii moderator livet aeni.
pendent innumeris fastigia nixa columnis,
robora Dalmatico lucent satiata metallo.
excludunt radios silvis demissa vetustis
frigora, perspicui vivunt in marmore fontes.

nec servat natura vices: hic Sirius alget,
bruma tepet, versumque domus sibi temperat annum.
Exsultat visu tectisque potentis alumnae
non secus alma Venus quam si Paphon aequore ab alto
Idaliasque domos Erycinaque templa subiret.
tunc ipsam solo reclinem adfata cubili:
'quonam hic usque sopor vacuique modestia lecti,
o mihi Laurentes inter dilecta puellas?
quis morum fideique modus? numquamne virili
summittere iugo? veniet iam tristior aetas.
exerce formam et fugientibus utere donis:
non ideo tibi tale decus vultusque superbos
meque dedi viduos ut transmittare per annos,
ceu non cara mihi. satis o nimiumque priores
despexisse procos. at enim hic tibi sanguine toto
deditus unam omnes inter miratur amatque,
nec formae nec stirpis egens: nam docta per urbem
carmina qui iuvenes, quae non didicere puellae?
hunc et bissenos (sic indulgentia pergat
praesidis Ausonii!) cernes attollere fasces
ante diem; certe iam nunc Cybeleia movit
limina et Euboicae carmen legit ille Sibyllae.
iamque parens Latius, cuius praenoscere mentem
fas mihi, purpureos habitus iuvenique curule
indulgebit ebur, Dacasque (et gloria maior)
exuvias laurosque dabit celebrare recentes.
ergo age, iunge toros atque otia deme iuventae.
quas ego non gentes, quae non face corda iugali?
alituum pecudumque mihi durique ferarum
non renuere greges; ipsum in conubia terrae
aethera, cum pluviis rarescunt nubila, solvo.
sic rerum series mundique revertitur aetas.
unde novum Troiae decus ardentumque deorum
raptorem, Phrygio si non ego iuncta marito?
Lydius unde meos iterasset Thybris Iulos?
quis septemgeminae posuisset moenia Romae
imperii Latiale caput, ni Dardana furto
cepisset Martem, nec me prohibente, sacerdos?'
His mulcet dictis tacitaeque inspirat honorem
conubii. redeunt animo iam dona precesque
et lacrimae vigilesque viri prope limina questus,
Asteris et vatis totam cantata per urbem,
Asteris ante dapes, nocte Asteris, Asteris ortu,
quantum non clamatus Hylas. iamque aspera coepit
flectere corda libens et iam sibi dura videri.

Macte toris, Latios inter placidissime vates,
quod durum permensus iter coeptique laboris
prendisti portus. nitidae sic transfuga Pisae
amnis in externos longe flammatus amores
flumina demerso trahit intemerata canali,
donec Sicanios tandem prolatus anhelo
ore bibat fontes: miratur dulcia Nais
oscula nec credit pelago venisse maritum.
Quis tibi tunc alacri caelestum in munere claro,
Stella, dies? quanto salierunt pectora voto,
dulcia cum dominae dexter conubia vultus
adnuit! ire polo nitidosque errare per axes
visus. Amyclaeis minus exsultavit harenis
pastor ad Idaeas Helena veniente carinas;
Thessala nec talem viderunt Pelea Tempe,
cum Thetin Haemoniis Chiron accedere terris
erecto prospexit equo. quam longa morantur
sidera! quam segnis votis Aurora mariti!
At procul ut Stellae thalamos sensere parari
Letous vatum pater et Semeleius Euhan,
hic movet Ortygia, movet hic rapida agmina Nysa.
huic Lycii montes gelidaeque umbracula Thymbrae
et Parnasus honos: illi Pangaea resultant
Ismaraque et quondam genialis litora Naxi.
tunc caras iniere fores comitique canoro
hic chelyn, hic flavam maculoso nebrida tergo,
hic thyrsos, hic plectra ferunt; hic enthea lauro
tempora, Minoa crinem premit ille corona.
Vixdum emissa dies, et iam socialia praesto
omina, iam festa fervet domus utraque pompa.
fronde virent postes, ecfulgent compita flammis,
et pars immensae gaudet celeberrima Romae.
omnis honos, cuncti veniunt ad limina fasces,
omnis plebeio teritur praetexta tumultu;
hinc eques, hinc iuvenum questus, stola mixta laborat.
felices utrosque vocant, sed in agmine plures
invidere viro. iamdudum poste reclinis
quaerit Hymen thalamis intactum dicere carmen
quo vatem mulcere queat. dat Iuno verenda
vincula, et insigni geminat Concordia taeda.
hic fuit ille dies: noctem canat ipse maritus,
quantum nosse licet. sic victa sopore doloso
Martia fluminea posuit latus Ilia ripa;
non talis niveos strinxit Lavinia vultus
cum Turno spectante rubet; non Claudia talis

respexit populos mota iam virgo carina.
Nunc opus, Aonidum comites tripodumque ministri,
diversis certare modis: eat enthea vittis
atque hederis redimita cohors, ut pollet ovanti
quisque lyra. sed praecipui qui nobile gressu
extremo fraudatis opus, date carmina festis
digna toris. hunc ipse Coo plaudente Philitas
Callimachusque senex Vmbroque Propertius antro
ambissent laudare diem, nec tristis in ipsis
Naso Tomis divesque foco lucente Tibullus.
Me certe non unus amor simplexque canendi
causa trahit: tecum similes iunctaeque Camenae,
Stella, mihi, multumque pares bacchamur ad aras
et sociam doctis haurimus ab amnibus undam.
at te nascentem gremio mea prima recepit
Parthenope, dulcisque solo tu gloria nostro
reptasti. nitidum consurgat ad aethera tellus
Eubois et pulchra tumeat Sebethos alumna;
nec sibi sulpureis Lucrinae Naides antris
nec Pompeiani placeant magis otia Sarni.
Heia age, praeclaros Latio properate nepotes,
qui leges, qui castra legant, qui carmina ludant.
acceleret partu decimum bona Cynthia mensem,
sed parcat Lucina precor; tuque ipse parenti
parce, puer, ne mollem uterum, ne stantia laedas
pectora; cumque tuos tacito natura recessu
formarit vultus, multum de patre decoris,
plus de matre feras. at tu, pulcherrima forma
Italidum, tandem merito possessa marito,
vincla diu quaesita fove: sic damna decoris
nulla tibi; longe virides sic flore iuventae
perdurent vultus, tardeque haec forma senescat.

III. VILLA TIBVRTINA MANILII VOPISCI

Cernere facundi Tibur glaciale Vopisci
si quis et inserto geminos Aniene penates,
aut potuit sociae commercia noscere ripae
certantisque sibi dominum defendere villas,
illum nec calido latravit Sirius astro
nec gravis aspexit Nemeae frondentis alumnus:
talis hiems tectis, frangunt sic improba solem
frigora, Pisaeumque domus non aestuat annum.
Ipsa manu tenera tecum scripsisse Voluptas
. . . 9a

tunc Venus Idaliis unxit fastigia sucis
permulsitque comis blandumque reliquit honorem
sedibus et volucres vetuit discedere natos.
O longum memoranda dies! quae mente reporto
gaudia, quam lassos per tot miracula visus!
ingenium quam mite solo, quae forma beatis
ante manus artemque locis! non largius usquam
indulsit natura sibi. nemora alta citatis
incubuere vadis; fallax responsat imago
frondibus, et longas eadem fugit umbra per undas.
ipse Anien (miranda fides) infraque superque
saxeus hic tumidam rabiem spumosaque ponit
murmura, ceu placidi veritus turbare Vopisci
Pieriosque dies et habentes carmina somnos.
litus utrumque domi, nec te mitissimus amnis
dividit: alternas servant praetoria ripas,
non externa sibi fluviorum obstare queruntur.
Sestiacos nunc Fama sinus pelagusque natatum
iactet et audaci victos delphinas ephebo:
hic aeterna quies, nullis hic iura procellis,
numquam fervor aquis. datur hic transmittere visus
et voces et paene manus. sic Chalcida fluctus
expellunt fluvii, sic dissociata profundo
Bruttia Sicanium circumspicit ora Pelorum.
Quid primum mediumve canam, quo fine quiescam?
auratasne trabes an Mauros undique postes
an picturata lucentia marmora vena
mirer, an emissas per cuncta cubilia nymphas?
huc oculis, huc mente trahor. venerabile dicam
lucorum senium? te, quae vada fluminis infra
cernis, an ad silvas quae respicis, aula, tacentis,
qua tibi tota quies offensaque turbine nullo
nox silet et nigros imitantia murmura somnos?
an quae graminea suscepta crepidine fumant
balnea et impositum ripis algentibus ignem,
quaque vaporiferis iunctus fornacibus amnis
ridet anhelantes vicino flumine nymphas?
Vidi artes veterumque manus variisque metalla
viva modis. labor est auri memorare figuras
aut ebur aut dignas digitis contingere gemmas;
quicquid et argento primum vel in aere minori
lusit, et enormes manus est experta colossos.
dum vagor aspectu visusque per omnia duco,
calcabam necopinus opes. nam splendor ab alto
defluus et nitidum referentes aera testae

monstravere solum, varias ubi picta per artes
gaudet humus superatque novis asarota figuris.
expavere gradus.
Quid nunc iungentia mirer
aut quid partitis distantia tecta trichoris?
quid te, quae mediis servata penatibus arbor
tecta per et postes liquidas emergis in auras,
quo non sub domino saevas passura bipennes?
et nunc ignaro forsan vel lubrica Nais
vel non abruptos tibi demet Hamadryas annos.
quid referam alternas gemino super aggere mensas
albentesque lacus altosque in gurgite fontes?
teque, per obliquum penitus quae laberis amnem,
Marcia, et audaci transcurris flumina plumbo?
an solum Ioniis sub fluctibus Elidis amnem
dulcis ad Aetnaeos deducat semita portus?
illic ipse antris Anien et fonte relicto,
nocte sub arcana glaucos exutus amictus
huc illuc fragili prosternit pectora musco,
aut ingens in stagna cadit vitreasque natatu
plaudit aquas. illa recubat Tiburnus in umbra,
illic sulpureos cupit Albula mergere crines;
haec domus Egeriae nemoralem abiungere Phoeben
et Dryadum viduare choris algentia possit
Taygeta et silvis accersere Pana Lycaeis.
quod ni templa darent alias Tirynthia sortes,
et Praenestinae poterant migrare sorores.
Quid bifera Alcinoi laudem pomaria vosque,
qui numquam vacui prodistis in aethera, rami?
cedant Telegoni, cedant Laurentia Turni
iugera Lucrinaeque domus litusque cruenti
Antiphatae; cedant vitreae iuga perfida Circes
Dulichiis ululata lupis, arcesque superbae
Anxyris et sedes Phrygio quas mitis alumno
debet anus; cedant, quae te iam solibus artis
avia nimbosa revocabunt litora bruma.
Scilicet hic illi meditantur pondera mores;
hic premitur fecunda quies, virtusque serena
fronte gravis sanusque nitor luxuque carentes
deliciae, quas ipse suis digressus Athenis
mallet deserto senior Gargettius horto;
haec per et Aegaeas hiemes Pliadumque nivosum
sidus et Oleniis dignum petiisse sub astris,
si Maleae credenda ratis Siculosque per aestus
sit via: cur oculis sordet vicina voluptas?

hic tua Tiburtes Faunos chelys et iuvat ipsum
Alciden dictumque lyra maiore Catillum;
seu tibi Pindaricis animus contendere plectris,
sive chelyn tollas heroa ad robora, sive
liventem satiram nigra rubigine turbes,
seu tua non alia splendescat epistola cura.
Digne Midae Croesique bonis et Perside gaza,
macte bonis animi, cuius stagnantia rura
debuit et flavis Hermus transcurrere ripis
et limo splendente Tagus. sic docta frequentes
otia, sic omni detectus pectora nube
finem Nestoreae precor egrediare senectae.

IV. SOTERIA RVTILII GALLICI

Estis, io, superi, nec inexorabile Clotho
volvit opus, videt alma pios Astraea Iovique
conciliata redit, dubitataque sidera cernit
Gallicus. es caelo dive, es, Germanice, cordi
(quis neget?): erubuit tanto spoliare ministro
imperium Fortuna tuum. stat proxima cervix
ponderis immensi damnosaque fila senectae
exuit atque alios melior revirescit in annos.
ergo alacres quae signa colunt urbana cohortes,
inque sinum quae saepe tuum fora turbida questum
confugiunt leges, urbesque ubicumque togatae
quae tua longinquis implorant iura querelis,
certent laetitia, nosterque ex ordine collis
confremat, et sileant peioris murmura famae.
quippe manet longumque aevo redeunte manebit
quem penes intrepidae mitis custodia Romae,
nec tantum induerint fatis nova saecula crimen
aut instaurati peccaverit ara Tarenti.
Ast ego nec Phoebum, quamquam mihi surda sine illo
plectra, nec Aonias decima cum Pallade divas
aut mitem Tegeae Dircesve hortabor alumnum;
ipse veni viresque novas animumque ministra,
qui caneris; docto nec enim sine numine tantus
Ausoniae decora ampla togae centumque dedisti
iudicium mentemque viris. licet enthea vatis
excludat Piplea sitim nec conscia detur
Pirene: largos potius mihi gurges in haustus
qui rapitur de fonte tuo, seu plana solutis
quom struis orsa modis seu quom tibi dulcis in artem
frangitur et nostras curat facundia leges.

quare age, si Cereri sua dona merumque Lyaeo
reddimus, et dives praedae tamen accipit omni
exuvias Diana tholo captivaque tela
Bellipotens; nec tu (quando tibi, Gallice, maius
eloquium fandique opibus sublimis abundas)
sperne coli tenuiore lyra. vaga cingitur astris
luna, et in Oceanum rivi cecidere minores.
Quae tibi sollicitus persolvit praemia morum
urbis amor! quae tum patrumque equitumque notavi
lumina et ignarae plebis lugere potentes!
non labente Numa timuit sic curia felix,
Pompeio nec celsus eques nec femina Bruto.
hoc illud: tristis invitum audire catenas;
parcere verberibus nec qua iubet alta potestas
ire, set armatas multum sibi demere vires
dignarique manus humilis et verba precantum;
reddere iura foro nec proturbare curules,
et ferrum mulcere toga. sic itur in alta
pectora, sic mixto reverentia fidit amori.
Ipsa etiam cunctos gravis inclementia fati
terruit et subiti praeceps iuvenile pericli,
nil cunctante malo. non illud culpa senectae
(quippe ea bis senis vixdum orsa excedere lustris),
sed labor intendens animique in membra vigentis
imperium vigilesque suo pro Caesare curae,
dulce opus. hinc fessos penitus subrepsit in artus
insidiosa quies et pigra oblivio vitae.
Tunc deus, Alpini qui iuxta culmina dorsi
signat Apollineos sancto cognomine lucos,
respicit heu tanti pridem securus alumni.
praegressusque moras: 'hinc mecum, Epidauria proles,
hinc' ait 'i gaudens: datur (aggredienda facultas!)
ingentem recreare virum. teneamus adorti
(tendatis iam fila!) colos. ne fulminis atri
sit metus: has ultro laudarit Iuppiter artes.
nam neque plebeiam aut dextro sine numine cretam
servo animam. atque adeo breviter, dum tecta subimus,
expediam. genus ipse suis permissaque retro
nobilitas; nec origo latet, sed luce sequente
vincitur et magno gaudet cessisse nepoti.
prima togae virtus illi quoque: clarus et ingens
eloquio; mox innumeris exercita castris
occiduas primasque domos et sole sub omni
permeruit iurata manus, nec in otia pacis
permissum laxare animos ferrumque recingi.

hunc Galatea vigens ausa est incessere bello
(me quoque!) perque novem timuit Pamphylia messes
Pannoniusque ferox arcuque horrenda fugaci
Armenia et patiens Latii iam pontis Araxes.
quid geminos fasces magnaeque iterata revolvam
iura Asiae? velit illa quidem ter habere quaterque
hunc sibi, sed revocant fasti maiorque curulis
nec permissa semel. Libyci quid mira tributi
obsequia et missum media de pace triumphum
laudem et opes tantas? nec qui mandaverat ausus
expectare fuit: gaudet Trasimennus et Alpes
Cannensesque animae; primusque insigne tributum
ipse palam laeta poscebat Regulus umbra.
non vacat Arctoas acies Rhenumque rebellem
captivaeque preces Veledae et, quae maxima nuper
gloria, depositam Dacis pereuntibus Vrbem
pandere, cum tanti lectus rectoris habenas,
Gallice, Fortuna non admirante subisti.
hunc igitur, si digna loquor, rapiemus iniquo,
nate, Iovi. rogat hoc Latiae pater inclitus urbis,
et meruit; neque enim frustra mihi nuper honora
carmina patricio pueri sonuistis in ostro.
si qua salutifero gemini Chironis in antro
herba, tholo quodcumque tibi Troiana recondit
Pergamus aut medicis felix Epidaurus harenis
educat, Idaea profert quam Creta sub umbra
dictamni florentis opem, quoque anguis abundat
spumatu: iungam ipse manus atque omne benigne
virus, odoriferis Arabum quod doctus in arvis
aut Amphrysiaco pastor de gramine carpsit.'
    Dixerat. inveniunt positos iam segniter artus
pugnantemque animam; ritu se cingit uterque
Paeonio monstrantque simul parentque volentes,
donec letiferas vario medicamine pestes
et suspecta mali ruperunt nubila somni.
adiuvat ipse deos morboque valentior omni
occupat auxilium. citius non arte refectus
Telephus Haemonia, nec quae metuentis Atridae
saeva Machaonio coierunt vulnera suco.
    Quis mihi tot coetus inter populique patrumque
sit curae votique locus? tamen ardua testor
sidera teque, pater vatum Thymbraee, quis omni
luce mihi, quis nocte timor, dum postibus haerens
assiduus nunc aure vigil nunc lumine cuncta
auguror; immensae veluti conexa carinae

cumba minor, cum saevit hiems, pro parte furentis
parva receptat aquas et eodem volvitur austro.
Nectite nunc laetae candentia fila, sorores,
nectite! nemo modum transmissi computet aevi:
hic vitae natalis erit. tu Troica dignus
saecula et Euboici transcendere pulveris annos
Nestoreosque situs! qua nunc tibi pauper acerra
digna litem? nec si vacuet Mevania valles,
aut praestent niveos Clitumna novalia tauros,
sufficiam. sed saepe deis hos inter honores
caespes et exiguo placuerunt farra salino.

V. BALNEVM CLAVDII ETRVSCI

Non Helicona gravi pulsat chelys enthea plectro,
nec lassata voco totiens mihi numina, Musas;
et te, Phoebe, choris et te dimittimus, Euhan;
tu quoque muta ferae, volucer Tegeaee, sonorae
terga premas: alios poscunt mea carmina coetus.
Naidas, undarum dominas, regemque corusci
ignis adhuc fessum Siculaque incude rubentem
elicuisse satis. paulum arma nocentia, Thebae,
ponite: dilecto volo lascivire sodali.
iunge, puer, cyathos et ne numerare labora
cunctantemque incende chelyn; discede Laborque
Curaque, dum nitidis canimus gemmantia saxis
balnea dumque procax vittis hederisque, soluta
fronde verecunda, Clio mea ludit Etrusco.
ite, deae virides, liquidosque advertite vultus
et vitreum teneris crinem redimite corymbis,
veste nihil tectae, quales emergitis altis
fontibus et visu Satyros torquetis amantes.
non vos quae culpa decus infamastis aquarum,
sollicitare iuvat; procul hinc et fonte doloso
Salmacis et viduae Cebrenidos arida luctu
flumina et Herculei praedatrix cedat alumni.
vos mihi quae Latium septenaque culmina, Nymphae,
incolitis Thybrimque novis attollitis undis,
quas praeceps Anien atque exceptura natatus
Virgo iuvat Marsasque nives et frigora ducens
Marcia, praecelsis quarum vaga molibus unda
crescit et innumero pendens transmittitur arcu:
vestrum opus aggredimur, vestra est quam carmine molli
pando domus. non umquam aliis habitastis in antris
ditius. ipsa manus tenuit Cytherea mariti

monstravitque artes; neu vilis flamma caminos
ureret, ipsa faces volucrum succendit amorum.
non huc admissae Thasos aut undosa Carystos;
maeret onyx longe, queriturque exclusus ophites:
sola nitet flavis Nomadum decisa metallis
purpura, sola cavo Phrygiae quam Synnados antro
ipse cruentavit maculis lucentibus Attis
quaeque Tyri niveas secat et Sidonia rupes.
vix locus Eurotae, viridis cum regula longo
Synnada distinctu variat. non limina cessant,
effulgent camerae, vario fastigia vitro
in species animoque nitent. stupet ipse beatas
circumplexus opes et parcius imperat ignis.
multus ubique dies, radiis ubi culmina totis
perforat atque alio sol improbus uritur aestu.
nil ibi plebeium; nusquam Temesaea notabis
aera, sed argento felix propellitur unda
argentoque cadit, labrisque nitentibus instat
delicias mirata suas et abire recusat.
Extra autem niveo qui margine caerulus amnis
vivit et in summum fundo patet omnis ab imo
cui non ire lacu pigrosque exsolvere amictus
suadeat? hoc mallet nasci Cytherea profundo,
hic te perspicuum melius, Narcisse, videres,
hic velox Hecate velit et deprensa lavari.
Quid nunc strata solo referam tabulata crepantis
auditura pilas, ubi languidus ignis inerrat
aedibus et tenuem volvunt hypocausta vaporem?
nec si Baianis veniat novus hospes ab oris,
talia despiciet (fas sit componere magnis
parva), Neronea nec qui modo lotus in unda,
hic iterum sudare neget. macte, oro, nitenti
ingenio curaque puer! tecum ista senescant,
et tua iam melius discat fortuna renasci!

VI. KALENDAE DECEMBRES

Et Phoebus pater et severa Pallas
et Musae procul ite feriatae:
Iani vos revocabimus kalendis.
Saturnus mihi compede exsoluta
et multo gravidus mero December
et ridens Iocus et Sales protervi
adsint, dum refero diem beatum
laeti Caesaris ebriamque ~parcen~.

Vix aurora novos movebat ortus,
iam bellaria linea pluebant:
hunc rorem veniens profudit eurus.
quicquid nobile Ponticis nucetis,
fecundis cadit aut iugis Idymes;
quod ramis pia germinat Damascos,
et quod percoquit ~aebosia~ Caunos,
largis gratuitum cadit rapinis;
molles gaioli lucuntulique
et massis Amerina non perustis
et mustaceus et latente palma
praegnantes caryotides cadebant.
non tantis Hyas inserena nimbis
terras obruit aut soluta Plias,
qualis per cuneos hiems Latinos
plebem grandine contudit serena.
ducat nubila Iuppiter per orbem
et latis pluvias minetur agris,
dum nostri Iovis hi ferantur imbres.

Ecce autem caveas subit per omnis
insignis specie decora cultu
plebes altera, non minor sedente.
hi panaria candidasque mappas
subvectant epulasque lautiores;
illi marcida vina largiuntur:
Idaeos totidem putes ministros.

Orbem, qua melior severiorque est,
et gentes alis insemel togatas;
et cum tot populos, beate, pascas,
hunc Annona diem superba nescit.
i nunc saecula compara, Vetustas,
antiqui Iovis aureumque tempus:
non sic libera vina tunc fluebant
nec tardum seges occupabat annum.
una vescitur omnis ordo mensa,
parvi, femina, plebs, eques, senatus:
libertas reverentiam remisit.
et tu quin etiam (quis hoc vocari,
quis promittere possit hoc deorum?)
nobiscum socias dapes inisti.
iam se, quisquis is est, inops beatus
convivam ducis esse gloriatur.

Hos inter fremitus novosque luxus
spectandi levis effugit voluptas:
stat sexus rudis, insciusque ferri

ut pugnas capit improbus viriles!
credas ad Tanain ferumque Phasim
Thermodontiacas calere turmas.
hic audax subit ordo pumilorum,
quos natura brevis statim peracta
nodosum semel in globum ligavit.
edunt vulnera conseruntque dextras
et mortem sibi (qua manu!) minantur.
ridet Mars pater et cruenta Virtus,
casuraeque vagis grues rapinis
mirantur pugiles ferociores.
Iam noctis propioribus sub umbris
dives sparsio quos agit tumultus!
hic intrant faciles emi puellae,
hic agnoscitur omne quod theatris
aut forma placet aut probatur arte.
hoc plaudunt grege Lydiae tumentes,
illic cymbala tinnulaeque Gades,
illic agmina confremunt Syrorum,
hic plebs scenica quique comminutis
permutant vitreis gregale sulpur.
Inter quae subito cadunt volatu
immensae volucrum per astra nubes,
quas Nilus sacer horridusque Phasis,
quas udo Numidae legunt sub austro.
desunt qui rapiant, sinusque pleni
gaudent dum nova lucra comparantur.
tollunt innumeras ad astra voces
Saturnalia principis sonantes,
et dulci dominum favore clamant:
hoc solum vetuit licere Caesar.
Vixdum caerula nox subibat orbem,
descendit media nitens harena
densas flammeus orbis inter umbras
vincens Gnosiacae facem coronae.
conlucet polus ignibus nihilque
obscurae patitur licere nocti.
fugit pigra Quies, inersque Somnus
haec cernens alias abit in urbes.
Quis spectacula, quis iocos licentes,
quis convivia, quis dapes inemptas,
largi flumina quis canat Lyaei?
iam iam deficio tuoque Baccho
in serum trahor ebrius soporem.
Quos ibit procul hic dies per annos!

quam nullo sacer exolescet aevo!
dum montes Latii paterque Thybris,
dum stabit tua Roma dumque terris
quod reddis Capitolium manebit.

Statius The Latin Library The Classics Page

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
SILVAE II

STATIVS MELIORI SVO SALVTEM

Et familiaritas nostra qua gaudeo, Melior, vir optime nec minus in iudicio litterarum quam in omni vitae colore tersissime, et ipsa opusculorum quae tibi trado condicio sic posita est ut totus hic ad te liber meus etiam sine epistola spectet. primum enim habet Glauciam nostrum, cuius gratissima infantia, et qualem plerumque infelices sortiuntur--apud te complexus amabam--iam non tibi. huius amissi recens vulnus, ut scis, epicedio prosecutus sum adeo festinanter ut excusandam habuerim affectibus tuis celeritatem. nec nunc eam apud te iacto qui nosti, sed et ceteris indico, ne quis asperiore lima carmen examinet et a confuso scriptum et dolenti datum, cum paene supervacua sint tarda solacia. Polli mei villa Surrentina quae sequitur debuit a me vel in honorem eloquentiae eius diligentius dici, sed amicus ignovit. in arborem certe tuam Melior, et psittacum scis a me leves libellos quasi epigrammatis loco scriptos. eandem exigebat stili facilitatem leo mansuetus, quem in amphitheatro prostratum frigidum erat sacratissimo Imperatori, ni statim traderem. ad Vrsum quoque nostrum, iuvenem candidissimum et sine iactura desidiae doctissimum, scriptam de amisso puero consolationem super ea quae ipsi debeo huic libro libenter inserui, quia honorem eius tibi laturus accepto est. cludit volumen genethliacon Lucani, quod Polla Argentaria, rarissima uxorum, cum hunc diem forte consuleremus, imputari sibi voluit. ego non potui maiorem tanti auctoris habere reverentiam quam quod laudes eius dicturus hexametros meos timui.   Haec qualiacumque sunt, Melior carissime, si tibi non displicuerint, a te publicum accipiant; si minus, ad me revertantur.

I. GLAVCIAS ATEDII MELIORIS DELICATVS

Quod tibi praerepti, Melior, solamen alumni
improbus ante rogos et adhuc vivente favilla
ordiar? abruptis etiam nunc flebile venis
vulnus hiat, magnaeque patet via lubrica plagae,
cum iam egomet cantus et verba medentia saevus
consero, tu planctus lamentaque fortia mavis
odistique chelyn surdaque averteris aure.

intempesta cano: citius me tigris abactis
fetibus orbatique velint audire leones.
nec si tergeminum Sicula de virgine carmen
affluat aut silvis chelys intellecta ferisque,
mulceat insanos gemitus. stat pectore demens
luctus et admoto latrant praecordia tactu.
    Nemo vetat: satiare malis aegrumque dolorem
libertate doma. iam flendi expleta voluptas,
iamque preces fessus non indignaris amicas?
iamne canam? lacrimis en et mea carmine in ipso
ora natant tristesque cadunt in verba liturae.
ipse etenim tecum nigrae sollemnia pompae
spectatumque Vrbi scelus et puerile feretrum
produxi; saevos damnati turis acervos
plorantemque animam supra sua funera vidi;
teque patrum gemitus superantem et brachia matrum
complexumque rogos ignemque haurire parantem
vix tenui similis comes offendique tenendo.
et nunc heu vittis et frontis honore soluto
infaustus vates versa mea pectora tecum
plango lyra: ~et diu~ comitem sociumque doloris,
si merui luctusque tui consortia sensi,
iam lenis patiare precor: me fulmine in ipso
audivere patres; ego iuxta busta profusis
matribus atque piis cecini solatia natis,
et mihi, cum proprios gemerem defectus ad ignes
(quem, Natura!) patrem. nec te lugere severus
arceo, sed confer gemitus pariterque fleamus.
    Iamdudum dignos aditus laudumque tuarum,
o merito dilecte puer, primordia quaerens
distrahor. hinc anni stantes in limine vitae,
hinc me forma rapit, rapit inde modestia praecox
et pudor et tenero probitas maturior aevo.
o ubi purpureo suffusus sanguine candor
sidereique orbes radiataque lumina caelo
et castigatae collecta modestia frontis
ingenuique super crines mollisque decorae
margo comae? blandis ubinam ora arguta querelis
osculaque impliciti vernos redolentia flores,
et mixtae risu lacrimae penitusque loquentis
Hyblaeis vox mixta favis? cui sibila serpens
poneret et saevae vellent servire novercae.
nil veris adfingo bonis. heu lactea colla,
brachiaque et numquam domini sine pondere cervix!
o ubi venturae spes non longinqua iuventae,

atque genis optatus honos iurataque multum
barba tibi? cuncta in cineres gravis intulit hora
hostilisque dies: nobis meminisse relictum.
quis tua colloquiis hilaris mulcebit amatis
pectora, quis curas mentisque arcana remittet?
accensum quis bile fera famulisque tumentem
leniet ardentique in se deflectet ab ira?
inceptas quis ab ore dapes libataque vina
auferet et dulci turbabit cuncta rapina?
quis matutinos abrumpet murmure somnos
impositus stratis, abitusque morabitur artis
nexibus, atque ipso revocabit ad oscula poste?
obvius intranti rursus quis in ora manusque
prosiliet brevibusque umeros circumdabit ulnis?
muta domus, fateor, desolatique penates,
et situs in thalamis et maesta silentia mensis!

Quid mirum, tanto si te pius altor honorat
funere? tu domino requies portusque senectae,
tu modo deliciae, dulces modo pectore curae.
non te barbaricae versabat turbo catastae,
nec mixtus Phariis venalis mercibus infans
compositosque sales meditataque verba locutus
quaesisti lascivus erum tardeque parasti.
hic domus, hinc ortus, dominique penatibus olim
carus uterque parens atque in tua gaudia liber,
ne quererere genus. raptum sed protinus alvo
sustulit exsultans ac prima lucida voce
astra salutantem dominus sibi mente dicavit,
amplexusque sinu tulit et genuisse putavit.
fas mihi sanctorum venia dixisse parentum,
tuque oro, Natura, sinas, cui prima per orbem
iura animis sancire datum: non omnia sanguis
proximus aut serie generis demissa propago
alligat; interius nova saepe adscitaque serpunt
pignora conexis. natos genuisse necesse est,
elegisse iuvat. tenero sic blandus Achilli
semifer Haemonium vincebat Pelea Chiron.
nec senior Peleus natum comitatus in arma
Troica, sed claro Phoenix haerebat alumno.
optabat longe reditus Pallantis ovantis
Evander, fidus pugnas spectabat Acoetes.
cumque procul nitidis genitor cessaret ab astris,
fluctivagus volucrem comebat Persea Dictys.
quid referam altricum victas pietate parentes?
quid te post cineres deceptaque funera matris

tutius Inoo reptantem pectore, Bacche?
iam secura patris Tuscis regnabat in undis
Ilia, portantem lassabat Romulus Accam.
vidi ego transertos alieno in robore ramos
altius ire suis. et te iam fecerat illi
mens animusque patrem, necdum moresve decorve:
tu tamen et vinctas etiam nunc murmure voces
vagitumque rudem fletusque infantis amabas.
    Ille, velut primos exspiraturus ad austros
mollibus in pratis alte flos improbus exstat,
sic tener ante diem vultu gressuque superbo
vicerat aequales multumque reliquerat annos.
sive catenatis curvatus membra palaestris
staret, Amyclaea conceptum matre putares;
Oebaliden illo praeceps mutaret Apollo,
Alcides pensaret Hylan: seu gratus amictu
Attica facundi decurreret orsa Menandri,
laudaret gavisa sonum crinemque decorum
fregisset rosea lasciva Thalia corona;
Maeonium sive ille senem Troiaeque labores
diceret aut casus tarde remeantis Vlixis,
ipse pater sensus, ipsi stupuere magistri.
    Scilicet infausta Lachesis cunabula dextra
attigit, et gremio puerum complexa fovebat
Invidia: illa genas et adultum comere crinem,
et monstrare artes et verba infigere, quae nunc
plangimus. Herculeos annis aequare labores
coeperat adsurgens, sed adhuc infantia iuxta;
iam tamen et validi gressus mensuraque maior
cultibus et visae puero decrescere vestes,
cum tibi quas vestes, quae non gestamina mitis
festinabat erus? brevibus constringere laenis
pectora et angusta telas artare lacerna;
enormes non ille sinus, sed semper ad annos
texta legens modo puniceo velabat amictu,
nunc herbas imitante sinu, nunc dulce rubenti
murice, nunc vivis digitos incendere gemmis
gaudebat; non turba comes, non munera cessant:
sola verecundo deerat praetexta decori.
    Haec fortuna domus. subitas inimica levavit
Parca manus. quo, diva, feros gravis exseris ungues?
non te forma movet, non te lacrimabilis aetas?
hunc nec saeva viro potuisset carpere Procne,
nec fera crudeles Colchis durasset in iras,
editus Aeolia nec si foret iste Creusa;

torvus ab hoc Athamas insanos flecteret arcus;
hunc quamquam Hectoreos cineres Troiamque perosus
turribus e Phrygiis flesset missurus Vlixes.

Septima lux, et iam frigentia lumina torpent,
iam complexa manu crinem tenet infera Iuno.
ille tamen Parcis fragiles urgentibus annos
te vultu moriente videt linguaque cadente
murmurat; in te omnes vacui iam pectoris efflat
reliquias, solum meminit solumque vocantem
exaudit, tibique ora movet, tibi verba relinquit,
et prohibet gemitus consolaturque dolentem.
gratum est, Fata, tamen quod non mors lenta iacentis
exedit puerile decus, manesque subivit
integer et nullo temeratus corpora damno,
qualis erat.

Quid ego exsequias et prodiga flammis
dona loquor maestoque ardentia funera luxu?
quod tibi purpureo tristis rogus aggere crevit,
quod Cilicum flores, quod munera graminis Indi,
quodque Arabes Phariique Palaestinique liquores
arsuram lavere comam? cupit omnia ferre
prodigus et totos Melior succendere census,
desertas exosus opes; sed non capit ignis
invidus, atque artae desunt in munera flammae.

Horror habet sensus. qualem te funere summo
atque rogum iuxta, Melior placidissime quondam,
extimui! tune ille hilaris comisque videri?
unde animi saevaeque manus et barbarus horror,
dum modo fusus humi lucem aversaris iniquam,
nunc torvus pariter vestes et pectora rumpis
dilectosque premis visus et frigida lambis
oscula? erant illic genitor materque iacentis
maesta, sed attoniti te spectavere parentes.
quid mirum? plebs cuncta nefas et praevia flerunt
agmina, Flaminio quae limite Molvius agger
transvehit, immeritus flammis dum tristibus infans
traditur et gemitum formaque aevoque meretur:
talis in Isthmiacos prolatus ab aequore portus
naufragus imposita iacuit sub matre Palaemon;
sic et in anguiferae ludentem gramine Lernae
rescissum squamis avidus bibit anguis Ophelten.

Pone metus letique minas desiste vereri:
illum nec terno latrabit Cerberus ore,
nulla soror flammis, nulla adsurgentibus hydris
terrebit; quin ipse avidae trux navita cumbae

interius steriles ripas et adusta subibit
litora, ne puero dura ascendisse facultas.
Quid mihi gaudenti proles Cyllenia virga
nuntiat? estne aliquid tam saevo in tempore laetum?
noverat effigies generosique ardua Blaesi
ora puer, dum saepe domi nova serta ligantem
te videt et similes tergentem pectore ceras.
hunc ubi Lethaei lustrantem gurgitis oras
Ausonios inter proceres seriemque Quirini
adgnovit, timide primum vestigia iungit
accessu tacito summosque lacessit amictus,
inde magis sequitur; neque enim magis ille trahentem
spernit et ignota credit de stirpe nepotum.
mox ubi delicias et rari pignus amici
sensit et amissi puerum solacia Blaesi,
tollit humo magnaque ligat cervice diuque
ipse manu gaudens vehit et, quae munera mollis
Elysii, steriles ramos mutasque volucres
porgit et optunso pallentes germine flores.
nec prohibet meminisse tui, sed pectora blandus
miscet et alternum pueri partitur amorem.
Hic finis rapto. quin tu iam vulnera sedas
et tollis mersum luctu caput? omnia functa
aut moritura vides: obeunt noctesque diesque
astraque, nec solidis prodest sua machina terris.
nam populus mortale genus, plebisque caducae
quis fleat interitus? hos bella, hos aequora poscunt;
his amor exitio, furor his et saeva cupido,
ut sileam morbos; hos ora rigentia Brumae,
illos implacido letalis Sirius igni,
hos manet imbrifero pallens Autumnus hiatu.
quicquid init ortus, finem timet. ibimus omnes,
ibimus: immensis urnam quatit Aeacus umbris.
Ast hic quem gemimus, felix hominesque deosque
et dubios casus et caecae lubrica vitae
effugit, immunis fatis. non ille rogavit,
non timuit meruitve mori: nos anxia plebes,
nos miseri; quibus unde dies suprema, quis aevi
exitus incertum, quibus instet fulmen ab astris,
quae nubes fatale sonet. nil flecteris istis?
sed flectere libens. ades huc emissus ab atro
limine, cui soli cuncta impetrare facultas,
Glaucia! (insontes animas nec portitor arcet,
nec durae comes ille ferae) tu pectora mulce,
tu prohibe manare genas noctesque beatas

dulcibus alloquiis et vivis vultibus imple
et periisse nega, desolatamque sororem,
qui potes, et miseros perge insinuare parentes.

II. VILLA SVRRENTINA POLLII FELICIS

Est inter notos Sirenum nomine muros
saxaque Tyrrhenae templis onerata Minervae
celsa Dicarchei speculatrix villa profundi,
qua Bromio dilectus ager, collesque per altos
uritur et prelis non invidet uva Falernis.
huc me post patrii laetum quinquennia lustri,
cum stadio iam pigra quies canusque sederet
pulvis, ad Ambracias conversa gymnade frondes,
trans gentile fretum placidi facundia Polli
detulit et nitidae iuvenilis gratia Pollae,
flectere iam cupidum gressus qua limite noto
Appia longarum teritur regina viarum.
Sed iuvere morae. placido lunata recessu
hinc atque hinc curvas perrumpunt aequora rupes.
dat natura locum montique intervenit unum
litus et in terras scopulis pendentibus exit.
gratia prima loci, gemina testudine fumant
balnea, et e terris occurrit dulcis amaro
nympha mari. levis hic Phorci chorus udaque crines
Cymodoce viridisque cupit Galatea lavari.
ante domum tumidae moderator caerulus undae
excubat, innocui custos laris; huius amico
spumant templa salo. felicia rura tuetur
Alcides; gaudet gemino sub numine portus:
hic servat terras, hic saevis fluctibus obstat.
mira quies pelagi: ponunt hic lassa furorem
aequora et insani spirant clementius austri;
hic praeceps minus audet hiems, nulloque tumultu
stagna modesta iacent dominique imitantia mores.
inde per obliquas erepit porticus arces,
urbis opus, longoque domat saxa aspera dorso.
qua prius obscuro permixti pulvere soles
et feritas inamoena viae, nunc ire voluptas:
qualis, si subeas Ephyres Baccheidos altum
culmen, ab Inoo fert semita tecta Lyaeo.
Non, mihi si cunctos Helicon indulgeat amnes
et superet Piplea sitim largeque volantis
ungula sedet equi reseretque arcana pudicos
Phemonoe fontes vel quos meus auspice Phoebo

altius immersa turbavit Pollius urna,
innumeras valeam species cultusque locorum
Pieriis aequare modis. vix ordine longo
suffecere oculi, vix, dum per singula ducor,
suffecere gradus. quae rerum turba! locine
ingenium an domini mirer prius? haec domus ortus
aspicit et Phoebi tenerum iubar; illa cadentem
detinet exactamque negat dimittere lucem,
cum iam fessa dies et in aequora montis opaci
umbra cadit vitreoque natant praetoria ponto.
haec pelagi clamore fremunt, haec tecta sonoros
ignorant fluctus terraeque silentia malunt.
his favit natura locis, hic victa colenti
cessit et ignotos docilis mansuevit in usus.
mons erat hic ubi plana vides; et lustra fuerunt,
quae nunc tecta subis; ubi nunc nemora ardua cernis,
hic nec terra fuit: domuit possessor, et illum
formantem rupes expugnantemque secuta
gaudet humus. nunc cerne iugum discentia saxa
intrantesque domos iussumque recedere montem.
iam Methymnaei vatis manus et chelys una
Thebais et Getici cedat tibi gloria plectri:
et tu saxa moves, et te nemora alta sequuntur.
Quid referam veteres ceraeque aerisque figuras?
si quid Apellei gaudent animasse colores,
si quid adhuc vacua tamen admirabile Pisa
Phidiacae rasere manus, quod ab arte Myronis
aut Polycleteo iussum est quod vivere caelo,
aeraque ab Isthmiacis auro potiora favillis,
ora ducum ac vatum sapientumque ora priorum,
quos tibi cura sequi, quos toto pectore sentis
expers curarum atque animum virtute quieta
compositus semperque tuus.
Quid mille revolvam
culmina visendique vices? sua cuique voluptas
atque omni proprium thalamo mare, transque iacentem
Nerea diversis servit sua terra fenestris:
haec videt Inarimen, illinc Prochyta aspera paret;
armiger hac magni patet Hectoris, inde malignum
aera respirat pelago circumflua Nesis;
inde vagis omen felix Euploea carinis,
quaeque ferit curvos exerta Megalia fluctus;
angitur et domino contra recubante proculque
Surrentina tuus spectat praetoria Limon.
una tamen cunctis procul eminet una diaetis,

quae tibi Parthenopen derecto limite ponti
ingerit: hic Grais penitus delecta metallis
saxa; quot Eoae respergit vena Syenes,
Synnade quot maesta Phrygiae fodere secures
per Cybeles lugentis agros, ubi marmore picto
candida purpureo distinguitur area gyro;
hic et Amyclaei caesum de monte Lycurgi
quod viret et molles imitatur rupibus herbas;
hic Nomadum lucent flaventia saxa Thasosque
et Chios et gaudens fluctus spectare Carystos:
omnia Chalcidicas turres obversa salutant.
macte animo quod Graia probas, quod Graia frequentas
arva, nec invideant quae te genuere Dicarchi
moenia: nos docto melius potiemur alumno.
Quid nunc ruris opes pontoque novalia dicam
iniecta et madidas Baccheo nectare rupes?
saepe per autumnum iam pubescente Lyaeo
conscendit scopulos noctisque occulta sub umbra
palmite maturo rorantia lumina tersit
Nereis et dulces rapuit de collibus uvas.
saepe et vicino sparsa est vindemia fluctu,
et Satyri cecidere vadis, nudamque per undas
Dorida montani cupierunt prendere Panes.
Sis felix, tellus, dominis ambobus in annos
Mygdonii Pyliique senis nec nobile mutes
servitium, nec te cultu Tirynthia vincat
aula Dicarcheique sinus, nec saepius isti
blanda Therapnaei placent vineta Galesi.
hic ubi Pierias exercet Pollius artes,
seu volvit monitus quos dat Gargettius auctor,
seu nostram quatit ille chelyn, seu dissona nectit
carmina, sive minax ultorem stringit iambon:
hinc levis e scopulis meliora ad carmina Siren
advolat, hinc motis audit Tritonia cristis.
tunc rapidi ponunt flatus, maria ipsa vetantur
obstrepere, emergunt pelago doctamque trahuntur
ad chelyn et blandi scopulis delphines aderrant.
Vive, Midae gazis et Lydo ditior auro,
Troica et Euphratae supra diademata felix,
quem non ambigui fasces, non mobile vulgus,
non leges, non castra terent; qui pectore magno
spemque metumque domas voto sublimior omni,
exemptus fatis indignantemque refellens
Fortunam; dubio quem non in turbine rerum
deprendet suprema dies, sed abire paratum

ac plenum vita. nos, vilis turba, caducis
deservire bonis semperque optare parati,
spargimur in casus: celsa tu mentis ab arce
despicis errantes humanaque gaudia rides.
tempus erat cum te geminae suffragia terrae
diriperent, celsusque duas veherere per urbes,
inde Dicarcheis multum venerande colonis
hinc adscite meis, pariterque his largus et illis
ac iuvenile calens plectrique errore superbus.
at nunc discussa rerum caligine verum
aspicis. illo alii rursus iactantur in alto,
et tua securos portus placidamque quietem
intravit non quassa ratis. sic perge, nec umquam
emeritam in nostras puppem demitte procellas.
tuque, nurus inter longae . . . 147
 . . . praecordia curae,
non frontem vertere minae, sed candida semper
gaudia et in vultu curarum ignara voluptas;
non tibi sepositas infelix strangulat area
divitias avidique animum dispendia torquent
fenoris: expositi census et docta fruendi
temperies. non ulla deo meliore cohaerent
pectora, non alias docuit concordia mentes.
discite securi, quorum de pectore mixtae 143
in longum coiere faces sanctusque pudicae
servat amicitiae leges amor. ite per annos
saeculaque et priscae titulos praecedite famae.

III. ARBOR ATEDII MELIORIS

Stat, quae perspicuas nitidi Melioris opacet
arbor aquas complexa lacus; quae robore ab imo
incurvata vadis redit inde cacumine recto
ardua, ceu mediis iterum nascatur ab undis
atque habitet vitreum tacitis radicibus amnem.
quid Phoebum tam parva rogem? vos dicite causas,
Naides, et faciles, satis est, date carmina Fauni.
Nympharum tenerae fugiebant Pana catervae;
ille quidem it, cunctas tamquam velit, et tamen unam
in Pholoen. silvis haec fluminibusque sequentis
nunc hirtos gressus, nunc improba cornua vitat.
iamque et belligerum Iani nemus atraque Caci
rura Quirinalesque fuga suspensa per agros
Caelica tesca subit; ibi demum victa labore,
fessa metu, qua nunc placidi Melioris aperti

stant sine fraude lares, flavos collegit amictus
artius et niveae posuit se margine ripae.
insequitur velox pecorum deus et sua credit
conubia; ardenti iamiam suspiria librat
pectore, iam praedae levis imminet. ecce citatos
advertit Diana gradus, dum per iuga septem
errat Aventinaeque legit vestigia cervae.
paenituit vidisse deam, conversaque fidas
ad comites: 'numquamne avidis arcebo rapinis
hoc petulans foedumque pecus, semperque pudici
decrescet mihi turba chori?' sic deinde locuta
depromit pharetra telum breve, quod neque flexis
cornibus aut solito torquet stridore, sed una
emisit contenta manu laevamque soporae
Naidos aversa fertur tetigisse sagitta.
illa diem pariter surgens hostemque protervum
vidit et in fontem, niveos ne panderet artus,
sic tota cum veste ruit, stagnisque sub altis
Pana sequi credens ima latus implicat alga.
quid faceret subito deceptus praedo? nec altis
credere corpus aquis hirtae sibi conscius audet
pellis, et a tenero nandi rudis. omnia questus
immitem Bromium, stagna invida et invida tela,
primaevam visu platanum, cui longa propago
innumeraeque manus et iturus in aethera vertex,
deposuit iuxta vivamque adgessit harenam
optatisque aspergit aquis et talia mandat:
'vive diu nostri pignus memorabile voti,
arbor, et haec durae latebrosa cubilia nymphae
tu saltem declinis ama, preme frondibus undam.
illa quidem meruit, sed ne, precor, igne superno
aestuet aut dura feriatur grandine; tantum
spargere tu laticem et foliis turbare memento.
tunc ego teque diu recolam dominamque benignae
sedis et inlaesa tutabor utramque senecta,
ut Iovis, ut Phoebi frondes, ut discolor umbra
populus et nostrae stupeant tua germina pinus.'
sic ait. illa dei veteres animata calores
uberibus stagnis obliquo pendula trunco
incubat atque umbris scrutatur amantibus undas.
sperat et amplexus, sed aquarum spiritus arcet
nec patitur tactus. tandem eluctata sub auras
libratur fundo rursusque enode cacumen
ingeniosa levat, veluti descendat in imos
stirpe lacus alia. iam nec Phoebeia Nais

odit et exclusos invitat gurgite ramos.
Haec tibi parva quidem genitali luce paramus
dona, sed ingenti forsan victura sub aevo.
tu cuius placido posuere in pectore sedem
blandus honos hilarisque tamen cum pondere virtus,
cui nec pigra quies nec iniqua potentia nec spes
improba, sed medius per honesta et dulcia limes,
incorrupte fidem nullosque experte tumultus
et secrete, palam quod digeris ordine vitam,
idem auri facilis contemptor et optimus idem
comere divitias opibusque immittere lucem;
hac longum florens animi morumque iuventa
Iliacos aequare senes, et vincere persta
quos pater Elysio, genetrix quos detulit annos:
hoc illi duras exoravere sorores,
hoc, quae te sub teste situm fugitura tacentem
ardua magnamimi revirescet gloria Blaesi.

IV. PSITTACVS EIVSDEM

Psittace dux volucrum, domini facunda voluptas,
humanae sollers imitator, psittace, linguae,
quis tua tam subito praeclusit murmura fato?
hesternas, miserande, dapes moriturus inisti
nobiscum, et gratae carpentem munera mensae
errantemque toris mediae plus tempore noctis
vidimus. adfatus etiam meditataque verba
reddideras. at nunc aeterna silentia Lethes
ille canorus habes. cedat Phaethontia vulgi
fabula: non soli celebrant sua funera cygni.
At tibi quanta domus rutila testudine fulgens,
conexusque ebori virgarum argenteus ordo,
argutumque tuo stridentia limina cornu
et querulae iam sponte fores! vacat ille beatus
carcer, et augusti nusquam convicia tecti.
Huc doctae stipentur aves quis nobile fandi
ius natura dedit: plangat Phoebeius ales,
auditasque memor penitus demittere voces
sturnus, et Aonio versae certamine picae,
quique refert iungens iterata vocabula perdix,
et quae Bistonio queritur soror orba cubili:
ferte simul gemitus cognataque ducite flammis
funera, et hoc cunctae miserandum addiscite carmen:
'occidit aeriae celeberrima gloria gentis
psittacus, ille plagae viridis regnator Eoae;

quem non gemmata volucris Iunonia cauda
vinceret aspectu, gelidi non Phasidis ales,
nec quas umenti Numidae rapuere sub austro;
ille salutator regum nomenque locutus
Caesareum et queruli quondam vice functus amici,
nunc conviva levis monstrataque reddere verba
tam facilis, quo tu, Melior dilecte, recluso
numquam solus eras. at non inglorius umbris
mittitur: Assyrio cineres adolentur amomo
et tenues Arabum respirant gramine plumae
Sicaniisque crocis; senio nec fessus inerti
scandet odoratos phoenix felicior ignes.'

V. LEO MANSVETVS

Quid tibi monstrata mansuescere profuit ira?
quid scelus humanasque animo dediscere caedes
imperiumque pati et domino parere minori?
quid, quod abire domo rursusque in claustra reverti
suetus et a capta iam sponte recedere praeda
insertasque manus laxo dimittere morsu?
occidis, altarum vastator docte ferarum,
non grege Massylo curvaque indagine clausus,
non formidato supra venabula saltu
incitus aut caeco foveae deceptus hiatu,
sed victus fugiente fera. stat cardine aperto
infelix cavea, et clausas circum undique portas
hoc licuisse nefas placidi tumuere leones.
tum cunctis cecidere iubae, puduitque relatum
aspicere, et totas duxere in lumina frontes.
at non te primo fusum novus obruit ictu
ille pudor: mansere animi, virtusque cadenti
a media iam morte redit, nec protinus omnes
terga dedere minae. sicut sibi conscius alti
vulneris adversum moriens it miles in hostem
attollitque manum et ferro labente minatur,
sic piger ille gradu solitoque exutus honore
firmat hians oculos animamque hostemque requirit.
magna tamen subiti tecum solacia leti,
victe, feres, quod te maesti populusque patresque,
ceu notus caderes tristi gladiator harena,
ingemuere mori; magni quod Caesaris ora
inter tot Scythicas Libycasque, e litore Rheni
et Pharia de gente feras, quas perdere vile est,
unius amissi tetigit iactura leonis.

VI. CONSOLATIO AD FLAVIVM VRSVM DE AMISSIONE PVERI DELICATI

Saeve nimis, lacrimis quisquis discrimina ponis
lugendique modos. miserum est primaeva parenti
pignera surgentesque (nefas!) accendere natos;
durum et deserti praerepta coniuge partem
conclamare tori, maesta et lamenta sororum
et fratrum gemitus; alte haec tamen at procul intrat
altius in sensus, maioraque vulnera vincit
plaga minor. famulum (quia rerum nomina caeca
sic miscet Fortuna manu nec pectora novit),
sed famulum gemis, Vrse, pium, sed amore fideque
has meritum lacrimas, cui maior stemmate iuncto
libertas ex mente fuit. ne comprime fletus,
ne pudeat; rumpat frenos dolor iste diesque,
si tam dura placent, hominem gemis (heu mihi! subdo
ipse faces), hominem, Vrse, tuum, cui dulce volenti
servitium, cui triste nihil, qui sponte sibique
imperiosus erat. quisnam haec in funera missos
castiget luctus? gemit inter bella peremptum
Parthus equum, fidosque canes flevere Molossi,
et volucres habuere rogum cervusque Maronem.
quid, si nec famulus? vidi ipse habitusque notavi
te tantum cupientis erum, sed maior in ore
spiritus et tenero manifesti in sanguine mores.
optarent multum Graiae cuperentque Latinae
sic peperisse nurus. non talem Cressa superbum
callida sollicito revocavit Thesea filo,
nec Paris Oebalios talis visurus amores
rusticus invitas deiecit in aequora pinus.
non fallo aut cantus assueta licentia ducit:
vidi et adhuc video, qualem nec bella caventem
litore virgineo Thetis occultavit Achillen,
nec circum saevi fugientem moenia Phoebi
Troilon Haemoniae deprendit lancea dextrae.
qualis eras! procul en cunctis puerisque virisque
pulchrior et tantum domino minor! illius unus
ante decor, quantum praecedit clara minores
luna faces quantumque alios premit Hesperos ignes.
non tibi femineum vultu decus oraque supra
mollis honos, qualis dubiae post crimina formae
de sexu transire iubent: torva atque virilis
gratia; nec petulans acies, blandique severo
igne oculi, qualis bellis iam casside, visu

Parthenopaeus erat; simplexque horrore decoro
crinis, et obsessae nondum primoque micantes
flore genae: talem Ledaeo gurgite pubem
educat Eurotas, teneri sic integer aevi
Elin adit primosque Iovi puer approbat annos.
nam pudor unde notae, mentis tranquillaque morum
temperies teneroque animus maturior aevo
carmine quo pandisse queam? saepe ille volentem
castigabat erum studioque altisque iuvabat
consiliis; tecum tristisque hilarisque nec umquam
ille suus, vultumque tuo sumebat ab ore:
dignus et Haemonium Pyladen praecedere fama
Cecropiamque fidem. sed laudum terminus esto,
quem fortuna sinit: non mente fidelior aegra
speravit tardi reditus Eumaeus Vlixis.
Quis deus aut quisnam tam tristia vulnera casus
eligit? unde manus Fatis tam certa nocendi?
o quam divitiis censuque exutus opimo
fortior, Vrse, fores! si vel fumante ruina
ructassent dites Vesuvina incendia Locroe,
seu Pollentinos mersissent flumina saltus,
seu Lucanus Acir seu Thybridis impetus altas
in dextrum torsisset aquas, paterere serena
fronte deos; sive alma fidem messisque negasset
Cretaque Cyreneque et qua tibi cumque beato
larga redit Fortuna sinu. sed gnara dolorum
Invidia infelix animi vitalia vidit
laedendique vias.
Vitae modo carcer adultae:
nectere temptabat iuvenum pulcherrimus ille
cum tribus Eleis unam trieterida lustris.
attendit torvo tristis Rhamnusia vultu,
ac primum implevitque toros oculisque nitorem
addidit ac solito sublimius ora levavit,
heu! misero letale favens: seseque videndo
torsit et invidia, mortemque amplexa iacenti
iniecit nexus carpsitque immitis adunca
ora verenda manu. quinta vix Phosphoros ora
rorantem sternebat equum: iam litora duri
saeva, Philete, senis durumque Acheronta videbas,
quo domini clamate sono! non saevius atros
nigrasset planctu genetrix sibi saeva lacertos,
nec pater; et certe qui vidit funera frater
erubuit vinci. sed nec servilis adempto
ignis: odoriferos exhausit flamma Sabaeos

et Cilicum messes Phariaeque exempta volucri
cinnama et Assyrio manantes gramine sucos,
et domini fletus: hos tantum hausere favillae,
hos bibit usque rogus; nec quod tibi Setia canos
restinxit cineres, gremio nec lubricus ossa
quod vallavit onyx, miseris acceptius umbris
quam gemitus.
    Sed et ipse iuvat: quid terga dolori,
Vrse, damus? quid damna foves et pectore iniquo
vulnus amas? ubi nota reis facundia raptis?
quid caram crucias tam saevis luctibus umbram?
eximius licet ille animi meritusque doleri:
solvisti. subit ille pios carpitque quietem
Elysiam clarosque illic fortasse parentes
invenit; aut illi per amoena silentia Lethes
forsan Avernales adludunt undique mixtae
Naides, obliquoque notat Proserpina vultu.
    Pone, precor, questus; alium tibi Fata Phileton,
forsan et ipse dabit, moresque habitusque decoros
monstrabit gaudens similemque docebit amari.

VII. GENETHLIACON LVCANI AD POLLAM

    Lucani proprium diem frequentet
quisquis collibus Isthmiae Diones
docto pectora concitatus oestro
pendentis bibit ungulae liquorem.
ipsi quos penes est honor canendi,
vocalis citharae repertor Arcas,
et tu Bassaridum rotator Euhan,
et Paean et Hyantiae sorores
laetae purpureas novate vittas,
crinem comite, candidamque vestem
perfundant hederae recentiores.
docti largius evagentur amnes,
et plus Aoniae virete silvae,
et, si qua patet aut diem recepit,
sertis mollibus expleatur umbra.
centum Thespiacis odora lucis
stent altaria victimaeque centum,
quas Dirce lavat aut alit Cithaeron.
Lucanum canimus, favete linguis;
vestra est ista dies, favete, Musae,
dum qui vos geminas tulit per artes,
et vinctae pede vocis et solutae,

Romani colitur chori sacerdos.
Felix heu nimis et beata tellus,
quae pronos Hyperionis meatus
summis Oceani vides in undis
stridoremque rotae cadentis audis;
quae Tritonide fertilis Athenas
unctis, Baetica, provocas trapetis:
Lucanum potes imputare terris!
hoc plus quam Senecam dedisse mundo
aut dulcem generasse Gallionem.
attollat refluos in astra fontes
Graio nobilior Melete Baetis;
Baetim, Mantua, provocare noli.
Natum protinus atque humum per ipsam
primo murmure dulce vagientem
blando Calliope sinu recepit.
tum primum posito remissa luctu
longos Orpheos exuit dolores
et dixit: 'puer o dicate Musis,
longaevos cito transiture vates,
non tu flumina nec greges ferarum
nec plectro Geticas movebis ornos,
sed septem iuga Mariumque Thybrim
et doctos equites et eloquente
cantu purpureum trahes senatum.
nocturnas alii Phrygum ruinas
et tardi reducis vias Vlixis
et puppem temerariam Minervae
trita vatibus orbita sequantur:
tu carus Latio memorque gentis
carmen fortior exeris togatum.
ac primum teneris adhuc in annis
ludes Hectora Thessalosque currus
et supplex Priami potentis aurum,
et sedes reserabis inferorum;
ingratus Nero dulcibus theatris
et noster tibi proferetur Orpheus.
dices culminibus Remi vagantis
infandos domini nocentis ignes.
hinc castae titulum decusque Pollae
iucunda dabis adlocutione.
mox coepta generosior iuventa
albos ossibus Italis Philippos
et Pharsalica bella detonabis,
quo fulmen ducis inter arma divi,

libertate gravem pia Catonem
et gratum popularitate Magnum.
tu Pelusiaci scelus Canopi
deflebis pius et Pharo cruenta
Pompeio dabis altius sepulcrum.
haec primo iuvenis canes sub aevo,
ante annos Culicis Maroniani.
cedet Musa rudis ferocis Enni
et docti furor arduus Lucreti,
et qui per freta duxit Argonautas,
et qui corpora prima transfigurat.
quid? maius loquar: ipsa te Latinis
Aeneis venerabitur canentem.
  Nec solum dabo carminum nitorem,
sed taedis genialibus dicabo
doctam atque ingenio tuo decoram
qualem blanda Venus daretque Iuno
forma, simplicitate, comitate,
censu, sanguine, gratia, decore,
et vestros hymenaeon ante postes
festis cantibus ipsa personabo.
  O saevae nimium gravesque Parcae!
o numquam data longa fata summis!
cur plus, ardua, casibus patetis?
cur saeva vice magna non senescunt?
sic gnatum Nasamonii Tonantis
post ortus obitusque fulminatos
angusto Babylon premit sepulcro;
sic fixum Paridis manu trementis
Peliden Thetis horruit cadentem;
sic ripis ego murmurantis Hebri
non mutum caput Orpheos sequebar.
sic et tu (rabidi nefas tyranni!)
iussus praecipitem subire Lethen,
dum pugnas canis arduaque voce
das solacia grandibus sepulcris,
(o dirum scelus! o scelus!) tacebis.'
  Sic fata est leviterque decidentes
abrasit lacrimas nitente plectro.
  At tu, seu rapidum poli per axem
famae curribus arduis levatus
qua surgunt animae potentiores,
terras despicis et sepulcra rides;
seu pacis merito nemus reclusi
felix Elysii tenes in oris,

quo Pharsalica turba congregatur,
et te nobile carmen insonantem
Pompei comitantur et Catones;
(tu magna sacer et superbus umbra
nescis Tartaron et procul nocentum
audis verbera pallidumque visa
matris lampade respicis Neronem),
adsis lucidus, et vocante Polla
unum, quaeso, diem deos silentum
exores: solet hoc patere limen
ad nuptas redeuntibus maritis.
haec te non thiasis procax dolosis
falsi numinis induit figura,
ipsum sed colit et frequentat ipsum
imis altius insitum medullis;
at solacia vana subministrat
vultus, qui simili notatus auro
stratis praenitet incubatque somno
securae. procul hinc abite, Mortes:
haec vitae genialis est origo.
cedat luctus atrox genisque manent
iam dulces lacrimae, dolorque festus,
quicquid fleverat ante, nunc adoret.

Statius The Latin Library The Classics Page

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
SILVAE III

STATIVS POLLIO SVO SALVTEM

Tibi certe, Polli dulcissime et hac cui tam fideliter inhaeres quiete dignissime, non habeo diu probandam libellorum istorum temeritatem, cum scias multos ex illis in sinu tuo subito natos et hanc audaciam stili nostri frequenter expaveris, quotiens in illius facundiae tuae penetrali seductus altius litteras intro et in omnis a te studiorum sinus ducor. securus itaque tertius hic Silvarum nostrarum liber ad te mittitur. habuerat quidem et secundus te testem, sed hic habet auctorem. nam primum limen eius Hercules Surrentinus aperit, quem in litore tuo consecratum, statim ut videram, his versibus adoravi. sequitur libellus quo splendidissimum et mihi iucundissimum iuvenem Maecium Celerem, a sacratissimo imperatore missum ad legionem Syriacam, quia sequi non poteram, sic prosecutus sum. merebatur et Claudi Etrusci mei pietas aliquod ex studiis nostris solacium, cum lugeret veris (quod iam rarissimum est) lacrimis senem patrem. Earinus praeterea, Germanici nostri libertus scis quamdiu desiderium eius moratus sim, cum petisset ut capillos

suos quos cum gemmata pyxide et speculo ad Pergamenum Asclepium mittebat, versibus dedicarem. summa est ecloga qua mecum secedere Neapolim Claudiam meam exhortor. hic, si verum dicimus, sermo est, et quidem securus ut cum uxore et qui persuadere malit quam placere. huic praecipue libello favebis cum scias hanc destinationem quietis meae tibi maxime intendere meque non tam in patriam quam ad te secedere. vale.

I. HERCVLES SVRRENTINVS POLLII FELICIS

Intermissa tibi renovat, Tirynthie, sacra
Pollius et causas designat desidis anni,
quod coleris maiore tholo nec litora pauper
nuda tenes tectumque vagis habitabile nautis,
sed nitidos postes Graisque effulta metallis,
culmina, ceu taedis iterum lustratus honesti
ignis ab Oetaea conscenderis aethera flamma.
Vix oculis animoque fides. tune ille reclusi
liminis et parvae custos inglorius arae?
unde haec aula recens fulgorque inopinus agresti,
Alcidae? sunt fata deum, sunt fata locorum.
o velox pietas! steriles hic nuper harenas
ad sparsum pelago montis latus hirtaque dumis
saxa nec ulla pati faciles vestigia terras
cernere erat. quaenam subito fortuna rigentes,
ditavit scopulos? Tyrione haec moenia plectro
an Getica venere lyra? stupet ipse labores
annus, et angusti bis seno limite menses
longaevum mirantur opus. deus attulit arces
erexitque suas, atque obluctantia saxa,
summovit nitens et magno pectore montem
reppulit: immitem credas iussisse novercam.
Ergo age, seu patrios liber iam legibus Argos
incolis et mersum tumulis Eurysthea calcas,
sive tui solium Iovis et virtute parata,
astra tenes, haustumque tibi succincta beati
nectaris excluso melior Phryge porrigit Hebe:
huc ades et genium templis nascentibus infer.
non te Lerna nocens nec pauperis arva Molorchi
nec formidatus Nemees ager antraque poscunt,
Thracia nec Pharii polluta altaria regis,
sed felix simplexque domus fraudumque malarum
inscia et hospitibus superis dignissima sedes.
pone truces arcus agmenque immite pharetrae
et regum multo perfusum sanguine robur,
instratumque umeris dimitte gerentibus hostem.

hic tibi Sidonio celsum pulvinar acantho
texitur et signis crescit torus asper eburnis.
pacatus mitisque veni nec turbidus ira
nec famulare timens, sed quem te Maenalis Auge,
confectum thiasis et multo fratre madentem
detinuit, qualemque vagae post crimina noctis
Thespius obstupuit, totiens socer. hic tibi festa
gymnas, et insontes iuvenum sine caestibus irae
annua veloci peragunt certamina lustro.,
hic templis inscriptus avo gaudente sacerdos
parvus adhuc similisque tui cum prima novercae
monstra manu premeres atque exanimata doleres.
Sed quaenam subiti, veneranda, exordia templi
dic age, Calliope; socius tibi grande sonabit,
Alcides tensoque modos imitabitur arcu.
Tempus erat caeli cum torrentissimus axis
incumbit terris ictusque Hyperione multo
acer anhelantis incendit Sirius agros.
iamque dies aderat profugis cum regibus aptum,
fumat Aricinum Triviae nemus et face multa
conscius Hippolyti splendet lacus; ipsa coronat
emeritos Diana canes et spicula terget
et tutas sinit ire feras, omnisque pudicis
Itala terra focis Hecateidas excolit idus. ,
ast ego, Dardaniae quamvis sub collibus Albae
rus proprium magnique ducis mihi munere currens
unda domi curas mulcere aestusque levare
sufficerent, notas Sirenum nomine rupes
facundique larem Polli non hospes habebam,
assidue moresque viri pacemque novosque
Pieridum flores intactaque carmina discens.
forte diem Triviae dum litore ducimus udo
angustasque fores adsuetaque tecta gravati
frondibus et patula defendimus arbore soles,
delituit caelum et subitis lux candida cessit
nubibus ac tenuis graviore favonius austro
immaduit; qualem Libyae Saturnia nimbum
attulit, Iliaco dum dives Elissa marito
donatur testesque ululant per devia nymphae.,
diffugimus, festasque dapes redimitaque vina
abripiunt famuli; nec quo convivia migrent,
quamvis innumerae gaudentia rura superne
insedere domus et multo culmine dives
mons nitet: instantes sed proxima quaerere nimbi,
suadebant laesique fides reditura sereni.

stabat dicta sacri tenuis casa nomine templi
et magnum Alciden humili lare parva premebat,
fluctivagos nautas scrutatoresque profundi
vix operire capax. huc omnis turba coimus,
huc epulae ditesque tori coetusque ministrum
stipantur nitidaeque cohors gratissima Pollae.
non cepere fores, angustaque deficit aedes.
erubuit risitque deus dilectaque Polli
corda subit blandisque virum complectitur ulnis.,
'tune,' inquit 'largitor opum, qui mente profusa
tecta Dicarchei pariter iuvenemque replesti
Parthenopen? nostro qui tot fastigia monti,
tot virides lucos, tot saxa imitantia vultus
aeraque, tot scripto viventes lumine ceras ,
fixisti? quid enim ista domus, quid terra, priusquam
te gauderet, erant? longo tu tramite nudos
texisti scopulos, fueratque ubi semita tantum,
nunc tibi distinctis stat porticus alta columnis,
ne sorderet iter. curvi tu litoris ora,
clausisti calidas gemina testudine nymphas.
vix opera enumerem; mihi pauper et indigus uni
Pollius? et talis hilaris tamen intro penates
et litus quod pandis, amo. sed proxima sedem
despicit et tacite ridet mea limina Iuno.,
da templum dignasque tuis conatibus aras,
quas puppes velis nolint transire secundis,
quo Pater aetherius mensisque accita deorum
turba et ab excelso veniat soror hospita templo.
nec te, quod solidus contra riget umbo maligni,
montis et immenso non umquam exesus ab aevo,
terreat: ipse adero et conamina tanta iuvabo
asperaque invitae perfringam viscera terrae.
incipe et Herculeis fidens hortatibus aude.
non Amphioniae steterint velocius arces,
Pergameusve labor.' dixit mentemque reliquit.
    Nec mora, cum scripta formatur imagine tela.
innumerae coiere manus: his caedere silvas
et levare trabes, illis immergere curae
fundamenta solo. coquitur pars umida terrae,
protectura hiemes atque exclusura pruinas,
indomitusque silex curva fornace liquescit.
praecipuus sed enim labor est excindere dextra
oppositas rupes et saxa negantia ferro.
hic pater ipse loci positis Tirynthius armis,
insudat validaque solum deforme bipenni,

cum grave nocturna caelum subtexitur umbra,
ipse fodit, ditesque Caprae viridesque resultant
Taurubulae, et terris ingens redit aequoris echo.
non tam grande sonat motis incudibus Aetne ,
cum Brontes Steropesque ferit, nec maior ab antris
Lemniacis fragor est ubi flammeus aegida caelat
Mulciber et castis exornat Pallada donis.
decrescunt scopuli, et rosea sub luce reversi
artifices mirantur opus. vix annus anhelat,
alter, et ingenti dives Tirynthius arce
despectat fluctus et iunctae tecta novercae
provocat et dignis invitat Pallada templis.
iam placidae dant signa tubae, iam fortibus ardens
fumat harena sacris. hos nec Pisaeus honores,
Iuppiter aut Cirrhae pater aspernetur opacae.
nil his triste locis; cedat lacrimabilis Isthmos,
cedat atrox Nemee: litat hic felicior infans.
ipsae puniceis virides Nereides antris
exsiliunt ultro, scopulis umentibus haerent,
nec pudet occulte nudas spectare palaestras.
spectat et Icario nemorosus palmite Gaurus,
silvaque quae fixam pelago Nesida coronat,
et placidus Limon, omenque Euploea carinis,
et Lucrina Venus, Phrygioque e vertice Graias,
addisces, Misene, tubas, ridetque benigna
Parthenope gentile sacrum nudosque virorum
certatus et parva suae simulacra coronae.
Quin age et ipse libens proprii certaminis actus
invicta dignare manu; seu nubila disco,
findere seu volucres Zephyros praecedere telo
seu tibi dulce manu Libycas nodare palaestras,
indulge sacris et, si tibi poma supersunt
Hesperidum, gremio venerabilis ingere Pollae;
nam capit et tantum non degenerabit honorem.,
quod si dulce decus viridesque resumeret annos,
(da veniam, Alcide,) fors hic et pensa tulisses.
Haec ego nascentes laetus bacchatus ad aras
libamenta tuli. nunc ipse in limine—cerno
solventem voces et talia dicta ferentem:,
'macte animis opibusque meos imitate labores,
qui rigidas rupes infecundaeque pudenda
naturae deserta domas et vertis in usum
lustra habitata feris, foedeque latentia profers
numina. quae tibi nunc meritorum praemia solvam?,
quas referam grates? Parcarum fila tenebo

extendamque colus (duram scio vincere Mortem);
avertam luctus et tristia damna vetabo
teque nihil laesum viridi renovabo senecta
concedamque diu iuvenes spectare nepotes,
donec et hic sponsae maturus et illa marito,
rursus et ex illis soboles nova grexque protervus
nunc umeris inreptet avi nunc agmine blando
certatim placidae concurrat ad oscula Pollae.
nam templis numquam statuetur terminus aevi,
dum me flammigeri portabit machina caeli.
nec mihi plus Nemee priscumque habitabitur Argos
nec Tiburna domus solisque cubilia Gades.'
Sic ait; et tangens surgentem altaribus ignem
populeaque movens albentia tempora silva,
et Styga et aetherii iuravit fulmina Patris.

II. PROPEMPTICON MAECIO CELERI

'Di quibus audaces amor est servare carinas,
saevaque ventosi mulcere pericula ponti,
sternite molle fretum placidumque advertite votis
concilium, et lenis non obstrepat unda precanti:
grande tuo rarumque damus, Neptune, profundo,
depositum; iuvenis dubio committitur alto
Maecius atque animae partem super aequora nostrae
maiorem transferre parat. proferte benigna
sidera et antemnae gemino considite cornu,
Oebalii fratres; vobis pontusque polusque,
luceat; Iliacae longe nimbosa sororis
astra fugate, precor, totoque excludite caelo.
vos quoque caeruleum ponti, Nereides, agmen,
quis honor et regni cessit fortuna secundi,
(dicere quae magni fas sit mihi sidera ponti),
surgite de vitreis spumosae Doridos antris
Baianosque sinus et feta tepentibus undis
litora tranquillo certatim ambite natatu,
quaerentes ubi celsa ratis, quam scandere gaudet
nobilis Ausoniae Celer armipotentis alumnus.,
nec quaerenda diu; modo nam trans aequora terris
prima Dicarcheis Pharium gravis intulit annum,
prima salutavit Capreas et margine dextro
sparsit Tyrrhenae Mareotica vina Minervae.
huius utrumque latus molli praecingite gyro,
partitaeque vices vos stuppea tendite mali
vincula, vos summis adnectite sipara velis,

vos Zephyris aperite sinus; pars transtra reponat,
pars demittat aquis curvae moderamina puppis;
sint quibus exploret primos gravis artemo flatus,
quaeque secuturam religent post terga phaselon
uncaque summersae penitus retinacula vellant;
temperet haec aestus pelagusque inclinet ad ortus:
officio careat glaucarum nulla sororum.
hinc multo Proteus geminoque hinc corpore Triton,
praenatet, et subitis qui perdidit inguina monstris
Glaucus, adhuc patriis quotiens adlabitur oris
litoream blanda feriens Anthedona cauda.
tu tamen ante omnes diva cum matre, Palaemon,
annue, si vestras amor est mihi pandere Thebas,
nec cano degeneri Phoebeum Amphiona plectro.
et pater Aeolio frangit qui carcere ventos,
cui varii flatus omnisque per aequora mundi
spiritus atque hiemes nimbosaque nubila parent,
artius obiecto Borean Eurumque Notumque,
monte premat: soli Zephyro sit copia caeli,
solus agat puppes summasque supernatet undas
assiduus pelago; donec tua turbine nullo
laeta Paraetoniis adsignet carbasa ripis.'
    Audimur. vocat ipse ratem nautasque morantes,
increpat. ecce meum timido iam frigore pectus
labitur et nequeo, quamvis movet ominis horror,
claudere suspensos oculorum in margine fletus.
iamque ratem terris divisit fune soluto
navita et angustum deiecit in aequora pontem.,
saevus et e puppi longo clamore magister
dissipat amplexus atque oscula fida revellit,
nec longum cara licet in cervice morari.
attamen in terras e plebe novissimus omni
ibo, nec egrediar nisi iam currente carina.,
    Quis rude et abscissum miseris animantibus aequor
fecit iter, solidaeque pios telluris alumnos
expulit in fluctus pelagoque immisit hianti,
audax ingenii? nec enim temeraria virtus
illa magis, summae gelidum quae Pelion Ossae,
iunxit anhelantemque iugis bis pressit Olympum.
usque adeone parum lentas transire paludes
stagnaque et angustos summittere pontibus amnes?
imus in abruptum gentilesque undique terras
fugimus exigua clausi trabe et aere nudo.,
inde furor ventis indignataeque procellae
et caeli fremitus et fulmina plura Tonanti.

ante rates pigro torpebant aequora somno,
nec spumare Thetis nec spargere nubila fluctus
audebant. visis tumuerunt puppibus undae, ,
inque hominem surrexit hiems. tunc nubila Plias
Oleniumque pecus, solito tunc peior Orion.
    Iusta queror. fugit ecce vagas ratis acta per undas
paulatim minor et longe servantia vincit
lumina, tot gracili ligno complexa timores,
quaeque super reliquos te, nostri pignus amoris
portatura, Celer. quos nunc ego pectore somnos
quosve queam perferre dies? quis cuncta paventi
nuntius an facili te praetermiserit unda
Lucani rabida ora maris, num torta Charybdis,
fluctuet aut Siculi populatrix virgo profundi,
quos tibi currenti praeceps gerat Hadria mores,
quae pax Carpathio, quali te subvehat aura
Doris Agenorei furtis blandita iuvenci?
sed merui questus. quid enim te castra petente,
non vel ad ignotos ibam comes impiger Indos
Cimmeriumque chaos? starem prope bellica regis
signa mei, seu tela manu seu frena teneres,
armatis seu iura dares; operumque tuorum
etsi non socius, certe mirator adessem.,
si quondam magno Phoenix reverendus Achilli
litus ad Iliacum Thymbraeaque Pergama venit
imbellis tumidoque nihil iuratus Atridae,
cur nobis ignavus amor? sed pectore fido
numquam abero longisque sequar tua carbasa votis.,
    Isi, Phoroneis olim stabulata sub antris,
nunc regina Phari numenque Orientis anheli,
excipe multisono puppem Mareotida sistro;
ac iuvenem egregium, Latius cui ductor Eoa
signa Palaestinasque dedit frenare cohortes,
ipsa manu placida per limina festa sacrosque
duc portus urbesque tuas. te praeside noscat
unde paludosi fecunda licentia Nili,
cur vada desidant et ripa coerceat undas
Cecropio stagnata luto, cur invida Memphis, ,
curve Therapnaei lasciviat ora Canopi,
cur servet Pharias Lethaeus ianitor aras,
vilia cur magnos aequent animalia divos;
quae sibi praesternat vivax altaria Phoenix,
quos dignetur agros aut quo se gurgite Nili,
mergat adoratus trepidis pastoribus Apis.
duc et ad Emathios manes ubi belliger urbis

conditor Hyblaeo perfusus nectare durat,
anguiferamque domum blando qua mersa veneno
Actias Ausonias fugit Cleopatra catenas.,
usque et in Assyrias sedes mandataque castra
prosequere et Marti iuvenem, dea, trade Latino.
nec novus hospes erit: puer his sudavit in arvis
notus adhuc tantum maioris lumine clavi,
iam tamen et turmas facili praevertere gyro,
fortis et Eoas iaculo damnare sagittas.
Ergo erit illa dies, qua te maiora daturus
Caesar ab emerito iubeat discedere bello,
at nos hoc iterum stantes in litore vastos
cernemus fluctus aliasque rogabimus auras.,
o tum quantus ego aut quanta votiva movebo
plectra lyra, cum me magna cervice ligatum
attolles umeris atque in mea pectora primum
incumbes e puppe novus, servataque reddes
colloquia inque vicem medios narrabimus annos;,
tu rapidum Euphraten et regia Bactra sacrasque
antiquae Babylonis opes et Zeuma, Latinae
pacis iter, qua dulce nemus florentis Idymes,
qua pretiosa Tyros rubeat, qua purpura suco
Sidoniis iterata cadis, ubi germine primum,
candida felices sudent opobalsama virgae;
ast ego, devictis dederim quae busta Pelasgis
quaeve laboratas claudat mihi pagina Thebas.

III. CONSOLATIO AD CLAVDIVM ETRVSCVM

Summa deum, Pietas, cuius gratissima caelo,
rara profanatas inspectant numina terras,
huc vittata comam niveoque insignis amictu,
qualis adhuc praesens nullaque expulsa nocentum
fraude rudes populos atque aurea regna colebas,
mitibus exsequiis ades et lugentis Etrusci
cerne pios fletus laudataque lumina terge.
nam quis inexpleto rumpentem pectora questu
complexumque rogos incumbentemque favillis
aspiciens non aut primaevae funera plangi,
coniugis aut nati modo pubescentia credat
ora rapi flammis? pater est qui fletur. adeste
dique hominesque sacris. procul hinc, procul ite nocentes,
si cui corde nefas tacitum fessique senectus
longa patris, si quis pulsatae conscius umquam,
matris et inferna rigidum timet Aeacon urna:

insontes castosque voco. tenet ecce seniles
leniter implicitos vultus sanctamque parentis
canitiem spargit lacrimis animaeque supremum
frigus amat; celeres genitoris filius annos,
(mira fides!) nigrasque putat properasse sorores.
Exsultent placidi Lethaea ad flumina manes,
Elysiae gaudete domus, date serta per aras,
festaque pallentes hilarent altaria lucos.
felix a!, nimium felix plorataque nato,
umbra venit. longe Furiarum sibila, longe
tergeminus custos, penitus via longa patescat
manibus egregiis. eat horrendumque silentis
accedat domini solium, gratesque supremas
perferat, et totidem iuveni roget anxius annos.,
Macte pio gemitu! dabimus solacia dignis
luctibus Aoniasque tuo sacrabimus ultro
inferias, Etrusce, seni! tu largus Eoa
germina, tu messes Cilicumque Arabumque superbas
merge rogis; ferat ignis opes heredis et alto,
aggere missuri nitido pia nubila caelo
stipentur cineres: nos non arsura feremus
munera, venturosque tuus durabit in annos
me monstrante dolor. neque enim mihi flere parentem
ignotum; similis gemui proiectus ad ignem.,
ille mihi tua damna dies compescere cantu
suadet: et ipse tuli quos nunc tibi confero questus.
Non tibi clara quidem, senior placidissime, gentis
linea nec proavis demissum stemma, sed ingens
supplevit fortuna genus culpamque parentum,
occuluit. nec enim dominos de plebe tulisti,
sed quibus occasus pariter famulantur et ortus.
nec pudor iste tibi: quid enim terrisque poloque
parendi sine lege manet? vice cuncta reguntur
alternisque premunt. propriis sub regibus omnis,
terra; premit felix regum diademata Roma;
hanc ducibus frenare datum; mox crescit in illos
imperium superis. sed habent et numina legem:
servit et astrorum velox chorus et vaga servit
luna, nec iniussae totiens redit orbita luci.,
et (modo si fas est aequare iacentia summis)
pertulit et saevi Tirynthius horrida regis
pacta, nec erubuit famulantis fistula Phoebi.
Sed neque barbaricis Latio transmissus ab oris:
Smyrna tibi gentile solum potusque verendo,
fonte Meles Hermique vadum, quo Lydius intrat

Bacchus et aurato reficit sua cornua limo.
laeta dehinc series variisque ex ordine curis
auctus honos; semperque gradi prope numina, semper
Caesareum coluisse latus sacrisque deorum,
arcanis haerere datum. Tibereia primum
aula tibi vixdum ora nova mutante iuventa
panditur (hic annis multa super indole victis
libertas oblata venit) nec proximus heres,
immitis quamquam et Furiis agitatus, abegit.,
hinc et in Arctoas tenuis comes usque pruinas
terribilem affatu passus visuque tyrannum
immanemque suis, ut qui metuenda ferarum
corda domant mersasque iubent iam sanguine tacto
reddere ab ore manus et nulla vivere praeda.,
praecipuos sed enim merito surrexit in actus
nondum stelligerum senior dimissus in axem
Claudius et longo transmittit habere nepoti.
quis superos metuens pariter tot templa, tot aras
promeruisse datur? summi Iovis aliger Arcas,
nuntius; imbrifera potitur Thaumantide Iuno;
stat celer obsequio iussa ad Neptunia Triton:
tu totiens mutata ducum iuga rite tulisti
integer, inque omni felix tua cumba profundo.
Iamque piam lux alta domum praecelsaque toto,
intravit Fortuna gradu; iam creditur uni
sanctarum digestus opum partaeque per omnis
divitiae populos magnique impendia mundi.
quicquid ab auriferis eiectat Hiberia fossis,
Dalmatico quod monte nitet, quod messibus Afris,
verritur, aestiferi quicquid terit area Nili,
quodque legit mersus pelagi scrutator Eoi,
et Lacedaemonii pecuaria culta Galesi
perspicuaeque nives Massylaque robora et Indi
dentis honos: uni parent commissa ministro,
quae Boreas quaeque Eurus atrox, quae nubilus Auster
invehit: hibernos citius numeraveris imbres
silvarumque comas. vigil iste animique sagacis
et citus evolvit quantum Romana sub omni
pila die quantumque tribus, quid templa, quid alti,
undarum cursus, quid propugnacula poscant
aequoris aut longe series porrecta viarum;
quod domini celsis niteat laquearibus aurum,
quae divum in vultus igni formanda liquescat
massa, quid Ausoniae scriptum crepet igne Monetae.,
Hinc tibi rara quies animoque exclusa voluptas,

exiguaeque dapes et numquam laesa profundo
cura mero; sed iura tamen genialia cordi
et mentem vincire toris ac iungere festa
conubia et fidos domino genuisse clientes.,
quis sublime genus formamque insignis Etruscae
nesciat? haudquaquam proprio mihi cognita visu,
sed decus eximium famae par reddit imago,
et sibimet similis natorum gratia monstrat.
nec vulgare genus; fasces summamque curulem,
frater et Ausonios enses mandataque fidus
signa tulit, cum prima truces amentia Dacos
impulit et magno gens est damnata triumpho.
sic quicquid patrio cessatum a sanguine, mater
reddidit, obscurumque latus clarescere vidit,
conubio gavisa domus. nec pignora longe;
quippe bis ad partus venit Lucina manuque
ipsa levi gravidos tetigit fecunda labores.
felix a! si longa dies, si cernere vultus
natorum viridisque genas tibi iusta dedissent,
stamina. sed media cecidere abrupta iuventa
gaudia, florentesque manu scidit Atropos annos;
qualia pallentes declinant lilia culmos
pubentesque rosae primos moriuntur ad austros,
aut ubi verna novis exspirat purpura pratis.,
illa, sagittiferi, circumvolitastis, Amores,
funera maternoque rogos unxistis amomo;
nec modus aut pennis laceris aut crinibus ignem
spargere, collectaeque pyram struxere pharetrae.
quas tunc inferias aut quae lamenta dedisses ,
maternis, Etrusce, rogis, qui funera patris
haud matura putas atque hos pius ingemis annos!
Illum et qui nutu superas nunc temperat arces,
progeniem claram terris partitus et astris,
laetus Idymaei donavit honore triumphi,
dignatusque loco victricis et ordine pompae
non vetuit, tenuesque nihil minuere parentes.
atque idem in cuneos populo deduxit equestres
mutavitque genus laevaeque ignobile ferrum
exuit et celso natorum aequavit honorem.,
dextra bis octonis fluxerunt saecula lustris,
atque aevi sine nube tenor. quam dives in usus
natorum totoque volens excedere censu,
testis adhuc largi nitor inde assuetus Etrusci,
cui tua non humilis dedit indulgentia mores:,
hunc siquidem amplexu semper revocante tenebas

blandus et imperio numquam pater; huius honori
pronior ipse etiam gaudebat cedere frater.
Quas tibi devoti iuvenes pro patre renato,
summe ducum, grates, aut quae pia vota rependunt!,
tu (seu tarda situ rebusque exhausta senectus
erravit, seu blanda diu Fortuna regressum
maluit) attonitum et venturi fulminis ictus
horrentem tonitru tantum lenique procella
contentus monuisse senem; cumque horrida supra,
aequora curarum socius procul Itala rura
linqueret, hic molles Campani litoris oras
et Diomedeas concedere iussus in arces,
atque hospes, non exsul, erat. nec longa moratus
Romuleum reseras iterum, Germanice, limen,
maerentemque foves inclinatosque penates
erigis. haut mirum, ductor placidissime, quando
haec est quae victis parcentia foedera Cattis
quaeque suum Dacis donat clementia montem,
quae modo Marcomanos post horrida bella vagosque ,
Sauromatas Latio non est dignata triumpho.
Iamque in fine dies, et inexorabile pensum
deficit. hic maesti pietas me poscit Etrusci
qualia nec Siculae moderantur carmina rupes
nec fati iam certus olor saevique marita,
Tereos. heu quantis lassantem brachia vidi
planctibus et prono fusum super oscula vultu!
vix famuli comitesque tenent, vix arduus ignis
summovet. haud aliter gemuit periuria Theseus
litore, qui falsis deceperat Aegea velis.,
tunc immane gemens foedatusque ora tepentes
affatur cineres: 'cur nos, fidissime, linquis
Fortuna redeunte, pater? modo numina magni
praesidis atque breves superum placavimus iras,
nec frueris; tantique orbatus muneris usu,
ad manes, ingrate, fugis. nec flectere Parcas
aut placare malae datur aspera numina Lethes?
felix, cui magna patrem cervice vehenti
sacra Mycenaeae patuit reverentia flammae,
quique tener saevis genitorem Scipio Poenis,
abstulit, et Lydi pietas temeraria Lausi.
ergo et Thessalici coniunx pensare mariti
funus et immitem potuit Styga vincere supplex
Thracius? hoc quanto melius pro patre liceret!
non totus rapiere tamen, nec funera mittam,
longius; hic manes, hic intra tecta tenebo:

tu custos dominusque laris, tibi cuncta tuorum
parebunt; ego rite minor semperque secundus
assiduas libabo dapes et pocula sacris
manibus effigiesque colam: te lucida saxa,
te similem doctae referet mihi linea cerae;
nunc ebur et fulvum vultus imitabitur aurum.
inde viam morum longaeque examina vitae
adfatusque pios moniturаque somnia poscam.'
Talia dicentem genitor dulcedine laeta,
audit, et immites lente descendit ad umbras
verbaque dilectae fert narraturus Etruscae.
Salve supremum, senior mitissime patrum,
supremumque vale, qui numquam sospite nato
triste chaos maestique situs patiere sepulcri.,
semper odoratis spirabunt floribus arae,
semper et Assyrios felix bibet urna liquores
et lacrimas, qui maior honos. hic sacra litabit
manibus eque tua tumulum tellure levabit.
nostra quoque exemplo meritus tibi carmina sancit,
hoc etiam gaudens cinerem donasse sepulcro.

IV. CAPILLI FLAVI EARINI

Ite, comae, facilemque precor transcurrite pontum,
ite coronato recubantes molliter auro;
ite, dabit cursus mitis Cytherea secundos
placabitque notos, fors et de puppe timenda
transferet inque sua ducet super aequora concha.,
Accipe laudatos, iuvenis Phoebeie, crines
quos tibi Caesareus donat puer, accipe laetus
intonsoque ostende patri. sine dulce nitentes
comparet atque diu fratris putet esse Lyaei.
forsan et ipse comae numquam labentis honorem,
praemetet atque alio clusum tibi ponet in auro.
Pergame, pinifera multum felicior Ida,
illa licet sacrae placeat sibi nube rapinae
(nempe dedit superis illum quem turbida semper
Iuno videt refugitque manum nectarque recusat),
at tu grata deis pulchroque insignis alumno
misisti Latio, placida quem fronte ministrum
Iuppiter Ausonius pariter Romanaque Iuno
aspiciunt et uterque probant. nec tanta potenti
terrarum domino divum sine mente voluptas.,
Dicitur Idalios Erycis de vertice lucos
dum petit et molles agitat Venus aurea cygnos,

Pergameas intrasse domos ubi maximus aegris
auxiliator adest et festinantia sistens
fata salutifero mitis deus incubat angui.,
hic puerum egregiae praeclarum sidere formae
ipsius ante dei ludentem conspicit aras.
ac primum subita paulum decepta figura
natorum de plebe putat; sed non erat illi
arcus et ex umeris nullae fulgentibus umbrae.,
miratur puerile decus, vultumque comasque
aspiciens 'tune Ausonias' ait 'ibis ad arces,
neglectus Veneri? tu sordida tecta iugumque
servitii vulgare feres? procul absit: ego isti
quem meruit formae dominum dabo. vade age mecum,
vade, puer: ducam volucri per sidera curru
donum immane duci; nec te plebeia manebunt
iura: Palatino famulus deberis amori.
nil ego, nil, fateor, toto tam dulce sub orbe
aut vidi aut genui. cedet tibi Latmius ultro,
Sangariusque puer, quemque irrita fontis imago
et sterilis consumpsit amor. te caerula Nais
mallet et adprensa traxisset fortius urna.
tu puer ante omnis; solus formosior ille
cui daberis.' sic orsa leves secum ipsa per auras,
tollit olorinaque iubet considere biga.
nec mora. iam Latii montes veterisque penates
Evandri, quos mole nova pater inclitus orbis
excolit et summis aequat Germanicus astris.
tunc propior iam cura deae, quae forma capillis,
optima, quae vestis roseos accendere vultus
apta, quod in digitis, collo quod dignius aurum.
norat caelestis oculos ducis ipsaque taedas
iunxerat et plena dederat conubia dextra.
sic ornat crines, Tyrios sic fundit amictus,
dat radios ignemque suum. cessere priores
deliciae famulumque greges; hic pocula magno
prima duci murrasque graves crystallaque portat
candidiore manu: crescit nova gratia Baccho.
    Care puer superis, qui praelibare verendum,
nectar et ingentem totiens contingere dextram
electus quam nosse Getae, quam tangere Persae
Armeniique Indique petunt! o sidere dextro
edite, multa tibi divum indulgentia favit.
olim etiam, ne prima genas lanugo nitentes,
carperet et pulchrae fuscaret gratia formae,
ipse deus patriae celsam trans aequora liquit

Pergamon. haud ulli puerum mollire potestas
credita, sed tacita iuvenis Phoebeius arte
leniter haud ullo concussum vulnere corpus,
de sexu transire iubet. tamen anxia curis
mordetur puerique timet Cytherea dolores.
nondum pulchra ducis clementia coeperat ortu
intactos servare mares; nunc frangere sexum
atque hominem mutare nefas, gavisaque solos,
quos genuit natura videt, nec lege sinistra
ferre timent famulae natorum pondera matres.
Tu quoque nunc, iuvenis, genitus si tardius esses,
umbratusque genas et adultos fortior artus
non unum gaudens Phoebea ad limina munus,
misisses; patrias nunc solus crinis ad oras
naviget. hunc multo Paphie saturabat amomo,
hunc nova tergemina pectebat Gratia dextra.
huic et purpurei cedet coma saucia Nisi,
et quam Sperchio tumidus servabat Achilles.,
ipsi, cum primum niveam praecerpere frontem
decretum est umerosque manu nudare nitentes,
adcurrunt teneri Paphia cum matre volucres
expediuntque comas et serica pectore ponunt
pallia. tunc iunctis crinem incidere sagittis,
atque auro gemmisque locant; rapit ipsa cadentem
mater et arcanos iterat Cytherea liquores.
tunc puer e turba, manibus qui forte supinis
nobile gemmato speculum portaverat auro,
'hoc quoque demus' ait 'patriis (nec gratius ullum,
munus erit) templis, ipsoque potentius auro.
tu modo fige aciem et vultus hic usque relinque.'
sic ait et speculum reclusit imagine rapta.
At puer egregius tendens ad sidera palmas,
'his mihi pro donis, hominum mitissime custos,
si merui, longa dominum renovare iuventa
atque orbi servare velis! hoc sidera mecum,
hoc undae terraeque rogant. eat, oro, per annos
Iliacos Pyliosque simul, propriosque penates
gaudeat et secum Tarpeia senescere templa.',
sic ait et motas miratur Pergamos aras.

V. <AD VXOREM>

Quid mihi maesta die, sociis quid noctibus, uxor,
anxia pervigili ducis suspiria cura?
non metuo ne laesa fides aut pectore in isto

alter amor; nullis in te datur ire sagittis
(audiat infesto licet hoc Rhamnusia vultu),
non datur. et si egomet patrio de litore raptus
quattuor emeritis per bella, per aequora lustris
errarem, tu mille procos intacta fugares,
non intersectas commenta retexere telas,
sed sine fraude palam, thalamosque armata negasses. ,
dic tamen, unde alta mihi fronte et nubila vultus?
anne quod Euboicos fessus remeare penates
auguror et patria senium componere terra?
cur hoc triste tibi? certe lascivia corde
nulla nec aut rapidi mulcent te proelia Circi,
aut intrat sensus clamosi turba theatri;
sed probitas et opaca quies et sordida numquam
gaudia. quas autem comitem te rapto per undas?
quamquam, et si gelidas irem mansurus ad Arctos
vel super Hesperiae vada caligantia Thyles,
aut septemgemini caput impenetrabile Nili,
hortarere vias. etenim tua (nempe benigna
quam mihi sorte Venus iunctam florentibus annis
servat et in senium), tua, quae me vulnere primo
intactum thalamis et adhuc iuvenile vagantem,
fixisti, tua frena libens docilisque recepi,
et semel insertas non mutaturus habenas
usque premo. tu me nitidis Albana ferentem
dona comis sanctoque indutum Caesaris auro
visceribus complexa tuis, sertisque dedisti,
oscula anhela meis; tu, cum Capitolia nostrae
infitiata lyrae, saevum ingratumque dolebas
mecum victa Iovem; tu procurrentia primis
carmina nostra sonis, totasque in murmure noctes
aure rapis vigili; longi tu sola laboris,
conscia, cumque tuis crevit mea Thebais annis.
qualem te nuper Stygias prope raptus ad umbras
cum iam Lethaeos audirem comminus amnes,
aspexi, tenuique oculos iam morte cadentes!
scilicet exhausti Lachesis mihi tempora fati,
te tantum miserata dedit, superique potentes
invidiam timuere tuam. post ista propinquum
nunc iter optandosque sinus comes ire moraris?
heu ubi nota fides totque explorata per usus,
qua veteres Latias Graias heroidas aequas? ,
isset ad Iliacas (quid enim deterret amantes?)
Penelope gavisa domos, si passus Vlixes;
questa est Aegiale, questa est Meliboea relinqui,

et quam (quam saevi!) fecerunt maenada planctus.
nec minor his tu nosse fidem vitamque maritis,
dedere. sic certe cineres umbramque priorem
quaeris adhuc, sic exsequias amplexa canori
coniugis ingentes iterasti pectore planctus,
iam mea. nec pietas alia est tibi curaque natae:
sic et mater amas, sic numquam corde recedit,
nata tuo, fixamque animi penetralibus imis
nocte dieque tenes. non sic Trachinia nidos
Alcyone, vernos non sic Philomela penates
circumit amplectens animamque in pignora transfert.
et nunc illa tenet viduo quod sola cubili,
otia iam pulchrae terit infecunda iuventae.
sed venient, plenis venient conubia taedis.
sic certe formaeque bonis animique meretur;
sive chelyn complexa petit seu voce paterna
discendum Musis sonat et mea carmina flectit,
candida seu molli diducit bracchia motu,
ingenium probitas artemque modestia vincit.
nonne leves pueros, non te, Cytherea, pudebit
hoc cessare decus? nec tantum Roma iugales
conciliare toros festasque accendere taedas,
fertilis: et nostra generi tellure dabuntur.
non adeo Vesuvinus apex et flammea diri
montis hiems trepidas exhausit civibus urbes:
stant populisque vigent. hinc auspice condita Phoebo
tecta Dicarchei portusque et litora mundi,
hospita: at hinc magnae tractus imitantia Romae
quae Capys advectis implevit moenia Teucris.
nostra quoque et propriis tenuis nec rara colonis
Parthenope, cui mite solum trans aequora vectae
ipse Dionaea monstravit Apollo columba.,
Has ego te sedes (nam nec mihi barbara Thrace
nec Libye natale solum) transferre laboro,
quas et mollis hiems et frigida temperat aestas,
quas imbelle fretum torpentibus adluit undis.
pax secura locis et desidis otia vitae,
et numquam turbata quies somnique peracti.
nulla foro rabies aut strictae in iurgia leges:
morum iura viris solum et sine fascibus aequum.
quid nunc magnificas species cultusque locorum
templaque et innumeris spatia interstincta columnis,
et geminam molem nudi tectique theatri
et Capitolinis quinquennia proxima lustris,
quid laudem litus libertatemque Menandri,

quam Romanus honos et Graia licentia miscent?
nec desunt variae circa oblectamina vitae:,
sive vaporiferas, blandissima litora, Baias,
enthea fatidicae seu visere tecta Sibyllae
dulce sit Iliacoque iugum memorabile remo,
seu tibi Bacchei vineta madentia Gauri
Teleboumque domos, trepidis ubi dulcia nautis,
lumina noctivagae tollit Pharus aemula lunae,
caraque non molli iuga Surrentina Lyaeo,
quae meus ante alios habitator Pollius auget,
Dinarumque lacus medicos Stabiasque renatas.
mille tibi nostrae referam telluris amores?,
sed satis hoc, coniunx, satis est dixisse: creavit
me tibi, me socium longos astrinxit in annos.
nonne haec amborum genetrix altrixque videri
digna? sed ingratus qui plura adnecto tuisque
moribus indubito: venies, carissima coniunx,
praeveniesque etiam. sine me tibi ductor aquarum
Thybris et armiferi sordebunt tecta Quirini.

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
SILVAE IV

STATIVS MARCELLO SVO SALVTEM

Inveni librum, Marcelle carissime, quem pietati tuae dedicarem. reor equidem aliter quam invocato numine maximi imperatoris nullum opusculum meum coepisse; sed hic liber tres habet [. . . . .] se quam quod quarta ad honorem tuum pertinet. primo autem septimum decimum Germanici nostri consulatum adoravi; secundo gratias egi sacratissimis eius epulis honoratus; tertio viam Domitianam miratus sum qua gravissimam harenarum moram exemit: cuius beneficio tu quoque maturius epistolam meam accipies, quam tibi in hoc libro a Neapoli scribo. proximum est lyricum carmen ad Septimium Severum, iuvenem, uti scis, inter ornatissimos secundi ordinis, tuum quidem et condiscipulum, sed mihi citra hoc quoque ius artissime carum. nam Vindicis nostri Herculem Epitrapezion secundum honorem, quem de me et de ipsis studiis meretur, imputare etiam tibi possum. Maximum Vibium et dignitatis et eloquentiae nomine a nobis diligi satis eram testatus epistola, quam ad illum de editione Thebaidos meae publicavi; sed nunc quoque eum reverti maturius ex Dalmatia rogo. iuncta est ecloga ad municipem meum Iulium Menecraten, splendidum iuvenem et Polli mei generum, cui gratulor quod Neapolim nostram numero liberorum honestaverit. Plotio Grypo, maioris gradus iuveni, dignius opusculum reddam, sed interim hendecasyllabos quos

Saturnalibus una risimus, huic volumini inserui. quare ergo plura in quarto Silvarum quam in prioribus? ne se putent aliquid egisse, qui reprehenderunt ut audio, quod hoc stili genus edidissem. primum supervacuum est dissuadere rem factam; deinde multa ex illis iam domino Caesari dederam, et quanto hoc plus est quam edere! exercere autem ioco non licet? 'secreto' inquit. sed et sphaeromachias spectamus et palaris lusio admittit. novissime: quisquis ex meis invitus aliquid legit, statim se profiteatur adversum. ita quare consilio eius accedam? in summam, nempe ego sum qui traducor: taceat et gaudeat. hunc tamen librum tu, Marcelle, defendes. et, si videtur, hactenus, sin minus, reprehendemur. vale.

I. SEPTIMVS DECIMVS CONSVLATVS IMP. AVG. GERMANICI

Laeta bis octonis accedit purpura fastis
Caesaris insignemque aperit Germanicus annum,
atque oritur cum sole novo, cum grandibus astris
clarius ipse nitens et primo maior Eoo.
exsultent leges Latiae, gaudete, curules,
et septemgemino iactantior aethera pulset
Roma iugo, plusque ante alias Evandrius arces
collis ovet: subiere novi Palatia fasces
et requiem bis sextus honos precibusque receptis
curia Caesareum gaudet vicisse pudorem.
ipse etiam immensi reparator maximus aevi
attollit vultus et utroque a limine grates
Ianus agit, quem tu vicina Pace ligatum
omnia iussisti componere bella novique
in leges iurare fori. levat ecce supinas
hinc atque inde manus geminaque haec voce profatur:
'salve, magne parens mundi, qui saecula mecum
instaurare paras, talem te cernere semper
mense meo tua Roma cupit; sic tempora nasci,
sic annos intrare decet. da gaudia fastis
continua; hos umeros multo sinus ambiat ostro
et properata tuae manibus praetexta Minervae.
aspicis ut templis alius nitor, altior aris
ignis et ipsa meae tepeant tibi sidera brumae,
moribus atque tuis gaudent turmaeque tribusque
purpureique patres, lucemque a consule ducit
omnis honos. quid tale, precor, prior annus habebat?
dic age, Roma potens, et mecum, longa Vetustas,
dinumera fastos nec parva exempla recense,
sed quae sola meus dignetur vincere Caesar.
ter Latio deciesque tulit labentibus annis
Augustus fasces, sed coepit sero mereri:

tu iuvenis praegressus avos. et quanta recusas,
quanta vetas! flectere tamen precibusque senatus
permittes hunc saepe diem. manet insuper ordo
longior, et totidem felix tibi Roma curules
terque quaterque dabit. mecum altera saecula condes,
et tibi longaevi renovabitur ara parentis;
mille tropaea feres, tantum permitte triumphos.
restat Bactra novis, restat Babylona tributis
frenari; nondum gremio Iovis Indica laurus,
nondum Arabes Seresque rogant, nondum omnis honorem
annus habet, cupiuntque decem tua nomina menses.'
Sic Ianus, clausoque libens se poste recepit.
tunc omnes patuere dei laetoque dederunt
signa polo, longamque tibi rex, magne, iuventam
annuit atque suos promisit Iuppiter annos.

II. EVCHARISTICON AD IMP. AVG. GERM. DOMITIANVM

Regia Sidoniae convivia laudat Elissae,
qui magnum Aenean Laurentibus intulit arvis;
Alcinoique dapes mansuro carmine monstrat,
aequore qui multo reducem consumpsit Vlixem:
ast ego cui sacrae Caesar nova gaudia cenae
nunc primum dominaque dedit consurgere mensa,
qua celebrem mea vota lyra, quas solvere grates
sufficiam? non, si pariter mihi vertice laeto
nectat odoratas et Smyrna et Mantua lauros,
digna loquar. mediis videor discumbere in astris
cum Iove et Iliaca porrectum sumere dextra
immortale merum. steriles transmisimus annos:
haec aevi mihi prima dies, hic limina vitae.
tene ego, regnator terrarum orbisque subacti
magne parens, te, spes hominum, te, cura deorum,
cerno iacens? datur haec iuxta, datur ora tueri
vina inter mensasque, et non assurgere fas est?
Tectum augustum, ingens, non centum insigne columnis,
sed quantae superos caelumque Atlante remisso
sustentare queant. stupet hoc vicina Tonantis
regia, teque pari laetantur sede locatum
numina. nec magnum properes excedere caelum:
tanta patet moles effusaeque impetus aulae
liberior, campi multumque amplexus operti
aetheros, et tantum domino minor; ille penates
implet et ingenti genio iuvat. aemulus illic
mons Libys Iliacusque nitet, % multa Syene

et Chios et glaucae certantia Doridi saxa;
Lunaque portandis tantum suffecta columnis.
longa supra species: fessis vix culmina prendas
visibus auratique putes laquearia caeli.
hic cum Romuleos proceres trabeataque Caesar
agmina mille simul iussit discumbere mensis,
ipsa sinus accincta Ceres Bacchusque laborat
sufficere. aetherii felix sic orbita fluxit
Triptolemi, sic vitifero sub palmite nudos
umbravit colles et sobria rura Lyaeus.
Sed mihi non epulas Indisque innixa columnis
robora Maurorum famulasque ex ordine turmas,
ipsum, ipsum cupido tantum spectare vacavit
tranquillum vultu sed maiestate serena
mulcentem radios summittentemque modeste
fortunae vexilla suae; tamen ore nitebat
dissimulatus honos. talem quoque barbarus hostis
posset et ignotae conspectum agnoscere gentes.
non aliter gelida Rhodopes in valle recumbit
dimissis Gradivus equis; sic lubrica ponit
membra Therapnaea resolutus gymnade Pollux,
sic iacet ad Gangen Indis ululantibus Euhan,
sic gravis Alcides post horrida iussa reversus
gaudebat strato latus adclinare leoni.
parva loquor necdum aequo tuos, Germanice, vultus:
talis, ubi Oceani finem mensasque revisit
Aethiopum sacro diffusus nectare vultus
dux superum secreta iubet dare carmina Musas
et Pallenaeos Phoebum laudare triumphos.
Di tibi (namque animas saepe exaudire minores
dicuntur) patriae bis terque exire senectae
annuerint fines. rata numina miseris astris,
templaque des habitesque domos. saepe annua pandas
limina, saepe novo Ianum lictore salutes,
saepe coronatis iteres quinquennia lustris.
qua mihi felices epulas mensaeque dedisti
sacra tuae, talis longo post tempore venit
lux mihi, Troianae qualis sub collibus Albae,
cum modo Germanas acies modo Daca sonantem
proelia Palladio tua me manus induit auro.

III. VIA DOMITIANA

Quis duri silicis gravisque ferri
immanis sonus aequori propinquum

saxosae latus Appiae replevit?
certe non Libycae sonant catervae,
nec dux advena peierante bello
Campanos quatit inquietus agros,
nec frangit vada montibusque caesis
inducit Nero sordidas paludes;
sed qui limina bellicosa Iani
iustis legibus et foro coronat,
quis castae Cereri diu negata
reddit iugera sobriasque terras,
quis fortem vetat interire sexum
et censor prohibet mares adultos
pulchrae supplicium timere formae;
qui reddit Capitolio Tonantem
et Pacem propria domo reponit,
qui genti patriae futura semper
sancit lumina Flaviumque caelum,
hic segnis populi vias gravatus
et campos iter omne detinentes
longos eximit ambitus novoque
iniectu solidat graves harenas,
gaudens Euboicae domum Sibyllae
Gauranosque sinus et aestuantes
septem montibus admovere Baias.
    Hic quondam piger axe vectus uno
nutabat cruce pendula viator
sorbebatque rotas maligna tellus,
et plebs in mediis Latina campis
horrebat mala navigationis;
nec cursus agiles, sed impeditum
tardabant iter orbitae tacentes,
dum pondus nimium querens sub alta
repit languida quadrupes statera.
at nunc, quae solidum diem terebat,
horarum via facta vix duarum.
non tensae volucrum per astra pennae,
nec velocius ibitis, carinae.
    Hic primus labor incohare sulcos
et rescindere limites et alto
egestu penitus cavare terras;
mox haustas aliter replere fossas
et summo gremium parare dorso,
ne nutent sola, ne maligna sedes
et pressis dubium cubile saxis;
tunc umbonibus hinc et hinc coactis

et crebris iter alligare gonfis.
o quantae pariter manus laborant!
hi caedunt nemus exuuntque montes,
hi ferro scopulos trabesque levant;
illi saxa ligant opusque texunt
cocto pulvere sordidoque tofo;
hi siccant bibulas manu lacunas
et longe fluvios agunt minores.
hae possent et Athon cavare dextrae
et maestum pelagus gementis Helles
intercludere ponte non natanti.
his parvus, nisi cliviae vetarent,
Inous freta miscuisset Isthmos.
    Fervent litora mobilesque silvae,
it longus medias fragor per urbes,
atque echon simul hinc et inde fractam
Gauro Massicus uvifer remittit.
miratur sonitum quieta Cyme
et Literna palus pigerque Safon.
    At flavum caput umidumque late
crinem mollibus impeditus ulvis
Vulturnus levat ora maximoque
pontis Caesarei reclinus arcu
raucis talia faucibus redundat:
'camporum bone conditor meorum,
quis me vallibus aviis refusum
et ripas habitare nescientem
recti legibus alvei ligasti!
et nunc ille ego turbidus minaxque,
vix passus dubias prius carinas,
iam pontem fero perviusque calcor;
qui terras rapere et rotare silvas
assueram (pudet!), amnis esse coepi;
sed grates ago servitusque tanti est,
quod sub te duce, te iubente, cessi,
quod tu maximus arbiter meaeque
victor perpetuus legere ripae.
et nunc limite me colis beato
nec sordere sinis malumque late
deterges sterilis soli pudorem;
ne me pulvereum gravemque caelo
Tyrrheni sinus obluat profundi
(qualis Cinyphius tacente ripa
Poenos Bagrada serpit inter agros),
sed talis ferar ut nitente cursu

tranquillum mare proximumque possim
puro gurgite provocare Lirim.'
    Haec amnis, pariterque se levarat
ingenti plaga marmorata dorso.
huius ianua prosperumque limen
arcus, belligeris ducis tropaeis
et totis Ligurum nitens metallis,
quantus nubila qui coronat imbri.
illic flectitur excitus viator,
illic Appia se dolet relinqui.
tunc velocior acriorque cursus,
tunc ipsos iuvat impetus iugales;
ceu fessis ubi remigum lacertis
primae carbasa ventilatis, aurae.
ergo omnes, age, quae sub axe primo
Romani colitis fidem Parentis,
prono limite commeate gentes,
Eoae citius venite laurus:
nil obstat cupidis, nihil moratur.
qui primo Tiberim reliquit ortu,
primo vespere naviget Lucrinum.
    Sed quam fine viae recentis imo,
qua monstrat veteres Apollo Cumas,
albam crinibus infulisque cerno?
visu fallimur, an sacris ab antris
profert Chalcidicas Sibylla laurus?
cedamus; chely, iam repone cantus:
vates sanctior incipit, tacendum est.
en! et colla rotat novisque late
bacchatur spatiis viamque replet.
tunc sic virgineo profatur ore:
'dicebam, veniet (manete campi
atque amnis), veniet favente caelo,
qui foedum nemus et putres harenas
celsis pontibus et via levabit.
en hic est deus, hunc iubet beatis
pro se Iuppiter imperare terris;
quo non dignior has subit habenas
ex quo me duce praescios Averni
Aeneas avide futura quaerens
lucos et penetravit et reliquit.
hic paci bonus, hic timendus armis,
natura melior potentiorque.
hic si flammigeros teneret axes,
largis, India nubibus maderes,

undaret Libye, teperet Haemus.
Salve, dux hominum et parens deorum,
provisum mihi conditumque numen.
nec iam putribus evoluta chartis
sollemni prece Quindecim Virorum
perlustra mea dicta, sed canentem
ipsam comminus, ut mereris, audi.
vidi quam seriem merentis aevi
pronectant tibi candidae sorores:
magnus te manet ordo saeculorum,
natis longior abnepotibusque
annos perpetua geres iuventa
quos fertur placidos adisse Nestor,
quos Tithonia computat senectus
et quantos ego Delium poposci.
iuravit tibi iam nivalis Arctus,
nunc magnos Oriens dabit triumphos.
ibis qua vagus Hercules et Euhan
ultra sidera flammeumque solem
et Nili caput et nives Atlantis,
et laudum cumulo beatus omni
scandes belliger abnuesque currus;
donec Troicus ignis et renatae
Tarpeius pater intonabit aulae,
haec donec via te regente terras
annosa magis Appia senescat.'

IV. EPISTOLA AD VITORIVM MARCELLVM

Curre per Euboicos non segnis, epistola, campos,
hac ingressa vias qua nobilis Appia crescit
in latus et molles solidus premit agger harenas;
atque ubi Romuleas velox penetraveris arces,
continuo dextras flavi pete Thybridis oras,
Lydia qua penitus stagnum navale coercet
ripa suburbanisque vadum praetexitur hortis.
illic egregium formaque animisque videbis
Marcellum et celso praesignem vertice nosces.
cui primam solito vulgi de more salutem,
mox inclusa modis haec reddere verba memento:
'iam terras volucremque polum fuga veris aquosi
laxat et Icariis caelum latratibus urit;
ardua iam densae rarescunt moenia Romae.
hos Praeneste sacrum, nemus hos glaciale Dianae,
Algidus aut horrens aut Tuscula protegit umbra,

Tiburis hi lucos Anienaque frigora captant.
te quoque clamosae quaenam plaga mitior Vrbi
subtrahit? aestivos quo decipis aere soles?
quid tuus ante omnis, tua cura potissima, Gallus,
nec non noster amor, dubium morumne probandus
ingeniine bonis? Latiis aestivat in oris,
anne metalliferae repetit iam moenia Lunae
Tyrrhenasque domos? quod si tibi proximus haeret,
non ego nunc vestro procul a sermone recedo.
certum est: inde sonus geminas mihi circumit aures.
sed tu, dum nimio possessa Hyperione flagrat
torva Cleonaei iuba sideris, exue curis
pectus et assiduo temet furare labori.
et sontes operit pharetras arcumque retendit
Parthus, et Eleis auriga laboribus actos
Alpheo permulcet equos, et nostra fatescit
laxaturque chelys: vires instigat alitque
tempestiva quies; maior post otia virtus.
talis cantata Briseide venit Achilles
acrior et positis erupit in Hectora plectris.
te quoque flammabit tacite repetita parumper
desidia et solitos novus exsultabis in actus.
certe iam Latiae non miscent iurgia leges,
et pacem piger annus habet, messesque reversae
dimisere forum, nec iam tibi turba reorum
vestibulo querulique rogant exire clientes.
cessat centeni moderatrix iudicis hasta,
qua tibi sublimi iam nunc celeberrima fama
eminet et iuvenis facundia praeterit annos.
felix curarum, cui non Heliconia cordi
serta nec imbelles Parnasi e vertice laurus,
sed viget ingenium et magnos accinctus in usus
fert animus quascumque vices. nos otia vitae
solamur cantu ventosaque gaudia famae
quaerimus. en egomet somnum et geniale secutus
litus ubi Ausonio se condidit hospita portu
Parthenope, tenues ignavo pollice chordas
pulso Maroneique sedens in margine templi
sumo animum et magni tumulis adcanto magistri:
at tu, si longi cursum dabit Atropos aevi
(detque precor Latiique ducis sic numina pergant,
quem tibi posthabito studium est coluisse Tonante,
quique tuos alio subtexit munere fasces
et spatia obliquae mandat renovare Latinae!)
forsitan Ausonias ibis frenare cohortes

aut Rheni populos aut nigrae litora Thyles
aut Histrum servare datur metuendaque portae
limina Caspiacae. nec enim tibi sola potentis
eloquii virtus: sunt membra accommoda bellis,
quique gravem tarde subeant thoraca lacerti:
seu campo pedes ire pares, est agmina supra
nutaturus apex; seu frena sonantia flectes,
serviet asper equus. nos facta aliena canendo
vergimur in senium: propriis tu pulcher in armis
ipse canenda geres parvoque exempla parabis
magna Getae, dignos quem iam nunc belliger actus
poscit avos praestatque domi novisse triumphos.
surge, agedum, iuvenemque puer deprende parentem,
stemmate materno felix, virtute paterna.
iam te blanda sinu Tyrio sibi curia felix
educat et cunctas gaudet spondere curules.'
Haec ego Chalcidicis ad te, Marcelle, sonabam
litoribus, fractas ubi Vesvius erigit iras
aemula Trinacriis volvens incendia flammis.
mira fides! credetne virum ventura propago,
cum segetes iterum, cum iam haec deserta virebunt,
infra urbes populosque premi proavitaque tanto
rura abiisse mari? necdum letale minari
cessat apex. procul ista tuo sint fata Teate,
nec Marrucinos agat haec insania montes.
Nunc si forte meis quae sint exordia musis
scire petis, iam Sidonios emensa labores
Thebais optato collegit carbasa portu
Parnasique iugis silvaque Heliconide festis
tura dedit flammis et virginis exta iuvencae
votiferaque meas suspendit ab arbore vittas.
nunc vacuos crines alio subit infula nexu:
Troia quidem magnusque mihi temptatur Achilles,
sed vocat arcitenens alio pater armaque monstrat
Ausonii maiora ducis. trahit impetus illo
iam pridem retrahitque timor. stabuntne sub illa
mole umeri an magno vincetur pondere cervix?
dic, Marcelle, feram? fluctus an sueta minores
nosse ratis nondum Ioniis credenda periclis?
Iamque vale et penitus voti tibi vatis honorem
corde exire veta. nec enim Tirynthius, almae
pectus amicitiae++cedet tibi gloria fidi
Theseos, et lacerum qui circa moenia Troiae
Priamiden caeso solacia traxit amico.

V. ODE LYRICA AD SEPTIMIVM SEVERVM

Parvi beatus ruris honoribus,
qua prisca Teucros Alba colit lares,
fortem atque facundum Severum
non solitis fidibus saluto.
iam trux ad Arctos Parrhasias hiems
concessit altis obruta solibus,
iam pontus ac tellus renident
in Zephyros Aquilone fracto.
nunc cuncta veris; frondibus annuis
crinitur arbos, nunc volucrum novi
questus inexpertumque carmen,
quod tacita statuere bruma.
nos parca tellus pervigil et focus
culmenque multo lumine sordidum
solantur exemptusque testa
qua modo fervuerat Lyaeus.
non mille balant lanigeri greges,
nec vacca dulci mugit adultero,
unique siquando canenti
mutus ager domino reclamat.
sed terra primis post patriam mihi
dilecta curis, hic mea carmina
regina bellorum virago
Caesareo peramavit auro,
cum tu sodalis dulce periculum
conisus omni pectore tolleres,
ut Castor ad cunctos tremebat
Bebryciae strepitus harenae.
tene in remotis Syrtibus avia
Leptis creavit? iam feret Indicas
messes odoratisque rara
cinnama praeripiet Sabaeis.
quis non in omni vertice Romuli
reptasse dulcem Septimium putet?
quis fonte Iuturnae relictis
uberibus neget esse pastum?
nec mira virtus: protinus Ausonum
portus vadosae nescius Africae
intras adoptatusque Tuscis
gurgitibus puer innatasti.
hinc parvus inter pignora curiae
contentus <artae> lumine purpurae
crescis, sed immensos labores

indole patricia secutus.
non sermo Poenus, non habitus tibi,
externa non mens: Italus, Italus.
sunt Vrbe Romanisque turmis
qui Libyam deceant alumni.
est et frementi vox hilaris foro;
venale sed non eloquium tibi,
ensisque vagina quiescit,
stringere ni iubeant amici.
sed rura cordi saepius et quies,
nunc in paternis sedibus et solo
Veiente, nunc frondosa supra
Hernica, nunc Curibus vetustis.
hic plura pones vocibus et modis
passim solutis, sed memor interim
nostri verecundo latentem
barbiton ingemina sub antro.

VI. HERCVLES EPITRAPEZIOS NOVI VINDICIS

Forte remittentem curas Phoeboque levatum
pectora, cum patulis tererem vagus otia Saeptis
iam moriente die, rapuit me cena benigni
Vindicis. haec imos animi perlapsa recessus
inconsumpta manet: neque enim ludibria ventris
hausimus aut epulas diverso a sole petitas
vinaque perpetuis aevo certantia fastis.
a miseri, quos nosse iuvat quid Phasidis ales
distet ab hiberna Rhodopes grue, quis magis anser
exta ferat, cur Tuscus aper generosior Vmbro,
lubrica qua recubent conchylia mollius alga.
nobis verus amor medioque Helicone petitus
sermo hilaresque ioci brumalem absumere noctem
suaserunt mollemque oculis expellere somnum,
donec ab Elysiis prospexit sedibus alter
Castor et hesternas risit Tithonia mensas.
o bona nox iunctaque utinam Tirynthia luna!
nox et Erythraeis Thetidis signanda lapillis
et memoranda diu geniumque habitura perennem!
mille ibi tunc species aerisque eborisque vetusti
atque locuturas mentito corpore ceras
edidici. quis namque oculis certaverit usquam
Vindicis, artificum veteres agnoscere ductus
et non inscriptis auctorem reddere signis?
hic tibi quae docto multum vigilata Myroni

aera, laboriferi vivant quae marmora caelo
Praxitelis, quod ebur Pisaeo pollice rasum,
quid Polycleteis iussum spirare caminis,
linea quae veterem longe fateatur Apellen,
monstrabit: namque haec, quotiens chelyn exuit, illi
desidia est, hic Aoniis amor avocat antris.
    Haec inter castae genius tutelaque mensae
Amphitryoniades multo mea cepit amore
pectora nec longo satiavit lumina visu:
tantus honos operi finesque inclusa per artos
maiestas. deus ille, deus! seseque videndum
indulsit, Lysippe, tibi parvusque videri
sentirique ingens! et cum mirabilis intra
stet mensura pedem, tamen exclamare libebit,
si visus per membra feres: 'hoc pectore pressus
vastator Nemees; haec exitiale ferebant
robur et Argoos frangebant brachia remos.'
ac spatio tam magna brevi mendacia formae!
quis modus in dextra, quanta experientia docti
artificis curis pariter gestamina mensae
fingere et ingentes animo versare colossos!
tale nec Idaeis quicquam Telchines in antris
nec stolidus Brontes nec, qui polit arma deorum,
Lemnius exigua potuisset ludere massa.
nec torva effigies epulisque aliena remissis,
sed qualem parci domus admirata Molorchi
aut Aleae lucis vidit Tegeaea sacerdos;
qualis et Oetaeis emissus in astra favillis
nectar adhuc torva laetus Iunone bibebat:
sic mitis vultus, veluti de pectore gaudens,
hortatur mensas. tenet haec marcentia fratris
pocula, at haec clavae meminit manus; aspera sedis
sustinet et cultum Nemeaeo tegmine saxum.
    Digna operi fortuna sacro. Pellaeus habebat
regnator laetis numen venerabile mensis
et comitem occasus secum portabat et ortus,
praestabatque libens modo qua diademata dextra
abstulerat dederatque et magnas verterat urbes.
semper ab hoc animos in crastina bella petebat,
huic acies semper victor narrabat opimas,
sive catenatos Bromio detraxerat Indos,
seu clusam magna Babylona refregerat hasta,
seu Pelopis terras libertatemque Pelasgam
obruerat bello; magnoque ex agmine laudum
fertur Thebanos tantum excusasse triumphos.

ille etiam, magnos fatis rumpentibus actus,
cum traheret letale merum, iam mortis opaca
nube gravis vultus alios in numine caro
aeraque supremis timuit sudantia mensis.
Mox Nasamoniaco decus admirabile regi
possessum; fortique deo libavit honores
semper atrox dextra periuroque ense superbus
Hannibal. Italicae perfusum sanguine gentis
diraque Romuleis portantem incendia tectis
oderat, et cum epulas, et cum Lenaea dicaret
dona, deus castris maerens comes ire nefandis,
praecipue cum sacrilega face miscuit arces
ipsius immeritaeque domos ac templa Sagunti
polluit et populis Furias immisit honestas.
Nec post Sidonii letum ducis aere potita
egregio plebeia domus. convivia Syllae
ornabat semper claros intrare penates
assuetum et felix dominorum stemmate signum.
Nunc quoque, si mores humanaque pectora curae
nosse deis, non aula quidem, Tirynthie, nec te
regius ambit honos, sed casta ignaraque culpae
mens domini, cui prisca fides coeptaeque perenne
foedus amicitiae. scit adhuc florente sub aevo
par magnis Vestinus avis, quem nocte dieque
spirat et in carae vivit complexibus umbrae.
hic igitur tibi laeta quies, fortissime divum
Alcide, nec bella vides pugnasque feroces,
sed chelyn et vittas et amantes carmina laurus.
hic tibi sollemni memorabit carmine quantus
Iliacas Geticasque domos quantusque nivalem
Stymphalon quantusque iugis Erymanthon aquosis
terrueris, quem te pecoris possessor Hiberi,
quem tulerit saevae Mareoticus arbiter arae;
hic penetrata tibi spoliataque limina mortis
concinet et flentes Libyae Scythiaeque puellas.
nec te regnator Macetum nec barbarus umquam
Hannibal aut saevi posset vox horrida Syllae
his celebrare modis. certe tu, muneris auctor,
non aliis malles oculis, Lysippe, probari.

VII. ODE LYRICA AD VIBIVM MAXIMVM

Iam diu lato sociata campo
fortis heroos, Erato, labores
differ atque ingens opus in minores

contrahe gyros,
tuque regnator lyricae cohortis
da novi paulum mihi iura plectri,
si tuas cantu Latio sacravi,
Pindare, Thebas.
Maximo carmen tenuare tempto;
nunc ab intonsa capienda myrto
serta, nunc maior sitis et bibendus
castior amnis.
quando te dulci Latio remittent
Dalmatae montes, ubi Dite viso
pallidus fossor redit erutoque
concolor auro?
ecce me natum propiore terra
non tamen portu retinent amoeno
desides Baiae liticenve notus
Hectoris armis.
torpor est nostris sine te Camenis,
tardius sueto venit ipse Thymbrae
rector et primis meus ecce metis
haeret Achilles.
quippe te fido monitore nostra
Thebais multa cruciata lima
temptat audaci fide Mantuanae
gaudia famae.
sed damus lento veniam, quod alma
prole fundasti vacuos penates.
o diem laetum! venit ecce nobis
Maximus alter.
orbitas omni fugienda nisu,
quam premit votis inimicus heres,
optimo poscens (pudet heu) propinquo
funus amice.
orbitas nullo tumulata fletu:
stat domo capta cupidus superstes
imminens leti spoliis et ipsum
computat ignem.
duret in longum generosus infans,
perque non multis iter expeditum
crescat in mores patrios avumque
provocet actis!
tu tuos parvo memorabis enses,
quos ad Eoum tuleras Orontem
signa frenatae moderatus alae
Castore dextro;

ille ut invicti rapidum secutus
Caesaris fulmen refugis amaram
Sarmatis legem dederit, sub uno
  vivere caelo.
sed tuas artes puer ante discat,
omne quis mundi senium remensus
orsa Sallusti brevis et Timavi
  reddis alumnum.

VIII. GRATVLATIO AD IVLIVM MENECRATEN

Pande fores superum vittataque templa Sabaeis
nubibus et pecudum fibris spirantibus imple,
Parthenope; clari genus ecce Menecratis auget
tertia iam soboles. procerum tibi nobile vulgus
crescit et insani solatur damna Vesevi.
nec solum festas secreta Neapolis aras
ambiat: et socii portus dilectaque miti
terra Dicarcheo nec non plaga cara madenti
Surrentina deo sertis altaria cingat,
materni qua litus avi, quem turba nepotum
circumit et similes contendit reddere vultus.
gaudeat et Libyca praesignis avunculus hasta,
quaeque sibi genitos putat attollitque benigno
Polla sinu. macte, o iuvenis, qui tanta merenti
lumina das patriae. dulcis tremit ecce tumultus
tot dominis clamata domus. procul atra recedat
Invidia atque alio liventia pectora flectat:
his senium longaeque decus virtutis et alba
Atropos et patrius lauros promisit Apollo.
  Ergo quod Ausoniae pater augustissimus urbis
ius tibi tergeminae dederat laetabile prolis,
omen erat. venit totiens Lucina piumque
intravit repetita larem. sic fertilis, oro,
stet domus et donis numquam mutata sacratis.
macte, quod et proles tibi saepius aucta virili
robore, sed iuveni laetanda et virgo parenti:
aptior his virtus, citius dabit illa nepotes,
qualis maternis Helene iam digna palaestris
inter Amyclaeos reptabat candida fratres;
vel qualis caeli facies, ubi nocte serena
admovere iubar mediae duo sidera lunae.
  Sed queror haud faciles, iuvenum rarissime, questus
irascorque etiam, quantum irascuntur amantes.
tantane me decuit vulgari gaudia fama

noscere? cumque tibi vagiret tertius infans,
protinus ingenti non venit nuntia cursu
littera, quae festos cumulare altaribus ignes
et redimire chelyn postesque ornare iuberet
Albanoque cadum sordentem promere fumo
et cantu signare diem? sed tardus inersque
nunc demum mea vota cano: tua culpa tuusque
hic pudor. ulterius sed enim producere questus
non licet; en hilaris circumstat turba tuorum
defensatque patrem. quem non hoc agmine vincas?
di patrii, quos auguriis super aequora magnis
litus ad Ausonium devexit Abantia classis,
tu, ductor populi longe migrantis, Apollo,
cuius adhuc volucrem laeva cervice sedentem
respiciens blande felix Eumelus adorat,
tuque, Actaea Ceres, cursu cui semper anhelo
votivam taciti quassamus lampada mystae,
et vos, Tyndaridae, quos non horrenda Lycurgi
Taygeta umbrosaeque magis coluere Therapnae:
hos cum plebe sua patrii servate penates.
sint, qui fessam aevo crebrisque laboribus urbem
voce opibusque iuvent viridique in nomine servent.
his placidos genitor mores largumque nitorem
monstret avus, pulchrae studium virtutis uterque.
quippe et opes et origo sinunt hanc lampade prima
patricias intrare fores, hos pube sub ipsa,
si modo prona bonis invicti Caesaris adsint
numina, Romulei limen pulsare senatus.

IX. HENDECASYLLABI IOCOSI AD PLOTIVM GRYPVM

Est sane iocus iste, quod libellum
misisti mihi, Grype, pro libello.
urbanum tamen hoc potest videri,
si post hoc aliquid mihi remittas;
nam si ludere, Grype, perseveras,
non ludis. licet, ecce, computemus!
noster purpureus novusque charta
et binis decoratus umbilicis,
praeter me mihi constitit decussis:
tu rosum tineis situque putrem,
quales aut Libycis madent olivis
aut tus Niliacum piperve servant
aut Byzantiacos colunt lacertos;
nec saltem tua dicta continentem

quae trino iuvenis foro tonabas,
aut centum prope iudices, priusquam
te Germanicus arbitrum sequenti
annonae dedit omniumque late
praefecit stationibus viarum;
sed Bruti senis oscitationes
de capsa miseri libellionis,
emptum plus minus asse Gaiano,
donas. usque adeone defuerunt
caesis pillea suta de lacernis
vel mantelia luridaeve mappae,
chartae Thebaicaeve Caricaeve?
nusquam turbine conditus ruenti
prunorum globus atque cottanorum?
non enlychnia sicca, non replictae
bulborum tunicae? nec ova tantum,
nec lenes halicae, nec asperum far?
nusquam Cinyphiis vagata campis
curvarum domus uda coclearum?
non lardum grave debilisve perna?
non Lucanica, non graves Falisci,
non sal oxyporumve caseusve?
aut panes nitidantis aphronitri?
vel passum psithiis suis recoctum,
dulci defruta vel lutosa caeno?
quantum nec dare cereos olentes,
cultellum tenuesve codicillos?
ollares, rogo, non licebat uvas,
Cumano patinas in orbe tortas
aut unam dare synthesin (quid horres?)
alborum calicum atque caccaborum?
sed certa velut aequus in statera,
nil mutas, sed idem mihi rependis.
quid si cum bene mane semicrudus
inlatam tibi dixero salutem,
et tu me vicibus domi salutes?
aut cum me dape iuveris opima,
exspectes similes et ipse cenas?
irascor tibi, Grype. sed valebis;
tantum ne mihi, quo soles lepore,
et nunc hendecasyllabos remittas.

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
SILVAE V

STATIVS ABASCANTO SVO SALVTEM

Omnibus affectibus prosequenda sunt bona exempla, cum publice prosint. pietas, quam Priscillae tuae praestas, et morum tuorum pars, et nulli non conciliare te, praecipue marito, potest. uxorem enim vivam amare voluptas est, defunctam religio. ego tamen huic operi non ut unus e turba nec tantum quasi officiosus adsilui. amavit enim uxorem meam Priscilla et amando fecit mihi illam probatiorem; post hoc ingratus sum, si lacrimas tuas transeo. praeterea latus omne divinae domus semper demereri pro mea mediocritate conitor. nam qui bona fide deos colit, amat et sacerdotes. sed quamvis propiorem usum amicitiae tuae iampridem cuperem, mallem tamen nondum invenisse materiam.

I. EPICEDION IN PRISCILLAM

Si manus aut similes docilis mihi fingere ceras
aut ebur impressis aurumve animare figuris,
hinc, Priscilla, tuo solacia grata marito
conciperem. namque egregia pietate meretur
ut vel Apelleo vultus signata colore,
Phidiaca vel nata manu reddare dolenti.
sic auferre rogis umbram conatur, et ingens
certamen cum Morte gerit, curasque fatigat
artificum inque omni te quaerit amare metallo.
sed mortalis honos, agilis quem dextra laborat.
nos tibi, laudati iuvenis rarissima coniunx,
longa nec obscurum finem latura perenni
temptamus dare iusta lyra, modo dexter Apollo
quique venit iuncto mihi semper Apolline Caesar
annuat: haut alio melius condere sepulcro.
Sera quidem tanto struitur medicina dolori,
altera cum volucris Phoebi rota torqueat annum;
sed cum plaga recens et adhuc in vulnere primo
nigra domus questu, miseram qua accessus ad aurem
coniugis orbati? tunc flere et scindere vestes
et famulos lassare greges et vincere planctus
Fataque et iniustos rabidis pulsare querelis
caelicolas solamen erat. licet ipse levandos
ad gemitus silvis comitatus et amnibus Orpheus
afforet atque omnis pariter matertera vatem,
omnis Apollineus tegeret Bacchique sacerdos:
nil cantus, nil fila deis pallentis Averni

Eumenidumque audita comis mulcere valerent:
tantus in attonito regnabat pectore luctus.
nunc etiam ad planctus refugit iam plana cicatrix
dum canimus, gravibusque oculis uxorius instat
imber. habentne pios etiamnum haec lumina fletus?
mira fides! citius genetrix Sipylea feretur
exhausisse genas, citius Tithonida maesti
deficient rores aut exsatiata fatiscet
mater Achilleis hiemes adfrangere bustis.
macte animi! notat ista deus qui flectit habenas
orbis et humanos propior Iove digerit actus,
maerentemque videt; lectique arcana ministri
hinc etiam documenta capit, quod diligis umbram
et colis exsequias. hic est castissimus ardor,
hic amor a domino meritus censore probari.
    Nec mirum, si vos collato pectore mixtos
iunxit inabrupta concordia longa catena.
illa quidem nuptumque prior taedasque marito
passa alio, sed te ceu virginitate iugatum
visceribus totis animaque amplexa fovebat;
qualiter aequaevo sociatam palmite vitem
ulmus amat miscetque nemus ditemque precatur
autumnum et caris gaudet redimita racemis.
laudantur proavis seu pulchrae munere formae,
quae morum caruere bonis falsaeque potentes
laudis egent verae: tibi quamquam et origo niteret
et felix species multumque optanda maritis,
ex te maior honos, unum novisse cubile,
unum secretis agitare sub ossibus ignem.
illum nec Phrygius vitiasset raptor amorem
Dulichiive proci nec qui fraternus adulter
casta Mycenaeo conubia polluit auro.
si Babylonos opes, Lydae si pondera gazae
Indorumque dares Serumque Arabumque potentes
divitias, mallet cum paupertate pudica
intemerata mori vitamque rependere famae.
nec frons triste rigens nimiusque in moribus horror,
sed simplex hilarisque fides et mixta pudori
gratia. quod si anceps metus ad maiora vocasset,
illa vel armiferas pro coniuge laeta catervas
fulmineosque ignes mediique pericula ponti
exciperet. melius, quod non adversa probarunt
quae tibi cura tori, quantus pro coniuge pallor.
sed meliore via dextros tua vota marito
promeruere deos, dum nocte dieque fatigas

numina, dum cunctis supplex advolveris aris
et mitem genium domini praesentis adoras.
Audita es, venitque gradu Fortuna benigno.
vidit quippe pii iuvenis navamque quietem
intactamque fidem succinctaque pectora curis
et vigiles sensus et digna evolvere tantas
sobria corda vices, vidit, qui cuncta suorum
novit et inspectis ambit latus omne ministris.
nec mirum: videt ille ortus obitusque, quid auster,
quid boreas hibernus agat, ferrique togaeque
consilia atque ipsam mentem probat. ille iubatis
molem immensam umeris et vix tractabile pensum
imposuit (nec enim numerosior altera sacra
cura domo), magnum late dimittere in orbem
Romulei mandata ducis, viresque modosque
imperii tractare manu; quae laurus ab arcto,
quid vagus Euphrates, quid ripa binominis Histri,
quid Rheni vexilla ferant: quantum ultimus orbis
cesserit et refugo circumsona gurgite Thyle;
(omnia nam laetas pila attollentia frondes,
nullaque famosa signatur lancea penna);
praeterea, fidos dominus si dividat enses,
pandere quis centum valeat frenare, maniplos
inter missus eques, quis praecepisse cohorti,
quem deceat clari praestantior ordo tribuni,
quisnam frenigerae signum dare dignior alae;
mille etiam praenosse vices, an merserit agros
Nilus, an imbrifero Libye sudaverit austro:
cunctaque si numerem, non plura interprete virga
nuntiat ex celsis ales Tegeaticus astris,
quaeque cadit liquidas Iunonia virgo per auras
et picturato pluvium ligat aera gyro,
quaeque tuas laurus volucri, Germanice, cursu
Fama vehit praegressa diem tardumque sub astris
Arcada et in medio linquit Thaumantida caelo.
Qualem te superi, Priscilla, hominesque benigno
aspexere die, cum primum ingentibus actis
admotus coniunx! vicisti gaudia ~cene
ipsius, effuso dum pectore prona sacratos
ante pedes avide domini tam magna merentis
volveris. Aonio non sic in vertice gaudet,
quam pater arcani praefecit hiatibus antri
Delius, aut primi cui ius venerabile thyrsi
Bacchus et attonitae tribuit vexilla catervae.
nec tamen hic mutata quies probitasve secundis

intumuit: tenor idem animo moresque modesti
fortuna crescente manent. fovet anxia curas
coniugis hortaturque simul flectitque labores.
ipsa dapes modicas et sobria pocula tradit,
exemplumque ad erile monet; velut Apula coniunx
agricolae parci vel sole infecta Sabino,
quae videt emeriti iam prospectantibus astris
tempus adesse viri, propere mensasque torosque
instruit expectatque sonum redeuntis aratri.
parva loquor. tecum gelidas comes illa per arctos
Sarmaticasque hiemes Histrumque et pallida Rheni
frigora, tecum omnes animo durata per aestus
et, si castra darent, vellet gestare pharetras,
vellet Amazonia latus intercludere pelta;
dum te pulverea bellorum nube videret
Caesarei prope fulmen equi divinaque tela
vibrantem et magnae sparsum sudoribus hastae.
    Hactenus alma chelys. tempus nunc ponere frondes,
Phoebe, tuas maestaque comam damnare cupresso.
    Quisnam pacata consanguinitate ligavit
Fortunam Invidiamque deus? quis iussit iniquas
aeternum bellare deas? nullamne notavit
illa domum, torvo quam non haec lumine figat
protinus et saeva proturbet gaudia dextra?
florebant hilares inconcussique penates:
nil maestum. quid enim, quamvis infida levisque,
Caesare tam dextro posset Fortuna timeri?
invenere viam liventia Fata, piumque
intravit vis saeva larem. sic plena maligno
adflantur vineta noto, sic alta senescit
imbre seges nimio, rapidae sic obvia puppi
invidet et velis adnubilat aura secundis.
carpitur eximium fato Priscilla decorem;
qualiter alta comam silvarum gloria pinus
seu Iovis igne malo seu iam radice soluta
deficit et nulli spoliata remurmurat aurae.
quid probitas aut casta fides, quid numina prosunt
culta deum? furvae miseram circum undique leti
vallavere plagae, tenduntur dura sororum
licia et exacti superest pars ultima fili.
nil famuli coetus, nil ars operosa medentum
auxiliata malis; comites tamen undique ficto
spem simulant vultu, flentem notat illa maritum.
ille modo infernae nequiquam flumina Lethes
incorrupta rogat, nunc anxius omnibus aris

inlacrimat signatque fores et pectore terget
limina; nunc magni vocat exorabile numen
Caesaris. heu durus fati tenor! estne quod illi
non liceat? quantae poterant mortalibus annis
accessisse morae si tu, pater, omne teneres
arbitrium? caeco gemeret Mors clusa barathro
longius, et vacuae posuissent stamina Parcae.

Iamque cadunt vultus oculisque novissimus error
optunsaeque aures, nisi cum vox sola mariti
noscitur; illum unum media de morte reversa
mens videt, illum aegris circumdat fortiter ulnis
immotas obversa genas, nec sole supremo
lumina sed dulci mavult satiare marito.
tum sic unanimum moriens solatur amantem:
'pars animae victura meae, cui linquere possim
o utinam, quos dura mihi rapit Atropos annos:
parce precor lacrimis, saevo ne concute planctu
pectora, nec crucia fugientem coniugis umbram.
linquo equidem thalamos, salvo tamen ordine, maestos
quod prior: exegi longa potiora senecta
tempora. vidi omni pridem te flore nitentem,
vidi altae propius propiusque accedere dextrae.
non in te Fatis, non iam caelestibus ullis
arbitrium: mecum ista fero. tu limite coepto
tende libens sacrumque latus geniumque potentem
inrequietus ama. nunc, quod cupis ipse iuberi,
da Capitolinis aeternum sedibus aurum,
quo niteat sacri centeno pondere vultus
Caesaris et propriae signet cultricis amorem.
sic ego nec Furias nec deteriora videbo
Tartara et Elysias felix admittar in oras.'

Haec dicit labens sociosque amplectitur artus
haerentemque animam non tristis in ora mariti
transtulit et cara pressit sua lumina dextra.

At iuvenis magno flammatus pectora luctu
nunc implet saevo viduos clamore penates,
nunc ferrum laxare cupit, nunc ardua tendit
in loca (vix retinent comites), nunc ore ligato
incubat amissae mersumque in corde dolorem
saevus agit, qualis conspecta coniuge segnis
Odrysius vates positis ad Strymona plectris
obstupuit tristemque rogum sine carmine flevit.
ille etiam erecte rupisset tempora vitae,
ne tu Tartareum chaos incomitata subires,
set prohibet mens fida ducis mirandaque sacris

imperiis et maior amor.
Quis carmine digno
exsequias et dona malae feralia pompae
perlegat? omne illic stipatum examine longo
ver Arabum Cilicumque fluit floresque Sabaei
Indorumque arsura seges praereptaque templis
tura, Palaestini simul Hebraeique liquores
Coryciaeque comae Cinyreaque germina; et altis
ipsa toris Serum Tyrioque umbrata recumbit
tegmine. sed toto spectatur in agmine coniunx
solus; in hunc magnae flectuntur lumina Romae
ceu iuvenes natos suprema ad busta ferentem:
is dolor in vultu, tantum crinesque genaeque
noctis habent. illam tranquillo fine solutam
felicemque vocant; lacrimas fudere marito.
Est locus ante urbem qua primum nascitur ingens
Appia, quaque Italo gemitus Almone Cybebe
ponit et Idaeos iam non reminiscitur amnis.
hic te Sidonio velatam molliter ostro
eximius coniunx (nec enim fumantia busta
clamoremque rogi potuit perferre) beato
composuit, Priscilla, toro. nil longior aetas
carpere, nil aevi poterunt vitiare labores:
sic cautum membris; tantas venerabile marmor
spirat opes. mox in varias mutata novaris
effigies: hoc aere Ceres, hoc lucida Gnosis,
illo Maia tholo, Venus hoc non improba saxo.
accipiunt vultus haud indignata decoros
numina: circumstant famuli consuetaque turba
obsequiis, tunc rite tori mensaeque parantur
assiduae. domus ista, domus! quis triste sepulcrum
dixerit? hac merito visa pietate mariti
protinus exclames: 'est hic, agnosco, minister
illius, aeternae modo qui sacraria genti
condidit inque alio posuit sua sidera caelo.'
sic, ubi magna novum Phario de litore puppis
solvit iter iamque innumeros utrimque rudentes
lataque veliferi porrexit brachia mali
invasitque vias, in eodem angusta phaselos
aequore et immensi partem sibi vindicat austri.
Quid nunc immodicos, iuvenum lectissime, fletus
corde foves longumque vetas exire dolorem?
nempe times ne Cerbereos Priscilla tremescat
latratus? tacet ille piis; ne tardior adsit
navita proturbetque vadis? vehit ille merentes

protinus et manes placidus locat hospite cumba.
praeterea, si quando pio laudata marito
umbra venit, iubet ire faces Prosperina laetas
egressasque sacris veteres heroidas antris
lumine purpureo tristes laxare tenebras
sertaque et Elysios animae praesternere flores.
sic manes Priscilla subit; ibi supplice dextra
pro te Fata rogat, reges tibi tristis Averni
placat, ut expletis humani finibus aevi
pacantem terras dominum iuvenemque relinquas
ipse senex. certae iurant in vota sorores.

II. LAVDES CRISPINI VETTI BOLANI FILII

Rura meus Tyrrhena petit saltusque Tagetis
Crispinus; nec longa mora est aut avia tellus;
et mea secreto velluntur pectora morsu,
udaque turgentes impellunt lumina guttas,
ceu super Aegaeas hiemes abeuntis amici
vela sequar spectemque ratem iam fessus ab altis
rupibus atque oculos longo querar aere vinci.
Quid? si militiae iam te, puer inclite, primae
clara rudimenta et castrorum dulce vocaret
auspicium, quanto manarent gaudia fletu
quosve darem amplexus! etiamne optanda propinqui
tristia, ut octonos bis iam tibi circuit orbes
vita? sed angustis animus robustior annis
succumbitque oneri, et mentem sua non capit aetas.
nec mirum: non te series inhonora parentum
obscurum proavis et priscae lucis egentem
plebeia de stirpe tulit; non sanguine cretus
turmali trabeaque recens et paupere clavo
augustam sedem et Latii penetrale senatus
advena pulsasti, sed praecedente tuorum
agmine. Romulei qualis per iugera circi
cum pulcher visu titulis generosus avitis
exspectatur equus cuius de stemmate longo
felix demeritos habet admissura parentes,
illum omnes acuunt plausus, illum ipse volantem
pulvis et incurvae gaudent agnoscere metae:
sic te, clare puer, genitum sibi curia sensit,
primaque patricia clausit vestigia luna.
mox Tyrios ex more sinus tunicamque potentem
agnovere umeri. sed enim tibi magna parabat
ad titulos exempla pater. quippe ille iuventam

protinus ingrediens pharetratum invasit Araxen
belliger indocilemque fero servire Neroni
Armeniam. rigidi summam Mavortis agebat
Corbulo, sed comitem belli sociumque laborum
ille quoque egregiis multum miratus in armis
Bolanum; atque illi curarum asperrima suetus
credere partirique metus, quod tempus amicum
fraudibus, exerto quaenam bona tempora bello,
quae suspecta fides aut quae fuga vera ferocis
Armenii. Bolanus iter praenosse timendum,
Bolanus tutis iuga quaerere commoda castris,
metiri Bolanus agros, aperire malignas
torrentum nemorumque moras tantamque verendi
mentem implere ducis iussisque ingentibus unus
sufficere. ipsa virum norat iam barbara tellus,
ille secundus apex bellorum et proxima cassis.
sic Phryges attoniti, quamquam Nemeaea viderent
arma Cleonaeusque acies impelleret arcus,
pugnante Alcide tamen et Telamona timebant.
disce, puer, (nec enim externo monitore petendus
virtutis tibi pulcher amor: cognata ministret
laus animos. aliis Decii reducesque Camilli
monstrentur), tu disce patrem, quantusque negantem
fluctibus occiduis fesso usque Hyperione Thylen
intrarit mandata gerens quantusque potentis
mille urbes Asiae sortito rexerit anno,
imperium mulcente toga. bibe talia pronis
auribus, haec certent tibi conciliare propinqui,
haec iterent comites praecepta senesque paterni.
    Iamque alio moliris iter nec deside passu
ire paras. nondum validae tibi signa iuventae
inrepsere genis, et adhuc tenor integer aevi.
nec genitor iuxta; fatis namque haustus iniquis
occidit et geminam prolem sine praeside linquens;
nec saltem teneris ostrum puerile lacertis
exuit albentique umeros induxit amictu.
quem non corrupit pubes effrena novaeque
libertas properata togae? ceu nescia falcis
silva comas tollit fructumque exspirat in umbras.
at tibi Pieriae tenero sub pectore curae
et pudor et docti legem sibi dicere mores;
tunc hilaris probitas et frons tranquilla, nitorque
luxuriae confine tenens, pietasque per omnes
dispensata modos; aequaevo cedere fratri
mirarique patrem miseraeque ignoscere matri

admonuit fortuna domus. tibine illa nefanda
pocula letalesque manu componere sucos
evaluit, qui voce potes praevertere morsus
serpentum atque omnis vultu placare novercas?
infestare libet manes meritoque precatu
pacem auferre rogis; sed te, puer optime, cerno
flectentem iustis et talia dicta parantem:
'parce precor cineri: fatum illud et ira nocentum
Parcarum crimenque dei, mortalia quisquis
pectora sero videt nec primo in limine sistit
conatus scelerum atque animos infanda parantes.
excidat illa dies aevo nec postera credant
saecula. nos certe taceamus et obruta multa
nocte tegi propriae patiamur crimina gentis.
exegit poenas, hominum cui cura suorum,
quo Pietas auctore redit terrasque revisit,
quem timet omne nefas. satis haec lacrimandaque nobis
ultio. quin saevas utinam exorare liceret
Eumenidas timidaeque avertere Cerberon umbrae
immemoremque tuis citius dare manibus amnem.'
    Macte animo, iuvenis! sed crescunt crimina matris.
nec tantum pietas, sed protinus ardua virtus
affectata tibi. nuper cum forte sodalis
immeritae falso palleret crimine famae
erigeretque forum succinctaque iudice multo
surgeret et castum vibraret Iulia fulmen,
tu, quamquam non ante forum legesque severas
passus sed tacita studiorum occultus in umbra,
defensare metus adversaque tela subisti
pellere, inermis adhuc et tiro, paventis amici.
haud umquam tales aspexit Romulus annos
Dardaniusque senex medii bellare togata
strage fori. stupuere patres temptamina tanta
conatusque tuos, nec te reus ipse timebat.
par vigor et membris, promptaeque ad fortia vires
sufficiunt animo atque ingentia iussa sequuntur.
ipse ego te nuper Tiberino in litore vidi
qua Tyrrhena vadis Laurentibus aestuat unda,
tendentem cursus vexantemque ilia nuda
calce ferocis equi, vultu dextraque minacem:
si qua fides dictis, stupui armatumque putavi.
Gaetulo sic pulcher equo Troianaque quassans
tela novercales ibat venator in agros
Ascanius miseramque patri flagrabat Elissam;
Troilus haut aliter gyro leviore minantes

eludebat equos, aut quem de turribus altis
Arcadas Ogygio versantem in pulvere metas
spectabant Tyriae non torvo lumine matres.
ergo age (nam magni ducis indulgentia pulsat
certaque dat votis hilaris vestigia frater),
surge animo, et fortes castrorum concipe curas.
monstrabunt acies Mavors Actaeaque virgo,
flectere Castor equos, umeris quatere arma Quirinus,
qui tibi iam tenero permisit plaudere collo
nubigenas clipeos intactaque caedibus arma.
  Quasnam igitur terras, quem Caesaris ibis in orbem?
Arctoosne amnes et Rheni fracta natabis
flumina, an aestiferis Libyae sudabis in arvis?
an iuga Pannoniae mutatoresque domorum
Sauromatas quaties? an te septenus habebit
Hister et umbroso circumflua coniuge Peuce?
an Solymum cinerem palmetaque capta subibis
non sibi felices silvas ponentis Idymes?
quod si te magno tellus frenata parenti
accipiat, quantum ferus exsultabit Araxes,
quanta Caledonios attollet gloria campos,
cum tibi longaevus referet trucis incola terrae:
'hic suetus dare iura parens, hoc cespite turmas
adfari; vicis speculas castellaque++longe
aspicis?++ille dedit cinxitque haec moenia fossa;
belligeris haec dona deis, haec tela dicavit
(cernis adhuc titulos); hunc ipse vocantibus armis
induit, hunc regi rapuit thoraca Britanno,'
qualiter in Teucros victricia bella paranti
ignotum Pyrrho Phoenix narrabat Achillem.
  Felix qui viridi fidens, Optate, iuventa
durabis quascumque vias vallumque subibis,
forsan et ipse latus (sic numina principis adsint)
cinctus et unanimi comes indefessus amici,
quo Pylades ex more pius, quo Dardana gessit
bella Menoetiades. quippe haec concordia vobis,
hic amor est; duretque, precor! nos fortior aetas
iam fugit; hinc votis animum precibusque iuvabo,
et mihi. sed questus solitos si forte ciebo
et mea Romulei venient ad carmina patres,
tu deeris, Crispine, mihi, cuneosque per omnes
te meus absentem circumspectabit Achilles.
sed venies melior (vatum non irrita currunt
omina); quique aquilas tibi nunc et castra recludit,
idem omnes perferre gradus cingique superbis

fascibus et patrias dabit insedisse curules.
Sed quis ab excelsis Troianae collibus Albae,
unde suae iuxta prospectat moenia Romae
proximus ille deus, fama velocior intrat
nuntius atque tuos implet, Crispine, penates?
dicebam certe: vatum non irrita currunt
auguria. en, ingens reserat tibi limen honorum
Caesar et Ausonii committit munia ferri.
vade, puer, tantisque enixus suffice donis,
felix qui magno iam nunc sub praeside iuras
cuique sacer primum tradit Germanicus ensem!
non minus hoc, fortis quam si tibi panderet ipse
Bellipotens aquilas torvaque induceret ora
casside. vade alacer maioraque disce mereri!

III. EPICEDION IN PATREM SVVM

Ipse malas vires et lamentabile carmen
Elysio de fonte mihi pulsumque sinistrae
da, genitor praedocte, lyrae. neque enim antra moveri
Delia nec solitam fas est impellere Cirrham
te sine. Corycia quicquid modo Phoebus in umbra,
quicquid ab Ismariis monstrarat collibus Euhan,
dedidici. fugere meos Parnasia crines
vellera, funestamque hederis inrepere taxum
extimui trepidamque (nefas!) arescere laurum.
certe ego, magnanimum qui facta attollere regum
ibam altum spirans Martemque aequare canendo.
quis sterili mea corda situ, quis Apolline merso
frigida damnatae praeduxit nubila menti?
stant circum attonitae vatem et nil dulce sonantem
nec digitis nec voce, deae. dux ipsa silenti
fulta caput cithara, qualis post Orphea raptum
astitit, Hebre, tibi cernens iam surda ferarum
agmina et immotos sublato carmine lucos.
At tu, seu membris emissus in ardua tendens
fulgentisque plagas rerumque elementa recenses,
quis deus, unde ignes, quae ducat semita solem,
quae minuat Phoeben quaeque integrare latentem
causa queat, notique modos extendis Arati;
seu tu Lethaei secreto in gramine campi
concilia heroum iuxta manesque beatos,
Maeonium Ascraeumque senem non segnior umbra
accolis alternumque sonas et carmina misces:
da vocem magno, pater, ingeniumque dolori.

nam me ter relegens caelo terque ora retexens
luna videt residem nullaque Heliconide tristes
solantem curas: tuus ut mihi vultibus ignis
inrubuit cineremque oculis umentibus hausi,
vilis honos studiis. vix haec in munera solvo
primum animum tacitisque situm depellere curis
nunc etiam labente manu nec lumine sicco
ordior adclinis tumulo quo molle quiescis
iugera nostra tenens, ubi post Aeneia fata
stellatus Latiis ingessit montibus Albam
Ascanius, Phrygio dum pingues sanguine campos
odit et infaustae regnum dotale novercae.
hic ego te (nam Sicanii non mitius halat
aura croci; dites nec si tibi rara Sabaei
cinnama, odoratas nec Arabs decerpsit aristas
inferni cum laude laci) sed carmine plango
Pierio; sume et gemitus et vulnera nati
et lacrimas, rari quas umquam habuere parentes.
atque utinam fortuna mihi dare manibus aras,
par templis opus, aeriamque educere molem,
Cyclopum scopulos ultra atque audacia saxa
Pyramidum, et magno tumulum praetexere luco!
illic et Siculi superassem dona sepulcri
et Nemees lucum et Pelopis sollemnia trunci.
illic Oebalio non finderet aera disco
Graiorum vis nuda virum, non arva rigaret
sudor equum aut putri sonitum daret ungula fossa;
sed Phoebi simplex chorus, et frondentia vatum
praemia laudato, genitor, tibi rite ligarem.
ipse madens oculis, umbrarum animaeque sacerdos,
praecinerem gemitum, cui te nec Cerberus omni
ore nec Orpheae quirent avertere leges.
atque tibi moresque tuos et facta canentem
fors et magniloquo non posthabuisset Homero,
tenderet et torvo pietas aequare Maroni.
    Cur magis incessat superos et aena sororum
stamina, quae tepido genetrix super aggere nati
orba sedet, vel quae primaevi coniugis ignem
aspicit obstantesque manus turbamque tenentem
vincit in ardentem, liceat, moritura maritum?
maior ab his forsan superos et Tartara pulsem
invidia, externis etiam miserabile visu
funus eat; sed nec modo se Natura dolenti
nec Pietas iniusta dedit: mihi limine primo
fatorum et viridi, genitor, ceu raptus ab aevo

Tartara dura subis. nec enim Marathonia virgo
parcius extinctum saevorum crimine agrestum
fleverit Icarium, Phrygia quam turre cadentem
Astyanacta parens. laqueo quin illa supremo
inclusit gemitus: at te post funera magni
Hectoris Haemonio pudor est servisse marito.
Non ego, quas fati certus sibi morte canora
inferias praemittit olor nec rupe quod atra
Tyrrhenae volucres nautis praedulce minantur,
in patrios adhibebo rogos; non murmure trunco
quod gemit et durae queritur Philomela sorori:
nota nimis vati. quis non in funere cunctos
Heliadum ramos lacrimosaque germina dixit
et Phrygium silicem, atque ausum contraria Phoebo
carmina nec fida gavisam Pallada buxo?
te Pietas oblita virum revocataque caelo
Iustitia et gemina plangat Facundia lingua
et Pallas doctique cohors Heliconia Phoebi,
quis labor Aonios seno pede ducere campos
et quibus Arcadia carmen testudine mensis
~cydalibem~ nomenque fuit, quosque orbe sub omni
ardua septena numerat Sapientia fama,
qui furias regumque domos aversaque caelo
sidera terrifico super intonuere cothurno,
et quis lasciva vires tenuare Thalia
dulce vel heroos gressu truncare tenores.
omnia namque animo complexus et omnibus auctor,
qua fandi vis lata patet, sive orsa libebat
Aoniis vincire modis seu voce soluta
spargere et effreno nimbos aequare profatu.
Exsere semirutos subito de pulvere vultus,
Parthenope, crinemque adflato monte sepultum
pone super tumulos et magni funus alumni,
quo non Monychiae quicquam praestantius arces
doctaque Cyrene Sparteve animosa creavit.
si tu stirpe vacans famaeque obscura iaceres
nil gentile tenens, illo te cive probabas
Graiam atque Euboico maiorum sanguine duci.
illa tuis totiens praestant se tempora sertis
cum stata laudato caneret quinquennia versu
ora supergressus regis Pylii oraque regis
Dulichii speciemque, comam subnexus utroque.
non tibi deformes obscuri sanguinis ortus
nec sine luce genus, quamquam fortuna parentum
artior expensis. etenim te divite ritu

ponere purpureos Infantia legit amictus
stirpis honore datos et nobile pectoris aurum.
protinus exorto dextrum risere sorores
Aonides, puerique chelyn summisit et ora
imbuit amne sacro iam tum mihi blandus Apollo.
nec simplex patriae decus, et natalis origo
pendet ab ambiguo geminae certamine terrae.
te de gente suum Latiis ascita colonis
Graia refert Hyele, ~graius~ qua puppe magister
excidit et mediis miser evigilavit in undis;
maior at inde suum longo probat ordine vitae
<Parthenope> * * *
Maeoniden aliaeque aliis natalibus urbes
diripiunt cunctaeque probant; non omnibus ille
verus, alit victos immanis gloria falsi.
atque ibi dum profers annos vitamque salutas,
protinus ad patrii raperis certamina lustri
vix implenda viris, laudum festinus et audax
ingenii. stupuit primaeva ad carmina plebes
Euboea et natis te monstravere parentes.
inde frequens pugnae nulloque ingloria sacro
vox tua: non totiens victorem Castora gyro
nec fratrem caestu virides clausere Therapnae.
sin pronum vicisse domi, quid Achaea mereri
praemia nunc ramis Phoebi nunc gramine Lernae
nunc Athamantea protectum tempora pinu,
cum totiens lassata tamen nusquam avia frondes
abstulit aut alium tetigit Victoria crinem?
    Hinc tibi vota patrum credi generosaque pubes
te monitore regi, mores et facta priorum
discere, quis casus Troiae, quam tardus Vlixes,
quantus equum pugnasque virum decurrere versu
Maeonides quantumque pios ditarit agrestes
Ascraeus Siculusque senex, qua lege recurrat
Pindaricae vox flexa lyrae volucrumque precator
Ibycus et tetricis Alcman cantatus Amyclis
Stesichorusque ferox saltusque ingressa viriles
non formidata temeraria Chalcide Sappho,
quosque alios dignata chelys. tu pandere doctus
carmina Battiadae latebrasque Lycophronis atri
Sophronaque implicitum tenuisque arcana Corinnae.
sed quid parva loquor? tu par assuetus Homero
ferre iugum senosque pedes aequare solutis
versibus et numquam passu breviore relinqui.
quid mirum, patria si te petiere relicta

quos Lucanus ager, rigidi quos iugera Dauni,
quos Veneri plorata domus neglectaque tellus
Alcidae, vel quos e vertice Surrentino
mittit Tyrrheni speculatrix virgo profundi,
quos propiore sinu lituo remoque notatus
collis et Ausonii pridem laris hospita Cyme,
quosque Dicarchei portus Baianaque mittunt
litora, qua mediis alte permissus anhelat
ignis aquis et operta domos incendia servant?
sic ad Avernales scopulos et opaca Sibyllae
antra rogaturae veniebant undique gentes;
illa minas divum Parcarumque acta canebat
quamvis decepto vates non irrita Phoebo.
mox et Romuleam stirpem proceresque futuros
instruis inque patrum vestigia ducere perstas.
sub te Dardanius facis explorator opertae,
qui Diomedei celat penetralia furti,
crevit et inde sacrum didicit puer; arma probatis
monstrasti Saliis praesagumque aethera certis
auguribus; cui Chalcidicum fas volvere carmen,
cur Phrygii lateat coma flaminis, et tua multum
verbera succincti formidavere Luperci.
Et nunc ex illo forsan grege gentibus alter
iura dat Eois, alter compescit Hiberas,
alter Achaemenium secludit Zeumate Persen,
hi dites Asiae populos, hi Pontica frenant,
hi fora pacificis emendant fascibus, illi
castra pia statione tenent: tu laudis origo.
non tibi certassent iuvenilia fingere corda
Nestor et indomiti Phoenix moderator alumni,
quique tubas acres lituosque audire volentem
Aeaciden alio frangebat carmine Chiron.
Talia dum celebras, subitam civilis Erinys
Tarpeio de monte facem Phlegraeaque movit
proelia. sacrilegis lucent Capitolia taedis,
et Senonum furias Latiae sumpsere cohortes.
vix requies flammae necdum rogus ille deorum
siderat, excisis cum tu solacia templis
impiger et multum facibus velocior ipsis
concinis ore pio captivaque fulmina defles.
mirantur Latii proceres ultorque deorum
Caesar, et e medio divum pater annuit igni.
iamque et flere pio Vesuvina incendia cantu
mens erat et gemitum patriis impendere damnis,
cum pater exemptum terris ad sidera montem

sustulit et late miseras deiecit in urbes.
    Me quoque vocales lucos Boeotaque tempe
pulsantem, cum stirpe tua descendere dixi,
admisere deae; nec enim mihi sidera tantum
aequoraque et terras, quae mos debere parenti,
sed decus hoc quodcumque lyrae primusque dedisti
non vulgare loqui et famam sperare sepulcro.
qualis eras, Latios quotiens ego carmine patres
mulcerem felixque tui spectator adesses
muneris! heu quali confusus gaudia fletu
vota piosque metus inter laetumque pudorem!
quam tuus ille dies, quam non mihi gloria maior!
talis Olympiaca iuvenem cum spectat harena
qui genuit, plus ipse ferit, plus corde sub alto
caeditur; attendunt cunei, spectatur Achaeis
ille magis, crebro dum lumina pulveris haustu
obruit et prensa vovet exspirare corona.
ei mihi quod tantum patrias ego vertice frondes
solaque Chalcidicae Cerealia dona coronae
te sub teste tuli! qualem te Dardanus Albae
vix cepisset ager, si per me serta tulisses
Caesarea donata manu! quod subdere robur
illa dies, quantum potuit dempsisse senectae!
nam quod me mixta quercus non pressit oliva
et fugit speratus honos, quam dulce parentis
invida Tarpei caperes! te nostra magistro
Thebais urguebat priscorum exordia vatum;
tu cantus stimulare meos, tu pandere facta
heroum bellique modos positusque locorum
monstrabas. labat incerto mihi limite cursus
te sine, et orbatae caligant vela carinae.
nec solum larga memet pietate fovebas:
talis et in thalamos. una tibi cognita taeda
conubia, unus amor. certe seiungere matrem
iam gelidis nequeo bustis; te sentit habetque,
te videt et tumulos ortuque obituque salutat,
ut Pharios aliae ficta pietate dolores
Mygdoniosque colunt et non sua funera plorant.
    Quid referam expositos servato pondere mores?
quae pietas, quam vile lucrum, quae cura pudoris,
quantus amor recti! rursusque, ubi dulce remitti,
gratia quae dictis! animo quam nulla senectus!
his tibi pro meritis famam laudesque benignas
iudex cura deum, nulloque e vulnere tristem
concessit. raperis, genitor, non indigus aevi,

non nimius, trinisque decem quinquennia lustris
iuncta ferens. sed me pietas numerare dolorque
non sinit, o Pylias aevi transcendere metas
et Teucros aequare senes, o digne videre
me similem! sed nec leti tibi ianua tristis:
quippe leves causae, nec segnis labe senili
exitus instanti praemisit membra sepulcro,
sed te torpor iners et mors imitata quietem
explicuit falsoque tulit sub Tartara somno.
Quos ego tunc gemitus (comitum manus anxia vidit,
vidit et exemplum genetrix gavisaque novit),
quae lamenta tuli! veniam concedite, manes,
fas dixisse, pater: non tu mihi plura dedisses.
felix ille patrem vacuis circumdedit ulnis;
vellet et Elysia quamvis in sede locatum
abripere et Danaas iterum portare per umbras;
temptantem et vivos molitum in Tartara gressus
detulit infernae vates longaeva Dianae;
sic chelyn Odrysiam pigro transmisit Averno
causa minor, sic Thessalicis Admetus in oris.
si lux una retro Phylaceida rettulit umbram,
cur nihil exoret, genitor, chelys aut tua manes
aut mea? fas mihi sic patrios contingere vultus,
fas iunxisse manus, et lex quaecumque sequatur.
At vos, umbrarum reges Aetnaeaque Iuno,
si laudanda precor, taedas auferte comasque
Eumenidum; nullo sonet asper ianitor ore,
centauros Hydraeque greges Scyllaeaque monstra
aversae celent valles, umbramque senilem
invitet ripis, discussa plebe, supremus
vector et in media componat molliter alga.
ite, pii manes Graiumque examina vatum,
inlustremque animam Lethaeis spargite sertis
et monstrate nemus, quo nulla inrupit Erinys.
in quo falsa dies caeloque simillimus aer.
Inde tamen venias melior qua porta malignum
cornea vincit ebur, somnique in imagine monstra,
quae solitus. sic sacra Numae ritusque colendos
mitis Aricino dictabat Nympha sub antro,
Scipio sic plenos Latio Iove ducere somnos
creditur Ausoniis, sic non sine Apolline Sylla.

IV. SOMNVS

Crimine quo merui, iuvenis placidissime divum,
quove errore miser, donis ut solus egerem,
Somne, tuis? tacet omne pecus volucresque feraeque
et simulant fessos curvata cacumina somnos,
nec trucibus fluviis idem sonus; occidit horror
aequoris, et terris maria adclinata quiescunt.
septima iam rediens Phoebe mihi respicit aegras
stare genas; totidem Oetaeae Paphiaeque revisunt
lampades et totiens nostros Tithonia questus
praeterit et gelido spargit miserata flagello.
unde ego sufficiam? non si mihi lumina mille,
quae sacer alterna tantum statione tenebat
Argus et haud umquam vigilabat corpore toto.
at nunc heu! si aliquis longa sub nocte puellae
brachia nexa tenens ultro te, Somne, repellit,
inde veni; nec te totas infundere pennas
luminibus compello meis++hoc turba precatur
laetior: extremo me tange cacumine virgae,
sufficit, aut leviter suspenso poplite transi.

V. EPICEDION IN PVERVM SVVM

Me miserum! neque enim verbis sollemnibus ulla
incipiam nec Castaliae vocalibus undis,
invisus Phoeboque gravis. quae vestra, sorores,
orgia, Pieriae, quas incestavimus aras?
dicite, post poenam liceat commissa fateri.
numquid inaccesso posui vestigia luco?
num vetito de fonte bibi? quae culpa, quis error
quem luimus tantis? morientibus ecce lacertis
viscera nostra tenens animaque avellitur infans,
non de stirpe quidem nec qui mea nomina ferret
oraque; non fueram genitor, sed cernite fletus
liventesque genas et credite planctibus orbi.
orbus ego. huc patres et aperto pectore matres
conveniant; cineremque oculis et crimina ferte,
si qua sub uberibus plenis ad funera natos
ipsa gradu labente tulit madidumque cecidit
pectus et ardentes restinxit lacte papillas,
quisquis adhuc tenerae signatum flore iuventae
immersit cineri iuvenem primaque iacentis
serpere crudelis vidit lanugine flammas,
adsit et alterno mecum clamore fatiscat:
vincetur lacrimis, et te, Natura, pudebit.
tanta mihi feritas, tanta est insania luctus.

hoc quoque cum ni<tor>, ter dena luce peracta,
adclinis tumul<o en pla>nctus in carmina verto,
discordesque modos et singultantia verba
molior orsa ly<ra: vis> est, atque ira tacendi
impatiens. sed nec solitae mihi vertice laurus
nec fronti vittatus honos. en taxea marcet
silva comis, hilaresque hederas plorata cupressus
excludit ramis; nec eburno pollice chordas
pulso, sed incertam digitis errantibus amens
scindo chelyn. iuvat heu, iuvat inlaudabile carmen
fundere et incompte miserum laudare dolorem.
sic merui, sic me cantuque habituque nefastum
aspiciant superi. pudeat Thebasque novumque
Aeaciden: nil iam placidum manabit ab ore.
ille ego qui (quotiens!) blande matrumque patrumque
vulnera, qui vivos potui mulcere dolores,
ille ego lugentum mitis solator, acerbis
auditus tumulis et descendentibus umbris,
deficio medicasque manus fomentaque quaero
vulneribus, sed summa, meis. nunc tempus, amici,
quorum ego manantes oculos et saucia tersi
pectora: reddite opem, saevas exsolvite gratis.
nimirum cum vestra domus ego funera maestus
* * *
increpitans: 'qui damna doles aliena, repone
infelix lacrimas et tristia carmina serva.'
verum erat: absumptae vires et copia fandi
nulla mihi, dignumque nihil mens fulmine tanto
repperit: inferior vox omnis et omnia sordent
verba. ignosce, puer: tu me caligine maestum
obruis. a! durus, viso si vulnere carae
coniugis invenit caneret quod Thracius Orpheus
dulce sibi, si busta Lini complexus Apollo
non tacuit. nimius fortasse avidusque doloris
dicar et in lacrimis iustum excessisse pudorem?
quisnam autem gemitus lamentaque nostra rependis?
o nimium felix, nimium crudelis et expers
imperii, Fortuna, tui qui dicere legem
fletibus aut fines audet censere dolendi!
incitat heu! planctus; potius fugientia ripas
flumina detineas rapidis aut ignibus obstes,
quam miseros lugere vetes. tamen ille severus,
quisquis is est, nostrae cognoscat vulnera causae.

Non ego mercatus Pharia de puppe loquaces
delicias doctumque sui convicia Nili

infantem lingua nimium salibusque protervum
dilexi: meus ille, meus. tellure cadentem
aspexi atque unctum genitali carmine fovi,
poscentemque novas tremulis ululatibus auras
inserui vitae. quid plus tribuere parentes?
quin alios ortus libertatemque sub ipsis
uberibus tibi, parve, dedi; heu! munera nostra
rideres ingratus adhuc. properaverit ille,
sed merito properabat, amor, ne perderet ullum
libertas tam parva diem. nonne horridus ipsos
invidia superos iniustaque Tartara pulsem?
nonne gemam te, care puer? quo sospite natos
non cupii, primo gemitum qui protinus ortu
implicuit fixitque mihi, cui verba sonosque
monstravi questusque et vulnera caeca resolvens,
reptantemque solo demissus ad oscula dextra
erexi, blandoque sinu iam iamque cadentes
exsopire genas dulcesque accersere somnos.
cui nomen vox prima meum ludusque tenello
risus, et a nostro veniebant gaudia vultu.

Statius The Latin Library The Classics Page

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
ACHILLEID I

Magnanimum Aeaciden formidatamque Tonanti
progeniem et patrio vetitam succedere caelo,
diva, refer. quamquam acta viri multum inclita cantu
Maeonio (sed plura vacant), nos ire per omnem—
sic amor est—heroa velis Scyroque latentem
Dulichia proferre tuba nec in Hectore tracto
sistere, sed tota iuvenem deducere Troia.
tu modo, si veterem digno deplevimus haustu,
da fontes mihi, Phoebe, novos ac fronde secunda
necte comas: neque enim Aonium nemus advena pulso
nec mea nunc primis augescunt tempora vittis.
scit Dircaeus ager meque inter prisca parentum
nomina cumque suo numerant Amphione Thebae.
At tu, quem longe primum stupet Itala virtus
Graiaque, cui geminae florent vatumque ducumque
certatim laurus—olim dolet altera vinci—,
da veniam ac trepidum patere hoc sudare parumper
pulvere: te longo necdum fidente paratu
molimur magnusque tibi praeludit Achilles.

Solverat Oebalio classem de litore pastor
Dardanus incautas blande populatus Amyclas
plenaque materni referens praesagia somni
culpatum relegebat iter, qua condita ponto
fluctibus invisis iam Nereis imperat Helle,
cum Thetis Idaeos—heu numquam vana parentum
auguria!—expavit vitreo sub gurgite remos.
nec mora et undosis turba comitante sororum
prosiluit thalamis: fervent coeuntia Phrixi
litora et angustum dominas non explicat aequor.
Illa ubi discusso primum subit aera ponto,
'Me petit haec, mihi classis' ait 'funesta minatur,
agnosco monitus et Protea vera locutum.
ecce novam Priamo facibus de puppe levatis
fert Bellona nurum: video iam mille carinis
Ionium Aegaeumque premi; nec sufficit, omnis
quod plaga Graiugenum tumidis coniurat Atridis:
iam pelago terrisque meus quaeretur Achilles,
et volet ipse sequi. quid enim cunabula parvo
Pelion et torvi commisimus antra magistri?
illic, ni fallor, Lapitharum proelia ludit
inprobus et patria iam se metitur in hasta.
o dolor, o seri materno in corde timores!
non potui infelix, cum primum gurgite nostro
Rhoeteae cecidere trabes, attollere magnum
aequor et incesti praedonis vela profunda
tempestate sequi cunctasque inferre sorores?
nunc quoque—sed tardum, iam plena iniuria raptae.
ibo tamen pelagique deos dextramque secundi,
quod superest, complexa Iovis per Tethyos annos
grandaevumque patrem supplex miseranda rogabo
unam hiemem.' Dixit magnumque in tempore regem
aspicit. Oceano veniebat ab hospite, mensis
laetus et aequoreo diffusus nectare vultus,
unde hiemes ventique silent; cantuque quieto
armigeri Tritones eunt scopulosaque cete
Tyrrhenique greges circumque infraque rotantur
rege salutato; placidis ipse arduus undis
eminet et triplici telo iubet ire iugales;
illi spumiferos glomerant a pectore cursus,
pone natant delentque pedum vestigia cauda;
cum Thetis: 'O magni genitor rectorque profundi,
aspicis in qualis miserum patefeceris usus
aequor? eunt tutis terrarum crimina velis,
ex quo iura freti maiestatemque repostam

rupit Iasonia puppis Pagasaea rapina.
en aliud furto scelus et spolia hospita portans
navigat iniustae temerarius arbiter Idae,
eheu quos gemitus terris caeloque daturus,
quos mihi! sic Phrygiae pensamus gaudia palmae,
hi Veneris mores, hoc gratae munus alumnae.
has saltem—num semideos nostrumque reportant
Thesea?—si quis adhuc undis honor, obrue puppes,
aut permitte fretum! nulla inclementia: fas sit
pro nato timuisse mihi. da pellere luctus,
nec tibi de tantis placeat me fluctibus unum
litus et Iliaci scopulos habitare sepulcri.'
    Orabat laniata genas et pectore nudo
caeruleis obstabat equis. sed rector aquarum
invitat curru dictisque ita mulcet amicis:
'Ne pete Dardaniam frustra, Theti, mergere classem;
fata vetant: ratus ordo deis miscere cruentas
Europamque Asiamque manus, consultaque belli
Iuppiter et tristes edixit caedibus annos.
quem tu illic natum Sigeo in pulvere, quanta
aspicies victrix Phrygiarum funera matrum,
cum tuus Aeacides tepido modo sanguine Teucros
undabit campos, modo crassa exire vetabit
flumina et Hectoreo tardabit funere currus
inpelletque manu nostros, opera inrita, muros!
Pelea iam desiste queri thalamosque minores:
crederis peperisse Iovi; nec inulta dolebis
cognatisque utere fretis: dabo tollere fluctus,
cum reduces Danai nocturnaque signa Caphereus
exseret et dirum pariter quaeremus Ulixem.'
    Dixerat. illa gravi vultum demissa repulsa,
quae iam excire fretum et ratibus bellare parabat
Iliacis, alios animo commenta paratus,
tristis ad Haemonias detorquet bracchia terras.
ter conata manu, liquidum ter gressibus aequor
reppulit et niveas feriunt vada Thessala plantas.
laetantur montes et conubialia pandunt
antra sinus lateque deae Sperchios abundat
obvius et dulci vestigia circuit unda.
illa nihil gavisa locis, sed coepta fatigat
pectore consilia et sollers pietate magistra
longaevum Chirona petit. domus ardua montem
perforat et longo suspendit Pelion arcu;
pars exhausta manu, partem sua ruperat aetas.
signa tamen divumque tori et quem quisque sacrarit

accubitu genioque locum monstrantur; at intra
Centauri stabula alta patent, non aequa nefandis
fratribus: hic hominum nullos experta cruores
spicula nec truncae bellis genialibus orni
aut consanguineos fracti crateres in hostes,
sed pharetrae insontes et inania terga ferarum.
haec quoque dum viridis; nam tunc labor unus inermi
nosse salutiferas dubiis animantibus herbas,
aut monstrare lyra veteres heroas alumno.
et tunc venatu rediturum in limine primo
opperiens properatque dapes largoque serenat
igne domum, cum visa procul de litore surgens
Nereis; erumpit silvis—dant gaudia vires—
notaque desueto crepuit senis ungula campo.
tunc blandus dextra atque imos demissus in armos
pauperibus tectis inducit et admonet antri.
Iamdudum tacito lustrat Thetis omnia visu
nec perpessa moras: 'Ubinam mea pignora, Chiron,
dic', ait, 'aut cur ulla puer iam tempora ducit
te sine? non merito trepidus sopor atraque matri
signa deum et magnos utinam mentita timores?
namque modo infensos utero mihi contuor enses,
nunc planctu livere manus, modo in ubera saevas
ire feras; saepe ipsa—nefas!—sub inania natum
Tartara et ad Stygios iterum fero mergere fontes.
hos abolere metus magici iubet ordine sacri
Carpathius vates puerumque sub axe peracto
secretis lustrare fretis, ubi litora summa
Oceani et genitor tepet inlabentibus astris
Pontus. ibi ignotis horrenda piacula divis
donaque—sed longum cuncta enumerare vetorque.
trade magis!' sic ficta parens: neque enim ille dedisset,
si molles habitus et tegmina foeda fateri
ausa seni. tunc ipse refert: 'Duc, optima, quaeso,
duc, genetrix, humilique deos infringe precatu.
nam superant tua vota modum placandaque multum
invidia est. non addo metum, sed vera fatebor:
nescio quid magnum—nec me patria omina fallunt—
vis festina parat tenuesque supervenit annos.
olim et ferre minas avideque audire solebat
imperia et nostris procul haut discedere ab antris;
nunc illum non Ossa capit, non Pelion ingens
Pharsaliaeve nives. ipsi mihi saepe queruntur
Centauri raptasque domos abstractaque coram
armenta et semet campis fluviisque fugari,

insidiasque et bella parant tumideque minantur.
olim equidem, Argoos pinus cum Thessala reges
hac veheret, iuvenem Alciden et Thesea vidi-
-sed taceo.' Figit gelidus Nereida pallor:
ille aderat multo sudore et pulvere maior,
et tamen arma inter festinatosque labores
dulcis adhuc visu: niveo natat ignis in ore
purpureus fulvoque nitet coma gratior auro.
necdum prima nova lanugine vertitur aetas,
tranquillaeque faces oculis et plurima vultu
mater inest: qualis Lycia venator Apollo
cum redit et saevis permutat plectra pharetris.
forte et laetus adest—o quantum gaudia formae
adiciunt!—: fetam Pholoes sub rupe leaenam
perculerat ferro vacuisque reliquerat antris
ipsam, sed catulos adportat et incitat ungues.
quos tamen, ut fido genetrix in limine visa est,
abicit exceptamque avidis circumligat ulnis,
iam gravis amplexu iamque aequus vertice matri.
insequitur magno iam tunc conexus amore
Patroclus tantisque extenditur aemulus actis,
par studiis aevique modis, sed robore longe,
et tamen aequali visurus Pergama fato.
Protinus ille subit rapido quae proxima saltu
flumina fumantisque genas crinemque novatur
fontibus: Eurotae qualis vada Castor anhelo
intrat equo fessumque sui iubar excitat astri.
miratur comitque senex, nunc pectora mulcens
nunc fortis umeros; angunt sua gaudia matrem.
tunc libare dapes Baccheaque munera Chiron
orat et attonitae varia oblectamina nectens
elicit extremo chelyn et solantia curas
fila movet leviterque expertas pollice chordas
dat puero. canit ille libens inmania laudum
semina: quot tumidae superarit iussa novercae
Amphitryoniades, crudum quo Bebryca caestu
obruerit Pollux, quanto circumdata nexu
ruperit Aegides Minoia bracchia tauri,
maternos in fine toros superisque gravatum
Pelion: hic victo risit Thetis anxia vultu.
nox trahit in somnos; saxo collabitur ingens
Centaurus blandusque umeris se innectit Achilles,
quamquam ibi fida parens, adsuetaque pectora mavult.
At Thetis undisonis per noctem in rupibus astans,
quae nato secreta velit, quibus abdere terris

destinet, huc illuc divisa mente volutat.
proxima, sed studiis multum Mavortia, Thrace;
nec Macetum gens dura placet laudumque daturi
Cecropidae stimulos; nimium opportuna carinis
Sestos Abydenique sinus. placet ire per artas
Cycladas; hic spretae Myconosque humilisque Seriphos
et Lemnos non aequa viris atque hospita Delos
gentibus. inbelli nuper Lycomedis ab aula
virgineos coetus et litora persona ludo
audierat, duros laxantem Aegaeona nexus
missa sequi centumque dei numerare catenas.
haec placet, haec timidae tellus tutissima matri.
qualis vicino volucris iam sedula partu
iamque timens, qua fronde domum suspendat inanem;
providet hic ventos, hic anxia cogitat angues,
hic homines: tandem dubiae placet umbra, novisque
vix stetit in ramis et protinus arbor amatur.
    Altera consilio superest tristemque fatigat
cura deam, natum ipsa sinu conplexa per undas
an magno Tritone ferat, ventosne volucres
advocet an pelago solitam Thaumantida pasci.
elicit inde fretis et murice frenat acuto
delphinas biiugos, quos illi maxima Tethys
gurgite Atlanteo pelagi sub valle sonora
nutrierat—nullis vada per Neptunia glaucae
tantus honos formae nandique potentia nec plus
pectoris humani—; iubet hos subsistere pleno
litore, ne nudae noceant contagia terrae.
ipsa dehinc toto resolutum pectore Achillem,
qui pueris sopor, Haemonii de rupibus antri
ad placidas deportat aquas et iussa tacere
litora; monstrat iter totoque effulgurat orbe
Cynthia. prosequitur divam celeresque recursus
securus pelagi Chiron rogat udaque celat
lumina et abreptos subito iamiamque latentes
erecto prospectat equo, qua cana parumper
spumant signa fugae et liquido perit orbita ponto.
illum non alias rediturum ad Thessala Tempe
iam tristis Pholoe, iam nubilus ingemit Othrys
et tenuior Sperchios aquis speluncaque docti
muta senis; quaerunt puerilia carmina Fauni
et sperata diu plorant conubia Nymphae.
    Iam premit astra dies humilique ex aequore Titan
rorantes evolvit equos et ab aethere magno
sublatum curru pelagus cadit, at vada mater

Scyria iamdudum fluctus emensa tenebat,
exierantque iugo fessi delphines erili,
cum pueri tremefacta quies oculique patentes
infusum sensere diem. stupet aere primo:
quae loca, qui fluctus, ubi Pelion? omnia versa
atque ignota videt dubitatque agnoscere matrem.
occupat illa manu blandeque adfata paventem:
'Si mihi, care puer, thalamos sors aequa tulisset,
quos dabat, aetheriis ego te conplexa tenerem
sidus grande plagis, magnique puerpera caeli
nil humiles Parcas terrenaque fata vererer.
nunc inpar tibi, nate, genus, praeclusaque leti
tantum a matre via est; quin et metuenda propinquant
tempora et extremis admota pericula metis.
cedamus, paulumque animos submitte viriles
atque habitus dignare meos. si Lydia dura
pensa manu mollesque tulit Tirynthius hastas,
si decet aurata Bacchum vestigia palla
verrere, virgineos si Iuppiter induit artus,
nec magnum ambigui fregerunt Caenea sexus:
hac sine, quaeso, minas nubemque exire malignam.
mox iterum campos, iterum Centaurica reddam
lustra tibi: per ego hoc decus et ventura iuventae
gaudia, si terras humilemque experta maritum
te propter, si progenitum Stygos amne severo
armavi—totumque utinam!—, cape tuta parumper
tegmina nil nocitura animo. cur ora reducis
quidve parant oculi? pudet hoc mitescere cultu?
per te, care puer, cognata per aequora iuro,
nesciet hoc Chiron.' sic horrida pectora tractat
nequiquam mulcens; obstat genitorque roganti
nutritorque ingens et cruda exordia magnae
indolis. effrenae tumidum velut igne iuventae
si quis equum primis submittere temptet habenis:
ille diu campis fluviisque et honore superbo
gavisus non colla iugo, non aspera praebet
ora lupis dominique fremit captivus inire
imperia atque alios miratur discere cursus.
    Quis deus attonitae fraudes astumque parenti
contulit? indocilem quae mens detraxit Achillem?
Palladi litoreae celebrabat Scyros honorum
forte diem, placidoque satae Lycomede sorores
luce sacra patriis, quae rara licentia, muris
exierant dare veris opes divaeque severas
fronde ligare comas et spargere floribus hastam.

omnibus eximium formae decus, omnibus idem
cultus et expleto teneri iam fine pudoris
virginitas matura toris annique tumentes.
sed quantum virides pelagi Venus addita Nymphas
obruit, aut umeris quantum Diana relinquit
Naidas, effulget tantum regina decori
Deidamia chori pulchrisque sororibus obstat.
illius et roseo flammatur purpura vultu
et gemmis lux maior inest et blandius aurum:
atque ipsi par forma deaest, si pectoris angues
ponat et exempta pacetur casside vultus.
hanc ubi ducentem longe socia agmina vidit,
trux puer et nullo temeratus pectora motu
deriguit totisque novum bibit ossibus ignem.
nec latet haustus amor, sed fax vibrata medullis
in vultus atque ora redit lucemque genarum
tinguit et inpulsam tenui sudore pererrat.
lactea Massagetae veluti cum pocula fuscant
sanguine puniceo vel ebur corrumpitur ostro,
sic variis manifesta notis palletque rubetque
flamma repens. eat atque ultro ferus hospita sacra
disiciat turbae securus et inmemor aevi,
ni pudor et iunctae teneat reverentia matris.
ut pater armenti quondam ductorque futurus,
cui nondum toto peraguntur cornua gyro,
cum sociam pastus niveo candore iuvencam
aspicit, ardescunt animi primusque per ora
spumat amor, spectant hilares obstantque magistri.
Occupat arrepto iam conscia tempore mater:
'Hasne inter simulare choros et bracchia ludo
nectere, nate, grave est? gelida quid tale sub Ossa
Peliacisque iugis? o si mihi iungere curas
atque alium portare sinu contingat Achillem!'
mulcetur laetumque rubet visusque protervos
obliquat vestesque manu leviore repellit.
aspicit ambiguum genetrix cogique volentem
iniecitque sinus; tum colla rigentia mollit
submittitque graves umeros et fortia laxat
bracchia et inpexos certo domat ordine crines
ac sua dilecta cervice monilia transfert;
et picturato cohibens vestigia limbo
incessum motumque docet fandique pudorem.
qualiter artifici victurae pollice cerae
accipiunt formas ignemque manumque sequuntur,
talis erat divae natum mutantis imago.

nec luctata diu; superest nam plurimus illi
invita virtute decor, fallitque tuentes
ambiguus tenuique latens discrimine sexus.
Procedunt, iterumque monens iterumque fatigans
blanda Thetis: 'Sic ergo gradum, sic ora manusque,
nate, feres comitesque modis imitabere fictis,
ne te suspectum molli non misceat aulae
rector et incepti pereant mendacia furti.'
dicit et admoto non cessat comere tactu.
sic ubi virgineis Hecate lassata Therapnis
ad patrem fratremque redit, comes haeret eunti
mater et ipsa umeros exsertaque bracchia velat;
ipsa arcum pharetrasque locat vestemque latentem
deducit sparsosque tumet conponere crines.
Protinus adgreditur regem atque ibi testibus aris
'Hanc tibi' ait 'nostri germanam, rector, Achillis—
nonne vides ut torva genas aequandaque fratri?—
tradimus. arma umeris arcumque animosa petebat
ferre et Amazonio conubia pellere ritu.
sed mihi curarum satis est pro stirpe virili;
haec calathos et sacra ferat, tu frange regendo
indocilem sexuque tene, dum nubilis aetas
solvendusque pudor; neve exercere protervas
gymnadas aut lustris nemorum concede vagari.
intus ale et similes inter seclude puellas;
litore praecipue portuque arcere memento.
vidisti modo vela Phrygum: iam mutua iura
fallere transmissae pelago didicere carinae.'
Accedit dictis pater ingenioque parentis
occultum Aeaciden—quis divum fraudibus obstet?—
accipit; ultro etiam veneratur supplice dextra
et grates electus agit: nec turba piarum
Scyriadum cessat nimio defigere visu
virginis ora novae, quantum cervice comisque
emineat quantumque umeros ac pectora fundat.
dehinc sociare choros castisque accedere sacris
hortantur ceduntque loco et contingere gaudent.
qualiter Idaliae volucres, ubi mollia frangunt
nubila, iam longum caeloque domoque gregatae,
si iunxit pinnas diversoque hospita tractu
venit avis, cunctae primum mirantur et horrent;
mox propius propiusque volant, atque aere in ipso
paulatim fecere suam plausuque secundo
circumeunt hilares et ad alta cubilia ducunt.
Digreditur multum cunctata in limine mater,

dum repetit monitus arcanaque murmura figit
auribus et tacito dat verba novissima vultu.
tunc excepta freto longe cervice reflexa
abnatat et blandis adfatur litora votis:
'Cara mihi tellus, magnae cui pignora curae
depositumque ingens timido commisimus astu,
sis felix taceasque, precor, quo more tacebat
Creta Rheae; te longus honos aeternaque cingent
templa nec instabili fama superabere Delo,
et ventis et sacra fretis interque vadosas
Cycladas, Aegaeae frangunt ubi saxa procellae,
Nereidum tranquilla domus iurandaque nautis
insula; ne solum Danaas admitte carinas,
ne, precor! "Hic thiasi tantum et nihil utile bellis:"
hoc famam narrare doce, dumque arma parantur
Dorica et alternum Mavors interfurit orbem,—
cedo equidem—sit virgo pii Lycomedis Achilles.'
Interea meritos ultrix Europa dolores
dulcibus armorum furiis et supplice regum
conquestu flammata movet; quippe ambit Atrides
ille magis, cui nupta domi, facinusque relatu
asperat Iliacum: captam sine Marte, sine armis
progeniem caeli Spartaeque potentis alumnam,
iura, fidem, superos una calcata rapina.
hoc foedus Phrygium, haec geminae commercia terrae?
quid maneat populos, ubi tanta iniuria primos
degrassata duces?—coeunt gens omnis et aetas:
nec tantum exciti, bimari quos Isthmia vallo
claustra nec undisonae quos circuit umbo Maleae,
sed procul, admotas Phrixi qua semita iungi
Europamque Asiamque vetat, quasque ordine gentes
litore Abydeno maris alligat unda superni.
fervet amor belli concussasque erigit urbes.
aera domat Temese, quatitur navalibus ora
Eubois, innumera resonant incude Mycenae,
Pisa novat currus, Nemee dat terga ferarum,
Cirrha sagittiferas certat stipare pharetras,
Lerna gravis clipeos caesis vestire iuvencis.
dat bello pedites Aetolus et asper Acarnan,
Argos agit turmas, vacuantur pascua ditis
Arcadiae, frenat celeres Epiros alumnos,
Phocis et Aoniae iaculis rarescitis umbrae,
murorum tormenta Pylos Messenaque tendunt.
nulla inmunis humus; velluntur postibus altis
arma olim dimissa patrum, flammisque liquescunt

dona deum; ereptum superis Mars efferat aurum.
nusquam umbrae veteres: minor Othrys et ardua sidunt
Taygeta, exuti viderunt aera montes.
iam natat omne nemus; caeduntur robora classi,
silva minor remis. ferrum lassatur in usus
innumeros, quod rostra liget, quod muniat arma,
belligeros quod frenet equos, quod mille catenis
squalentis nectat tunicas, quod sanguine fumet
vulneraque alta bibat, quod conspirante veneno
inpellat mortes; tenuant umentia saxa
attritu et pigris addunt mucronibus iras.
nec modus aut arcus lentare aut fundere glandes
aut torrere sudes galeasque attollere conis.
hos inter motus pigram gemit una quietem
Thessalia et geminis incusat fata querellis,
quod senior Peleus nec adhuc maturus Achilles.
Iam Pelopis terras Graiumque exhauserat orbem
praecipitans in transtra viros insanus equosque
Bellipotens. fervent portus et operta carinis
stagna suasque hiemes classis promota suosque
attollit fluctus; ipsum iam puppibus aequor
deficit et totos consumunt carbasa ventos.
Prima ratis Danaas Hecateia congregat Aulis,
rupibus expositis longique crepidine dorsi
Euboicum scandens Aulis mare, litora multum
montivagae dilecta deae, iuxtaque Caphereus
latratum pelago tollens caput. ille Pelasgas
ut vidit tranare rates, ter monte ter undis
intonuit saevaeque dedit praesagia noctis.
coetus ibi armorum Troiae fatalis, ibi ingens
iuratur bellum, donec sol annuus omnes
conficeret metas. tunc primum Graecia vires
contemplata suas; tunc sparsa ac dissona moles
in corpus vultumque coit et rege sub uno
disposita est. sic curva feras indago latentes
claudit et admotis paulatim cassibus artat.
illae ignem sonitumque pavent diffusaque linquunt
avia miranturque suum decrescere montem,
donec in angustam ceciderunt undique vallem;
inque vicem stupuere greges socioque timore
mansuescunt: simul hirtus aper, simul ursa lupusque
cogitur et captos contempsit cerva leones.
Sed quamquam et gemini pariter sua bella capessant
Atridae famamque avida virtute paternam
Tydides Sthenelusque premant, nec cogitet annos

Antilochus septemque Aiax umbone coruscet
armenti reges atque aequum moenibus orbem,
consiliisque armisque vigil contendat Ulixes:
omnis in absentem belli manus ardet Achillem,
nomen Achillis amant et in Hectora solus Achilles
poscitur; illum unum Teucris Priamoque loquuntur
fatalem. quis enim Haemoniis sub vallibus alter
creverit effossa reptans nive? cuius adortus
cruda rudimenta et teneros formaverit annos
Centaurus? patrii propior cui linea caeli,
quemve alium Stygios tulerit secreta per amnes
Nereis et pulchros ferro praestruxerit artus?
haec Graiae castris iterant traduntque cohortes.
cedit turba ducum vincique haud maesta fatetur.
sic cum pallentes Phlegraea in castra coirent
caelicolae iamque Odrysiam Gradivus in hastam
surgeret et Libycos Tritonia tolleret angues
ingentemque manu curvaret Delius arcum,
stabat anhela metu solum Natura Tonantem
respiciens, quando ille hiemes tonitrusque vocaret
nubibus, igniferam quot fulmina posceret Aetnen.
    Atque ibi dum mixta vallati plebe suorum
et maris et belli consultant tempora reges,
increpitans magno vatem Calchanta tumultu
Protesilaus ait—namque huic bellare cupido
praecipua et primae iam tunc data gloria mortis—:
'O nimium Phoebi tripodumque oblite tuorum
Thestoride, quando ora deo possessa movebis
iustius aut quaenam Parcarum occulta recludes?
cernis ut ignotum cuncti stupeantque fremantque
Aeaciden? sordet volgo Calydonius heros
et magno genitus Telamone Aiaxque secundus;
nos quoque—sed Mavors et Troia arrepta probabunt.
illum neglectis—pudet heu!—ductoribus omnes
belligerum ceu numen amant. dic ocius: aut cur
serta comis et multus honos? quibus abditus oris
quave iubes tellure peti? nam fama nec antris
Chironis patria nec degere Peleos aula.
heia, inrumpe deos et fata latentia vexa,
laurigerosque ignes, si quando, avidissimus hauri!
arma horrenda tibi saevosque remisimus enses,
numquam has inbelles galea violabere vittas,
sed felix numeroque ducum praestantior omni,
si magnum Danais pro te dependis Achillem.'
    Iamdudum trepido circumfert lumina motu

intrantemque deum primo pallore fatetur
Thestorides; mox igne genas et sanguine torquens
nec socios nec castra videt, sed caecus et absens
nunc superum magnos deprendit in aethere coetus,
nunc sagas adfatur aves, nunc dura sororum
licia, turiferas modo consulit anxius aras
flammarumque apicem rapit et caligine sacra
pascitur. exsiliunt crines rigidisque laborat
vitta comis, nec colla loco nec in ordine gressus.
tandem fessa tremens longis mugitibus ora
solvit, et oppositum vox eluctata furorem est:
'Quo rapis ingentem magni Chironis alumnum
femineis, Nerei, dolis? huc mitte: quid aufers?
non patiar: meus iste, meus. tu diva profundi?
et me Phoebus agit. latebris quibus abdere temptas
eversorem Asiae? video per Cycladas altas
attonitam et turpi quaerentem litora furto.
occidimus: placuit Lycomedis conscia tellus.
o scelus! en fluxae veniunt in pectora vestes.
scinde, puer, scinde et timidae ne cede parenti.
ei mihi raptus abit! quaenam haec procul inproba virgo?'
Hic nutante gradu stetit amissisque furoris
viribus ante ipsas tremefactus conruit aras.
tunc haerentem Ithacum Calydonius occupat heros:
'Nos vocat iste labor: neque enim comes ire recusem,
si tua cura trahat. licet ille sonantibus antris
Tethyos aversae gremioque prematur aquosi
Nereos, invenies. tu tantum providus astu
tende animum vigilem fecundumque erige pectus:
non mihi quis vatum dubiis in casibus ausit
fata videre prior.' subicit gavisus Ulixes:
'Sic deus omnipotens firmet, sic adnuat illa
virgo paterna tibi! sed me spes lubrica tardat:
grande quidem armatum castris inducere Achillem,
sed si fata negent, quam foedum ac triste reverti!
vota tamen Danaum non intemptata relinquam.
iamque adeo aut aderit mecum Peleius heros,
aut verum penitus latet et sine Apolline Calchas.'
Conclamant Danai stimulatque Agamemno volentes.
laxantur coetus resolutaque murmure laeto
agmina discedunt, quales iam nocte propinqua
e pastu referuntur aves, vel in antra reverti
melle novo gravidas mitis videt Hybla catervas.
nec mora, iam dextras Ithacesia carbasus auras
poscit, et in remis hilaris sedere iuventus.

At procul occultum falsi sub imagine sexus
Aeaciden furto iam noverat una latenti
Deidamia virum; sed opertae conscia culpae
cuncta pavet tacitasque putat sentire sorores.
namque ut virgineo stetit in grege durus Achilles
exsolvitque rudem genetrix digressa pudorem,
protinus elegit comitem, quamquam omnis in illum
turba coit, blandeque novas nil tale timenti
admovet insidias: illam sequiturque premitque
improbus, illam oculis iterumque iterumque resumit.
nunc nimius lateri non evitantis inhaeret,
nunc levibus sertis, lapsis nunc sponte canistris,
nunc thyrso parcente ferit, modo dulcia notae
fila lyrae tenuesque modos et carmina monstrat
Chironis ducitque manum digitosque sonanti
infringit citharae, nunc occupat ora canentis
et ligat amplexus et mille per oscula laudat.
illa libens discit, quo vertice Pelion, et quis
Aeacides, puerique auditum nomen et actus
adsidue stupet et praesentem cantat Achillem.
ipsa quoque et validos proferre modestius artus
et tenuare rudes attrito pollice lanas
demonstrat reficitque colos et perdita dura
pensa manu; vocisque sonum pondusque tenentis,
quodque fugit comites, nimio quod lumine sese
figat et in verbis intempestivus anhelet,
miratur; iam iamque dolos aperire parantem
virginea levitate fugit prohibetque fateri.
sic sub matre Rhea iuvenis regnator Olympi
oscula securae dabat insidiosa sorori
frater adhuc, medii donec reverentia cessit
sanguinis et versos germana expavit amores.
[tandem detecti timidae Nereidos astus.]
Lucus Agenorei sublimis ad orgia Bacchi
stabat et admissum caelo nemus; huius in umbra
alternam renovare piae trieterida matres
consuerant scissumque pecus terraque revulsas
ferre trabes gratosque deo praestare furores.
lex procul ire mares; iterat praecepta verendus
ductor, inaccessumque viris edicitur antrum.
nec satis est: stat fine dato metuenda sacerdos
exploratque aditus, ne quis temerator oberret
agmine femineo: tacitus sibi risit Achilles.
illum virgineae ducentem signa catervae
magnaque difficili solventem bracchia motu—

et sexus pariter decet et mendacia matris—
mirantur comites. nec iam pulcherrima turbae
Deidamia suae tantumque admota superbo
vincitur Aeacidae, quantum premit ipsa sorores.
ut vero e tereti demisit nebrida collo
errantesque sinus hedera collegit et alte
cinxit purpureis flaventia tempora vittis
vibravitque gravi redimitum missile dextra,
attonito stat turba metu sacrisque relictis
illum ambire libet pronosque attollere vultus.
talis, ubi ad Thebas vultumque animumque remisit
Euhius et patrio satiavit pectora luxu,
serta comis mitramque levat thyrsumque virentem
armat et hostiles invisit fortior Indos.
Scandebat roseo medii fastigia caeli
Luna iugo, totis ubi somnus inertior alis
defluit in terras mutumque amplectitur orbem.
consedere chori paulumque exercita pulsu
aera tacent, tenero cum solus ab agmine Achilles
haec secum: 'Quonam timidae commenta parentis
usque feres? primumque imbelli carcere perdes
florem animi? non tela licet Mavortia dextra,
non trepidas agitare feras? ubi campus et amnes
Haemonii? quaerisne meos, Sperchie, natatus
promissasque comas? an desertoris alumni
nullus honos, Stygiasque procul iam raptus ad umbras
dicor, et orbatus plangit mea funera Chiron?
tu nunc tela manu, nostros tu dirigis arcus
nutritosque mihi scandis, Patrocle, iugales:
ast ego pampineis diffundere bracchia thyrsis
et tenuare colus—pudet haec taedetque fateri—
iam scio. quin etiam dilectae virginis ignem
aequaevamque facem captus noctesque diesque
dissimulas. quonam usque premes urentia pectus
vulnera? teque marem—pudet heu!—nec amore probabis?'
Sic ait et densa noctis gavisus in umbra
tempestiva suis torpere silentia furtis
vi potitur votis et toto pectore veros
admovet amplexus; vidit chorus omnis ab alto
astrorum et tenerae rubuerunt cornua Lunae.
illa quidem clamore nemus montemque replevit;
sed Bacchi comites, discussa nube soporis,
signa choris indicta putant; fragor undique notus
tollitur, et thyrsos iterum vibrabat Achilles,
ante tamen dubiam verbis solatus amicis:

'Ille ego—quid trepidas?—genitum quem caerula mater
paene Iovi silvis nivibusque inmisit alendum
Thessalicis. nec ego hos cultus aut foeda subissem
tegmina, ni primo te visa in litore: cessi
te propter, tibi pensa manu, tibi mollia gesto
tympana. quid defles magno nurus addita ponto?
quid gemis ingentes caelo paritura nepotes?
"Sed pater—" ante igni ferroque excisa iacebit
Scyros et in tumidas ibunt haec versa procellas
moenia, quam saevo mea tu conubia pendas
funere: non adeo parebimus omnia matri.'
[vade sed ereptum celes taceasque pudorem.]
Obstipuit tantis regina exterrita monstris,
quamquam olim suspecta fides, et comminus ipsum
horruit et facies multum mutata fatentis.
quid faciat? casusne suos ferat ipsa parenti
seque simul iuvenemque premat, fortassis acerbas
hausurum poenas? et adhuc in corde manebat
ille diu deceptus amor: silet aegra premitque
iam commune nefas; unam placet addere furtis
altricem sociam, precibus quae victa duorum
adnuit. illa astu tacito raptumque pudorem
surgentemque uterum atque aegros in pondere menses
occuluit, plenis donec stata tempora metis
attulit et partus index Lucina resolvit.
Iamque per Aegaeos ibat Laertia flexus
puppis, et innumerae mutabant Cyclades oras;
iam Paros Olearosque latent; iam raditur alta
Lemnos et a tergo decrescit Bacchica Naxos,
ante oculos crescente Samo; iam Delos opacat
aequor: ibi e celsa libant carchesia puppi
responsique fidem et verum Calchanta precantur.
audiit Arquitenens Zephyrumque e vertice Cynthi
inpulit et dubiis pleno dedit omina velo.
it pelago secura ratis: quippe alta Tonantis
iussa Thetin certas fatorum vertere leges
arcebant aegram lacrimis ac multa gementem,
quod non erueret pontum ventisque fretisque
omnibus invisum iam tunc sequeretur Ulixem.
Frangebat radios humili iam pronus Olympo
Phoebus et Oceani penetrabile litus anhelis
promittebat equis, cum se scopulosa levavit
Scyros; in hanc totos emisit puppe rudentes
dux Laertiades sociisque resumere pontum
imperat et remis Zephyros supplere cadentes.

accedunt iuxta, et magis indubitata magisque
Scyros erat placidique super Tritonia custos
litoris. egressi numen venerantur amicae
Aetolusque Ithacusque deae. tunc providus heros,
hospita ne subito terrerent moenia coetu,
puppe iubet remanere suos; ipse ardua fido
cum Diomede petit. sed iam praevenerat arcis
litoreae servator Abas ignotaque regi
ediderat, sed Graia tamen, succedere terris
carbasa. procedunt, gemini ceu foedere iuncto
hiberna sub nocte lupi: licet et sua pulset
natorumque fames, penitus rabiemque minasque
dissimulant humilesque meant, ne nuntiet hostes
cura canum et trepidos moneat vigilare magistros.
Sic segnes heroes eunt campumque patentem,
qui medius portus celsamque interiacet urbem,
alterno sermone terunt; prior occupat acer
Tydides: 'Qua nunc verum ratione paramus
scrutari? namque ambiguo sub pectore pridem
verso, quid inbelles thyrsos mercatus et aera
urbibus in mediis Baccheaque terga mitrasque
huc tuleris varioque aspersas nebridas auro?
hisne gravem Priamo Phrygibusque armabis Achillem?'
illi subridens Ithacus paulum ore remisso:
'Haec tibi, virginea modo si Lycomedis in aula est
fraude latens, ultro confessum in proelia ducent
Peliden; tu cuncta citus de puppe memento
ferre, ubi tempus erit, clipeumque his iungere donis,
qui pulcher signis auroque asperrimus astat;
nec sat erit: tecum lituo bonus adsit Agyrtes
occultamque tubam tacitos adportet in usus.'
Dixerat, atque ipso portarum in limine regem
cernit et ostensa pacem praefatus oliva:
'Magna, reor, pridemque tuas pervenit ad aures
fama trucis belli, regum placidissime, quod nunc
Europamque Asiamque quatit. si nomina forte
huc perlata ducum, fidit quibus ultor Atrides:
hic tibi, quem tanta meliorem stirpe creavit
magnanimus Tydeus, Ithaces ego ductor Ulixes.
causa viae—metuam quid enim tibi cuncta fateri,
cum Graius notaque fide celeberrimus?—: imus
explorare aditus invisaque litora Troiae,
quidve parent—' medio sermone intercipit ille:
'Adnuerit Fortuna, precor, dextrique secundent
ista dei! nunc hospitio mea tecta piumque

inlustrate larem.' simul intra limina ducit.
nec mora, iam mensas famularis turba torosque
instruit. interea visu perlustrat Ulixes
scrutaturque domum, si qua vestigia magnae
virginis aut dubia facies suspecta figura;
porticibusque vagis errat totosque penates,
ceu miretur, obit: velut ille cubilia praedae
indubitata tenens muto legit arva Molosso
venator, videat donec sub frondibus hostem
porrectum somno positosque in caespite dentes.
Rumor in arcana iamdudum perstrepit aula,
virginibus qua fida domus, venisse Pelasgum
ductores Graiamque ratem sociosque receptos.
iure pavent aliae, sed vix nova gaudia celat
Pelides avidusque novos heroas et arma
vel talis vidisse cupit. iamque atria fervent
regali strepitu et picto discumbitur auro,
cum pater ire iubet natas comitesque pudicas
natarum. subeunt, quales Maeotide ripa,
cum Scythicas rapuere domos et capta Getarum
moenia, sepositis epulantur Amazones armis.
tum vero intentus vultus ac pectora Ulixes
perlibrat visu, sed nox inlataque fallunt
lumina et extemplo latuit mensura iacentum.
at tamen erectumque genas oculisque vagantem
nullaque virginei servantem signa pudoris
defigit comitique obliquo lumine monstrat.
quid nisi praecipitem blando complexa moneret
Deidamia sinu nudataque pectora semper
exsertasque manus umerosque in veste teneret
et prodire toris et poscere vina vetaret
saepius et fronti crinale reponeret aurum?
[Argolicis ducibus iam tunc patuisset Achilles.]
Ut placata fames epulis bis terque repostis,
rex prior adloquitur paterisque hortatur Achivos:
'Invideo vestris, fateor, decora inclita gentis
Argolicae, coeptis; utinam et mihi fortior aetas,
quaeque fuit, Dolopas cum Scyria litora adortos
perdomui, fregique vadis, quae signa triumphi
vidistis celsa murorum in fronte, carinas!
saltem si suboles, aptum quam mittere bello—
nunc ipsi viresque meas et cara videtis
pignora: quando novos dabit haec mihi turba nepotes?'
dixerat, et sollers arrepto tempore Ulixes:
'Haut spernenda cupis; quis enim non visere gentes

innumeras variosque duces atque agmina regum
ardeat? omne simul roburque decusque potentis
Europae meritos ultro iuravit in enses.
rura urbesque vacant, montes spoliavimus altos,
omne fretum longa velorum obtexitur umbra;
tradunt arma patres, rapit inrevocata iuventus.
non alias umquam tantae data copia famae
fortibus aut campo maiore exercita virtus.'
aspicit intentum vigilique haec aure trahentem,
cum paveant aliae demissaque lumina flectant,
atque iterat: 'Quisquis proavis et gente superba,
quisquis equo iaculoque potens, qui praevalet arcu,
omnis honos illic, illic ingentia certant
nomina: vix timidae matres aut agmina cessant
virginea; o multum steriles damnatus in annos
invisusque deis, si quem haec nova gloria segnem
praeterit.' exisset stratis, ni provida signo
Deidamia dato cunctas hortata sorores
liquisset mensas ipsum complexa. sed haeret
respiciens Ithacum coetuque novissimus exit.
ille quoque incepto paulum ex sermone remittit,
pauca tamen iungens: 'At tu tranquillus in alta
pace mane carisque para conubia natis,
quas tibi sidereis divarum voltibus aequas
fors dedit. ut me olim tacitum reverentia tangit!
is decor et formae species permixta virili.'
occurrit genitor: 'Quid si aut Bacchea ferentes
orgia, Palladias aut circum videris aras?
et dabimus, si forte novus cunctabitur auster.'
excipiunt cupidi et tacitis spes addita votis.
cetera depositis Lycomedis regia curis
tranquilla sub pace silet, sed longa sagaci
nox Ithaco, lucemque cupit somnumque gravatur.
Vixdum exorta dies et iam comitatus Agyrte
Tydides aderat praedictaque dona ferebat.
nec minus egressae thalamo Scyreides ibant
ostentare choros promissaque sacra verendis
hospitibus. nitet ante alias regina comesque
Pelides: qualis Siculae sub rupibus Aetnae
Naidas Hennaeas inter Diana feroxque
Pallas et Elysii lucebat sponsa tyranni.
iamque movent gressus thiasisque Ismenia buxus
signa dedit, quater aera Rheae, quater enthea pulsant
terga manu variosque quater legere recursus.
tunc thyrsos pariterque levant pariterque reponunt

multiplicantque gradum, modo quo Curetes in actu
quoque pii Samothraces eunt, nunc obvia versae
pectine Amazonio, modo quo citat orbe Lacaenas
Delia plaudentesque suis intorquet Amyclis.
tunc vero, tunc praecipue manifestus Achilles
nec servare vices nec bracchia iungere curat;
tunc molles gressus, tunc aspernatur amictus
plus solito rumpitque choros et plurima turbat.
sic indignantem thyrsos acceptaque matris
tympana iam tristes spectabant Penthea Thebae.
Solvuntur laudata cohors repetuntque paterna
limina, ubi in mediae iamdudum sedibus aulae
munera virgineos visus tractura locarat
Tydides, signum hospitii pretiumque laboris,
hortaturque legant, nec rex placidissimus arcet.
heu simplex nimiumque rudis, qui callida dona
Graiorumque dolos variumque ignoret Ulixem!
hic aliae, qua sexus iners naturaque ducit,
aut teretes thyrsos aut respondentia temptant
tympana, gemmatis aut nectunt tempora limbis;
arma vident magnoque putant donata parenti.
at ferus Aeacides, radiantem ut comminus orbem
caelatum pugnas—saevis et forte rubebat
bellorum maculis—adclinem conspicit hastae,
infremuit torsitque genas, et fronte relicta
surrexere comae; nusquam mandata parentis,
nusquam occultus amor, totoque in pectore Troia est.
ut leo, materno cum raptus ab ubere mores
accepit pectique iubas hominemque vereri
edidicit nullasque rapi nisi iussus in iras,
si semel adverso radiavit lumine ferrum,
eiurata fides domitorque inimicus, in illum
prima fames, timidoque pudet servisse magistro.
ut vero accessit propius luxque aemula vultum
reddidit et simili talem se vidit in auro,
horruit erubuitque simul. tunc acer Ulixes
admotus lateri summissa voce: 'Quid haeres?
scimus' ait, 'tu semiferi Chironis alumnus,
tu caeli pelagique nepos, te Dorica classis,
te tua suspensis exspectat Graecia signis,
ipsaque iam dubiis nutant tibi Pergama muris.
heia, abrumpe moras! sine perfida palleat Ide,
et iuvet haec audire patrem, pudeatque dolosam
sic pro te timuisse Thetin.' iam pectus amictu
laxabat, cum grande tuba sic iussus Agyrtes

insonuit; fugiunt disiectis undique donis
inplorantque patrem commotaque proelia credunt.
illius intactae cecidere a pectore vestes,
iam clipeus breviorque manu consumitur hasta—
mira fides—Ithacumque umeris excedere visus
Aetolumque ducem: tantum subita arma calorque
Martius horrenda confundit luce penates.
inmanisque gradu, ceu protinus Hectora poscens,
stat medius trepidante domo, Peleaque virgo
quaeritur.
Ast alia plangebat parte retectos
Deidamia dolos, cuius cum grandia primum
lamenta et notas accepit pectore voces,
haesit et occulto virtus infracta calore est.
demittit clipeum regisque ad limina versus
attonitum factis inopinaque monstra paventem,
sicut erat, nudis Lycomedem adfatur in armis:
'Me tibi, care pater—dubium dimitte pavorem—,
me dedit alma Thetis: te pridem tanta manebat
gloria; quaesitum Danais tu mittis Achillem,
gratior et magno, si fas dixisse, parente
et dulci Chirone mihi. sed corda parumper
huc adverte libens atque has bonus accipe voces:
Peleus te nato socerum et Thetis hospita iungunt
adlegantque suos utroque a sanguine divos.
unam virgineo natarum ex agmine poscunt:
dasne? an gens humilis tibi degeneresque videmur?
non renuis? iunge ergo manus et concipe foedus
atque ignosce tuis. tacito iam cognita furto
Deidamia mihi; quid enim his obstare lacertis,
qua potuit nostras possessa repellere vires?
me luere ista iube; pono arma et reddo Pelasgis
et maneo. quid triste fremis? quid lumina mutas?
iam socer es'—natum ante pedes prostravit et addit—
'iamque avus. inmitis quotiens iterabitur ensis,
turba sumus.' tunc et Danai per sacra fidemque
hospitii blandusque precum conpellit Ulixes.
ille, etsi carae conperta iniuria natae
et Thetidis mandata movent prodique videtur
depositum tam grande deae, tamen obvius ire
tot metuit fatis Argivaque bella morari;
fac velit: ipsam illic matrem sprevisset Achilles.
nec tamen abnuerit genero se iungere tali:
vincitur. arcanis effert pudibunda tenebris
Deidamia gradum, veniae nec protinus amens

credit et opposito genitorem placat Achille.
Mittitur Haemoniam, magnis qui Pelea factis
impleat et classem comitesque in proelia poscat.
nec non et geminas regnator Scyrius alnos
deducit genero viresque excusat Achivis.
tunc epulis consumpta dies, tandemque retectum
foedus et intrepidos nox conscia iungit amantes.
Illius ante oculos nova bella et Xanthus et Ide
Argolicaeque rates, atque ipsas cogitat undas
auroramque timet. cara cervice mariti
fusa novi lacrimas iam solvit et occupat artus:
'Aspiciamne iterum meque hoc in pectore ponam,
Aeacide? rursusque tuos dignabere portus,
an tumidus Teucrosque lares et capta reportans
Pergama virgineae noles meminisse latebrae?
quid precer, heu! timeamve prius? quidve anxia mandem,
cui vix flere vacat? modo te nox una deditque
inviditque mihi. thalamis haec tempora nostris?
hicne est liber hymen? o dulcia furta dolique,
o timor! abripitur miserae permissus Achilles.
i—neque enim tantos ausim revocare paratus—,
i cautus, nec vana Thetin timuisse memento,
i felix nosterque redi! nimis improba posco:
iam te sperabunt lacrimis planctuque decorae
Troades optabuntque tuis dare colla catenis
et patriam pensare toris, aut ipsa placebit
Tyndaris, incesta nimium laudata rapina.
ast egomet primae puerilis fabula culpae
narrabor famulis aut dissimulata latebo.
quin age, duc comitem; cur non ego Martia tecum
signa feram? tu thyrsa manu Baccheaque mecum
sacra, quod infelix non credet Troia, tulisti.
attamen hunc, quem maesta mihi solacia linquis,
hunc saltem sub corde tene et concede precanti
hoc solum, pariat ne quid tibi barbara coniunx,
ne qua det indignos Thetidi captiva nepotes.'
talia dicentem non ipse inmotus Achilles
solatur iuratque fidem iurataque fletu
spondet et ingentis famulas captumque reversus
Ilion et Phrygiae promittit munera gazae.
inrita ventosae rapiebant verba procellae.

PVBLIVS PAPINIVS STATIVS
ACHILLEID II

Exuit implicitum tenebris umentibus orbem
Oceano prolata dies, genitorque coruscae
lucis adhuc hebetem vicina nocte levabat
et nondum excusso rorantem lampada ponto.
et iam punicea nudatum pectora palla
insignemque ipsis, quae prima invaserat, armis
Aeaciden--quippe aura vocat cognataque suadent
aequora--prospectant cuncti iuvenemque ducemque
nil ausi meminisse pavent; sic omnia visu
mutatus rediit, ceu numquam Scyria passus
litora Peliacoque rates escendat ab antro.
tunc ex more deis--ita namque monebat Ulixes--
aequoribusque austrisque litat fluctuque sub ipso
caeruleum regem tauro veneratur avumque
Nerea: vittata genetrix placata iuvenca.
hic spumante salo iaciens tumida exta profatur:
'Paruimus, genetrix, quamquam haut toleranda iuberes,
paruimus nimium: bella ad Troiana ratesque
Argolicas quaesitus eo.' sic orsus et alno
insiluit penitusque Noto stridente propinquis
abripitur terris: et iam ardua ducere nubes
incipit et longo Scyros discedere ponto.
    Turre procul summa lacrimis comitata sororum
commissumque tenens et habentem nomina Pyrrhum
pendebat coniunx oculisque in carbasa fixis
ibat et ipsa freto, et puppem iam sola videbat.
ille quoque obliquos dilecta ad moenia vultus
declinat viduamque domum gemitusque relictae
cogitat: occultus sub corde renascitur ardor
datque locum virtus. sentit Laertius heros
maerentem et placidis adgressus flectere dictis:
'Tene' inquit, 'magnae vastator debite Troiae,
quem Danaae classes, quem divum oracula poscunt,
erectumque manet reserato in limine Bellum,
callida femineo genetrix violavit amictu
commisitque illis tam grandia furta latebris
speravitque fidem? nimis o suspensa nimisque
mater! an haec tacita virtus torperet in umbra,
quae vix audito litui clangore refugit
et Thetin et comites et quos suppresserat ignes?
nec nostrum est, quod in arma venis sequerisque precantis;
venisses--' dixit; quem talibus occupat heros

Aeacius: 'Longum resides exponere causas
maternumque nefas; hoc excusabitur ense
Scyros et indecores, fatorum crimina, cultus.
tu potius, dum lene fretum Zephyroque fruuntur
carbasa, quae Danais tanti primordia belli,
ede: libet iustas hinc sumere protinus iras.'
Hic Ithacus paulum repetito longius orsu:
'Fertur in Hectorea, si talia credimus, Ida
electus formae certamina solvere pastor
sollicitas tenuisse deas, nec torva Minervae
ora nec aetherii sociam rectoris amico
lumine, sed solam nimium vidisse Dionen.
atque adeo lis illa tuis exorta sub antris
concilio superum, dum Pelea dulce maritat
Pelion, et nostris iam tunc promitteris armis.
ira quatit victas; petit exitialia iudex
praemia; raptori faciles monstrantur Amyclae.
ille Phrygas lucos, matris penetralia caedit
turrigerae veritasque solo procumbere pinus
praecipitat terrasque freto delatus Achaeas
hospitis Atridae--pudet heu miseretque potentis
Europae!--spoliat thalamos, Helenaque superbus
navigat et captos ad Pergama devehit Argos.
inde dato passim varias rumore per urbes,
undique inexciti sibi quisque et sponte coimus
ultores: quis enim inlicitis genialia rumpi
pacta dolis facilique trahi conubia raptu
ceu pecus armentumve aut vilis messis acervos
perferat? haec etiam fortes iactura moveret.
non tulit insidias divum imperiosus Agenor
mugitusque sacros et magno numine vectam
quaesiit Europen aspernatusque Tonantem est
ut generum; raptam Scythico de litore prolem
non tulit Aeetes ferroque et classe secutus
semideos reges et ituram in sidera puppim:
nos Phryga semivirum portus et litora circum
Argolica incesta volitantem puppe feremus?
usque adeo nusquam arma et equi, fretaque invia Grais?
quid si nunc aliquis patriis rapturus ab oris
Deidamian eat viduaque e sede revellat
attonitam et magni clamantem nomen Achillis?'
illius ad capulum rediit manus ac simul ingens
inpulit ora rubor; tacuit contentus Ulixes.
Excipit Oenides: 'Quin, o dignissima caeli
progenies, ritusque tuos elementaque primae

indolis et, valida mox accedente iuventa,
quae solitus laudum tibi semina pandere Chiron
virtutisque aditus, quas membra augere per artes,
quas animum, sociis multumque faventibus edis?
sit pretium longas penitus quaesisse per undas
Scyron et his primum me arma ostendisse lacertis.'
Quem pigeat sua facta loqui? tamen ille modeste
incohat, ambiguus paulum propiorque coacto:
'Dicor et in teneris et adhuc reptantibus annis,
Thessalus ut rigido senior me monte recepit,
non ullos ex more cibos hausisse nec almis
uberibus satiasse famem, sed spissa leonum
viscera semianimisque lupae traxisse medullas.
haec mihi prima Ceres, haec laeti munera Bacchi,
sic dabat ille pater. mox ire per invia secum
lustra gradu maiore trahens visisque docebat
adridere feris nec fracta ruentibus undis
saxa nec ad vastae trepidare silentia silvae.
iam tunc arma manu, iam tunc cervice pharetrae,
et ferri properatus amor durataque multo
sole geluque cutis; tenero nec fluxa cubili
membra, sed ingenti saxum commune magistro.
vix mihi bissenos annorum torserat orbes
vita rudis, volucris cum iam praevertere cervos
et Lapithas cogebat equos praemissaque cursu
tela sequi; saepe ipse gradu me praepete Chiron,
dum velox aetas, campis admissus agebat
omnibus, exhaustumque vago per gramina passu
laudabat gaudens atque in sua terga levabat.
saepe etiam primo fluvii torpore iubebar
ire supra glaciemque levi non frangere planta.
hoc puerile decus. quid nunc tibi proelia dicam
silvarum et saevo vacuos iam murmure saltus?
numquam ille inbelles Ossaea per avia dammas
sectari aut timidas passus me cuspide lyncas
sternere, sed tristes turbare cubilibus ursos
fulmineosque sues, et sicubi maxima tigris
aut seducta iugis fetae spelunca leaenae.
ipse sedens vasto facta exspectabat in antro,
si sparsus nigro remearem sanguine; nec me
ante nisi inspectis admisit ad oscula telis.
iamque et ad ensiferos vicina pube tumultus
aptabar, nec me ulla feri Mavortis imago
praeteriit. didici, quo Paeones arma rotatu,
quo Macetae sua gaesa citent, quo turbine contum

Sauromates falcemque Getes arcumque Gelonus
tenderet et flexae Balearicus actor habenae
quo suspensa trahens libraret vulnera tortu
inclusumque suo distingueret aera gyro.
vix memorem cunctos, etsi bene gessimus, actus.
nunc docet ingentes saltu me iungere fossas,
nunc caput aerii scandentem prendere montis,
quo fugitur per plana gradu, simulacraque pugnae
excipere inmissos curvato umbone molares
ardentesque intrare casas peditemque volantis
sistere quadriiugos. memini, rapidissimus ibat
imbribus adsiduis pastus nivibusque solutis
Sperchios vivasque trabes et saxa ferebat,
cum me ille immissum, qua saevior impetus undae,
stare iubet contra tumidosque repellere fluctus,
quos vix ipse gradu totiens obstante tulisset.
stabam equidem, sed me referebat concitus amnis
et latae caligo fugae; ferus ille minari
desuper incumbens verbisque urgere pudorem.
nec nisi iussus abi: sic me sublimis agebat
gloria, nec duri tanto sub teste labores.
nam procul Oebalios in nubila condere discos
et liquidam nodare palen et spargere caestus,
ludus erat requiesque mihi; nec maior in istis
sudor, Apollineo quam fila sonantia plectro
cum quaterem priscosque virum mirarer honores.
quin etiam sucos atque auxiliantia morbis
gramina, quo nimius staret medicamine sanguis,
quid faciat somnos, quid hiantia vulnera claudat,
quae ferro cohibenda lues, quae cederet herbis,
edocuit monitusque sacrae sub pectore fixit
iustitiae, qua Peliacis dare iura verenda
gentibus atque suos solitus pacare biformes.
hactenus annorum, comites, elementa meorum
et memini et meminisse iuvat: scit cetera mater.'